

שבוע פרשת ויקרא

כ"ח אדר – ה' ניסן ה'תשס"ז (18-24/03/07)

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ת, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה'י' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

קה

זה המזמור אמר דוד כשהעלה הארון לעיר דוד ויהי משורר אותו לפני הארון, וסיפר כל הניסים שעשה במצרים והיאך שלח לפניו יוסף ובא לבית האסורים והוציא אותם עד שבא למעלה גדולה לאסור שרי פרעה בלי רשות פרעה:

א הוֹדוּ לַיהוָה קִרְאוּ בְשֵׁמוֹ הוֹדִיעוּ בְּעַמִּים עֲלִילוֹתָיו: ב שִׁירוּלוּ וּמְרוּלוּ לְשִׁיחוּ
בְּכָל־נַפְלְאוֹתָיו: ג הִתְהַלְלוּ בְּשֵׁם קִדְשׁוֹ יִשְׁמַח לָב | מִבְּקִשֵׁי יְהוָה: ד דִּרְשׁוּ יְהוָה וְעִזּוּ בְּקִשׁוֹ
פָּנָיו תִּמְיֹד: ה זְכְרוּ נַפְלְאוֹתָיו אֲשֶׁר־עָשָׂה מִפְתּוֹי וּמִשְׁפָּטֵי־פָיו: ו זַרַע אֲבָרְהָם עֲבָדוּ בְּנֵי יַעֲקֹב
בְּחִירָיו: ז הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּכָל־הָאָרֶץ מִשְׁפָּטָיו: ח זָכַר לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ דָּבָר צְוָה לְאַלְף
דוֹר: ט אֲשֶׁר בָּרַת אֶת־אֲבָרְהָם וּשְׁבוּעָתוֹ לְיִשְׁחָק: י וַיַּעֲמִידָהּ לְיַעֲקֹב לְחֹק לְיִשְׂרָאֵל בְּרִית
עוֹלָם: יא לֵאמֹר לְךָ אֶתֵּן אֶת־אֶרֶץ־כְּנָעַן הַכֹּל נַחֲלַתְכֶם: יב בַּהֲיוֹתָם מִתִּי מִסַּפֵּר כְּמַעֲט וַיְגַרְמִם
בְּהַ: יג וַיִּתְהַלְכוּ מִגּוֹי אֶל־גּוֹי מִמַּמְלַכָּה אֶל־עַם אַחֵר: יד לֹא־הִנִּיחַ אָדָם לְעַשְׂקֶם וַיִּזְכַּח
עֲלֵיהֶם מְלָכִים: טו אֶל־תִּגְעוּ בְּמִשְׁיַחִי וְלִנְבִיאֵי אֱלֹהֵי־תִרְעוּ: טז וַיִּקְרָא רַעֲב עַל־הָאָרֶץ
כָּל־מִטְהַלֵּל־לֶחֶם שָׁבַר: יז שָׁלַח לִפְנֵיהֶם אִישׁ לְעַבְד נִמְכָר יוֹסֵף: יח עָנּוּ בַּכֶּבֶל רִגְלוֹ בְּרִזֵּל בָּאָה
נִפְשׁוֹ: יט עַד־עַתָּה בָּא־דְּבָרוֹ אִמְרַת יְהוָה צְרַפְתָּהּ: כ שָׁלַח מֶלֶךְ וַיִּתִּירָהּ מִשָּׁל עַמִּים
וַיַּפְתַּחְהוּ: כא שָׁמוֹ אֲדוֹן לְבֵיתוֹ וּמִשָּׁל בְּכָל־קַנְיָנוּ: כב לְאִסָּר שָׂרְיוֹ בְּנִפְשׁוֹ וּזְקָנוֹ יַחֲפֵם:
כג וַיָּבֵא יִשְׂרָאֵל מִצְרַיִם וַיַּעֲקֹב גַּר בְּאֶרֶץ־חָם: כד וַיִּפַּר אֶת־עַמּוֹ מֵאֵד וַיַּעֲצֵמָהּ מִצְרָיו:
כה הִפְקֵד לֶבֶם לְשֵׁנָא עַמּוֹ לְהַתְנַפֵּל בְּעַבְדָּיו: כו שָׁלַח מִשָּׂה עֲבָדוֹ אֶהֱוֶן אֲשֶׁר בָּחַר־בוֹ:
כז שָׁמוּבָם דִּבְרֵי אֹתוֹתָיו וּמִפְתּוֹי בְּאֶרֶץ חָם: כח שָׁלַח חֹשֶׁד וַיַּחֲשֹׁד וְלֹא־מָרוּ אֶת־דְּבָרוֹ:
כט הִפְקֵד אֶת־מִימֵיהֶם לְדָם וַיִּמַּת אֶת־דֹּגְתָם: ל שָׂרֵץ אֲרָצָם צַפְרֻדָּעִים בְּחַדְרֵי מְלֻכֵיהֶם:
לא אָמַר וַיָּבֵא עָרֹב בְּנֵים בְּכָל־גְּבוּלָם: לב נָתַן גְּשָׁמֵיהֶם בְּרֵד אֵשׁ לַהֲבוֹת בְּאֲרָצָם: לג וַיִּדַּךְ
גִּפְנָם וַתֵּאֲנַתֶּם וַיִּשְׁפַּר עַץ גְּבוּלָם: לד אָמַר וַיָּבֵא אֲרֶבָה וַיִּלַּק וַאֲיִן מִסַּפֵּר: לה וַיֵּאכַל כָּל־עֵשֶׂב
בְּאֲרָצָם וַיֵּאכַל פְּרֵי אֲדָמָתָם: לו וַיִּדַּךְ כָּל־בְּכוֹר בְּאֲרָצָם רֵאשִׁית לְכָל־אוֹנָם: לז וַיִּזְצִיאוּם בְּכֶסֶף
וַזָּהָב וַאֲיִן בְּשִׁבְטָיו כּוֹשֵׁל: לח שָׁמַח מִצְרַיִם בְּצֵאתָם כִּי־נִפְלַ פְּחָדָם עֲלֵיהֶם: לט פָּרַשׁ עֲנַן
לְמִסָּד וְאֵשׁ לְהֵאִיר לַיְלָה: מ שָׁאֵל וַיָּבֵא שָׁלוֹ וְלַחֵם שָׁמַיִם יִשְׁבִיעֶם: מא פָּתַח צוּר וַיִּזְוֹבוּ
מַיִם הִלְכוּ בְּצִיּוֹת נַהֵר: מב כִּי־זָכַר אֶת־דְּבַר קִדְשׁוֹ אֶת־אֲבָרְהָם עֲבָדוֹ: מג וַיִּזְצֵא עַמּוֹ בְּשִׁשּׁוֹן
כִּרְנָה אֶת־בְּחִירָיו: מד וַיִּתֵּן לָהֶם אֲרֻצוֹת גּוֹיִם וַעֲמַל לְאֻמִּים יִירָשׁוּ: מה בְּעַבְדוֹ | יִשְׁמְרוּ חֻקּוֹ
וְתוֹרָתוֹ יִנְצְרוּ הַלְלוּיָהּ:

קז

זה המזמור נאמר על ארבעה שיצאו מצרה לרוחה צריכים להודות לה/ כי בענוש חטאם היו בצרה ובחסד אלהים נצלו ומהראוי לשבח ולספר בפני רבים:

א הָדָו לַיהוָה כִּי־טוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסָדָיו: ב יֹאמְרוּ גְאוּלַי יְהוָה אֲשֶׁר גָּאֲלָם מִיַּד־צָר:
 ג וּמֵאֲרָצוֹת קִבְּצָם מִמִּזְרַח וּמִמְעַרְבִּים מִצְפּוֹן וּמִיָּם: ד תָּעִו בְּמִדְבַּר בִּישׁוּמוֹן דֶּרֶךְ עֵיר מוֹשֵׁב
 לֹא מֵצָאוּ: ה רַעֲבִים גַּם־צִמְאִים נַפְשָׁם בָּהֶם תִּתְעַפֵּף: ו וַיִּצְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בְּצָר לָהֶם
 מִמְּצוּקוֹתֵיהֶם יִצִּילֵם: ז וַיִּדְרִיכֵם בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל לִלְכַת אֶל־עֵיר מוֹשֵׁב: ח יוֹדוּ לַיהוָה חֲסָדָיו
 וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: ט כִּי־הִשְׁבִּיעַ נַפְשׁ שִׁקְקָה וְנַפְשׁ רַעֲבָה מִלֵּא־טוֹב: י יֵשְׁבֵי חֲשֹׁךְ
 וְצִלְמוֹת אֲסִירֵי עֵינַי וּבְרוּל: יא כִּי־הִמְרוּ אִמְרֵי־אֵל וַעֲצַת עֲלוּזֹן נֶאֱצָו: יב וַיִּכְנַע בַּעֲמַל לֶבָם
 כְּשָׁלוּ וְאֵין עֹזֵר: יג וַיִּזְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בְּצָר לָהֶם מִמְּצוּקוֹתֵיהֶם יוֹשִׁיעֵם: יד יוֹצִיאֵם מִחֲשֹׁךְ
 וְצִלְמוֹת וּמוֹסְרוֹתֵיהֶם יִנְתַּק: טו יוֹדוּ לַיהוָה חֲסָדָיו וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: טז כִּי־שָׁבַר דְּלֹתוֹת
 נַחֲשֶׁת וּבְרִיחֵי בְרוּל גִּדְעָ: יז אוֹלִים מִדֶּרֶךְ פִּשְׁעֵם וּמַעֲוֹנֹתֵיהֶם יתְעַנּוּ: יח כֹּל־אֲכַל תִּתְעַב
 נַפְשָׁם וַיִּגְיְעוּ עַד־שַׁעֲרֵי־מוֹת: יט וַיִּזְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בְּצָר לָהֶם מִמְּצוּקוֹתֵיהֶם יוֹשִׁיעֵם: כ יִשְׁלַח
 דְּבָרוֹ וַיִּרְפָּאֵם וַיִּמְלֹט מִשְׁחִיתוֹתָם: כא יוֹדוּ לַיהוָה חֲסָדָיו וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: כב וַיִּזְבְּחוּ
 זִבְחֵי תוֹדָה וַיִּסְפְּרוּ מַעֲשָׂיו בְּרִנָּה: כג יוֹרְדֵי הַיָּם בְּאֲנִיּוֹת עֲשִׂי מְלֹאכָה בְּמַיִם רַבִּים: כד הִמָּה
 רָאוּ מַעֲשֵׂי יְהוָה וְנִפְלְאוֹתָיו בְּמִצְוֹתָהּ: כה וַיֹּאמֶר וַיַּעֲמֵד רוּחַ סַעֲרָה וַתְּרוֹמֵם גְּלוּי: כו יַעֲלוּ
 שָׁמַיִם יִרְדּוּ תְהוֹמוֹת נַפְשָׁם בְּרַעַה תִּתְמוּגַג: כז יַחֲוֹגוּ וַיִּנְעוּ בִּשְׁפוּר וְכֹל־חֲכֵמָתָם תִּתְבַּלַּע:
 כח וַיִּצְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בְּצָר לָהֶם וּמִמְּצוּקוֹתֵיהֶם יוֹצִיאֵם: כט יָקָם סַעֲרָה לְדַמְמָה וַיַּחֲשׂוּ גְלוּיָהֶם:
 ל וַיִּשְׁמְחוּ כִּי־יִשְׁתַּקּוּ וַיִּנְחַם אֶל־מַחוּז חֲפָצָם: לא יוֹדוּ לַיהוָה חֲסָדָיו וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם:
 לב וַיְרוֹמְמוּהוּ בְּקִהֵל עַם וּבְמוֹשֵׁב זִקְנִים יִהְלֹלוּהוּ: לג יֵשֶׁם נְהָרוֹת לְמִדְבַּר וּמֵצְאֵי מַיִם
 לְצַמְאוּן: לד אֶרֶץ פְּרִי לְמַלְחָה מְרַעַת יֹשְׁבֵי בָהּ: לה יֵשֶׁם מִדְבַּר לְאֲנִים־מַיִם וְאֶרֶץ צִיָּה
 לְמֵצְאֵי מַיִם: לו וַיּוֹשֵׁב שָׁם רַעֲבִים וַיִּכּוֹנְנוּ עֵיר מוֹשֵׁב: לז וַיִּזְרְעוּ שָׂדוֹת וַיִּטְעוּ כְּרָמִים וַיַּעֲשׂוּ
 פְּרִי תְבוּאָה: לח וַיְבָרְכֵם וַיִּרְבּוּ מְאֹד וּבְהֵמָתָם לֹא יִמְעִיט: לט וַיִּמְעֲטוּ וַיִּשְׁחוּ מֵעֶצֶר רַעַה
 וַיִּגְוּ: מ שִׁפְךָ בּוֹז עַל־גְּדִיבִים וַיִּתְעַם בְּתַהוּ לֹא־דֶרֶךְ: מא וַיִּשְׁגַּב אֲבִיוֹן מַעֲוֵי וַיִּשֶׁם כְּצֹאֵן
 מִשְׁפָּחוֹת: מב יִרְאוּ יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁמְחוּ וְכֹל־עוֹלָה קִפְצָה פִּיהָ: מג מִי־חֲכָם וַיִּשְׁמַר־אֱלֹה וַיִּתְבּוֹנְנוּ
 חֲסָדֵי יְהוָה:

מפתח כללי

- א) מזמורי תהלים ק"ה ק"ז ..... ב
- ב) מאמר ד"ה ויקרא אל משה וגוי' ש"פ ויקרא, ג' ניסן ה'תשל"ב ..... ה
- ג) קטעים קצרים מדברי כ"ק אדמו"ר שליט"א מליובאוויטש ..... יא
- ד) משיחת ש"פ ויקרא, ה' ניסן ה'תש"נ ..... יב
- ה) לקוטי שיחות (בלה"ק) פרשת ויקרא ..... יט
- ו) שיעורי תניא לשבוע פרשת ויקרא ..... כד
- ז) לוח "היום יום" לשבוע פרשת ויקרא ..... לב
- ח) שיעורי רמב"ם – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת ויקרא ..... לה
- ט) שיעורי רמב"ם – פרק אחד ליום לשבוע פרשת ויקרא ..... נה
- י) שיעורי רמב"ם – ספר המצוות לשבוע פרשת ויקרא ..... סה
- יא) לקוטי תורה מבואר - ד"ה להבין מפני מה יו"ט דפסח פרק א ..... סו
- יב) שולחן ערוך אדמו"ר הזקן ..... סט
- יג) מאמרי אדמו"ר האמצעי - קונטרסים ..... ע
- יד) מאמרי אדמו"ר הצ"צ - דרך מצותיך - שרש מצות התפילה ..... עא
- טו) ספר המאמרים - תרצ"ב ..... עב
- טז) לקוטי דיבורים ..... עג
- יז) חומש, רש"י ותרגום אונקלוס פרשת ויקרא ..... עו

בס"ד. ש"פ ויקרא, ג' ניסן ה'תשל"ב

ויקרא אל משה וידבר הוי' אליו מאוהל מועד גו' אדם כי יקריב מכם גו'¹, וצריך להבין, הרי לכל דיברות ולכל אמירות ולכל ציוויים קדמה קריאה לשון חיבה², ולמה נאמרה הקריאה (בפירוש) בפרשת קרבנות דוקא³. והנה בפשטות יש לומר, דמ"ש ויקרא בפרשת קרבנות הוא, לפי שתחלת הדיבור מאוהל מועד היתה פרשה זו⁴. אבל זה גופא צריך ביאור, מה שהתחלת הדיבור מאוהל מועד היתה פרשת הקרבנות דוקא³. ומזה משמע, שהגילוי תורה (ענינו של אוהל מועד) הוא בעיקר בדיני קרבנות. ויש לומר, דזהו גם מה שספר ויקרא (ספר הקרבנות⁵) הוא החמור שבספרים⁶. וזהו גם מה שהוא ספר השלישי דה' הספרים שבתורה, דמעלת התורה שהיא אוריין תליתא⁷ הוא בגילוי יותר בדיני הקרבנות תורה. וזהו גם שזה שלכל הדיברות תורה קדמה קריאה לשון חיבה למידין ממ"ש בפרשת הקרבנות, כי גם מעלה זו תורה עיקר הגילוי שלה הוא בדיני הקרבנות. (ב) ויש לבאר זה ע"פ מ"ש אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע בעל ההילולא דב' ניסן במאמרו ד"ה אדם כי יקריב⁸, דלכאורה הול"ל כי תקריבו⁹ ומבלי להזכיר מי הוא המקריב. ומביא בהמאמר¹⁰, דאיתא בזהר¹¹ זכאין אינון ישראל דקוב"ה קרא לון אדם כו' אדם כי יקריב מכם, מאי טעמא קרא לון אדם משום דכתיב¹² ואתם הדבקים בהוי' אלקיכם גו'. ועפ"ז מבאר מ"ש אדם כי יקריב (אדם דוקא), כי הכח שיש בישראל¹³ להקריב קרבנות הוא לפי שהם בחינת אדם, שהם דבוקים בהקב"ה. וממשיך בהמאמר, שעד"ז איתא במדרש¹⁴, דזה שהקב"ה צוה את ישראל להקריב קרבנות הוא מפני שהן דבוקין לי, הדא הוא דכתיב¹⁵ כי כאשר ידבק האזור אל מתני איש גו'. ומבאר בהמאמר¹⁶, שבמדרש מדבר בענין הדביקות דכלים, שהכלים הם¹⁷ בבחינת מציאות והיחוד (הדביקות) שלהם אינו יחוד עצמי, וכמו כאשר ידבק האזור גו' שהאזור הוא מציאות לעצמו אלא שדבוק להאדם, ובזהר מדבר בענין הדביקות דאורות, שהדביקות והיחוד דאורות הוא יחוד עצמי¹⁷, ולכן מביא הכתוב ואתם הדבקים בהוי' אלקיכם, דביקות ממש.

(9) כ"ה בד"ה זה תרס"ט שם.

בהמשך תרס"ו שם, דהול"ל סתם כי יקריב. וצ"ע, דכשמשמיטים תיבת "אדם" אין נופל לשון "יקריב". ואולי יש לומר, שהכוונה במ"ש "דהול"ל סתם כי יקריב" היא לתוכן הענין (לא שיהי' כתוב "כי יקריב", אלא) שישמיט תיבת "אדם" (אלא שמעתיק התיבות כי יקריב מהפסוק).

(10) דשנת תרס"ו שם.

(11) ח"ב פו, א.

(12) ואתחנן ד, ד.

(13) וצ"ע ביאור קרבנות של גוים. ואכ"מ.

(14) ויק"ר פ"ב, ד.

(15) ירמ"י יג, יא.

(16) בסופו (ס"ע קצה ואילך).

(17) ראה ד"ה הנ"ל תרס"ו (ע' קץ). ובכ"מ.

(* יצא לאור בקונטרס ב' ניסן - תש"נ, "לקראת ב' ניסן, יום מלאות שבעים שנה להסתלקות-הילולא של כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע. . . ר"ח ניסן יום שהוכפל בו כי טוב פ' ויקרא, שנת ה'תשנ"ו).

(1) פרשתנו א, א-ב.

(2) פרש"י עה"פ.

(3) כמו שמדייק במאמר ד"ה זה דשנת תרע"ה (המשך תער"ב ח"ב ס"ע תתקי).

(4) ראה רמב"ן כאן.

(5) ראה פתיחת הרמב"ן לס' ויקרא.

(6) ברכות יח, ב ובתוס' שם.

(7) שבת פח, א.

(8) דשנת תרס"ו (המשך תרס"ו ע' קפז). וראה גם ד"ה זה

תרס"ט (סה"מ תרס"ט ע' קנז).

ג) ועפ"ז יש לומר, דזה שבהתחלת ספר הקרבנות כתיב אדם כי יקריב, דזה שישראל נק' אדם הוא משום דואתם הדבקים גו', שהוא הדביקות דאורות, הוא, כי הכח שיש בישראל להקריב קרבנות הוא (בעיקר) לפי שדביקותם בהקב"ה היא בדרגת הדביקות דאורות. וזה שאיתא במדרש דהקרבנות קשורה עם דרגת הדביקות (דאיזור) דכלים, יש לומר, כי עיקר הקרבנות הוא שעל ידם הוא קיום העולם, [כדאיתא בירושלמי¹⁸ עה"פ¹⁹ לנטוע שמים וליסוד ארץ אלו הקרבנות, כי ע"י הקרבנות מתקיימים חוקות שמים וארץ²⁰], אלא שהכח הזה שיש בקרבנות הוא ע"י שהמקריב את הקרבנות הוא אדם (שלמעלה מעולם), כדאיתא בזהר²¹ דמ"ש אדם כי יקריב [שבד' השמות אדם גבר אנוש איש²², שם אדם מורה על מדריגה הכי עליונה דכתיב²³ ויברא אלקים את האדם בצלמו גו'] הוא לפי דקיומא דעלמין עילאין ותתאין הוא ע"י הקרבנות. ולכן, גם בעבודתו של אדם המקריב צ"ל שני ענינים. דענין הקרבנות עצמם הוא ע"י עבודת האדם בדרגת הכלים שבו. [דזה שהקרבנות הם קיומא דעלמא הוא ע"י שיש בהם מכל הסוגים דצח"מ דעולם, הקרבנות עצמם שבאים מדצ"ח, והאדם המקריב²⁴]. והכח בקרבנות לקיים העולם ע"י שהמקריב אותם הוא אדם שמובדל מעולם, הוא ע"י עבודת האדם בדרגת האורות שבו.

וזוהו שענין אדם כי יקריב הוא דוקא בתחלת ספר הקרבנות, כי הקרבנות עצמם הם מן הבהמה וגו', שבזה נכללת גם הבהמה שבאדם, נפש הבהמית²⁵. וזה נעשה על ידי בחינת ב"ן דנפש האלקית²⁶, ב"ן בגימטריא בהמה²⁷, דבכללות הוא²⁸ הנשמה כמו שהיא בדרגת כלים. אלא שהכח לזה הוא ע"י בחינת מ"ה דנפש האלקית, מ"ה בגימטריא אדם²⁹, דבכללות הוא²⁸ דרגת האורות דהנשמה, ולכן הפתיחה דספר הקרבנות הוא אדם כי יקריב. ד) והנה ידוע³⁰ דתורה ומצוות הם דוגמת אורות וכלים. ועפ"ז יש לומר, דשתי דרגות הנ"ל בהדביקות דישראל בהקב"ה, נעשים ע"י לימוד התורה וקיום המצוות. ע"י קיום המצוות – הדביקות דכלים, וע"י עסק התורה – הדביקות דאורות. ועפ"ז יש לקשר זה עם מה דאיתא בתיקוני זהר³¹, שג' התפלות שחרית מנחה וערבית הם כנגד אר"י שור ונשר, וענין אדם כי יקריב דא אורייתא. ובגין דא תקינו בצלותא למשמע בה ספר

היא האהבה שבחיצוניות הלב. וראה סה"מ עת"ר ע' יד, שהבירור דנה"ב הוא דוקא ע"י האהו"ר שבחיצוניות הלב.
 27) ראה כנפי יונה (לרמ"ע מפאנו) חלק שני סק"ה. מגלה עמוקות אופן קמ (מו, א). קהלת יעקב בערכו. שבת קמה, ב. הנסמן ב"מראי מקומות" ללקו"ת (הוצאת תשר"מ ואילך) אמור לה, ד. וראה גם לקו"ת שבהערה הקודמת.
 28) ראה סה"מ תרס"א ע' קסד. ובכ"מ.
 29) ראה פרדס שער כג (שער ערכי הכינויים) בערכו. ע"ח שער י (שער התיקון) פ"ג. שער לח (שער לאה ורחל) פ"ב. שער לט (שער מ"ן ומ"ד) דרוש ה. מאורי אור מערכת אדם סקס"ו. וראה גם לקו"ת שבהערה 27.
 30) קיצורים והערות לתניא פכ"ג (ע' קה ואילך). המשך תער"ב ח"א פקע"ט (ע' שסו ואילך).
 31) תיקון כא (סב, ב ואילך) – הובא באוה"ת פרשתנו ע' ב.

18) תענית פ"ד סוף ה"ב. וכ"ה בזח"ג לה, א (הובא באוה"ת ויצא ריג, ב. דברים ע' לו. נ"ך עה"פ ס"ע צד). ירושלמי מגילה פ"ג סוף ה"ו.
 19) ישע"י נא, טז.
 20) קה"ע לירושלמי שם. הובא באוה"ת שם.
 21) ח"ג מח, א – הובא באוה"ת פרשתנו ע' ב.
 22) כ"ה סדרם בזהר שם. ולהעיר מלקו"ת שה"ש כה, א. סה"מ תרכ"ט ע' קנז. ועוד.
 23) בראשית א, כז.
 24) ע"ח שער נ (שער קיצור אבי"ע) פ"ב.
 25) לקו"ת פרשתנו ב, ג ואילך. ד"ה באתי לגני הישי"ת פ"ב (סה"מ ה'תש"י ס"ע 112 ואילך). ובכ"מ.
 26) ראה לקו"ת פרשתנו ג, ד (ובכ"מ), דבחי" מ"ה דנפש האלקית היא האהבה שבפנימיות הלב ובחי" ב"ן דנפש האלקית

תורה, למהוי בה קרבנא שלים באדם כו' זאת³² התורה אדם. ויש לומר הביאור בזה, דזה שתפלות הם כנגד קרבנות³³ הוא כנגד הקרבנות עצמם [דענין התפלה הוא בירור נפש הבהמית ע"ד הקרבת הבהמה], וענין אדם כי יקריב דא אורייתא הוא הכח דישראל להקריב קרבנות להיותם בחינת אדם, דביקות דאורות שנעשית ע"י עסק התורה.

ועפ"ז יש לבאר זה שהתחלת הדיבור מאוהל מועד היתה פרשת קרבנות כי הגילוי דתורה הוא בעיקר בדיני קרבנות (כנ"ל סעיף א), כי זה שע"י הקרבנות נעשה הדיבור דעולם, וכן זה שעל ידם הוא קיום העולם, הוא בכח התורה, אדם כי יקריב דא אורייתא. ויש לקשר זה עם יום השני בניסן, בו הקריב נתנאל בן צוער נשיא יששכר³⁴, דזה שזכה להקריב שני לשבטים הוא לפי שבני יששכר היו יודעים בתורה ולפי שהם נתנו עצה לנשיאים להתנדב קרבנות הללו³⁵. דיש לומר ששני הענינים תלויים זה בזה, דלפי שהיו יודעים בתורה, וגילוי התורה הוא בענין הקרבנות, לכן נתנו עצה להתנדב קרבנות.

ה) וצריך להבין, הרי תורה היא למעלה מהעולם, וכמבואר בתניא³⁶ דזה שדוד נענש על שקרא דברי תורה בשם זמירות³⁷ הוא לפי שדוד הי' משבח את התורה בזה שכל העולמות תלויים בדקדוק אחד מדקדוקי התורה, ונענש על זה, כי לגבי התורה, להיותה מיוחדת באוא"ס ב"ה, כל העולמות הם לא ממש חשיבי, ואין שייך שהגילוי דתורה הוא בענין הקרבנות שהם בירור וקיום העולם.

ויש לומר הביאור בזה, דזה שהתורה היא למעלה מעולמות הוא התורה כמו שהיא מצד עצמה. אבל מצד שרש התורה כמו שהיא מושרשת בהעצמות, כיון שעצמותו ית' אינו מוגדר ח"ו בשום גדר, גם לא בזה שכל העולמות הם לא חשיבי לגבי, הנה ע"י שנתאוה להיות לו דירה בתחתונים³⁸, שיהי' לו נחת רוח ותענוג מעבודת התחתונים, נעשה עד"ז גם בתורה, שעניני העולם תופסים מקום כביכול לגבי התורה. ועפ"ז יש לבאר זה שדוד הי' משבח את התורה בזה שקיום כל העולמות תלוי בדקדוק אחד מדקדוקי התורה, אף שהתורה היא למעלה מעולמות, כי מצד השרש דתורה כמו שהיא מושרשת בהעצמות, שנתאוה להיות לו דירה בתחתונים ושהדירה בתחתונים תהי' ע"י התורה, זה שחיות כל העולמות תלוי בדקדוק אחד דתורה הוא שבחה של התורה כביכול. [ומה שנענש על זה הוא לפי ששבחים שייך לגילוי, ומצד הגילוי דתורה, כל העולמות הם לא חשיבי].

ו) ועפ"ז יש לבאר מ"ש בתניא³⁹, לאחרי שאומר שצמצם הקב"ה רצונו וחכמתו והורידם למטה, שלכן נמשלה התורה למים⁴⁰, כי מה מים יורדים ממקום גבוה למקום נמוך כך התורה ירדה ממקום כבודה שהיא רצונו וחכמתו ית' דלית מחשבה תפיסא בי' כלל⁴¹, ומשם נסעה וירדה עד שנתלבשה בדברים גשמיים ועניני עוה"ז. דלכאורה צריך

(32) חוקת יט, יד.

(33) ברכות כו, ב. זח"ב כ, ב.

(34) פ"ג, ו. תניא רפ"ו.

(35) פ"ד (ח, ב).

(36) נשא ז, יח.

(37) ראה תענית ז, א.

(38) פרש"י עה"פ.

(39) תיקו"ז בהקדמת "פתח אליהו" (יז, א).

(40) קו"א ד"ה דוד זמירות (קס, א ואילך).

(41) סוטה לה, א. במדב"ר פ"ד, כ.

ביאור, הרי זה שהתורה ירדה מלמעלה למטה מובן גם בלי המשל דמים, ומה מיתוסף בהבנת הענין דירידת התורה מלמעלה למטה ע"י המשל דמים. ויש לומר הכוונה בזה, דכמו שמים, זה שירדים ממקום גבוה למקום נמוך הוא לפי שגם כשהיו במקום גבוה אין להם שייכות להמקום (הגבוה) שנמצאו שם, ואדרבה זה שבטבעם הם נמשכים למקום נמוך דוקא מורה על שייכותן דהמים (גם בהיותן במקום גבוה) למקום הנמוך, כמו"כ הוא בתורה שנמשלה למים, דזה שירדה מלמעלה למטה אין זה שמקומה הוא למעלה⁴² ובירידתה למטה היא נמצאת שלא במקומה, כי אם, שמקומה האמיתי (גם בהיותה למעלה) הוא למטה.

ויש להוסיף, דזהו מה שאומר בתניא שם בסוף הפרק⁴³, דמ"ש⁴⁴ וימינו תחבקני קאי על התורה שהיא בחינת חסד ומים, שמדייק חסד ומים (אף שבכדי לבאר הטעם על זה שהתורה נק' ימינו הי' די לכאורה לומר שהיא בחינת חסד), הוא, כי ההמשכה מלמעלה למטה שבחסד היא באופן שהמעלה תופס מקום. וכמו ההשפעה של איש החסד, דבזה שהוא משפיע לזולתו (המשכה למטה) נרגש החסד דהמשפיע. משא"כ ההמשכה שמלמעלה למטה דמים היא באופן שהם מניחין מקום גבוה והולכין (דוקא) למקום נמוך⁴⁵. וזהו שמוסיף שהתורה היא בחינת (חסד ו)מים, דזה שהתורה ירדה מלמעלה למטה הוא בדוגמת ירידת המים⁴⁶ שמניחין מקום גבוה, שעיקר התורה הוא דוקא למטה. וכמבואר במ"א⁴⁷ דזה שהתורה היא בכל מקום, למעלה ולמטה⁴⁸, היא התורה כמו שהיא בבחינת הגילויים, והתורה כמו שמושרשת בהעצמות ניתנה למטה דוקא.

ז) וזהו זאת התורה אדם, שהתורה נמשלה לאדם, כי באדם שני ענינים. זה שנקרא אדם על שם אדמה לעליון⁴⁹, וזה שנקרא אדם על שם שנוצר מן האדמה, כדאיתא במדרש⁵⁰ שאמר אדה"ר אני נאה להקרא אדם שנבראתי מן האדמה. ומבואר בחסידות⁵¹, דזה שקרא אדה"ר שמו על שם החומר (גוף) ולא על שם הצורה (נפש), כי אדה"ר בחכמתו השיג דזה שגופו נוצר מן האדמה [דומם, ולא כשאר הנבראים שגופם הי' צומח⁵²], יש

בשונה הוא לפי ששרשה הוא באוא"ס שלפני הצמצום. ועפ"ז נמצא, דבתורה – ג' דרגות: כמו שנמשכה בסדר השתלשלות, שמצד בחינה זו היא בעיקר למעלה (וכל מה שנמשכת למטה יותר היא מתצמצמת יותר); כמו שהיא מצד אוא"ס הבל"ג – בכל מקום בשוה; וכמו שהיא מצד העצמות – דוקא למטה. ואולי יש לומר, דזה שהתורה היא בכל מקום בשוה שייך לזה שהתורה היא בחינת חסד – חסד בלתי מוגבל, שלכן המשכתו היא בכל מקום בשוה; וזה שהתורה היא דוקא למטה הוא בחינת מים דתורה, כבפנים.

49) עש"מ (לרמ"ע מפאנו) מאמר אם כל חי סל"ג (קצג, ב).
של"ה ג, א. כ. ב. שא, ב. ובכ"מ. מאמרי אדהאמ"צ דברים ח"א ע' קכב. וש"נ.

50) ב"ר פי"ז, ד.

51) סה"מ ה'תש"י ע' 96 ואילך.

52) ראה בארוכה תו"א בראשית ד"ה להבין הטעם שנשתנה

42) ויש לומר, דזהו מה שמדייק בתניא שם "שהתורה ירדה מןמקום כבודה", דהגם שמצד הגילוי דתורה, זה שהתורה היתה למעלה הוא לפי ששם הוא "מקום כבודה", מ"מ, נמשלה התורה למים, דמה שהיו תחלה במקום הגבוה הוא רק שנמצאו שם – כי זה ש"מקום כבודה" הוא למעלה הוא רק מצד הגילויים דתורה ולא מצד עצמותה.

ואולי יש לומר, דזה שמדייק "מקום כבודה" (ולא "מקומה"), כי כבוד שייך לגילוי.

43) ט, א.

44) שה"ש ב, ו. שם ה, ג.

45) לשון הגמרא תענית שם.

46) וזה שאומר (גם) בחינת חסד הוא ביאור על זה שהתורה היא "ימינו". וראה לקמן הערה 48.

47) המשך תרס"ו ע' כג.

48) בהמשך תרס"ו שם (ע' כב), דזה שהתורה היא בכל מקום

בזה יתרון גם לגבי מעלת נשמתו, כי כל⁵³ הגבוה גבוה יותר נופל למטה מטה יותר. וזהו זאת התורה אדם, כי גם בתורה דוגמת שני ענינים אלה. דזה שהתורה היא למעלה מהעולם, ועד שכל העולמות הם לא חשיב לגבה, הוא ע"ד שם אדם על שם אדמה לעליון, וזה שהתורה ירדה למטה דוקא מצד זה ששרשה הוא בהעצמות, הוא ע"ד שם אדם על שם שנוצר מן האדמה מצד זה ששרשו הוא בהגבוה גבוה יותר.

(ח) והנה שני הענינים בבחינת המים דתורה, שהתורה יורדת למטה ושע"י הירידה למטה דוקא מתגלה שרש התורה כמו שמושרשת בהעצמות, הוא בעיקר בההלכות דתורה. דענין ההלכות הוא פסק דין בנוגע למעשה – ירידה למטה ביותר, ושרש ההלכות הוא למעלה יותר מהשרש דשאר חלקי התורה, וכמבואר בהמשך תרס"ו⁵⁴ דזה שאלו ואלו דברי אלקים חיים⁵⁵ הוא בחי' אלקים דוקא, והלכות הם משם הוי' כמרז"ל⁵⁶ והוי' עמו⁵⁷ שהלכה כמותו, דהכוונה בשם הוי' כאן היא עד לבחינת שמו הכלול בעצמותו, יכולת העצמות.

ויש להוסיף, דזה שבחינת המים דתורה הוא בעיקר בהלכות התורה הוא גם בנוגע לזה שארז"ל⁵⁸ שדברי תורה נמשלו למים כי כמו שמים מניחין מקום גבוה והולכין למקום נמוך כך דברי תורה אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה. וכמבואר בהמשך תרס"ו⁵⁹ שבכדי לכוין הלכה לאמיתתה הוא ע"י הביטול והשפלות. דזהו שנקבעה הלכה כבית הלל מפני שנוחין ועלובין היו⁵⁵, כי ע"י הביטול שלהם הגיעו להעלם העצמי.

ועפ"ז יש להוסיף ביאור בזה שנתבאר לעיל (סעיף ד) דזה שבני יששכר נתנו עצה להתנדב קרבנות הוא לפי שהיו יודעים בתורה והגילוי דתורה הוא בענין הקרבנות, כי זה ששבט יששכר הקריב ביום השני והקדים לפניו את שבט יהודה הוא מצד הביטול שלו [וע"ד שב"ה הקדימו דברי ב"ש לדבריהם⁵⁵], ולכן זכו לכוין ההלכה לאמיתתה, כמבואר בדרושי אדמו"ר מהר"ש⁶⁰. ועפ"ז יש לומר, דזה שידיעתם בתורה הביא אותם לענין הקרבנות, בירור וקיום העולם, הוא, כי ע"י שעסק התורה שלהם הי' בביטול⁶¹, הגיעו לעצם התורה כמו שהיא מושרשת בהעצמות, ולכן הי' נרגש אצלם שהתכלית ידיעת התורה היא להשלים כוונת העצמות, לעשות לו ית' דירה בתחתונים.

(ט) וזהו ויקרא אל משה וידבר הוי' גו' אדם כי יקריב גו', דזה שלכל דיברות וכו' קדמה קריאה לשון חיבה הוא גם קדימה במעלה, שהקריאה היא למעלה מהדיבור⁶².

(58) תענית שם.

(59) ע' תלט ואילך. וראה גם סה"מ תרכ"ז שם.

(60) סה"מ תרכ"ז שם (ע' רפו. שם ע' רצה).

(61) ראה גם ד"ה ביום השני הקריב תרפ"ה ס"ו (סה"מ תרפ"ה ע' רכא), דזה שנתנאל בן צוער השיאן עצה להתנדב קרבנות הוא מצד הביטול שלו. אלא שהביאור שם הוא באופן אחר.

(62) דכאשר הקריאה היא משום "שלא יאמר אדם דבר לחבירו אא"כ קורהו" (יומא כ, ב) – הקריאה היא הכנה להדיבור ולמטה ממנו; משא"כ כשהקריאה היא לשון חיבה –

יצירת גוף האדם (ג, ד ואילך. ועם הגהות וכו' – באוה"ת בראשית כרך ו תרנא, סע"א ואילך). תו"ח ד"ה זה (יח, ד ואילך).

(53) ראה לעיל ח"ב ע' כד ואילך, ובהנסמן שם הערה 86, 88. שם ע' קפא, ובהנסמן שם הערה 39.

(54) ע' תכט ואילך. וראה גם סה"מ תרכ"ז ע' רפ ואילך. שם ע' רצ ואילך.

(55) עירובין יג, ב. וש"נ.

(56) סנהדרין צג, ב.

(57) שמואל-א טז, יח.

ועד שנאמר ויקרא סתם ולא נאמר מי הוא הקורא, כי הקריאה היא מעצמות או"ס שלמעלה מהוי'63. אלא שאעפ"כ, מזה שהקריאה היתה לפני דיבור דוקא (אף שקריאה לשון חיבה הו"ע בפ"ע, ולא הכנה להדיבור), מובן, שהקריאה שייכת גם להדיבור. ויש לומר, שהדיברות והאמירות והציוויים דתורה הם מהוי', וכמ"ש בכל הדיברות כו' דתורה (וגם בהדיבור שבפסוק זה) וידבר הוי', והקריאה היא מהעצמות כנ"ל, וענין ויקרא וידבר הוא המשכת וגילוי העצמות (שלמעלה מהתורה) בהדיבור דתורה. ובכללות הוא המשכת התורה כמו שהיא מושרשת בהעצמות. ויש לקשר זה עם מ"ש ויקרא באל"ף זעירא, וכתורת אדמו"ר הזקן (שאמר להצ"צ בהיותו בן ג' שנים)64 שהאל"ף זעירא דויקרא מורה על הענוה והביטול דמשה, דהגם שידע מעלות עצמו, מ"מ לא החשיב את עצמו, ואדרבא ידיעה זו הביאה אותו להיות שפל בעיני עצמו עוד יותר (כמבואר שם בארוכה). ויש לומר שמהטעמים על זה שהאל"ף זעירא הרומזת על הביטול דמשה היא בתיבת ויקרא, הוא, כי ע"י הביטול שלו נעשה כלי להגילוי דויקרא, המשכת וגילוי התורה כמו שהיא מושרשת בהעצמות (וע"ד שנת"ל בענין יששכר). ועפ"ז יובן מה שנאמר ויקרא בפרשת הקרבנות, אף שלכל הדיברות כו' קדמה קריאה, כי ענין זה דתורה שהיא מושרשת בהעצמות מתגלה בעיקר בזה שהתורה עוסקת בדיני הקרבנות, לברר את העולם ולעשותו דירה לו ית'.

והנה ידוע, דבכאו"א מישראל יש מבחינת משה65, כולל הביטול דמשה66. ומזה מובן, שענין ויקרא אל משה הוא גם לכאו"א מישראל67. ובפרט כשלומד פסוק זה. ועי"ז גם נמשכת לו נתינת כח על עבודת הקרבנות ברוחניות, וזה נעשה הכנה קרובה לעבודת הקרבנות כפשוטה, ושם נעשה לפניך כמצות רצונך68, בבית המקדש השלישי שיבנה במהרה בימינו, ובקרוב ממש.

חי"ז שיחה א' לפ' ויקרא.

65 תניא פמ"ב (נט, ב).

66 לקו"ת פרשתנו ב, א.

67 ראה לקו"ת שם.

68 נוסח תפלת מוסף דשבת ויו"ט. וראה המשך וככה תרל"ז

פי"ז ואילך. ובכ"מ.

היא ענין בפני עצמו ולמנולה מהדיבור, ראה בארוכה לקו"ש חי"ז ע' 24, ובהערות שם.

63 ראה בארוכה לקו"ש שם. וראה גם המשך תער"ב ח"ב ס"ע תתיקח. וראה בארוכה ד"ה זה תשמ"ג, תשמ"ז ועוד התיווך דביאור זה עם הביאור בלקו"ת פרשתנו (א, ד) ד"אני הוא הקורא" הוא למטה מ"אני הוא המדבר".

64 ספר השיחות קיץ ה'ש"ת ע' 68. הובא ונתבאר בלקו"ש

בס"ד. קטעים קצרים מדברי כ"ק אדמו"ר שליט"א מליובאוויטש בהתוועדות שבת פ' ויקרא ה'תש"נ.

הנצחי, כך, שנצטם קיומו של דור זה (מבלי הבט על מעמדו ומצבו) מבטא ומדגיש את תהלתו של הקב"ה ("תהלתי יספרו"), ובגלל מעלה זו כשלעצמה גדולה ביותר זכותו וחשיבותו.

הנוגע בהם כנוגע בבבת עינו

כיון שעם ישראל הוא עמו של הקב"ה, מובן, באיזו מדה צריכים להזהר בכבודן של ישראל, ופשיטא שחלילה וחס לדבר סרה על עם ישראל. מי שמדבר סרה על עם ישראל, מדבר סרה, כביכול, על הקב"ה שבחר בעם ישראל להיות לו לעם. וכדברי זכרי' הנביא (ב, יב): "הנוגע בכם נוגע בבבת עינו" (של הקב"ה).

דברים אלה אמורים גם בנוגע לחלק מעם ישראל – שחלילה וחס לדבר סרה על חלק מעם ישראל, ואפילו על יהודי אחד, יהי מי שיהי, כי עם ישראל הוא "קומה אחת שלימה", כך, שפגיעה בחלק מעם ישראל מהווה פגיעה בכל עם ישראל, ובמילא, פגיעה בבבת עינו של הקב"ה.

התבטאות היפך כבודן של ישראל (בלשון המעטה), ובפרט בפרהסיא, במעמד רבים מישראל, ובפירסום גם אצל אינם-יהודים – דורשת תיקון ותשובה.

מי לנו גדול מישעי' הנביא, שכאשר התבטא היפך כבודן של ישראל – אף שבדאי היתה סיבה מוצדקת לכך – נענש ע"י הקב"ה. והתורה מספרת זאת כדי "להורות דרך תשובה" למי שנכשל בדבר, כדי שמכאן ולהבא יזהר בכבודן של ישראל, ויוסיף באהבת ישראל ואחדות ישראל.

ואם הדברים אמורים בנוגע לביטוי שאינו בכבודן של ישראל, הרי, הדבר חמור שבעתיים כשאומרים על יהודי (שע"פ תורת-אמת הוא יהודי לכל דבר) שאינו בכלל ישראל, רחמנא ליצלן!

עם ישראל נמשל ל"ספר-תורה" (כפי שאמרו חז"ל ש"ישראל" ראשי-תיבות יש ששים ויבוא אותיות לתורה), אשר, כשרות הס"ת תלוי' בשלימות כל התיבות והאותיות של הס"ת, והפגיעה בתיבה אחת או אפילו באות אחת בלבד, איזה תיבה ואות שתהי', מהווה פגיעה בכל הס"ת, גם בתיבת "אנכי" שבהתחלת עשרת הדברות. והנמשל מובן.

עם זו יצרתי לי תהלתי יספרו

הפטרת השבוע פותחת בהכרזתו של הקב"ה על כללות עם ישראל – כל אחד ואחת מישראל, אנשים נשים וטף, בכל דור ודור – "עם זו יצרתי לי", זהו העם שיצרתי לי, העם שלי.

לא זו בלבד שנשמחו של כל יהודי היא "חלק אלקה ממעל ממש", "חלק" כביכול מהקב"ה, אלא גם צורתו ("יצרתי" מלשון צורה) הגלוי' והחיצונית, היא, יצירה מיוחדת במינה, עמו של הקב"ה.

דברים אלה אמורים ביחס לכל עם ישראל על כל חלקיו, אשר, מבלי הבט על החילוקים שביניהם הרי הם "עם אחד", כפי שנאמר "אתם נצבים היום (באופן תמידי) כולכם לפני ה' אלקיכם ראשיכם שבטיכם וגו' מחוטב עציך ועד שואב מימין". ולא עוד, אלא, שבשלימותו של כל העם תלוי' (כביכול) מלכותו של הקב"ה, שהרי "אין מלך בלא עם".

יתר על כן: גם יהודי שהנהגתו (לעת עתה) אינה כפי ציווי הקב"ה בתורתו – יהודי הוא (כיון שנוולד לאם יהודי' או שהתגייר כהלכה), כדברי חז"ל "אע"פ שחטא ישראל הוא".

ולא עוד, אלא, שגם במצבו זה (שאינו שומר תורה ומצוות) רצונו האמיתי הוא לקיים רצונו של הקב"ה ע"י קיום תורה ומצוות, כפי שפוסק הרמב"ם (בהלכות גירושין ספ"ב) שכל יהודי (גם זה שצועק ומכריז להיפך) "רוצה להיות מישראל ורוצה הוא לעשות כל המצוות ולהתרחק מן העבירות" (אלא "יצרו הוא שתקפו", וצריכים להשתדל לבטל האונס דיצרו, ולגלות את רצונו האמיתי בקיום התומ"צ בפועל).

ורצון אמיתי זה בא בגלוי – כפי שראו במשך כל הדורות שגם יהודים שלא הקפידו על קיום תורה ומצוות מסרו את נפשם על קידוש השם בפועל ממש.

זאת ועוד:

יחודו של עם ישראל ("עם זו יצרתי לי") מתבטא – לכל לראש – בקיומו הנצחי, שכן, למרות היותו עם קטן, כבשה אחת בין שבעים זאבים, נשאר קיים ונצחי (בה בשעה שעמים גדולים נכחדו מן העולם), בכחו של הקב"ה.

דבר זה מודגש ביותר בדורנו זה – יורשי ובאי כח דור שעבר את השואה האיומה, ואעפ"כ, נשאר בקיומו

שלימות העם ושלימות הארץ

יש לעמוד בכל התוקף (מבלי להתפעל מדברי אוה"ע) על זכותם של בני"ב בכל חלקי ארץ ישראל שכבר ניתנו בפועל לבני"י, וחלילה וחס לחשוב ועאכו"כ לדבר על אפשרות של החזרת שטח, אפילו שעל אחד, משטחי ארץ ישראל, לאינם-יהודים.

ויה"ר שאחדותם של ישראל, שלימות העם, ביחד עם שלימות הארץ ושלימות התורה, תמהר ותזרז ותביא תיכף את הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, בחודש ניסן זה ("בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל") חודש ניסן – מלשון נס, ובשנת נסים, תש"נ (תהא שנת ניסים), עיקר ומתחיל בנס הגאולה, תיכף ומיד ממש.

כשם שעם ישראל הוא עמו של הקב"ה, עם הנבחר, כך, ארץ ישראל היא ארצו של הקב"ה, ארץ הנבחרת – ארץ הקודש, שניתנה ע"י הקב"ה לעם ישראל ל"נחלת עולם".

ארץ ישראל שייכת לכל אחד ואחת מבני ישראל בכל מקום שהם, הן אלה שנמצאים בארץ ישראל והן אלה שנמצאים לעת-עתה בחוץ לארץ, ובמילא, אף א' אינו בעה"ב ליתן לאומות-העולם שטח משטחי ארץ ישראל ששייך לכל עם ישראל (ובפרט שוויתור על שטחים מארץ ישראל מהוה סיכון בטחוני, פיקוח נפש, לבני"י הדרים בארץ ישראל, כמפורש בשו"ע או"ח ששכ"ט).

בס"ד. משיחת ש"פ ויקרא, ה' ניסן ה'תש"נ.

– תרגום מאידית –

("עם זו יצרתי לי") ש"אין לך עם אלא ישראל", שמזה מובן שחציו הראשון של הפסוק הוא ענין לעצמו (שבני"י הנם עמו של הקב"ה), בלתי תלוי ב"תהלתי יספרו".

נשאלת השאלה: מהו התוכן ד"עם זו יצרתי לי" כשלעצמו, מבלי "תהלתי יספרו" לעבוד את ה' – וכמאחז"ל⁵ "אני נבראתי לשמש את קוניי"?

ענין נוסף הדורש ביאור: "תהלתי יספרו" כתוב בלשון ודאי. ולכאורה, מכיון שזה תלוי בעבודת האדם (לא כ"עם זו יצרתי לי") – כיצד יכולים לומר ע"ז לשון ודאי.

אע"פ שאפשר לפרש שזה מביא אח"כ ל"תהלתי יספרו"; השלימות בזה, או יתירה מזה – התוצאה מזה היא באופן ודאי – "תהלתי יספרו".

גם צ"ל את פרטי לשונות הכתוב "עם זו יצרתי לי תהלתי יספרו": (א) התואר "עם" (ולא "בני ישראל"⁶

א. הפטורת שבת זו פותחת בהכרזת הקב"ה על עם ישראל: "עם זו יצרתי לי תהלתי יספרו". הכרזה שמבטאת את המעלה הכללית והסגולה המיוחדת של עם ישראל – כאור"א מישראל, אנשים נשים וטף, בכל הזמנים ובכל המקומות – שזהו עמו של הקב"ה: עם זה יצרתי (הקב"ה) לעצמי ("יצרתי לי"), תהלתי יספרו. – במלים ספורות אלו מספר הנביא, את היחודיות של עם ישראל, החביבות הנפלאה של בני"י אצל הקב"ה – כמבואר בארוכה ובפרטיות בתשוב"כ ותושבע"פ. וכפי שיתבאר לקמן.

בפסוק זה ישנם בפשטות שני ענינים שונים: (א) בנוגע למהותו של העם² – "עם זו יצרתי לי", שהם עם קרובו, עמו של הקב"ה, ו(ב) בנוגע לעבודתם – "תהלתי יספרו"³. ובלשון הרד"ק: "עם זו יצרתי לי – להיות לי לעם, והם יספרו תהלתי על הנסים שאעשה להם כו'".

וכמובן גם מדברי המכילתא⁴, שלומדת מפסוק זה

(1) ישע"י מג, כא.

(2) ולהעיר שבכמה פסוקים כאן מדובר אודות בריאת ויצירת עם ישראל כענין כשלעצמו – כמו בפסוק תיכף לפני זה – "עמי בחיירי", ועד"ז בכמה פסוקים לפני זה – "בורא ישראל מלככם", ועד"ז בהמשך הפסוקים.

(3) וגם לפרש"י ש"עם זו יצרתי לי" למען "תהלתי יספרו" – הרי

הם ב' ענינים (דאל"כ הול"ל "עם זו יצרתי תהלתי יספרו"), אלא ש"עם זו גוי" הוא למען "תהלתי". והביאור דלקמן בפנים מתאים גם לפרש"י.

(4) בשלח טו, יג. טז.

(5) משנה וברייתא סוף קידושין.

(6) כמו "כי לי בני ישראל גוי" (בהר כה, נה). וכמו"כ כאן הרי

גזירותי, לפני שיטנו ה"קבלו מלכותי" אין עם שעליו יחולו הגזירות.

והפסוק אומר, שהענין שבנ"י הנם עמו של הקב"ה – נפעל ע"י הקב"ה: "עם זו יצרתי לי". נוסף על כך שבחר בבנ"י לעם ("ואתם תהיו לי גוי"), הוא יצר אותם בתור עם שלו. ולכן מובן, שבזה לא שייך שום שינוי – אלא "לי", כלל¹¹ מקום שנאמר לי אינו זו לעולם: לאחר מ"ת (כשהי' ה"קבלו מלכותי" ע"י כל בנ"י עד סוף כל הדורות), אחד שנולד יהודי (או נתגייר כהלכה) הרי הוא חלק מעם ישראל, חלק מ"עם זו יצרתי לי". ובתור שכזה – הרי הוא פועל שהקב"ה נעשה מלך, דאין מלך בלא עם.

כלומר: בכדי להיות יהודי, חלק מעם ישראל – "עם זו יצרתי לי" – אין שום תנאים ואין זה תלוי באופן הנהגתו וברגת עבודתו בקיום התומ"צ (כמאחז"ל¹² אע"פ שחטא ישראל הוא); אם הוא נולד יהודי (או שנתגייר כהלכה) הרי הוא חלק מ"עם זו יצרתי לי"¹¹. ואדרבה – זה מביא ל"אגזור עליכם גזירותי", שייכותו לתומ"צ.

מזה מובן, שעצם הענין ד"עם זו יצרתי לי" (מבלי הבט על העבודה, "תהלתי יספורי") מבטא ענין הכי נעלה, וענין שני: המעלה דבנ"י בהיותם עמו של הקב"ה, ש"יצרת לי"; שע"י עם זה נפעל שהקב"ה הוא מלך, מלך ישראל (ועל-ידם – מלך על כל העולם). ולכן אומר הקב"ה "יצרתי לי", בעבורי [נוסף על הפירוש ב"לי" – לעבוד אותי, כדלקמן] – כיון שע"י "עם זו" הוא נעשה מלך כביכול.

ג. ידוע שאע"פ שהמלך הוא שלא בערך דהעם, הרי העם צריך להיות בדומה אל המלך, שאז שייך שהוא ימלוך עליהם [ע"ד עם ומלך בשר ודם – העם צריך להיות ממין המדבר, בדומה להמלך. לא שייך שהמדבר יהי' מלך על אלא על מין המדבר]. ניתן הי' לחשוב, שהדמיון בין עם ישראל וכביכול הקב"ה (מלך) הוא רק מצד הנשמה שלהם ובפנימיות (ולולא עבודת האדם אין זה בא בגילוי).

אומר על כך הפסוק "עם זו יצרתי לי" (לא

וכיו"ב). (ב) "עם זו (לא "עם ישראל"). (ג) "יצרתי" – ולא "בראתי" (או "עשיתי"), או לשון שונה לגמרי, "תהיו לי" (ע"ד "והייתם" לי סגולה גוי' ואתם תהיו לי ממלכת כהנים"). (ד) הוספת תיבת "לי" (ולא "עם זו יצרתי" סתם). (ה) "יספורי" דוקא ולא בלשון אחר של דיבור.

ענין נוסף הצריך ביאור – בכללות הענין: ע"פ הידוע ש"מפטירין כל שבת ושבת בנביא מעין שקרא בתורה"⁸, יש לומר שלפסוק זה (התחלת ההפטורה) יש קשר עם תוכן הפרשה שקוראים לפני ההפטורה – פ' ויקרא.

ב. הביאור בכל זה יובן ע"פ ההקדמה הנ"ל, ש"עם זו יצרתי לי" בכלל מבטא את היחודיות של עם ישראל – שהקב"ה יצר עם זה לעצמו, זהו העם שלו – כמבואר בפרטיות בכ"מ בתורתנו הקדושה, וכל תיבה בפסוק זה מבטאת נקודה נוספת בזה:

היסוד לקשר בין בנ"י והקב"ה הוא – בתור עם ומלך, כמובא בכו"כ פסוקים, מאמרי חז"ל ותפלות (ובפרט תפלות ראש השנה). ביציאת מצרים ומתן תורה נהיו בנ"י עמו של הקב"ה – בנ"י קבלו על עצמם את הקב"ה למלך, והקב"ה לקח אותם לו לעם. ועד כדאיתא במכילתא הנ"ל: "אין לך עם אלא ישראל כמ"ש עם זו יצרתי לי".

שבזה גופא – זה שבנ"י הנם עמו של הקב"ה – מתבטא הקירוב הגדול והקרוב ביותר ביניהם – הקשר העצמי שנוצר בין עם ומלך: העם הוא עם – דוקא בשעה שיש עליו מלך; וכך גם בנוגע להמלך, כביכול – "אין מלך בלא עם"⁹, מציאות המלך כמלך (לא רק גדלות המלך) תלוי' בזה שיש לו עם (שזה כולל את כל חלקי העם, כל הסוגים בבנ"י וכל היחידים, בהיותם כולם חלק מעם אחד).

זאת אומרת, שעוד קודם הציווים של המלך אל העם – צריך להיות לכל לראש הקשר ביניהם בתור מלך ועם, ואז מתוסף – כתוצאה מזה – שהמלך מצוה על העם כיצד עליהם להתנהג, והעם נוהג כן. ובלשון המדרש¹⁰ – "קבלו מלכותי ואח"כ אגזור עליכם

גאולה וישועה פ"ב. עמק המלך שער א (שער שעשועי המלך) רפ"א. שעשהיה"א רפ"ז. אגה"ק ס"כ. וראה פדר"א פ"ג. בחיי וירא כב, יג. (10) מכילתא ויל"ש עה"פ יתרו כ, ג. פרש"י אחרי יח, ב. (11) ויק"ר פ"ב, ב. וראה מדרש שמואל פ"ט. ספרי בהעלותך יא, טז.

(12) סנהדרין מד, רע"א.

יכול לומר: "בני ישראל יצרתי (או תהיו) לי", וכיו"ב. (7) יתרו יט, ה-ו. (8) רמב"ם ה' תפלה פי"ג ה"ב. טוש"ע ואדה"ז או"ח ר"ס רפד. טור ורמ"א שם סת"כ ס"ח. (9) בחיי וישב לח, ל. ר"פ בלק. כד הקמח ר"ה (ב) ד"ה ועוד (בהוצאת שעוועל – ע' שטט). ספר החיים (לאחי המהר"ל) ספר

להיות מישראל ורוצה הוא לעשות כל המצוות ולהתרחק מן העבירות, רק ש"יצרו הוא שתקפו", ולכן הדין הוא ש"כופין אותו עד שאומר רוצה אני", כיון ש"אין זה אנוס ממנו אלא הוא אנוס עצמו בדעתו הרעה", וכיון שכן – "כיון שהוכה עד שתשש יצרו ואומר רוצה אני כבר גרש לרצונו". שמזה מובן שסוף סוף גם רצונו הגלוי והחיצוני הוא לקיים רצונו של הקב"ה, ודיבוריו והנהגותיו ההפכיים, ה"ה מצד זה ש"יצרו הוא שתקפו", כאלו שמישהו החזיק את ידו ומנע ממנו למלאות את רצונו הפרטי.

זאת ועוד: "אפילו²⁵ קל שבקלים ופושעי ישראל מוסרים נפשם על קדושת ה' כו' שלא לכפור בה' אחד" – כפי שראו בפועל במשך כל הדורות שגם יהודים אשר לא שמרו תומ"צ מסרו נפשם על קידוש השם בפועל ממש; וכך הוא גם הרצון שלו בנוגע לכל התומ"צ, כמאחז²⁶ "אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות", רוח שהיא מכסה ומעלימה מעיניו של היהודי את העובדה שבעשיית עבירה, אפילו עבירה קלה, פועל הדבר ניתוק מאלקות, אמנם לו הי' רואה זאת, או שהיו מסבירים לו, גם הוא הי' מוסר על כך את נפשו²⁷.

ע"פ הנ"ל יובן גם, שנוסף לכך ש"עם זו יצרתי לי" מבטא את מעלתן של ישראל ומלכותו של הקב"ה מצד עצם הקשר שבין ישראל והקב"ה (כנ"ל ס"ב) – ניתוסף עוד ענין, וענין עיקרי בזה מצד העובדה ש"עם זו יצרתי לי", הקשר שבין עם ישראל (על כל "חלקיו" – כל יהודי) עם הקב"ה, בא לידי ביטוי בגלוי (גם בהצורה של בני") ובכמה אופנים כנ"ל, ועד להרצון שלהם (בגלוי) לקיים תומ"צ (אלא "יצרו הוא שתקפו").

ד. עפ"ז יש לומר ההמשך של "תהלתי יספרו" (לשון ודאי) ל"עם זו יצרתי לי":
כשם שהיחודיות של עם ישראל ה"ה בגילוי מצ"ע

"בראתי" וכיו"ב): נוסף על כך שכל או"א מבנ"י ה"ה "חלק הוי' עמו"¹³, ונשמתו היא "חלק אלוקה ממעל"¹⁴ – גם הצורה הגלוי' והחיצונית של העם (דכל הנלווים אליו) בדומה אל המלך, כיון ש"יצרתי לי": הקב"ה יצר ("יצרתי") את הצורה של העם באופן שיתאים לעמו של הקב"ה – "לי". גם ציור הכחות ותכונות של יהודי (שבזה היתה לכאורה הו"א לומר שזה תלוי באדם, בהתפתחות כוחותיו כו') ה"ה בציור אלקי, בהיותם עם אלקי, לדוגמא – שלשה סימנים יש באומה זו רחמנים ביישנים וגומלי חסדים¹⁵, ועד"ז בנוגע לעשר כחות הנפש שלו, אשר נשתלשלו מהעשר ספירות עליונות¹⁶ (של "אדם" העליון), ועד שגם הציור של לבושי המחשבה דיבור ומעשה שלו ה"ה באופן של "יצרתי לי". עד שאפילו הציור דגוף הגשמי (הפנים) ה"ה בדוגמת הציור דד' אותיות שם הוי'¹⁷.

וכמובן גם מההוספה שבתניא¹⁸ על לשון הכתוב שנשמה ה"ה "חלק אלקה ממעל", וע"ז מוסיף ומבאר בתניא: "מחש". וכידוע¹⁹, שנוסף על הפירוש דקאי על "חלק אלוקה ממעל" "ממש" (ולא רק מעין ודוגמא לזה), יש לכך פירוש נוסף, שה"חלק אלוקה ממעל" ה"ה מתלבש בגוף הגשמי באופן של "ממש", עד שאפשר למששו עם חוש המישוש. ויש לפרש בזה, שהממשיות של גוף חי של יהודי (ששייך למששה בממשות) ושל כל כחותיו²⁰, מקבלת את החיות מ"חלק אלוקה ממעל"²¹, וכל תנועות גופו (תנועות אצבעות היד וכיו"ב), אפילו בענין של רשות וחול, ה"ז גילוי החיות של נפשו האלקית²².

יתירה מזו: אפילו אצל יהודי שהנהגתו לעת-עתה אינה ע"פ ציווי ה' בתורתו – נוסף על כך ש"אע"פ שחטא ישראל²³ הוא" (אבל זה אצלו בהעלם) – הרי גם במצב זה רצונו האמיתי הוא לקיים את רצונו של הקב"ה על-ידי קיום התורה והמצוות, כמו שפסוק הרמב"ם²⁴ שכל יהודי (כולל מי שטוען להיפך) "רוצה

(13) האיזונו לב, ט.

(14) איוב לא, ב.

(15) יבמות עט, א.

(16) תניא רפ"ג. ובכ"מ.

(17) ראה ע"ח היכל א' שער ד פ"א ואילך.

(18) רפ"ב – ומובן שזהו פירוש הכתוב (כמו תושבע"פ בכלל, שהוא פירושה של תושב"ס).

(19) ראה אגרות קודש אדמו"ר מהור"צ ח"ד ע' תו. מכתב כ"ב אייר ה'תשי"א. וראה גם "היום יום" כג מנחם-אב.

(20) ועפ"ז י"ל שהביאור בתניא פ"ג בענין העשר כחות דנפש האלקית (למעלה), מבאר – נוסף לפרטי הכחות של הנפש האלקית – גם האופן שהחלק אלוקה ממעל הוא "מחש" (שם פ"ב), כממשיות

של הכחות הגלויים שלו, שנשתלשלו מע"ס שלמעלה.

(21) וכח זה ניתן בשעת מ"ת כשנתבטלה הגזירה בין עליונים ותחתונים כו' (תנחומא וזארא טו).

(22) ראה המשך תערי"ב בתחלתו (ע' ד). לקו"ש ח"י ע' 103. וש"נ.

(23) ולהעיר שגם בזה נאמר שם המעלה ד"ישראל" (ולא יעקב), אותיות לי ראש. וי"ל הטעם כי גם אצלו ישנו בגלוי (גם בהצורה שלו) ה"ישראל" שבו, כדלקמן בפנים.

(24) הל' גירושין ספ"ב.

(25) תניא פי"ח.

(26) סוטה ג, א.

(27) ראה תניא פי"ט. פכ"ד.

ומצוותי. וכמ"ש³¹ "לבלתי ידח ממנו נדח".

ה. עפ"ז מובנים דיוקי הלשונות בפסוק – "עם זו יצרתי לי תהלתי יספרו":
 "עם" מדגיש את הקשר והשייכות בין הקב"ה ובנ"י בתור עם ומלך, ובאופן שאין מלך בלא עם (כנ"ל).

ענין נוסף בזה: עם ה"ה כולל ריבוי אנשים וריבוי סוגים של אנשים (אדם אחד או סוג אחד של אדם – אין זה "עם"), ובלשון הכתוב³² – עשרה הסוגים שבבנ"י, מ"ראשיכם שבטיכם" עד "חוטב עציץ ושואב מימין", מבלי הבט על החילוקים שביניהם [כולל אפילו כש"מפוזר³³ ומפורד בין העמים] – ה"ה כולם (בציורם הם)³⁴ חלק מ"עם אחד", שקשור עם ה' אחד.

ואדרבה – רוב העם מורכב מפשוטי העם, ועל שרים ומשרתים בלבד לא יתכן להיות מלך³⁵; מלך ה"ה דוקא על עם. ואדרבה: בכדי שיהיו שרי המלך, חייב להיות עם שמכתיר ועושה את המלך ובמילא – את שרי המלך. ויתירה מזו: מצד המלך אין שום חילוק והבדל בין השרים ופשוטי העם – כולם חלק מהעם, אלא שבעם גופא ישנם חילוקי דרגות.

וגם: עם ה"ה מלשון "עוממות"³⁶ (לא כאש יוקדת), ז.א. שדוקא כפי שבנ"י באופן דנשמות בגופים, נפרדים וזרים כביכול מהמלך, דוקא במצב זה שייכת המציאות של עם, אשר מכתיר את הקב"ה למלך (משא"כ על ילדיו, אפילו כשהם רבים, לא שייך להיות מלך).

"עם זו": הלשון "זו" ("זה") מורה שאפשר להראות על זה – "מראה"³⁷ באצבעו ואומר זה. זה מורה, שזה שבנ"י הם עם של הקב"ה, ה"ז בכל דור ודור ובכל מקום ומקום (ולא רק ביציאתם ממצרים ובעת מ"ת, כאשר "נהיית לעם"³⁸, או בזמן שביהמ"ק הי' קיים וכיו"ב). נוסף ע"כ שכל ענין בתורה הוא נצחי (כהוראה נצחית) בכל הדורות, הרי זה מודגש יותר בגלוי כאשר כתוב "עם זו" – ובדברי הקב"ה – שהעם הזה, שאפשר להראות עליו באצבע, העם של בנ"י בכל דור ודור – "יצרתי לי" ו"תהלתי יספרו".

– מצד היצירה מלמעלה ("יצרתי לי") – גם בציור הכחות עד לציור גשמי שלהם (ללא כל שייכות עם עבודת האדם) – כמו"כ ה"ז מתבטא גם ב"תהלתי יספרו", שעצם המציאות והציור של עם ישראל הוא כזה שפועל "תהלתי יספרו" [ע"ד הפירוש ב"השמים מספרים כבוד אל"²⁸, שהשמים עצמם ה"ה "מספרים כבוד אל"]; אין הכוונה שהיהודי צריך לעשות הוספה של סיפור בתהלת ה', אלא עצם יצירתו פועלת זאת מצ"ע.

ויש לומר שהענין של "תהלתי יספרו" (שנפעל מצד עצם היצירה של יהודי, "יצרתי לי") מתבטא גם בקיום הנצחי של העם היהודי, שמבלי הבט על כך ש"אתם המעט מכל העמים"²⁹, כבשה אחת בין שבעים זאבים³⁰, וחרף כל הגזירות ורדיפות במשך הדורות ר"ל – העם נשאר שלם, קיום נצחי, באופן הגלוי לעיני בשר (בה בשעה שכו"כ מאוה"ע הכי גדולים נכחדו מכבר), שזה מבטא בגלוי לעיני הכל את כחו של הקב"ה – "תהלתי יספרו" – שהכניס ב"עם זו יצרתי לי", לי שאינו זו לעולם.

ענין זה מוכח בגלוי יותר אצל בנ"י שבדורנו – היורשים והנציגים של הדור האחרון, דור שעבר את החורבן האיום, נוסף על היהודים שחיו זאת בעצמם – ולמרות זאת – הם נשאר שלמים, ולאחמ"כ העמידו בנים ובנות כאלו שממשיכים את השלשלת של עם ישראל הקיים ונצחי לעד ולעולמי עולמים. אשר, כלי יהודי שעבר את החורבן ונשאר בחיים (מבלי הבט על מעמדו ומצבו הפרטי), ה"ה "נס חי ומוחשי" ("א לעבעדיקער נס") של הקב"ה אשר מבטא את תהלתו של הקב"ה – "תהלתי יספרו"!

ועוד וגם זה עיקר: נוסף על "תהלתי יספרו" שנפעל מצ"ע (כלי עבודת האדם) ע"י "יצרתי לי" מלמעלה – הרי, ה"יצרתי לי" (שנכלל בזה – הרצון האמיתי שקיים תמיד בכל יהודי – לקיים את רצון ה') פועל גם שזה (הציור שלו) מעורר ו"דוחף" אותו ללא הרף להביא לידי ביטוי את ה"תהלתי" ע"י עבודתו בפועל – ע"י התנהגותו בגלוי ע"פ רצונו של הקב"ה בצורתו והנהגתו היום יומית – בקיום התורה

(כל א' בדרגתו) הם עם ה'.
 (35) ראה שעהיוה"א פ"ז.
 (36) שעהיוה"א שם. ועוד.
 (37) ל' חז"ל – שמו"ר ספכ"ג. תענית בסופה ובפרש"י שם. וראה גם פרש"י בשלה טו, ב.
 (38) תבוא כז, ט.

(28) תהלים יט, ב.
 (29) ואתחנן ז, ז.
 (30) ראה פס"ר פ"ט, ב.
 (31) שמואל ב יד, יד.
 (32) ר"פ נצבים.
 (33) אסתר ג, ח.
 (34) והכח לזה הוא ע"ז ש"עם זו יצרתי לי", שגם בהצורה שלהם

מכיון שהם נקראים "אדם", ע"ש אדמה לעליון, דבוקים להקב"ה⁴⁶ – ע"ד "יצרתי ליי" (שהצורה דבני" היא מצד יצירת הקב"ה והיא בדוגמא מלמעלה); ולאח"ז הרי זה מתבטא בעבודת הקרבנות בפועל – ע"ד "תהלתי יספרו" ע"י עבודת האדם, שבא כתוצאה מ"ויקרא" והציווי על הקרבנות (נוסף על "תהלתי יספרו" שנפעל ע"י עצם קיום עם ישראל כנ"ל).

ז. מכל האמור לעיל יוצא לפועל – בנוגע להיחס שצריך להיות כלפי כל יהודי – נפק"מ כפולה: ראשית – בגודל שבחם ומעלתם של עם ישראל – של כל יהודי, אנשים נשים וטף – מבלי הבט על מעמדו ומצבו, הרי הוא יהודי, חלק מעם שעליו אומר הקב"ה "עם זו יצרתי לי תהלתי יספרו".

ועד כדי כך הוא גודל השבח והמעלה דבני", שנוסף על מעלת עצמם ("עם זו יצרתי ליי"), פועל עם זה שהקב"ה נעשה מלך!

ומזה יוצאת הנפק"מ: כפוגשים יהודי שמאיזו סיבה שתהי' (עדיין) אין הנהגתו בשמירת התומ"צ (בשלימות) – צריך להיות היחס אליו – שהוא חלק מ"עם זו יצרתי ליי" (ללא תלות בהנהגתו בפועל) ועל-ידו (עצם מציאותו) נעשה "תהלתי יספרו" – תהלתו וכחו של הקב"ה בנצחיות עם ישראל!

עאכ"כ כשמדובר בנוגע לבני" שבדורנו זה – שנוסף על כך שחלק מהם הנם "תנוקות שנשבו לבין העכו"ם", במילא אין הם אשמים כלל במעמדם ומצבם ביהדות, ועוד ועיקר – בהיותם יורשים ונציגים של הדור שעבר את הצרות ר"ל בדור האחרון, לא תקום פעמיים צרה – הרי הם "מופתים חיים" ("לעבעדיקע מופתים"), המספרים את תהלתו של הקב"ה ("תהלתי יספרו"), כנ"ל.

הלימוד מזה לפועל הוא – עד כמה צריכים להשתדל ללמד זכות ולדבר בשבחם של ישראל, מתוך ידיעת מעלתם הנפלאה בתור עם קרובו של הקב"ה; נוסף על כך, וג"ז עיקר, שע"י הדיבור בשבח של עם ישראל – הרי זה גם שבחו של הקב"ה, שבחר ויצר דוקא את עמו ישראל, "יצרתי ליי"!

ונקודה נוספת בזה: "עם זו" קאי על העם (ישראל) שנמצא בהווה כנשמות בגופים בעוה"ז הגשמי ביום הזה – לא הנשמות שבגן עדן, או הנשמות בגופים כפי שיהיו בעולם הבא לאחר זמן (לאחרי תחיית המתים) – אלא דוקא יהודים אלו שנמצאים בזמן הזה נשמות בגופים למטה, הם "עם זו" שעליהם אומר הקב"ה "יצרתי ליי". ויתירה מזו: מכיון שהעם היהודי הוא שלשלת ארוכה אחת מזמן האבות, אברהם יצחק ויעקב והאמהות שרה רבקה רחל ולאה – הרי "עם זו", בדורנו זה וכיו"ב, הוא הסוגר של שלשלת שמחברת יחד את כל הדורות שלפניו ושלאחריו; "עם זו" הנם נציגי עם ישראל במשך כל הדורות שלפניו ושלאחריו.

ועליהם נאמר "יצרתי ליי": גם צורתם היא של עם אלקי; ולכן ה"ז בא באופן ד"לי", נוסף על כך שבני" הנם עמו של הקב"ה (ששייך לו – לי), הרי יצירת עם ישראל היא באופן כזה שיש בהם את הכח לעבוד את הקב"ה – "לי" (בשבילי), אני נבראתי³⁹ לשמש את קוני, וגם לגלות בכל העולם איך שהוא לא נברא אלא לכבודו⁴⁰. וכמדובר לעיל, שע"י ש"יצרתי", יש ליהודי בתוך עצמו (בצורתו הגלוי) רצון לתומ"צ, הדוחף אותו לגלות רצון זה בפועל.

ואזי נעשה "תהלתי יספרו" – "יספרו" דוקא, באופן של סיפור בגלוי, וגם "יספרו" מלשון אבן ספיר⁴¹ – להאיר – ע"י עצם מציאותו וצורתו, עד – ע"י עבודתו בפועל, כנ"ל.

ו. ע"פ הנ"ל מובן גם הקשר דהתחלת ההפטורה ("עם זו יצרתי לי תהלתי יספרו") עם התחלת הפרשה – "ויקרא אל משה גו' דבר אל בני" גו' אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן גו'":

גם בזה רואים את ג' הענינים הנ"ל: "ויקרא" לשון חיבה⁴² – מורה על החיבה העצמית דהקב"ה לבני" (שלמעלה מכל הגילויים) ולכן לא כתוב בזה שם כלשהו, מי הוא הקורא, מכיון שזה למעלה משמות וגילויים⁴³ (ובא מלמעלה⁴⁴) – ע"ד הקשר ד"עם זו" עם "לי"⁴⁵; הציווי על הקרבנות – "וידבר הוי' אליו גו' אדם כי יקריב מכם קרבן גו'" – נאמר דוקא לבני" –

(39) אלא ההוספה כאן היא – לשמש את קונו גם עם הצורה שלו (נוסף על נבראתי).

(40) אבות ספ"ו.

(41) ראה פיה"מ לאדהאמ"צ ו, ב.

(42) פרש"י שם (ד"ה ויקרא אל משה).

(43) ראה לקו"ש ח"ז ע' 24 ובהערות. סד"ה ויקרא תשל"ב (קונטרס

ב' ניסן שנה זו).

(44) ואף שהדיבור של הקב"ה אל משה מאהל מועד נעשה ע"י

עשיית והקמת המשכן ע"י משה ובני" – הרי גם זה נעשה ע"פ (וע"י כח) ציווי ה' "ועשו לי מקדש (שע"י"ז יהי) ושכנתי בתוכם". ועוד ועיקר – שקודם כל הציוויים צ"ל בחירת הקב"ה בעם ישראל וקבלו מלכותי, כבהערה הבאה.

(45) ובפרטיות יותר – ה"ז קאי על בחירת הקב"ה בעם ישראל, שהוא לפני והסיבה ל"ויקרא".

(46) ראה ויק"ר פ"ב, ד. דח"ב פו, א. רד"ה ויקרא הנ"ל.

ועאכו"א לא לדבר בגנותן של בניי ח"ו ור"ל – כמבואר בארוכה בכ"מ גודל הזהירות שצ"ל בזה: מכיון שבנ"י הנם עמו של הקב"ה, והקב"ה הוא מלכם, מובן, שמי שיש לו יראת שמים אמיתית, יש בו מורא לדבר על בניו של אבינו מלכנו שבשמים. וכך גם להיפך: מי שמדבר רע אודות בניי – מדבר לא טוב ר"ל על הקב"ה שבחו בעם ישראל! כאשר מעוררים על העם – מעוררים על המלך ר"ל, כיון שאין מלך בלא עם!

וכדברי הנביא זכרי' 50: "הנוגע בכם נוגע בבבת עינו" (של הקב"ה)!

כשם שזה נאמר בנוגע לכללות עם ישראל, כך הוא גם בנוגע לחלק בעם ישראל – שח"ו לדבר משהו על חלק מעם ישראל, ואפילו על יהודי אחד ויחיד, כיון שכל בניי הנם "קומה אחת שלימה", ופגיעה ביהודי אחד, היא פגיעה בעם כולו (כנ"ל), – פגיעה בבבת עינו של הקב"ה.

ובזה לא נוגעת כוונת המדבר, אלא תוכן הדיבור בפועל. עאכו"כ כאשר הדבר נאמר בפרהסיא, במעמד רבים מישראל, ובפרסום גם בין אינם-יהודים (עד – מתורגם ללשונם).

באם הדברים אמורים בנוגע לכל יהודי, עאכו"כ בנוגע לכזה שיש לו השפעה על יהודים אחרים, הרי נוגעת עוד יותר האחוריות והזהירות בכבודן של ישראל – כמובן מהדין בנוגע לשליח ציבור השונא אפילו א' מהציבור "לא יעלה" 51.

כאשר אדם נכשל ודיבר באופן כזה על בניי, ובפרט בפרהסיא – הרי עליו לעשות ע"ז תשובה המתאימה דוקא, חרטה גמורה על העבר וקבלה טובה על העתיד, ובאופן שכל השומעים (ששמעו את הדברים שהם היפך כבודן של ישראל) ידעו שהוא התחרט ע"ז וכו'.

ומי לנו גדול מישעי הנביא, שכאשר דיבר באופן דהיפך כבודן של ישראל – אף שהיתה לו סיבה טובה לכך – הרי הוא נענש ע"י הקב"ה 52.

ויש לומר, שמציאות ענין כזה אצל ישעי, אע"פ שי"ל שבדאי ישעי לא הי' ראוי לאותו מעשה (בהיותו נביא, ובפרט מהנביאים שראו את מעשה מרכבה, ובזה גופא – הדרגא הגבוהה ביותר במרכבה)

הנפק"מ והלימוד השני הוא – בנוגע להשתדלות והאחריות לעורר עוד יהודים ולחנכם להתחזק בכל הענינים: מכיון שכל יהודי, גם כזה שאינו בשלימות בשמירת התומ"צ, הוא חזק מ"עם זו יצרתי לי", גם מצד צורתו הגלוי, כולל – שקיים אצלו בשלימות הרצון לקיים את התומ"צ (כנ"ל), וזה דוחף אותו להיות באופן ד"תהלתי יספרו", יקיים את התומ"צ (אע"פ ש"יצרו תקפו") – הרי מובן ופשוט, שהנהגה עמו צריכה להיות, לעוררו ולגלות בו עוד יותר את הרצון, רצונו – ע"י ההסברה, בדברים היוצאים מן הלב, ובדרכי נועם ובדרכי שלום, את החשיבות והיקרות תומ"צ, כפי שזה נוגע אליו בהקשר שלו עם הקב"ה.

ועאכו"כ לא הליכה בדרך ר"ל, שאני את נפשי הצלתי, ולהסתגר בהד' אמות של עצמו (אפילו אם הם של קדושה), ולהבטיח א"ע שיהודים אחרים (שלדעתו אינם בדרגתו) לא יבלבלו אותו – כיון שנוסף על העיקר, שזהו היפך המצות-עשה ד"ואהבת לרעך כמוך" 47 מ"ע ד"כל התורה כולה" (שאומרים בכל יום קודם התפלה על צרכי עצמו ובני ביתו), והיפך הכלל ד"כל ישראל ערבים זה לזה" 48 – הרי מדובר אודות עם קרובו של הקב"ה, ש"תהלתי יספרו", ויש לו את האפשרות לקרב את היהודי עוד יותר להקב"ה, הרי מובן גודל ועוצם האחריות הרובצת עליו!

ועוד וגם זה עיקר: השלימות דכל יהודי נוגעת לשלימות של שאר בניי בהיותם "קומה אחת שלימה", וכידוע ש"ישראל" ר"ת יש ששים ריבוא אותיות לתורה 49, לכל יהודי יש אות משלו בתורה, וכשם שבספר תורה תלוי' כשרות הספר כולו (כל האותיות) בכשרות של כל אות בפני-עצמה, כך גם אצל בניי, שהשלימות של כל יהודי נוגעת להשלימות דכאו"א מבנ"י (עד גם השלימות דאות אל"ף מתיבת "אנכי", אלופו של עולם).

ובמילא מובן, שהתעסקות בעזרה לזולת, נוגעת לא רק להמקבל, אלא גם לו בעצמו. ובפרט כאשר הזמן שהי' יכול להיות מנוצל לעזרה ליהודי נוסף, מנוצל – חלק ממנו עכ"פ – לאכילה ושתי' ושינה ושאר עניני רשות, ולא דוקא ללימוד התורה ודברי קדושה.

ה. מכל הנ"ל מובנת גם הנפק"מ והלימוד בצד השלילה: עד כמה צריכים להזהר בכבודן של ישראל,

50) ב, יב.
51) שו"ע אדה"ז או"ח סנ"ג סכ"ד. וראה משנה ברורה שם סקנ"ח.
52) ישעי' ו, ה ואילך.

47) קדושים יט, יח.
48) שבועות לט, א.
49) מגלה עמוקות אופן קפו.

סכנה בפועל, פיקוח נפש, ליהודים הגרים שם, כמפורש בשו"ע⁵⁶].

אין להתפעל מאוה"ע, יש לעמוד בכל התוקף לא למסור שום חלק משטחי ארץ ישראל שבנ"י כבר קבלו בפועל, וח"ו אפילו לחשוב על מסירת שטח כלשהו, ועאכ"כ לא לדבר בנוגע לזה.

* * *

י. לענין ד"עם זו יצרתי לי תהלתי יספרו" (בהפטורה דשבת זו) יש שייכות מיוחדת עם הזמן בו אנו עומדים – תחילת חודש ניסן, בימים שמתכוננים לזמן חרותינו, חג הפסח – כשבנ"י נולדו כעם של הקב"ה⁵⁷; אז נעשה ה"עם זו יצרתי לי".

ומכיון שזה ה' בחודש ניסן, הרי הזמן בעצמו נתן כח בבנ"י ורומם אותם "לי" (להקב"ה) – כידוע דברי הגמרא⁵⁸, שתיבה שיש בה ב' נוני"ן, ובנדו"ד – ניסן – מורה על "נסי נסים": ניסן רומם את בנ"י באופן ד"ארים נסי על ההרים", כעם של הקב"ה.

ובפרט בעמדנו בחודש ניסן דשנת תש"נ, ר"ת תהא שנת נסים.

ובהמשך להאמור לעיל אודות גודל חביבותן של ישראל – הרי כאן הזמן לעורר ולזרז שוב אודות ההשתדלות לספק לכל הזקוקים לזה "מענות חטים" כולל כל צרכי החג, כמדובר כמ"פ בארוכה.

ויה"ר שתיכף ומיד ממש יתקיים "בניסן נגאלו בניסן עתידין להגאל"⁵⁹, וכל בנ"י – שלימות העם – בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו, כעם אחד, הולכים לארץ ישראל בשלימות הארץ, ארץ הקודש, ביחד עם שלימות התורה, תורה אחת, קשורים עם ה' אחד – בגאולה האמיתית והשלימה, תיכף ומיד ממש. אמן, כן יהי רצון.

– הרי, ע"ד המובא בנוגע לכו"כ⁵³, שלא ה' ראוי פלוני לאותו מעשה כו', אלא שזה ה' בכדי לפתוח דרך לתשובה גם אפילו על ענין כזה. ובלשון הידוע – "הורית דרך תשובה". וע"י תשובה מתוסף כפליים לתושי' בהעבודה דאהבת ישראל. וכנראה גם שלאחרי הסיפור עם ישע"י (בפרק ו בספר ישע"י) באות ריבוי הנבואות והיעודים דלע"ל.

ואע"פ שמי ידמה לו ומי ישוה לו (לישע"י), הרי ישע"י כבר פתח את הדרך הזאת לתשובה לכאו"א שנכשל ר"ל בדיבורים בהיפך כבודן של ישראל.

ויה"ר שדבורים אלו יפעלו את פעולתם – וכציווי רז"ל קבל את האמת ממי שאומרו, כיון ובפרט שרובן הדברים נלקחו מתושב"כ ותושבע"פ.

בנוגע לבנ"י בכל מקום שהם – צריכים לדעת, שכל הדיבורים הקשים אודות בנ"י מתבטלים כעפרא דארעא ולא נשאר שום רושם כלל. ואדרבה – הקב"ה מברך כל יהודי בכל טוב בגשמיות וברוחניות, שיוכל ללמוד תורה ולקיים מצוות, מתוך בריאות הנכונה, בריאות הנשמה ובריאות הגוף, ואריכות ימים ושנים טובות – עד ביאת גואל צדק ואף לאח"ז.

ט. בהמשך להמדובר בנוגע לשלימות עם ישראל, הרי כאן המקום גם לעורר אודות שלימות הארץ: כשם שעם ישראל הוא עמו של הקב"ה, עם הנבחר, כך ארץ ישראל – ארצו של הקב"ה, ארץ הנבחרת⁵⁴ – ארץ הקודש, שהקב"ה נתן לבנ"י ל"נחלת עולם".

וכמדובר כמ"פ⁵⁵: שארץ ישראל שייכת לכאו"א מבנ"י בכל מקום שהם, הן אלו שנמצאים בארץ ישראל, והן אלו שנמצאים (לעת עתה) בחוץ לארץ. וממילא אין לאף אחד בעלות למסור לאוה"ע אף שעל מהשטחים בארץ ישראל השייכים כבר עתה לכאו"א מבנ"י. [ובפרט שמסירה משטחים אלו קשורה עם

(57) ראה ואתחנן ד, לד. יחזקאל טז, ד.

(58) ברכות נו, רע"א ובפרש"י.

(59) ר"ה יא, רע"א. שמו"ר פט"ו, יא.

(53) ראה שבת נה, ב. ע"ז ד, ב.

(54) מכילתא בתהלתו.

(55) ראה לקו"ש ח"כ ע' 308 ואילך. ועוד.

(56) או"ח סשכ"ט.

לקוטי שיחות פרשת ויקרא כרך ג'

מתורגם ללשון הקודש

רכושו לבית המקדש לשם העלאתו על מוקד המזבח מבלי להשאיר כלום לעצמו, הקב"ה דורש, אבל, מאיש ישראל - את כל לבו⁵. חשובה ביותר לא הכמות⁶ - כמה כחות, כסף, רכוש ומיטב - הניתנת ע"י יהודי לשם הקב"ה, כי אם בעיקר האיכות, איך נותנם היהודי. התנאי העיקרי הוא - שיתנם בכל לבבו, ואז, אף כשמדת הנתנה היא לא גדולה (משום סיבה חזקה), ומתבטאת רק בחלק קטן מכל סוג שמרכושו [כפי שרואים בקרבן התמיד שהיה מורכב מכל הסוגים⁷: כבש מסוג ה"חיי", קמח, שמן ויין מסוג "צומח", ומלח מסוג "דומם"] - הרי מאחר שהיא ניתנת בלב שלם, בחיוניות ושמחה, מתקיים הדבר בהתאם למכוון והוא מביא את כל הברכות ושפע טובה - כקרבן התמיד בעבר.

ג. הוראה נוספת טמונה בקרבן התמיד:

קרבן זה הועלה על המזבח רק פעמיים ביום - כבש אחד בבקר וכבש שני בין הערביים - ולמרות זאת הוא מכונה בשם המסמל תדירות: "קרבן תמיד" פירוש הדבר⁸, שגם זמן הבינים שבין שני הקרבנות היה ממולא וחדור בקרבן התמיד. לפיכך היה זמן הקרבת קרבן התמיד הראשון - עם שחר, ראשית הכל וקודמת לכל פעולה אחרת, משום שקרבן התמיד חייב להקיף את המעשים שלאחריו ולהשפיע עליהם.

מכאן יש ללמוד כיצד על בית יהודי להתנהל:

במשך היום עסוקים הרי בבית בדברים שונים הקשורים אם בגוף אם בנשמה. אבל מאחר שהאור האלקי אינו ניכר בהתעסקות היום יומית - שכן אפילו הדברים שיש להם קשר לנשמה מבוצעים לפי ההבנה האנושית, העלולה לעתים להטות מן הדרך הנכונה ולהביא ח"ו עד להיפך רצון הקב"ה - צריך יהודי להבטיח עצמו מיד עם תחלת היום, עוד בטרם גשתו לעיסוקיו השונים של היום, ולבטא, ראשית הכל, את התמסרותו המוחלטת אל הקב"ה. זו היא משמעות אמירת "מודה אני לפניך מלך..." שמיד עם היקיצה, עם פקחת העינים בבקר: האדם מודה לקב"ה שהחזיר בו נשמתו, ומכנהו כדי כך בתואר "מלך", והרי היחס למלך היא של התמסרות בלב ונפש. התמסרות זו שבתחלת היום משפיעה גם על השעות הבאות המנוצלות

א. ספר "ויקרא" דן בעיקר בעבודת הקרבנות¹, שהיא אחת העבודות הראשיות במשכן ובבית המקדש².

התורה היא נצחית³. כלומר: בהלכות שבתורה, ואף בסיפורי התורה, מסוגל כל איש ישראל, איש ואשה, בכל זמן ובכל מקום, למצוא הוראות לאורח חייו היום יומי - את אשר עליו לעשות ואת אשר אין עליו לעשות.

כך הדבר ביחס לכל עניני התורה, וביחוד נוגעות לכל איש ישראל בכל הדורות הוראות התורה ביחס לבית המקדש והעבודה בו.

ועוד "ועשו לי מקדש" - בניית בית המקדש ע"י בני ישראל - הוא: "ושכנתי בתוכם" (בלשון רבים). שהקב"ה ישכון בתוך כל אחד ואחד מישראל, בלבו ובכיתו. משום כך, גם עתה כשמפני חטאינו חרב בית המקדש הגשמי - הרי ע"י כך שיהודי "בונה" ביתו [מתנהג באורח חייו המשפחתי] כ"מקדש", בצורה של קדושה - בטוח הוא כי דבר זה יביא סליחה לחטאי העבר, וכי ביתו יהיה "מקדש", מקום בו תשרה השכינה "ושכנתי בתוכם", וכי דבר זה יביא את הברכות בכל הדרוש לו.

ב. כאמור, היתה עבודת הקרבנות מן העבודות העיקריות בבית המקדש. עבודה זו החלה והסתיימה בקרבן התמיד (שאותו הקריבו, הרי, פעמיים בכל יום: פעם אחת בבקר, לפני כל הקרבנות, ופעם שנייה בערב, לאחד כל הקרבנות)⁴.

קרבן התמיד מלמד כי הסדר הקבוע, הרגיל, הוא שאין על יהודי להעלות על מוקד המזבח את כל רכושו. ה"תמיד" לא היה מורכב אלא מכבש אחד, מדה מועטה של יין ושמץ, ומעט קמח ומלח. יתר על כן: לפי הסדר התמידי, לא היה על כל אחד מישראל להעלות על המזבח קרבן תמיד נפרד פעמיים ביום. כל אחד היה חייב לתרום חלקו בסכום הכללי שבו היו נקנים כבשים, יין וכו' לצרכי קרבנות השנה כולה. מובן, שעם חלוקת הוצאות קרבנות כל השנה בין כל בני ישראל - לא היה מוטל על כל אחד בנפרד אלא סכום קטן, וזה אשר הביא את ברכות הקב"ה לשנה מאושרת לכל יהודי בכל מקום הימצאו.

עבודת הקרבנות מלמדת, איפוא, אותנו: אין הקב"ה דורש כי הסדר התמידי של בן ישראל יהיה מסירת כל

והמשנה למלך- מצוה הוא ובפרט לפי הלח"מ דלהרמב"ם (הלי' מעה"ק ספ"ד) מעכב גם בדיעבד.

(6) ראה משנה סוף מנחות. ויק"ר פ"ג, ה.

(7) ראה טעמי המצות להאריז"ל פ' ויקרא. וראה ג"כ תניא פל"ד.

(8) ראה ראשונים להגיגה כו, ב. פלוגתת רש"י ורמב"ן לתצוה כו, ב.

(1) ראה פתיחת הרמב"ן לס' ויקרא.

(2) ראה ד"ה באתי לגני השי"ת רפ"ב.

(3) תניא פ"ז. קו"א ס"ה.

(4) פסחים נח, ב ושי"ן.

(5) ראה זבחים (יג,א) דשלא לשמן או לשמן ושלא לשמן - דינם שווה. ובמשנה ספ"ד זבחים: לשם השם... לשם ניהוח. ואפילו לדעת התוס'

עד שדבר זה (התנהגות של "קרבן תמיד") יביא גם את הברכה הכללית, הברכה היסודית והעיקרית, שבקרוי יבוא משיח צדקנו ויבנה בית המקדש, ויוציאנו מן הגלות הפנימית ומן הגלות החיצונית ויביאנו לארצנו הקדושה¹², ואז נזכה לראות, גם בעיני בשר, בהקרכת קרבן התמיד בבית המקדש, במהרה בימינו אמן.

(משיחת א' במדבר תשכ"ב)

א. בסוף פ' ויקרא מדובר בקרבן אשם תלוי שיש להביא במקרה של ספק חטא (כרוגמת מי שהיו לפניו חתיכות של שומן כשר ושומן בלתי כשר ואכל אחת מהן, ואח"כ נאמר לו כי אחת מהן היתה של חלב, אך עדיין לא ברור אם אכל את החלב או את השומן הכשר, שאז יש להביא, לפי ההלכה, קרבן על ספק זה, הנקרא אשם תלוי). בגמרא¹³ מצויה מחלוקת אם חייב (כרת או חטאת) השוחט אשם תלוי מחוץ לעזרה (כשחוטא חוץ בקרבנות אחרים), רבי מאיר מחייב וחכמים פוטרים. טעמם של חכמים: מאחר שהאשם התלוי בא על ספק - יתכן שלא עבר כל איסור, ואי אפשר לחייבו על שחיטת חוץ שכן יתכן ששחט מחוץ לעזרה בהמה שאינה קרבן. הרמב"ם¹⁴ פוסק הלכה כחכמים ("אשם תלוי.... שהקריבן בחוץ פטור, שהרי לא נקבע האיסור").

מחלוקת נוספת קיימת¹⁵ בקשר למי שהביא אשם תלוי, ועד שלא נשחט הקרבן נודע לו בביורר כי לא עבר כל איסור, או שנודע לו בביורר כי עבר על איסור (שאו אי אפשר להקריב הקרבן, שכן אשם תלוי בא דוקא על הספק) - רבי מאיר אומר: "יצא וירעה בעדר", הבהמה נעשית חולין, וחכמים אומרים: "ירעה עד שיסתאב כו", כי יש לבהמה דין של קרבן, שאין אפשרות להקריבו ויש להמתין עד שהבהמה תקבל מום ואז יקנו אותה מן ההקדש. הרמב"ם¹⁶ פוסק כחכמים ("ירעה עד שיפול בו מום ויפלו דמיו לנדבה") בנימוק ש"לבו של אדם דוה על עוונותיו, והואיל ועל ספק הפרישו - גמר בלבו להקדיש" בכל אופן שהוא.

נשאלת הקושיא: לפי דעת חכמים (ופסק הרמב"ם) כי גם כשנודע לו אח"כ בביורר שלא חטא - נשאר הבהמה הקדש, משום ש"גמר בלבו להקדיש", - יש, לכאורה, לומר (ואדרבה - בקל וחומר) כי כשנשאר הספק - הרי הבהמה ודאי קרבן, שכן אפילו אם לאמתו של דבר לא חטא הרי "גמר בלבו להקדיש", ומדוע, אם כן, סוברים

לצרכים האישיים, וגם בהן נראית השפעת "מודה אני", אף הן חדורות התמסרות אל המלך, אל הבורא - וממילא מלוות אף הן בברכות והשפעות הקב"ה.

דבר זה רמוז בענין קרבן התמיד ופרטיו: כשהתחלת היום היא ב"קרבן", בהקרכה עצמית והתמסרות אל הקב"ה - נחשב קרבן זה כשל "תמיד", - אינו מצטמצם לאותה שעת בקר בלבד, כי אם יש לו השפעה תמידית.

עם הקרכת הקרבן היה צורך בזריקת דמו על המזבח, ובהקטרת חלבו: הדם ניחן בסגולות של חיוניות, חום והתלהבות, השומן (חלב) מסמל את העונג (מן התענוג נוצרת הרי שמונית)⁹, ופירוש הדבר - כי הצעד הראשון של היום הוא החלטתו האיתנה של האדם להפנות את התלהבותו רק אל ה"מזבח", בדברים טהורים וקדושים, ורק בהם יהיה התענוג שלו, והקב"ה מסייע לו לקיים ולהגשים החלטתו זו בכל עתות היום, דבר המביא גם את ברכת הקב"ה והצלחתו לכל היום ולכל הלילה.

ד. בקשר לקרבן התמיד מסופר במדרש¹⁰ כי הקרכת קרבן התמיד כיפרה על עוונות (מסוימים) שבוצעו לפני הקרכת הקרבן:

השי"ת נותן אפשרות לאדם שנכשל ח"ו - לתקן את העבר שלו. אדם עובר בחייו קשיים ונסיונות שונים, וקורה פעם שאינו עומד ח"ו בנסיון מסוים. אך כשהוא מקבל על עצמו מחדש את התמסרותו אל הקב"ה, הוא אומר בכל לבו "מודה אני לפניך מלך" - הכולל גם, כאמור, את "תוכן" קרבן התמיד - מכפר הדבר על השעות הקודמות של היום.

החל מאדמו"ר הזקן מדגישה תורת החסידות ומסבירה בהסברה עמוקה ורחבה ומובנת - כי גם כשיהודי נכשל ר"ל, אסור לו ליפול בלבו לגמרי ולרפות ידיו, ובכל אופן שהוא אסור לו ליפול למצב של יאוש ח"ו. אדרבה: עליו להתחזק, לתקן את אשר עושה, להשלים את אשר החסיר לעשות ולקוות כי הקב"ה יקבל תשובתו¹¹.

תשובה זו מוצאת ביטוייה ב"מודה אני לפניך מלך", חקיקה במוח ובלב את הכרת התודה וההתמסרות אל הקב"ה, וקביעת החלטה איתנה שהדם והחלב - ההתלהבות והתענוג - יהיו רק בדברים קדושים, ואז מוחל הקב"ה על הנעשה בשעות הקודמות, ויחד עם זאת נותן הקב"ה את ברכתו, במדה המלאה ביותר, בכל הדרוש, בגשמיות וברוחניות, לאדם ולבני ביתו.

(9) ראה גיטין נו, ב.

(10) במדב"ר כא, כא. נחומא - בוכר - פנחס יב וש"נ.

(11) ראה אגה"ת פ"א.

(12) ראה הסדר בזה: רמב"ם הל' מלכים פ"א. קובץ מכתבים לכ"ק אדמו"ר

(מוהר"ש"ב) נ"ע ח"א. וש"נ.

(13) כריתות יח, א.

(14) הל' מעשה הקרבנות פ"ח, ה"י.

(15) כריתות כג, ב.

(16) הל' פסולי המוקדשין פ"ד, ה"ט.

שנוצרו ע"י העוונות, ובהתאם להבדלי הפגמים שהם כתוצאה מן החטאים השונים כן קיימים הבדלים בקרבנות הצריכים לתקן את הפגמים, לפי זה יש הכרח לומר כי העובדה שאשם תלוי חייב לעלות יותר מחטאת אינה רק כדי לעורר את האדם לתשובה אמיתית, כי אם גם משום שאשם תלוי צריך לכפר על פגם שהוא גדול מן הפגם שעליו מכפר קרבן החטאת. אין מובן, איפוא, כיצד אפשר לומר שע"י ספק איסור ייגרם פגם גדול יותר מע"י איסור ודאי?

ג. הקרבנות בכלל מכפרים רק על חטאים הנעשים בשוגג²³, שכן גם עבירה בשוגג טעונה כפרה²⁴. למרות שעצם נשיית החטאת היתה שלא ברצון, האדם עשה זאת שלא מדעתו, - הרי עובדה זו עצמה שהאדם היה מסוגל לעבור עבירה בשוגג מוכיחה שאינו כהוגן, משום שאילו היה כפי הראוי לא היה נכשל אפילו בשוגג, כמו שנאמר²⁵: "לא יאונה לצדיק כל און". כלומר: אשמתו של העובר עבירה בשוגג היא שהניח לנפשו הבהמית להחזק בפעולותיו הבהמיות הקודמות²⁶ (עוד בטרם עבר את העבירה) שהן הביאוהו לידי כך שיהא מסוגל לעבור עבירה בשוגג.

המעשים הנעשים ע"י אדם "בדרך ממילא", שלא מדעתו ושלא בכוונה, מורות על מהותו, במה הוא שקוע ובמה נתון העונג שלו. מעשי הצדיק, שהעונג שלו הוא באלקות, הם פעולות של טוב וקדושה, ואילו זה שנכשל בדבר עבירה - הדבר מוכיח כי העונג שלו מצוי בענינים בלתי רצויים.

כשמעשה העבירה היה בשוגג, הרי, בפרט מסוים, גדול הפגם שלו משל מעשה במזיד, כי כשאדם עושה פעולה מסוימת בכוונה ומדעתו - אין היא מורה במדה כה רבה על הקשר העמוק של האדם עם הדבר שעשה. יתכן, הרי, שכל המגע שלו עם הפעולה בא רק בשעת העשייה ומצטמצם רק בכח המעשה שלו ובדרגת הכוונה והדעת בה הוא עומד אז. אבל פעולה הנעשית אצלו מאליה מהוה הוכחה למהותו, שקשור אתה ה"אני" שלו העמוק יותר מכוונה ודעת, ומשום כך נמשך הוא, אינסטינקטיבית, לעשיית פעולות אלו עד שהדבר מתבטא גם במעשה בפועל.

חכמים (ופוסק הרמב"ם) כי כשנשחט הקרבן בחוץ אין לו דין של "שחוטי חוץ"?

הסבר הדבר יתכן לומר: בקדושת הקרבנות קיימים שני חלקים - א) בדיני אדם, כיצד על האדם לנהוג בבהמה שהקדיש לקרבן, ולגבי חלק זה מספיקה הידיעה בדיני אדם, כי "גמר בלבו להקדיש", להביא לידי כך שהבהמה תהיה הקדש, אף כשלאמתו של דבר לא חטא או אפילו כשהתברר לו אח"כ שחטא. ב) בנוגע לדיני שמים: האשם התלוי הוא קרבן ביחס לדיני שמים רק כשאמנם חטא באמת - אלא שהאדם מסופק בדבר, ובגלל החטא שחטא באופן שספק אצלו אם חטא או לא - עליו להביא אשם תלוי (ואם גם האדם יודע שחטא - עליו להביא קרבן חטאת).

לפיכך מועיל הטעם ש"לבו של אדם דוה.... וגמר בלבו להקדיש" - שיהיה הקדש רק לגבי דיני אדם¹⁷, אבל ביחס לדיני שמים אין זה קרבן אלא אם חטא בפועל¹⁸, וכיון שיתכן שלא חטא - שאז אינו קרבן ביחס לדיני שמים (כרת) - הרי אינו חייב כרת על שחיתת חוץ זו במזיד, ולכן אין עליו להביא קרבן חטאת עליה כשנעשית בשוגג, שכן רק "דבר שזדונו כרת - שגגתו חטאת"¹⁹.

ב. הדבר יובן גם על פי העובדה שלמרות שקרבן חטאת בא על איסור ודאי (בשוגג) ואשם תלוי על איסור ספק - אנו מוצאים חומרה יתרה באשם תלוי מבקרבן חטאת: "חטאת בת דנקא ואשם בת שתים"²⁰, החטאת היתה חייבת להיות בשווי לא פחות ממטבע הנקרא "דנקא"²¹ ואשם תלוי - לא פחות משני סלעים שהם 48 "דנקא"!

רבינו יונה²² מסביר זאת בכך שעיקר הכפרה שבקרבן הוא ע"י התשובה הנעשית עמו, ולפיכך, כשאדם יודע בודאות שחטא הרי הוא מתעורר לחרטה ותשובה באמת, אך כשספק הדבר לדידו והוא חושב שמא לא עבר כלל עבירה - יש לחפש אמצעים לעורר בקרבו חרטה ועשיית תשובה אמיתית. משום כך היה חייב האשם התלוי לעלות הרבה יותר מן החטאת.

אלא שנימוק זה, לכאורה, אינו מספק. נכון, אמנם, שהיתה דרושה תשובה, אך הרי קיים יתרון וענין בעצם הקרבת הקרבן, המחונן בסגולה לכפר ולהוריד את הפגמים

(22) ברכות א, ב ד"ה והא דאמרין. שו"ע רבנו חזקוני או"ח ס' תר"א.
 (23) אגה"ק סכ"ח. וראה ד"ה וכל אדם לא יהי' להצמח צדק, ודשנת תשכ"ג.
 (24) רש"י שבועות ב, א. ד"ה תולה.
 (25) משלי יב, כא.
 (26) ראה אגה"ק סו"ס כח: מהתגברות נפה"ב. ובתניא פי"ג: הוא בתקפו... ואדרבה נתחזק יותר בהמשך הזמן שנשתמש בו הרבה באכילה ושתיה ושאר עניני עולם הזה.

(17) ראה בלח"מ הל' מעשה הקרבנות פי"ח, ה"י: לא הוי הקדש גמור.
 (18) דאף שכשגומר בלבו להקדיש קרבן שלא מצד ספק, נעשה הקדש גם בנוגע לדיני שמים (גם כשלא חטא), אבל במקדיש מצד הספק לשם קרבן אשם תלוי, אינו נעשה הקדש בנוגע לדיני שמים, רק כשחטא, כי קרבן אשם תלוי בא על חטא (מספק) דוקא.
 (19) כריתות כה, א.
 (20) זבחים מח, א.
 (21) תורה"מ מכלל (כריתות יב), ודלא כרש"י ותוס' זבחים שם. ואכ"מ.

למחשבה ו"מתברך בלבבו"³¹ שלא עבר על כל איסור - מורה הדבר, מבחינה מסוימת, על מגע מעמיק יותר עם הרע, שכתוצאה ממנו אינו יודע כלל שאינו הגון.

העובר על איסור שוגג בודאי - הרי מהותו היא עדיין טוב, ועבירה מהוה סתירה והתנגדות אליו, לפיכך מרגיש הוא בסופו של דבר כי עבר על רצון העליון, הוא חש ברע המנוגד לו ומפריע למהותו (הנפש הבהמית רק מקיפה אותו ומושכת אותו לרע, אבל לא נעשתה מהותו, ואדרכה - היא מנוגדת למהותו), ואילו העובר עבירה בספק ומתברך בלבבו - הדבר הפך למהותו ואינו משמש לו ניגוד והפרעה, ולכן אינו חש ואינו יודע שעבר עבירה כל שהיא.

לכן יש גם על ספק איסור להביא אשם תלוי שמחירו יקר יותר מחטאת שיש להביא על ודאי איסור, משום שעל האשם התלוי יש לתקן פגם עמוק יותר.

ו. לפי זה מובן, כי בשעה שספק בלבו של מישהו אם עבר על איסור, גם כשכלפי שמיא גליא שלא עבר על האיסור (ולפיכך אין מגיע לו כל עונש, שכן עונש בא רק על מעשה איסור) - הרי ביחס למצב הנפש שלו, משמשת עובדה זו עצמה שיש בקרבו ספק שמא עבר עבירה (גם אם לאמתו של דבר לא עבר אותה) הוכחה שיש לו שייכות לכך (לו לא היה לו כל שייכות לרע לא היה יכול להיווצר ספק שמא עבר על איסור שהוא³², ואם למרות זאת אין הדבר מהוה לדידו הפרעה, ונוח לו לחשוב כי הוא כהוגן, וכי התענוג שלו וההלהבות שלו הם של מותר (ספק שומן) - הרי מצב נפשו, מבחינה מסוימת, גרוע יותר מן העובר איסור ודאי, בשוגג או במזיד.

לפי זה נמצא שקרבן אשם תלוי, החומר שבו לגבי קרבן חטאת, שייך לכל מי שנודע לו ספק איסור, אפילו כשלאמתו של דבר לא עבר על שום איסור³³, ולכן סוברים חכמים שגם אם התברר לאחר מכן שלא חטא או שחטא ודאי - הרי ביחס אליו, למעמד ומצב נפשו, הוא "גמר בלבו להקדיש" ו"ירעה עד שיסתאב".

כל זה הוא ביחס למצב נפשו שהוא רוצה וצריך לתקן, אבל באשר לדיני שמים - "המעשה הוא העיקר". בעונשין דלמעלה חשובה עשיית העבירה בפועל³⁴, שהיא היפך רצון

ד. בכך יובן הנאמר בכתבי האריז"ל²⁷ שכל הנזהר ממשוהו חמץ בפסח מובטח לו שלא יחטא במשך כל השנה. אין מובן כאן: האדם הוא בעל בחירה, וביכלתו תמיד לבחור לו את דרכו אשר הוא רוצה ללכת בה, כיצד, איפוא, אפשר לומר כי בכך שיישמר ממשוהו חמץ במשך 8 ימים תינטל ממנו הבחירה?

פירוש הדבר הוא: האריז"ל דן בחטאים שבשוגג. במזיד יתכן אמנם שהאדם יעבור ח"ו עבירה, משום שהוא תמיד בעל בחירה והוא חפשי תמיד לעשות כרצונו, אבל בחטא בשוגג הנעשה שלא מדעתו לא ייכשל (כל כך), כי ע"י כך שנוהר ממשוהו חמץ - נעשתה מהותו, במדה מסוימת, למהות של קדושה²⁸, וע"י כך לא יהא נמשך לעבירות²⁹.

ה. לפי זה יובן גם הדבר שכשהגמרא³⁰ רוצה לתאר מציאות של צורך בהבאת אשם תלוי - היא משתמשת בדוגמא של ספק חלב ספק שומן. והרי קיימים, לכאורה, כמה וכמה מקרים אחרים של ספק עבירה, ומה טעם נוקטת הגמרא דוקא מציאות של ספק חלב ספק שומן? ההסבר הוא: כאמור, בא אשם תלוי על ספק איסור שוגג, בלב אדם זה התעורר ספק אם עבר עבירה בשוגג. מאחר שהפעולות האסורות שבשוגג באות כתוצאה מתענוג, מן קורת הרוח שיש לו בהן, כמוסבר, הרי פירוש הדבר שתוכנו ומשמעותו של כל ספק איסור שהוא - הוא ספק במה שקוע התענוג שלו, אם תענוג זה הוא מותר, המביאו לפעולות כשרות, או שהתענוג שלו הוא אסור ר"ל, המושכו לדברים האסורים. לפיכך מציינת הגמרא כדוגמא לאשם תלוי - ספק חלב ספק שומן (כי חלב ושומן באים מתענוג).

וכדוגמת המוסבר שהפגם שע"י איסור בשוגג הוא חמור יותר, בפרט מסוים, מן הפגם שע"י איסור במזיד - אפשר גם להסביר את החומרה הקיימת בספק איסור יותר מבודאי איסור: כשמשהו יודע בודאות שעבר על איסור בשוגג, הרי אמנם דבר זה מוכיח שהתקשרותו עם הרע היתה קיימת עוד לפני פעולת האיסור והיא שהביאתו לעבור על האיסור בשוגג, שלא מידיעתו וכוונתו - מכל מקום הרי לאחזר שעבר על האיסור, הוא נזכר שנכשל והוא יודע שאין ראוי להיות כפי שהוא עתה. אבל בספק איסור, כשאינו יודע כלל אם אמנם נכשל, ולדידו יש מקום

(27) הובא בבארי הטיב ר"ס תמ"ז. וראה זה"ב רפב, ב.

(28) וגם בבינוני נפש החיונית שבו היא היא האדם עצמו (תניא פכ"ט), מכל מקום הרי גם נפש הבהמית שבישראל (מצד עצמה, כשלא הורידה, ע"י תאות היתר, בגקה"ט) היא בחי' קליפת נוגה, ומתאוה רק לדברים המותרים (תניא כ"ח).

(29) ועפ"י"ז תובן שייכות ההבטחה שלא יחטא לזהירות באיסור חמץ דוקא, כי מצה ענינה ביטול ואמונה המביאה (במילא) לקיום כל התרי"ג מצוות (תניא פל"ג), וחמץ - היפך המצה - ישות וגאווה, מביאה (במילא) לכל מיני רע.

(30) כריתות יז, ב.

(31) שו"ע אדה"ז האו"ח סתר"ג.

(32) עיין מו"ק יח, סע"ב.

(33) וזוהו יובן מה שבבא בן בוטא היה מתנרב אשם תלוי בכל יום חוץ מאחר יוה"כ (כריתות כה, א), שלא חשש שמא חטא ח"ו בפועל, כי אם, שחשש למצב עצם נפשו. (וע"ד המבואר בלקוטי תורה ויקרא נ, ד, ד"ה אשרנו תרצ"ו קונט' לב) בנוגע לריב"ז. מש"א"כ לאחר יו"כ, שאז מאיר בחי' לפני הוי", בחי' עצם דקדושה.

(34) ראה ד"ה להבין גו' בתחלת ס' התניא (קיצורים והערות לתניא ע' מא'

ואילך).

שהקריבן בחוץ פטור", משום שמאחר ויתכן שלא חטא במעשה בפועל, ואז הרי ביחס לדיני שמים אין זה קרבן - אין מגיע כרת על הקרבנו בחוץ, וכל שאין זדונו כרת - אין שגגתו חטאת, הוא פטור.

(משיחת שמח"ת תשי"ב).

וציווי הקדוש ברוך הוא בתורתו: "אשר יעשה אותם האדם"³⁵, "אשר לא תעשינה"³⁶, ומשום כך, כשכלפי שמיא גליא שלא עבר על האיסור בפועל (אף אם מבחינת מצב נפשו הוא שייך לכך) אין מגיע לו בדיני שמים כל עונש.

לפיכך פוסקים חכמים (ורמב"ם): "אשם תלוי וכו'

(36) ויקרא ד, א.

(35) ויקרא יח, ה.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ח אדר א', תשי"ט
ברוקלין.

הרה"ח אי"א נוי"נ בעל מדות ורב פעלים
מו"ה חיים ברוך הלוי שי

שלום וברכה!

בנועם קבלתי מכתבו מכ"ב אדר א', בו כתב אודות הלימודים שלו עם בחורי חמד ועם בע"ב שי,

כ"י.

וכמדומה כבר כתבתי לו בהכרח ההשתדלות באופן המתאים אבל עד כדי

ליגיעה - בהנוגע לבחורי ישיבה, כיון שחלק מסויים מהם נעשים בהמשך הזמן למורי דרך לרבים מבנ"י, שלכן כל הטבה במצבם (וככל עניני קדושה הרי תמיד יש להוסיף בהם, מאחר שקשורים בהקב"ה שהוא אין סופי) הרי ההטבה נכפלת פי כמה בהמושפעים שלהם.

וגם אותם יש להסבירם, אשר אי אפשר שישתפקו ויעמידו עצמם על דינה של תורה, שאם בהנוגע לסתם בניי אמרו חז"ל לא חרבה ירושלים אלא מפני שהעמידו דבריהם על דין תורה, ואף שבת המקדש הי קיים אז, וראו אלקות במוחש, וכדבר משנה עשרה נסים נעשו לאבותנו. עאכ"כ בתקופתנו חשך כפול ומכופל דעקבתא דמשיחא, ובהנוגע לכאלו שעמא דבר מביט עליהם כעל אלו שיש להתלמד מהנהגתם, ולא עוד אלא שעושיין חשבון, שאם פלוני מתנהג ככה, הלא בשביל עמא דבר מספיק חלק וכו', שמה מובן שעל בן ישיבה להתנהג בכפלים לתושיי. והרי זהו גם הדין בנגלה דתורה, דטופח ע"מ להטפוח, וק"ל.

והשי"ת יהי עם פיהו ויצליח בהאמור.

הפ"נ המוסגר במכתבו, יקרא בעת רצון על הציון הקי של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, ויהי רצון שכשם שהביא הבקשה כן יבשר טוב בזה.

ובפרט שהרי נמצאים אנו בחדש אדר, עליו נאמר שנהפוך הוא לשמחה וליום טוב.

בברכה לבשו"ט בכל האמור,

יום ראשון כ"ח אדר

תלמוד תורה על כל המצוות, על פי מה שנתבאר לעיל - בפרק כ"ג, בשם התקונים, - "תיקוני זוהר", דרמ"ח פקודין הן דרמ"ח אכרין דמלכא, - רמ"ח (248) מצוות העשה הן רמ"ח אברי המלך. וכשם שכל אבר הוא כלי לכוח של הנפש, כך כל מצוה היא כלי

להמשכת הרצון העליון. ברם, ביחס לתורה, כתוב ב"תיקוני זוהר", ש"אורייתא וקודשא בריך הוא כולא חד", תורה והקב"ה הם דבר אחד ממש (ולא כמו "אברים"). וכפי שיתבאר להלן ההבדל שבין מצוות לתורה. וקמו פאדס התחתון, דרך משל, אין ערד ודמיון כלל בין החיות שברמ"ח אכריו לגבי החיות שבמחין, שהוא השכל המתחלק לשלש פחיות: הקב"ה בינה דעת - שכן, אבר, שהוא חלק מגוף האדם, אמנם מאוחד עם הנפש המחיה את הגוף - אך עם זאת הם שני דברים שונים ונפרדים. שונה הדבר ביחס לשכל ונפש, כי השכל הוא התפשטות וחלק מן

הנפש, והתאחדותו עם הנפש הוא (שלא כמו שני דברים נפרדים המתאחדים, אלא) התאחדות של חלקים של דבר אחד. הבדל זה שבין האברים לשכל אצל האדם, משמש כמשל על ההבדל שבין מצוות לתורה. פכה ממש דרך משל, להבדיל ברבבות הבדלות לאין קץ, - בין הדברים כפי שהם באדם לבין כמו שזה למעלה, ההבדל שישנו בהארת אוראין סוף ברוך הוא המתלבשות במצוות מעשיות לגבי הארת אוראין סוף שבבחינת הקב"ה בינה דעת שבחכמת התורה, איש איש כפי שכלו והשגתו. - עד כמה שהוא משיג ומבין בתורה - באותה מדה מתאחד שכלו עם הקב"ה, באופן היחוד של התאחדות השכל עם הנפש. בכך נעלה תורה משאר כל המצוות המעשיות, כולל מצוות הצדקה, שהיחוד עם הקב"ה על ידי לימוד תורה, הוא התאחדות נעלה בהרבה מאשר היחוד שעל ידי מצוות מעשיות. ואף שאינו משיג - את התורה, אלא בגשמיות - הוא משיג את התורה רק כפי שהיא מלוכשת בענינים גשמיים, כמו "שנים אוחזים בטלית" או "המחליף פרה בחמור", הרי התורה נמשלה למים, שיורדים ממקום גבוה כו', - למקום נמוך. שגם בירידתם למטה הם נשארים אותם מים כמו שהיו במקום הגבוה; כך גם ביחס לתורה, שגם אחרי שירדה ונתלבשה בענינים גשמיים - מלוכשת עצמיות חכמתו ורצונו של הקב"ה, באותם ענינים גשמיים בהם ירדה התורה, כמו שנתבאר לעיל. - בפרק ד.

ומה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה: ש"תלמוד תורה כנגד בלם", - גם כנגד מצוות צדקה. כיצד, איפוא, הדבר תואם למה שלמדנו זה עתה, שצדקה היא למעלה משאר כל המצוות? - היינו מפני שתלמוד תורה היא ברבור ומחשבה, שהם - דיבור

ומחשבה, לבושים הפנימיים של נפש החיונית. - שלא כ"מעשה" שהוא לבוש חיצוני - ורק על ידי לימוד התורה, מאיר אור התורה בלבושים הפנימיים, דבר שאינו יכול להיעשות על ידי מצוות אחרות: וגם - מעלה נוספת במצוות לימוד התורה: מהותן ועצמותן של פחיות הקב"ה בינה דעת מקלפת גנה שבנפש החיונית - נבללות בקדושה ממש כשעוסק בתורה בעיון ושכל. - כשלומדים תורה בעמקות השכל, נתון אז השכל של הנפש החיונית בענין הנלמד, ועל ידי כך נהפכות בחינות חכמה בינה דעת של קליפת גנה (שבנפש החיונית), מהותן ועצמותן, לקדושה. שכן,

כוח השכל המבין את הענין הנלמד, נעשה חלק מהמצוה של לימוד התורה. אף שבפרק י"ב למדנו, שה"בינוני" יכול להפוך לקדושה רק את הלבושים של הנפש הבהמית, ולא את עצמיות הנפש שהיא הכחות, כיצד, איפוא, אנו אומרים כאן שגם מהותן ועצמותן של הכחות נהפכת לקדושה? - ברם, אין בכך משום סתירה, שכן, בפרק י"ב מדובר אודות מדותיה של הנפש הבהמית, ואותן אין בידו של ה"בינוני" להפוך לקדושה. ואילו כאן מדובר אודות השכל, ואותו ביכולתו של ה"בינוני" להפוך לקדושה על ידי לימוד תורה. להלן יסביר רבנו הזקן את הסיבה להבדל זה שבין המדות לשכל: ואף שמהותן ועצמותן של המדות: חסד גבורה תפארת כו' - לא יכלו להם הפנינים להפכם לקדושה, - כיצד, איפוא, אנו אומרים כאן, שמהות ועצמות שכל נפש הבהמית נכלל בקדושה? היינו משום שחרע - של הקליפה, חזק יותר במדות מבהמית בינה דעת, מפני יניקתן - של המדות, שם מהקדושה יותר, - מאשר המוחין, כידוע לידעיו ח"ן: - לומדי תורת הקבלה (ח"ן - חכמה נסתרת). (כי עיקר ענין "שבירת הכלים" היה במדות. ולכן קשה יותר לברר ולהפוך לקדושה את הרע שבמדות). ואילו את הרע של המוחין והשכל, יכול ה"בינוני" להפוך לקדושה, על ידי לימוד תורה מתוך עיון ושכל. ולכן, "תלמוד תורה כנגד כולם" - מפני שעל ידי תורה מהפכים את השכל של הנפש הבהמית לקדושה. זאת - נוסף על המעלה האמורה, ועוד אחרת, - יש מעלה נוספת, והיא העולה על כלל המעלות עסק

יום שני כ"ט אדר

בת"ת יחוד הנפש, ועפ"ז יובן ד"ש". כלומר: לפי האמור, שיעקר התועלת במצוות הוא בירור הגוף והעולם, ועיקר התועלת בתלמוד תורה הוא יחוד הנפש – יובן מאמרו של רב ששת, כדלהלן: וְהוּ שְׂאֵמֵר רַב שֵׁשֶׁת: "תְּרַאֵי נַפְשָׁא, לְךָ קְרֵאֵי לְךָ תְּנַאֵי", - שמחי נפשי, בשבילך אני לומד מקרא, בשבילך אני לומד משנה. שכן, בשביל הנפש, היחוד שעל ידי תורה – מקרא ומשנה – הוא למעלה מהיחוד שעל ידי מצוות, ולכן הוא אומר לנפשו, שבשבילה הוא לומד מקרא ומשנה, כְּמוֹ שְׂפָרְתוּב כְּמִקּוּם אַחַר פְּאָרְיכוּת: - מעלת יחוד הנפש הבאה על ידי תורה. עד כאן הסביר רבנו הזקן שהמשכת אור אין סוף ברוך הוא על נפש האדם עצמה, הבאה על ידי לימוד תורה, היא למעלה

בהרבה מאשר על ידי קיום מצוות. להלן יסביר רבנו הזקן (כלשון כ"ק אדמו"ר שליט"א בהערה) "ענין נעלה בהרבה יותר – שבת"ת לגבי מצות שבהמשכת האוא"ס שע"י ת"ת דוקא מצינו חידוש שנק' קריאה (משא"כ – במצות) – פי' שקורא בו' (שלמעלה מאור). ולא עוד – אלא שאפילו לגבי קריאה סתם – יש מעלה בת"ת, וז"ש לכל קוראיו גו' באמת בו' – היינו בנוגע לפעולת ההמשכות". כלומר: רבנו הזקן מסביר עתה ענין הרבה יותר נעלה שיש בלימוד תורה לגבי מצוות, והוא – שההמשכה מאור אין סוף הנמשכת על ידי תורה דוקא, מוצאים אנו חידוש, שהיא נקראת בשם "קריאה" (מה שאין כן במצוות). כמו שאדם קורא לחברו שיבוא אליו עם ה"עצם" שלו – כך גם על ידי תורה קוראים וממשיכים עצמות אור אין סוף ברוך הוא (שלמעלה מהאור שממשיכים על ידי מצוות); ולא זו בלבד, אלא שבקריאה עצמה ישנה "קריאה" סתם – והיא נגרמת על ידי תפילה; ולעומת זה, הקריאה שעל ידי תורה היא נעלה יותר, בכך שהיא נקראת קריאה באמת. זוהי כוונת הפסוק: "קרוב ה' לכל קוראיו" המוסב על קריאה סתם, ואילו המשך הפסוק: "לכל אשר יקראהו באמת" מוסב על קריאה נעלה יותר, באמת, וזה בא על ידי תורה – ומעלת הקריאה באמת (שעל ידי תורה) לגבי קריאה סתם, היא בנוגע לפעולה – להמשכות הנמשכות על ידי כך, וכפי שהרבי שליט"א מציין למאמרו של רבנו הזקן על הפסוק ב"סידורו", שם מוסבר ההבדל, שעל ידי קריאה סתם (תפלה) ההמשכה היא בענינים גשמיים: רפואה לחולים, ברכת השנים, וכדומה, ואילו על ידי קריאה באמת (תורה) ההמשכה היא רוחנית ובפנימיות הנשמה. ובלשון רבנו הזקן:

וְאִתְּעַלְפִּיכֵן - למרות מעלת לימוד התורה לגבי המצוות, שעל ידי לימוד תורה ההתאחדות עם הקב"ה היא למעלה בהרבה מאשר על ידי מצוות מעשיות, בכל זאת, אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְזָרוּנָם לְכַרְכְּהָ: "לֹא הַמְדַרְשׁ עֵקֶר אֱלֹא הַמַּעֲשֶׂה", - קיומן של המצוות המעשיות, וְהַיּוֹם - בחיי העולם הזה, לְעִשׂוֹתָם" כְּתִיב, - שהעיקר הוא קיום המצוות בפועל, וּמִכְּמַלְיֵין תְּלַמּוּד תּוֹרָה לְקִיּוּם מִצְוָה מַעֲשִׂית כְּשֵׁאֵי אִפְשָׁר לְעִשׂוֹתָהּ עַל יְדֵי אֲחֵרִים, מְשׁוּם כִּי זֶה - קיום מצוות מעשיות, כָּל - תכליתו של 98 הָאָדָם וְתִכְלִית כְּרִיאָתוֹ וְיִרְדָּתוֹ - של הנשמה, לְעוֹלָם תְּהֵא, לְהִיּוֹת לוֹ יִתְבָּרַךְ דִּירָה בְּתַחְתּוֹנִים דְּיֻקָּא, - בעולמות ובנבראים התחתונים, לְאַהֲפָכָא חֲשׂוּכָא לְהוֹרָא,

- להפוך את חושך העולם הזה לאור הקדושה, וְיִמְלָא - על ידי כך, כְּבוֹד ה' אֵת כָּל הָאָרֶץ" הַנְּשָׁמִית דְּיֻקָּא, - דוקא, וְיִרְאוּ כָּל בְּשָׂר וְיִחְיִיו", - את האור האלקי, כְּפִנְיָךְ לְעֵל. - בפרק ל"ו. כלומר, התכלית של "דירה בתחתונים" מתבצעת בעיקר על ידי מצוות מעשיות. ולכן, כשמדובר אודות מצוה מעשית שאיננה יכולה להיעשות על ידי אחר – צריכים גם לבטל לימוד תורה, כדי שעל ידי קיום המצוה תתבצע כוונת הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים. ברם, כשאותה מצוה יכולה להיעשות על ידי אחר, הרי תתבצע כוונת הקב"ה ב"דירה בתחתונים", וכל ההבדל נוגע רק לשאלה אם הוא יקיים את המצוה ובנפשו הוא תאיר ההמשכה הנמשכת על ידי אותה מצוה – הרי בקשר לכך, גוברת מעלת לימוד התורה. שכן, על ידי לימוד התורה מגיע האדם הלומד לדרגת המשכה נעלית יותר ולהתאחדות הנפש גדולה יותר עם אלקות. ולכן עליו אז לא לבטל מלימוד תורה בגלל קיום המצוה. ובלשון ה"תניא": מַה שְׂאֵין בֵּן כְּשֵׁאִפְשָׁר לְעִשׂוֹתָהּ - את המצוה, עַל יְדֵי אֲחֵרִים - שאז אין מְכַמְלֵין תְּלַמּוּד תּוֹרָה, - לשם קיום מצוה, אָף שְׂפָל הַתּוֹרָה אֵינָה אֱלֹא פְרוּשׁ הַמִּצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת, - ובכל זאת, אסור לבטל לימוד תורה כדי לקיים מצוה שיכולה להיעשות על ידי אחר, וְהֵינָנו, מְשׁוּם שְׁהִיא - תורה, בְּחִינַת חֻקְמָה בִּינְהִי דְדַעַת שְׁל אֵינִי סוּף כְּרוּדִי הוּא, וְכַעֲסָן בָּהּ - בתורה, הוא מְמַשֵּׁיף עָלָיו אֹרֵי אֵינִי סוּף כְּרוּדִי הוּא בִּיתֵר שְׂאֵת וְהָאָרָה גְדוּלָה לְאֵין קֵין מְהָאָרָה וְהַמְשָׁכָה עַל יְדֵי פְקוּדֵין - שהוא ממשיך על נפשו על ידי מצוות, שְׂהֵן אֲבָרֵין דְּמִלְכָּא. - אברי המלך. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ע"פ הג"ל במצוות – עיקר התועלת בירור הגוף והעולם,

2. אבות א, יז. 3. דברים ז, יא. 4. פסחים סח, ב. 5. "אולי הכוונה להדרוש שבתו"א ריש פ' משפטים" - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א.

יום שלישי א' ניסן

על ידי תורה; דהיינו שְׁקוּרָא - וממשיך לְהַקְדוּשׁ-פְּרוּדֵי-הוּא על ידי התורה דוּקָא, לְאִפּוּקֵי - לשלול את המשמעות של "יקראוהו באמת" שהיא הכוונה מי שְׁקוּרָא אוֹתוֹ שְׁלֵא על ידי עֶסֶק התורה, אֵלָא צוּעֵק בְּךָ: אִבְיָא! אִבְיָא! - כלומר בעבודת התפילה

יהודי צועק וקורא בתפילתו "אבא אבא", מצד אהבתו להקב"ה - הנהגה המשכה שהוא ממשיך, אינה דומה להמשכה הבאה על ידי הקריאה של תורה. וְכִמוּ שְׁקוּבֵל עָלְיוּ הַנְּבִיאִי: "וְאִין קוּרָא בְּשִׁמְךָ כו', - והערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דהול"ל "זאין קוראך" או "קורא אוֹתך" ומזהו הדיוק "בשמך". כלומר: היה עליו לומר "וְאִין קוראך" או "קורא אוֹתך" - שאין מי שקורא אוֹתך; מהו, איפוא, הדיוק של "בשמך" (שזה מורה שכאילו אכן קוראים להקב"ה, אלא שאין

קוראים אליו בשמו, "בשמך"). אלא הכוונה, שהנביא קובל שאין מי שיקרא אוֹתך בשמך, היינו על ידי תורה, שכן, כל התורה היא הרי שמוֹתֵינוּ של הקב"ה, וְכִמוּ שְׁפָתוֹב בְּמָקוֹם אַחֵר. וְמוֹדָה יִתְבּוֹנֵן הַמְּשִׁיבֵל, לְהַמְשִׁיךְ עָלָיו יְרָאָה גְדוּלָה - מכאן יכול מי שמתבונן להשרות על עצמו יראה גדולה מן הקב"ה, בְּשַׁעַת עֶסֶק הַתּוֹרָה, - מכיון שעל ידי לימוד תורה הוא ממשיך אליו, כביכול, את הקב"ה, כמו, למשל, בשעה שהוא קורא אליו אדם אחר - הרי שזה צריך להמשיך עליו יראה גדולה מן הקב"ה, בשעה שהוא לומד תורה, בְּמוֹ שְׁתַּבְּפָאָר לְעִיל [פְּרָק כג]:¹⁰

וְהֵנָּה, הַמְּשִׁכָה וְהַאֲרָה זו, שְׁהַאֲדָם מִמְּשִׁיךְ וּמֵאִיר מִהַאֲרָת אור־אִין־סוּף פְּרוּדֵי-הוּא על נַפְשׁוֹ, וְעַל נַפְשׁוֹת כָּל יִשְׂרָאֵל, הוּא הַשְּׂכִינָה, בְּנִסְתַּת יִשְׂרָאֵל, מְקוּר כָּל נַשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל כְּמוֹ שְׁתַּבְּפָאָר לְקַמְן, - בפרק מ', שעל ידי תורה ממשיך אדם הארת

אור אין סוף ברוך הוא, לא רק על נפשו הוא, אלא גם על נפשות כל ישראל, מכיון שההמשכה היא במקור נשמות ישראל שהיא השכינה - והמשכה זו הנמשכת על ידי עֶסֶק הַתּוֹרָה - נְקָרָת בְּלִשׁוֹן "קְרִיאָה", - ככתוב: "קוּרָא בְּתוֹרָה", - אדם הלומד תורה נקרא "קורא בתורה", שמשמעו, קריאת והמשכת ה"עצם" של הנקרא, פְּרוּשׁ שְׁעַל יְדֵי עֶסֶק הַתּוֹרָה קוּרָא לְהַקְדוּשׁ-פְּרוּדֵי-הוּא לְבוֹא אֵלָיו, כְּבִיכּוֹל, בְּאֲדָם הַקּוּרָא לְחַבְרוֹ שְׂבִיבָא אֵלָיו, וְכִבְּן קַמְן הַקּוּרָא לְאִבְיוּ לְבוֹא אֵלָיו לְהוֹיֹת עִמּוֹ בְּצוּתָא חֲדָא, - ביחד אתו, וְלֹא לְפָרֵד מִמֶּנּוּ וְלִשְׂאֵר יְחִידֵי חַס וְשְׁלוֹם. - כך גם על ידי תורה; ישנם יהודים המוכתרים כ"אחים ורעים" להקב"ה - וביחס אליהם מובא כאן המשל מאדם הקורא לחברו, וישנם יהודים שהם בדרגת "בן" לגבי הקב"ה - וביחס אליהם ה"קריאה בתורה" היא כבן הקורא לאביו. וְזֶהוּ שְׁפָתוֹב: "קְרוֹב ה' לְכָל קוֹרְאָיו לְכָל אֲשֶׁר יִקְרְאוּהוּ בְּאֵמֶת", - הקב"ה קרוב (א) לכל אלה שקוראים אליו - (ב) לכל אלה שקוראים אליו באמת, "וְאִין אֵמֶת אֵלָא תוֹרָה", - כלומר: ישנה קריאה סתם: "לכל קוראיו", וישנה קריאה "באמת" -

ליקוטי אמרים - פרק לו

והנה המשכה

והארה זו שהאדם ממשיך ומאיר מהארת אור א"ס ב"ה על נפשו ועל נפשות כל ישראל הוא השכינ' כנסת ישראל מקור כל נשמות ישראל כמ"ש לקמן ע"י עסק התורה נקראת בלשון קריאה קורא בתורה פי' שע"י עסק התורה קורא להקב"ה לבוא אליו כביכול כאדם הקורא לחבירו שיבא אליו וכבן קטן הקורא לאביו לבא אליו להיות עמו בצוות' חדא ולא ליפרד ממנו ולישאר יחידי ח"ו וז"ש קרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת ואין אמת אלא תורה דהיינו שקורא להקב"ה ע"י התורה דוקא לאפוקי מי שקורא אותו שלא על ידי עסק התורה אלא צועק כך אבא אבא וכמו שקובל עליו הנביא ואין קורא בשמך כו' וכמ"ש במ"א. ומוזה יתבונן המשכיל להמשיך עליו יראה גדולה בשעת עסק התורה כמ"ש [פ' כ"ג]:

יום רביעי ב' ניסן

והתפילה לידי ביטוי. ומכיון שתכלית ירידת הנשמה למטה היא, הרי, לא בשביל הנשמה עצמה, כי אם, כדי לתקן ולהעלות את הנפש החיונית והגוף - הדבר מושג על ידי מצוות מעשיות ועל ידי המצוות שבדיבור.

וְהֵנָּה, עִם כָּל הַנּוֹכַח לְעִיל, - אודות מעלת המצוות שבמעשה ושבדיבור, שעל ידן מתעלה הנפש החיונית

פְּרָק לַח. בפרקים הקודמים הסביר רבנו הזקן, מעלת המצוות המעשיות והמצוות התלויות בדיבור, שעל ידן מתעלה הנפש החיונית לקדושה. שכן, המצוות שבמעשה ושבדיבור, נעשות בכוח הנפש החיונית, המחיה את

האברים הגשמיים (כלי הביצוע של המצוות) ובכוח מוצאות הפה והלשון וכו' הגשמיות, שעל ידן באות דיבורי התורה

ליקוטי אמרים - פרק לח

פרק לח והנה עם כל הנ"ל יובן היטב פסק ההלכה הערוכה בתלמוד ופוסקי' דהרהור

6. תהלים קמה, יח. 7. הסימון א) וב) משל כ"ק אדמו"ר שליט"א, שהעיר על כך שזהו: "עפמשינ"ט סנהדרין לט, רע"ב. ובסידור על פסוק זה". 8. תנא דבי אלי' זוטא, כא. 9. ישעי' סד, ו. 10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה אינו מובן כלל - כי אדרבה - עיקר היראה גדולה באה מהתבוננות דכאן - סיום פ' זה - שבא חברו וכו' ממש, משא"כ בפכ"ג - שהוא רק מהמשכת רצה"ע ואור (נעלה). ועכצ"ל דפי' 'כמש"ל פכ"ג' - הוא להוכיח (1) שצ"ל יראה (גדולה) בשעת עסק התורה [אף שלכאורה השכלה ויראה (וכיוצא) - הפכיס]. ועוד (2) ש'מזה (מת"ת) יתבונן' - שתי' טפל ומשמש בכדי להמשיך כו' - וכמ"ש בספכ"ג: (1) ויצונו ה' את וכו' ליראה. (2) שהתורה תרעא לדרתא". כלומר: לכאורה לא מובן כלל מה שרבנו הזקן מציין כאן למה שדובר בפרק כ"ג, שהרי, אדרבה - עיקרה של היראה הגדולה בא מהתבוננות המבוארת כאן, בסוף פרק זה, שעל ידי לימוד תורה ממשיך ומביא אדם כביכול, את הקב"ה ממש אליו למטה, כמו החבר הבא אליו על ידי שהוא קורא

תהיינה, כוונה ומחשבה (בלי דיבור), טובות כל כך כמו דיבור בלי כוונה? – אלא, לפי מה שלמדנו במעלת הדיבור, הדבר מוסבר. והנה, משום שהנשמה אינה צריכה תקון לעצמה במצות, רק - ענין המצות בא כדי להמשיך אור - להביא לעולם הזה את

האור האלקי ובכך לתקן נפש החיונית והגוף, - זאת, על ידי אותיות הדבור שהנפש מדברת בה' מוצאות הפה, - הגשמיות, וכן במצות מעשיות שהנפש עושה בשאר אברי הגוף: - מתעלים על ידי כך הנפש החיונית והגוף. ומכיוון, כפי שהוסבר - ה"תכלית" היא בשביל הנפש החיונית והגוף, הרי בכל המצוות שבדיבור, אינן עוזרות הכוונה והמחשבה בהן

בלבד, דבר שיש לו שייכות לנפש האלקית, אלא מן ההכרח שיהיה כאן דיבור, ומטעם זה יוצאים ידי חובה בדיבור בלי כוונה ומחשבה. שכן, על ידי מעשה ודיבור דוקא, מעלים ומתקנים את הנפש החיונית והגוף. עד כאן (החל מפרק ל"ה) למדנו על המעלה הגדולה שב"לעשותו", שכל התכלית טמונה במצוות מעשיות. שכן, כאמור, כדי שתתבצע כוונת הקב"ה בבריאת העולמות, שתהיה לו יתברך "דירה בתחתונים", שבעולם הזה הגשמי תהיה "דירה", מקום, להתגלות אור אין סוף ברוך הוא - הרי זה בא על ידי מצוות מעשיות דוקא, או מצוות שבדיבור הנחשב למעשה. כי, על ידי כך, מתבררת החיות של הנפש החיונית והגוף, הבאה מקליפת נוגה, ועולה לקדושה. ועל ידי העלאתה של קליפת נוגה, תתבטלנה ממילא, הקליפות הטמאות לגמרי האחרות, ולא ישאר שום דבר שיסתיר על אלקות, ויאיר אור אין סוף בעולם הזה במדה יותר גדולה מאשר בעולמות העליונים. להלן תוסבר המעלה שבכוונת המצוות. היינו, בכוונה שיש ליהודי, שעל ידי המצוה שהוא מקיים, יתאחד עם הקב"ה מצוה המצוה - ובגלל כך הוא עושה את המצוה,

לקדושה, ויבן היטב פסק ההלכה הערוכה בתלמוד ופוסקים¹¹ ד'הרהור לאו דבור דמי", - ש"הרהור" (מחשבה) אינו נחשב כמו דיבור, ואם קרא קריאת שמע במחשבתו ובלבו לבד - גם אם עשה זאת בכל פה פונתו - לא יצא ידי חובתו, - בקריאת שמע, על ידי הרהורו בעניני קריאת שמע על כל כוונותיה, וצריך לחזר ולקרוא, - ולבטא את מלות קריאת שמע בפיה; וכן בקריאת המזון¹² דאורייתא¹³, - ואף שלא נאמר בה ודברת במ כמו בקריאת שמע¹⁴ - אף שלגבי ברכת המזון לא נאמרה בתורה הלשון "ודברת", כמו שכתוב בקריאת שמע; למרות זאת, הדין הוא, שאין יוצאים ידי חובת ברכת המזון בהרהור

ליקוטי אמרים - פרק לח

לאו כדבור דמי ואם קרא ק"ש במחשבתו ובלבו לבד בכל כח כוונתו לא יצא ידי חובתו וצריך לחזור ולקרוא וכן בברכת המזון דאורייתא ובשאר ברכות דרבנן ובתפלה ואם הוציא בשפתיו ולא כיון לבו יצא ידי חובתו בדיעבד ואין צריך לחזור לבד מפסוק ראשון של ק"ש וברכה ראשונה של תפלת שמונה עשרה וכדאי' [ברפ"ב דברכות] ע"כ מצות כוונה מכאן ואילך מצות קריאה וכו'. והיינו משום שהנשמה אינה צריכה תיקון לעצמה במצות רק להמשיך אור לתקן נפש החיונית והגוף ע"י אותיות הדבור שהנפש עושה מוצאות הפה וכן במצות מעשיות שהנפש עושה בשאר אברי הגוף: אך אעפ"כ אמרו תפלה או שאר

בלבד, אלא מן ההכרח לבטא בדיבור דוקא, ובשאר ברכות¹⁵ - ואף שהם רק¹⁶] דרבנן, - וכן גם בשאר ברכות, אף שהן רק מדרבנן, ובתפלה¹⁶; - ואף שהיא "עבודה שבלב"¹⁷ - עבודה עם הלב ובתוך הלב. בכל זאת, מן ההכרח, שהתפילה תהיה בדיבור דוקא, ולא יוצאים ידי חובה על ידי הרהור בלב בעניני התפילה¹⁷. ואם - ולעומת זה, אם הוציא בשפתיו - את מלות קריאת שמע או ברכת המזון או ברכות או תפילה, ולא כיון לבו - יצא ידי חובתו בדיעבד, - אף שלכתחילה צריכים גם לכון, ואין צריך לחזר, - כדי לומר אותן בכוונה, לבד מפסוק ראשון של קריאת שמע¹⁸, וברכה ראשונה של תפלת שמונה עשרה¹⁹, - שאם לא כיוונו בהן, לא יוצאים ידי חובה גם בדיעבד, ובקריאת פרק ב דברכות²⁰: - וכמו שאנו מוצאים בתחילת פרק שני במסכת ברכות²⁰: "עד כאן מצות פונה - עד סוף פסוק ראשון של קריאת שמע המצוה היא בעיקר הכוונה, מכאן ואילך - בשאר פסוקי קריאת שמע, מצות קריאה וכו'". - ויוצאים בהם ידי חובה בדיבור, גם אם חסרה הכוונה. - לכאורה יש לשאול: מדוע לא

11; ואילו בפרק כ"ג מדובר רק על המשכת הרצון העליון ואור נעלה על ידי תורה, מדוע, איפוא, מציין רבנו הזקן ומקשר את הענין המדובר כאן למה שנתבאר בפרק כ"ג? - מסביר הרבי שליט"א, שמן ההכרח לומר שפירוש ההוספה "כמ"ש לעיל פרק כ"ג" הוא: א) להוכיח ולהדגיש שצריכה להיות יראה (גדולה) בשעת לימוד התורה (שכן, לכאורה אפשר הרי לחשוב שבשעת הלימוד עצמו אין משום מעלה ביראה, כי יראה מביאה לכיוון, דבר הנוגד להשכלה ולהבנה כשלומדים ענין בתורה. - לכן מביא רבנו הזקן מפרק כ"ג, שם מוסבר שמן ההכרח שתהיה יראה גדולה בשעת לימוד התורה. ב) מה שמדובר כאן שמלימוד התורה יתבונן האדם להמשיך יראה גדולה, הכוונה להתבונן שתלמוד-תורה הוא "טפל" (ליראה) ומשמש כמכשיר להמשכת היראה, וכפי שמוסבר בסוף פרק כ"ג מהפסוק "ויצונו ה' את כל החוקים ליראה את ה'": א) שהתכלית של "ויצונו" של כל חוקי התורה, היא - "ליראה"; ב) שהתורה נקראת "תרעא לדרתא" ליראה, כלומר: התורה היא כשעור לגבי היראה, שהוא דבר טפל לבית - ועל כך מדובר בסוף פרק כ"ג. 11. ברכות כ, ב. שו"ע א"ח סימן סב סעיף ג. 12. רמב"ם הל' ברכות פ"א ה"א. 13. שו"ע שם, סימן קפה, סעיף ב. 14. לשון כ"ק אדמו"ר שליט"א. 15. שו"ע שם, סימן רז, סעיף ג. 16. שם, סימן קא, סעיף ב. 17. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "והנה הנ"ל בפ"ע ל"ק כלל - כי אין שייך להקשות למה ציווה ה' מצוה לדבר ג"כ, כמו של"ק למה ציווה לעשות כו' אבל צריך הבנה (היטב) - למה במצוה ששייך בה ב' הענינים, דדבור וכוונה, דינם הפכי". כלומר: דבר זה לכשעצמו לא היה קשה כלל, שהרי לא שייך לשאול מדוע ציווה הקב"ה מצוה של לדבר גם, כשם שלא שייך לשאול מדוע ציווה הקב"ה לעשות מצוה מעשית; אלא מה שיש להבין הוא מדוע במצוה ששייכים בה שני הענינים של דיבור וכוונה, - דינם הפכי: בדיבור בלא כוונה - יוצאים ידי חובה, ואילו בכוונה בלא דיבור - לא יוצאים ידי חובה; וזאת מסיים רבנו הזקן: ואם הוציא בשפתיו... 18. שו"ע שם, סימן ס, סעיף ה. 19. שם סימן קא, סעיף א. 20. יג, ב.

וְחַיִּית הַמַּאִיר בְּגוֹף לְנַפְי בְּחִינַת אֹר וְחַיִּית הַמַּאִיר בְּנִשְׁמָה, שְׁהִיא נֶפֶשׁ בַּל חַי. - שכן, דבר מובן הוא שאין השוואה כלל בין גשמיות לרוחניות. גם החוקרים מודים, ש"התהוות הגשמיות מן הרוחניות - אין לך יש מאין גדול מזה". ומכיון שהגוף הוא מציאות

גשמית והנפש - מציאות רוחנית - הרי שאין יחס והשוואה ביניהם. וההבדל הוא, כמובן, בכך שהאור והחיות המאיר בגוף אינו דומה כלל לאור וחיות המאיר בנפש. ורבנו הזקן מסביר שההבדל אינו מתבטא במדת ההעלם והגילוי של האלקות, שהאלקות בגוף מוסתרת ובנפש - בהתגלות, שכן, בכך הם שניהם שווים: כשם

שהגוף הוא נברא שבעולם הזה, בו החיות האלקית מוסתרת על ידי לבוש של קליפת נוגה, ולכן לא נראה בגוף שחיותו היא אלקות, כך גם קיים אותו לבוש-מסתיר על החיות האלקית המחיה את הנפש, ולא רואים ולא מרגישים שחיות הנפש באה מאלקות. ההבדל שבין הגוף והנפש, מתבטא במדת הצמצום וההתפשטות של האור והחיות האלקי - אם האור והחיות הבאים דרך ההעלמה, הם עצמם באים במדה מצומצמת, או שהם, האור והחיות, באים בהתפשטות, כלומר שלמרות שהאלקות של האור והחיות אינה נראית, אבל החיות עצמה, על כל פנים, נראית. ובלשון ה"תניא":

שכן אנו מוצאים, מצד שני, יתרון גם לגבי הכוונה. אף אף-על-פירבן אמרו: תפלה או שאר פרקה - הנאמרות בלא בונה הן בגוף בלא נשמה, - מדוע מדמים את התפילה, או הברכה, ל"גוף", ואת הכוונה - ל"נשמה"? - פרוש, כי כמו שכל

הברואים שפעולם היה שיש להם גוף ונשמה, שהם: "נפש בל חי ורוח בל בשר איש", ונשמת "בל אשר רוח חיים באפיו" מכל בעלי חיים, - לכל נברא בעולם יש גם גוף וגם נשמה, וה' מתייח את כלם ומתייח אותם מאין ליש תמיד באור וחיות שמשפיע בהם, - בגוף ובנשמה; שגם הגוף התקרי, - ולא רק הגוף, אלא גם ואפלו אבנים ועפר הדומם ממש - בהם לא נראית אפילו התנועה החיונית שישנה בצומח, הגדל מקטן לגדול - הרי אפילו בהם, יש בו אור וחיות מןנו ותפרה, - ובמה מתבטאת החיות שברומם? - שלא יחור לחיות אין ואפם בשהיה, - לפני בריאתו. - כפי שרבנו הזקן יסביר להלן, ב"שער היחוד והאמונה", שלולא היה האור האלקי ניצב ופועל תמיד בנברא - היה הנברא חוזר להיות אין ואפס כמו קודם שנברא. הרי שגם לדומם יש אור וחיות אלקי המחיה ומאיר אותו. כך, ויותר מכך, ישנו בגוף של עצם חי - ובכל זאת, אין השוואה יחס כלל בין האור והחיות שבנשמה: ואף-על-פירבן אין ערך ודמיון כלל בין בחינת אור

ליקוטי אמרים - פרק לח

ברכה בלא כוונה הן כגוף בלא נשמה פי' כי כמו שכל הברואים שבעו"הו שיש להם גוף ונשמה שהם נפש כל חי ורוח כל בשר איש ונשמת כל אשר רוח חיים באפיו מכל בעלי חיים וה' מחיה את כולם ומהוה אותם מאין ליש תמיד באור וחיות שמשפיע בהם שגם הגוף החומרי ואפי' אבנים ועפר הדומם ממש יש בו אור וחיות ממנו ית' שלא יחזור להיות אין ואפס כשהיה ואעפ"כ אין ערך ודמיון כלל בין בחי' אור וחיו' המאיר בגוף לגבי בחי' אור וחיות המאיר בנשמה שהיא נפש כל חי

ההקרי, - ולא רק הגוף, אלא גם ואפלו אבנים ועפר הדומם ממש - בהם לא נראית אפילו התנועה החיונית שישנה בצומח, הגדל מקטן לגדול - הרי אפילו בהם, יש בו אור וחיות מןנו ותפרה, - ובמה מתבטאת החיות שברומם? - שלא יחור לחיות אין ואפם בשהיה, - לפני בריאתו. - כפי שרבנו הזקן יסביר להלן, ב"שער היחוד והאמונה", שלולא היה האור האלקי ניצב ופועל תמיד בנברא - היה הנברא חוזר להיות אין ואפס כמו קודם שנברא. הרי שגם לדומם יש אור וחיות אלקי המחיה ומאיר אותו. כך, ויותר מכך, ישנו בגוף של עצם חי - ובכל זאת, אין השוואה יחס כלל בין האור והחיות שבנשמה: ואף-על-פירבן אין ערך ודמיון כלל בין בחינת אור

יום חמישי ג' ניסן

היה הקרי, - כדי שהחיות האלקית הבאה מ"מלכות דאצילות", הנקראת "רוח פיו יתברך", תהיה במדרגה של להחיות את העולם הזה החומרי - היה עליה לרדת בהשתלשלות העולמות. (מ"בריאה" ל"יצירה", מ"יצירה" ל"עשיה"), ובכל המדרגות שבכל עולם ועולם, ויהיה עליה לעבור דרך צמצומים רבים, הממעטים ומצמצמים את האור. ברם, גם כל המדרגות והצמצומים הרבים האלה, לא היו מספיקים ליצירת דבר של "יש" ר"מציאות", שכן, לאחר כל הצמצומים הרבים האלה, היה האור נשאר במדרגה כו,

שמציאות גשמית לא היתה יכולה להיווצר ממנו כי אם רק מציאות רוחנית, וכדי שיווצרו ממנו ענינים גשמיים של העולם הזה, היה על האור לעבור גם צמצומים מהפכניים, עד לידי שינוי מוחלט של מהות האור. ולאחר כל הצמצומים והירידות התלבש האור בקליפת נוגה, כדי שלא יראה כלל שהחיות באה מאלקות, וכך לתת את

ואף שששניהם - בגוף ובנפש, אור אחר שונה, - האור והחיות האלקי היוצר ומחיה את הגוף ואת הנפש, בא בהם במדה אחידה של אור, כשהאחידות מתבטאת בכך: בבחינת הסתר פנים - שפנימיות החיות מוסתרת, ולבושים שונים, שהאור מסתתר ומתעלם ומתלבש בו, - ההסתרות של האור והלבושים בהם הוא מסתתר - שווים בגוף ובנפש. פי שניהם - הגוף והנפש, הם מעולם הנה, - ומאחר ששניהם - גם הגוף וגם הנפש - הם מן העולם הזה הרי הם שווים מבחינת הסתרת האור האלקי, ששכללותו - בכל העולם הזה, על עניניו הגשמיים והרוחניים, מסתתר בשונה האור והחיות שמרוח פיו ותפרה, בבחינת הסתר פנים וירידת המדרגות בהשתלשלות העולמות ממדרגה - עליונה, למדרגה - תחתונה, בצמצומים רבים ועצמים, עד שנתלבש - האור והחיות, בקליפת נגה לחיות כללות עולם

ואף שבשניהם אור אחד שוה בבחי' הסתר פנים ולבושי' שוים שהאור מסתתר ומתעלם ומתלבש בו כי שניהם הם מעו"הו שבכללותו מסתתר בשוה האור והחיות שמרוח פיו ית' בבחי' הסתר פנים וירידת המדרגות בהשתלשלות העולמות ממדרגה למדרגה בצמצומים רבים ועצמים עד שנתלבש כללות עו"הו החומרי דהיינו כל דברים

ליקוטי אמרים - פרק לח

ואף שבשניהם אור אחד שוה בבחי' הסתר פנים ולבושי' שוים שהאור מסתתר ומתעלם ומתלבש בו כי שניהם הם מעו"הו שבכללותו מסתתר בשוה האור והחיות שמרוח פיו ית' בבחי' הסתר פנים וירידת המדרגות בהשתלשלות העולמות ממדרגה למדרגה בצמצומים רבים ועצמים עד שנתלבש בקליפת נוגה להחיות כללות עו"הו החומרי דהיינו כל דברים

המשכת החיות אשר ה' מאיר ומחיה דרך לבוש זה, אינה שנה ככלל - במה מתבטא אי ההשוואה? - הרי זה כבחינת צמצום והתפשטות. - אם ההארה והחיות הן יותר בכחינת צמצום, או שהן יותר בכחינת התפשטות - בכך מתבטא ההבדל שבין סוג נברא אחד למשנהו. את מה שלמדנו קודם אודות ה"הסתר פנים" של האור והתלבשותו ב"לבוש" ניתן להמשיל לאור המאיר דרך מסך עבה, שאז האור אינו אותו מהות אור כפי שהוא לפני שעובר את המסך, עד שהאור המאיר דרך המסך העבה, הוא כאילו "תולדה" של האור שלפני המסך; ואילו המדובר כאן הוא אודות צמצום והתפשטות האור, כלומר: עד כמה האור מצמצם פחות או יותר. את הענין הזה ניתן להמשיל לאור המאיר דרך נקב קטן, הרי שהאור מצומצם וקטן ביותר, אבל זה אותו מהות אור שמאיר דרך חלון, שהוא אז יותר בהתפשטות ובמוחשיות. כך גם בעניננו: ההארה האלקית הבאה על ידי הסתרה (שבקשר ל"הסתר פנים" כל הנבראים של העולם הזה שווים) קיים בה הבדל, אם היא באה באופן של צמצום והקטנה, או באופן של התפשטות. ובכך, כפי שנלמד להלן, ההבדל שבין ההארה בגופו של נברא, לבין ההארה שבנפש. אלא, לפני שרבו הזקן מסביר את ההבדל הזה כפי שהוא מתבטא בגוף ונפש, הוא מסביר את ההבדל בין צמצום להתפשטות בשאר סוגי הנבראים:

האפשרות והבריירה שהדבר יוכל להיות מנוצל לקדושה ולדבר מצוה, או ח"ו להיפך, לעשות בו עבירה, שהיא היפך הקדושה, שהרי זה ענינה של קליפת נוגה, כפי שלמדנו בפרקים הראשונים, שלגבי הדברים המקבלים חיותם מקליפת נוגה, שיש בה טוב ורע, קיימת הבריירה להיות מנוצלים לענינים של טוב וקדושה, או חס ושלום של רע ועבירה. וכשהם מנוצלים, חלילה. לענין של איסור ועבירה, הם מקבלים או את חיותם משלש קליפות הטמאות לגמרי. - על כל פנים, לאחר הירידות והצמצומים הרבים שעובר האור והחיות האלקי, הוא גם מתלבש בלבוש של קליפת נוגה, כדי להחיות את כל הענינים, גם המותרים וגם האסורים, של העולם הזה: דְּהִינּוּ כָּל דְּבָרִים הַמְּתָרִים וְהַמְּהוּרִים שֶׁבְּעוֹלָם הַזֶּה, - מקבלים את חיותם על ידי לבוש של קליפת נוגה, וּמְמַנָּה - מקליפת נוגה, וְעַל יְדֵי מְשַׁפְּעִים דְּבָרִים הַמְּמַאֲרִים, - כל הדברים הטמאים והאסורים, הבאים משלש קליפות הטמאות לגמרי - מקבלים חיותם מן הקדושה, באמצעות קליפת נוגה. כִּי הִיא - קליפת נוגה, בְּחִינַת מְמַצֶּצֶת - בין הקדושה לבין שלש קליפות הטמאות לגמרי, בְּנִזְכָּר לְעֵיל - הרי שהאור והחיות האלקי של כל עניני העולם הזה, התלבש בלבוש של קליפת נוגה, המסתיר על האלקות שלא יראו ולא ירגישו שהחיות באה מאלקות - ובדבר זה, הגוף והנפש שווים. אֶף-עַל-פִּי-כֵן הַהֲאָרָה, שֶׁהִיא

ליקוטי אמרים - פרק לח

המותרים והטהורים שבעולם הזה וממנה ועל ידה מושפעים דברים הטמאים כי היא בחי' ממוצעת כנ"ל אעפ"כ ההארה שהיא המשכת החיות אשר ה' מאיר ומחיה דרך לבוש זה אינה שוה בכללן בבחי' צמצום והתפשטות

הבריירה להיות מנוצלים לענינים של טוב וקדושה, או חס ושלום של רע ועבירה. וכשהם מנוצלים, חלילה. לענין של איסור ועבירה, הם מקבלים או את חיותם משלש קליפות הטמאות לגמרי. - על כל פנים, לאחר הירידות והצמצומים הרבים שעובר האור והחיות האלקי, הוא גם מתלבש בלבוש של קליפת נוגה, כדי להחיות את כל הענינים, גם המותרים וגם האסורים, של העולם הזה: דְּהִינּוּ כָּל דְּבָרִים הַמְּתָרִים וְהַמְּהוּרִים שֶׁבְּעוֹלָם הַזֶּה, - מקבלים את חיותם על ידי לבוש של קליפת נוגה, וּמְמַנָּה - מקליפת נוגה, וְעַל יְדֵי מְשַׁפְּעִים דְּבָרִים הַמְּמַאֲרִים, - כל הדברים הטמאים והאסורים, הבאים משלש קליפות הטמאות לגמרי - מקבלים חיותם מן הקדושה, באמצעות קליפת נוגה. כִּי הִיא - קליפת נוגה, בְּחִינַת מְמַצֶּצֶת - בין הקדושה לבין שלש קליפות הטמאות לגמרי, בְּנִזְכָּר לְעֵיל - הרי שהאור והחיות האלקי של כל עניני העולם הזה, התלבש בלבוש של קליפת נוגה, המסתיר על האלקות שלא יראו ולא ירגישו שהחיות באה מאלקות - ובדבר זה, הגוף והנפש שווים. אֶף-עַל-פִּי-כֵן הַהֲאָרָה, שֶׁהִיא

המאיר דרך המסך העבה, הוא כאילו "תולדה" של האור שלפני המסך; ואילו המדובר כאן הוא אודות צמצום והתפשטות האור, כלומר: עד כמה האור מצמצם פחות או יותר. את הענין הזה ניתן להמשיל לאור המאיר דרך נקב קטן, הרי שהאור מצומצם וקטן ביותר, אבל זה אותו מהות אור שמאיר דרך חלון, שהוא אז יותר בהתפשטות ובמוחשיות. כך גם בעניננו: ההארה האלקית הבאה על ידי הסתרה (שבקשר ל"הסתר פנים" כל הנבראים של העולם הזה שווים) קיים בה הבדל, אם היא באה באופן של צמצום והקטנה, או באופן של התפשטות. ובכך, כפי שנלמד להלן, ההבדל שבין ההארה בגופו של נברא, לבין ההארה שבנפש. אלא, לפני שרבו הזקן מסביר את ההבדל הזה כפי שהוא מתבטא בגוף ונפש, הוא מסביר את ההבדל בין צמצום להתפשטות בשאר סוגי הנבראים:

יום שישי ד' ניסן

ויקמו שאין ערך ודמיון ההארה והמשכת החיות שגדומים וצומח, לההארה והמשכת החיות המלפשת בחי ומדבר, - וכשם שאינה דומה ההארה שבכל אחד מן הסוגים האלה זו לזו, אף ששכללן - בכל ארבעת הסוגים האמורים, אור אחד שוה - וההשוואה מתבטאת, בכחינת הסתר פנים, - שפנימיות האור מוסתרת בכלם, ומלפשת בלבוש אחד ככללן שהוא לבוש נגה - ובכל זאת, אין ההארה והמשכת החיות שבדומם וצומח, שווה לההארה ולהמשכת האור שבחי ומדבר, שכן, בחי ובמדבר רואים במוחש שהם חיים, רק שלא ניכר שהחיות היא אלקות, כפי שלמדנו לעיל בפירוט, וכשם שהחיות וההארה האלקית שבדומם וצומח אין להן ערך ודמיון כלל לחיות ולההארה האלקית שבחי ובמדבר - כך אין ערך ודמיון כלל בין הארת והמשכת אורי-אין סוף ברוך-הוא, שהוא פנימיות רצונו והתקדף בלי הסתר פנים ולבוש כלל, שיהיה כפי שצומח ונובט, "חיי" - ברואים חיים, "מדבר" - המציין את האדם שיש בו שכל, והן: כְּנֵדָה ד' אותיות שם הַנְּוִ"ה בְּרוּךְ-הוא, שֶׁמְמַנּוּ מְשַׁפְּעִים. - כל ארבעת סוגי הנבראים, מקבלים השפעתם וחיותם מארבע אותיות שם הוי' ברוך הוא, כל סוג מאות אחרת.

כי בגוף הגשמי - וב"עצם" חי, והדומם ממש פאכנים ועפר - שלא נראות בהם חיות ורוחניות, גם של צמיחה מקטן לגדול - הנה בהם ההארה היא בכחינת צמצום גדול אשר אין כמותו, והחיות שבו - בגוף ובדומם, שגם בו ישנה חיות, היא מועטת כל כך, עד שאין בו אפילו בחי הצומח, ובצומח - ההארה אינה בצמצום גדול כל כך. - שכן, בצומח נראית על כל פנים תנועה מסויימת של חיות, בכך שהוא גדל מקטן לגדול, ואין הוא חומר סתמי כמו דומם. ודרך כלל נחלקות - כל הנבראים של העולם הזה, לארבע מדרגות: דומם, צומח, חי, מדבר - "דומם" דברים שאין בהם חיים ולא כוח לצומח ולנובט, "צומח" - כל דבר שצומח ונובט, "חיי" - ברואים חיים, "מדבר" - המציין את האדם שיש בו שכל, והן: כְּנֵדָה ד' אותיות שם הַנְּוִ"ה בְּרוּךְ-הוא, שֶׁמְמַנּוּ מְשַׁפְּעִים. - כל ארבעת סוגי הנבראים, מקבלים השפעתם וחיותם מארבע אותיות שם הוי' ברוך הוא, כל סוג מאות אחרת.

ליקוטי אמרים - פרק לח

כי בגוף הגשמי והדומם ממש כאכנים ועפר ההארה היא בבחי' צמצום גדול אשר אין כמותו והחיות שבו מועטת כל כך עד שאין בו אפי' כח הצומח ובצומח ההארה אינה בצמצום גדול כל כך. ודרך כלל נחלקות לארבע מדרגות דומם צומח חי מדבר כנגד ד' אותיות שם הוי"ה כ"ה שממנו מושפעים וכמו שאין ערך ודמיון ההארה והמשכת החיו' שבדומם וצומח לההארה והמשכת החיות המלוכש' בחי ומדבר אף שבכולן אור אחד שוה בבחי' הסתר פנים ומלוכש' בלבוש אחד ככולן שהוא לבוש נוגה כך אין ערך ודמיון כלל בין הארת והמשכת אור א"ס ב"ה שהוא

המאיר דרך המסך העבה, הוא כאילו "תולדה" של האור שלפני המסך; ואילו המדובר כאן הוא אודות צמצום והתפשטות האור, כלומר: עד כמה האור מצמצם פחות או יותר. את הענין הזה ניתן להמשיל לאור המאיר דרך נקב קטן, הרי שהאור מצומצם וקטן ביותר, אבל זה אותו מהות אור שמאיר דרך חלון, שהוא אז יותר בהתפשטות ובמוחשיות. כך גם בעניננו: ההארה האלקית הבאה על ידי הסתרה (שבקשר ל"הסתר פנים" כל הנבראים של העולם הזה שווים) קיים בה הבדל, אם היא באה באופן של צמצום והקטנה, או באופן של התפשטות. ובכך, כפי שנלמד להלן, ההבדל שבין ההארה בגופו של נברא, לבין ההארה שבנפש. אלא, לפני שרבו הזקן מסביר את ההבדל הזה כפי שהוא מתבטא בגוף ונפש, הוא מסביר את ההבדל בין צמצום להתפשטות בשאר סוגי הנבראים:

המאיר דרך המסך העבה, הוא כאילו "תולדה" של האור שלפני המסך; ואילו המדובר כאן הוא אודות צמצום והתפשטות האור, כלומר: עד כמה האור מצמצם פחות או יותר. את הענין הזה ניתן להמשיל לאור המאיר דרך נקב קטן, הרי שהאור מצומצם וקטן ביותר, אבל זה אותו מהות אור שמאיר דרך חלון, שהוא אז יותר בהתפשטות ובמוחשיות. כך גם בעניננו: ההארה האלקית הבאה על ידי הסתרה (שבקשר ל"הסתר פנים" כל הנבראים של העולם הזה שווים) קיים בה הבדל, אם היא באה באופן של צמצום והקטנה, או באופן של התפשטות. ובכך, כפי שנלמד להלן, ההבדל שבין ההארה בגופו של נברא, לבין ההארה שבנפש. אלא, לפני שרבו הזקן מסביר את ההבדל הזה כפי שהוא מתבטא בגוף ונפש, הוא מסביר את ההבדל בין צמצום להתפשטות בשאר סוגי הנבראים:

המאירה ומלכשת במצות מעשיות ממש, וכן במצות התלויות בדבור וביטוי שפתים בלי פְּנֵה, שהוא - הדיבור, נחשב כמעשה ממש פְּנֵה לְעֵיל, - הארה והמשכה זו, מפנימיות רצון העליון, הנמשכת במצות המעשיות ובמצות שבדיבור, כשהן נעשות בלי כוונה, אין להן ערך ודמיון כלל, לְגַבִּי הַהָאֵרָה וְהַמְשַׁכֵּת אֹרֶחַיִן סוֹף פְּרוּדֵי-הוּא הַמְאִירָה בּו ית'

ליקוטי אמרים - פרק לח

פנימיות רצונו ית' בלי הסתר פנים ולבוש כלל המאירה ומלובשת במצות מעשיות ממש. וכן במצות התלויות בדבור וביטוי שפתים בלי כוונה שהוא נחשב כמעשה ממש כנ"ל לְגַבִּי הַהָאֵרָה והמשכת אור א"ס ב"ה המאירה ומלובשת בכוונת המצות מעשיות שהאדם מתכוין בעשייתן כדי לדבקה בו ית' ע"י קיום רצונו שהוא ורצונו אחד וכן בכוונת התפלה וק"ש וברכותיה ושאר ברכות שבכוונתו בהן מדבק מחשבתו ושכלו בּו ית'

וכן בְּכֹונַת הַתַּפְּלָה וקריאת שמע וברכותיה ושאר בְּרֻכּוֹת, שְׂבֻכְוֹנָתוֹ פָּהָן - מְדַבֵּק מִחֲשַׁבְתּוֹ וְשִׁכְלוֹ בּו יתְפָּרֵד. - שזו המשמעות של הרעיון שהמעשה (הדיבור) נחשב לגוף ואילו הכוונה לנשמה - שההבדל הוא במדת ההארה שבהם.

שבת קודש ה' ניסן

ובְּכֹונַת הַמְצוֹת מְעִשִׂיּוֹת וּבְכֹונַת קְרִיאַת שְׁמַע וְתַפְּלָה וְשֹׁאֵר בְּרֻכּוֹת, - נמשכת, הרי, גם בכוונה זו, הארה מהרצון העליון - והָאֵרַת רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן הִזָּה הַמְאִירָה וּמְלַכְשֶׁת בְּכֹונָה זו, היא גְדוּלָּה לְאִין קִין לְמַעְלָה מְעַלָּה מֵהָאֵרַת רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן הַמְאִירָה וּמְלַכְשֶׁת בְּקִיּוּם הַמְצוֹת עֲצֻמָּן - שהוא מקיים כְּמַעֲשֵׂה וּבְדַבְרֵי בְּלִי פְּנֵה, - והעליונות שבהארת הרצון העליון שב"כוונה", לְגַבִּי הַהָאֵרָה שבמעשה בלבד, היא: בְּגִדְלֵ מַעֲלָת אֹרֶךְ הַנְּשֻׁמָּה עַל הַגּוֹף, שְׁהוּא בְּלִי וּמְלֻבָּשׁ הַנְּשֻׁמָּה, כְּמוֹ גּוֹף הַמְצוּנָה עֲצֻמָּה שְׁהוּא בְּלִי וּמְלֻבָּשׁ לְבִנְיָנָהּ. - לכן, מדמים מעשה המצוה - ל'גוף', והכוונה - ל'נשמה', ואומרים ש'מצוה בלא כוונה היא כגוף בלא נשמה'. וְאֵף שֶׁבִּשְׂתִּיתָן, כְּמַצוּה וּבְכֹונַתָּה, מְלַכְשׁ רְצוֹן אֶחָד - הַרְצוֹן הָעֲלִיּוֹן, פְּשׁוּט פְּתִילֵית הַפְּשִׁיטוֹת, בְּלִי שׁוּם שְׁנוּי וְרַבּוּי חֵם וְשִׁלּוּם, - ואם כן לא שייך, הרי, לומר שבכך ישנו יותר או פחות מהרצון העליון, וּמִיָּחָד - הַרְצוֹן, כְּמָהוּתוֹ וְעֲצֻמּוֹתוֹ יתְפָּרֵד פְּתִילֵית הַיָּחִיד - אֵף-עַל-פִּי-כֵן הַהָאֵרָה - וההתגלות בנפש, אֵינָה שׁוֹהַ בְּכַחֲנֵית עֲצֻמּוֹם וְהַתְּפִשְׁטוֹת. - שביחס לקיום המצוה, ההארה היא בצמצום, ואינה מתבטאת באופן גלוי בדביקות נפש האדם בהקב"ה, ואילו, בכוונת המצוות, ההארה היא בהתפשטות ובהתגלות יתר, בדביקות מחשבתו ושכלו אתו יתברך. הגהה בהגדה הבאה, מסביר רבנו הזקן, שבשורש, בספירת העליונות, כוונת המצוות היא

ולא שְׂדִבְקוֹת הַמְחַשְׁבָּה וְשִׁכְלֵ הָאָדָם בּו יתְפָּרֵד הַיָּחִיד מֵצַד עֲצֻמָּה לְמַעְלָה מְדַבְּקוֹת קִיּוּם הַמְצוֹת מְעִשִׂיּוֹת כְּפַעֲלֵ מַמְשׁ, כְּמוֹ שִׂיתָאָר לְקַמּוֹ, - שהדביקות בהקב"ה, בנפשו של יהודי, על ידי קיום מצוות מעשיות, היא דביקות כזו שאומרים עליה "קדשנו במצוותיו", שזו, למשל, כמו כשמקדשים אשה להתאחד אתה ביחוד גמור - כך הוא יחודו של יהודי עם הקב"ה על ידי קיום מצוות. יחוד זה אינו נעשה בכוחו ועבודתו של יהודי בלבד, שכן, בעבודתו העצמית בלבד, לא היה אף פעם מגיע לדביקות כזו: בהקב"ה; אלא יש בכך משום צדקה וחסד מהקב"ה שציונו לקיים מצוות, ובכך גופא נתן בנו הכוח להתייחד ולהתאחד אתו יתברך על ידי המצוה. הרי, מובן, שהעבודה של דביקות, במחשבה ושכל, בכוונת המצוות או בשאר ענינים הנזכרים, אי אפשר שתהיה לה מעלה עליונה יותר מהדביקות בקיום המצוות, הבאה, כאמור, בנתינת כוח מהקב"ה. אך העדיפות בכוונת המצוות לְגַבִּי קִיּוּמָן בְּלִי כוֹנָה, מתבטאת (לא בעצם הדביקות, כי אם) בהארת הרצון העליון (שכן, כמו במעשה המצוות, כך גם בכוונת המצוות, קיים רצונו של הקב"ה) - ההארה של הרצון העליון המאירה (בדביקות של)כוונה המצוות, היא למעלה בהרבה מאשר הארת הרצון העליון המאירה בקיום המצוות לכשעצמו (בלי כוונה). עליונות זו דומה לעליונות הנשמה על הגוף. אֵלָּא מְפָנִי שְׁוֵהוּ גַם כֵּן רְצוֹנוֹ יתְפָּרֵד לְדַבְּקָה - עם הקב"ה, בְּשִׁכְלֵ וּמְחַשְׁבָּה

ליקוטי אמרים - פרק לח

ולא שדביקות המחשבה ושכל האדם בו ית' היא מצד עצמה למעלה מדביקו' קיום המצות מעשיו' בפועל ממש כמ"ש לקמן אלא מפני שזוהו ג"כ רצונו ית' לדבקה בשכל ומחשבה וכוונת המצות מעשיו' ובכוונ' ק"ש ותפלה ושאר ברכות והארת רצון העליון הוזה המאירה ומלובשת בכוונה זו היא גדולה לאין קין למעלה מעלה מהארת רצון העליון המאירה ומלובשת בקיום המצות עצמן כמעשה ובדבור בלי כוונה כגודל מעלת אור הנשמה על הגוף שהוא כלי ומלבוש הנשמה כמו גוף המצוה עצמה שהוא כלי ומלבוש לכוונתה ואף שבשתייהן במצוה ובכוונתה מלובש רצון אחד פשוט בתכלית הפשיטות בלי שום שינוי וריבוי ח"ו ומיוחד במהותו ועצמותו ית' בתכלית היחוד אף על פי כן ההארה אינה שוה בבחינת צמצום והתפשטות* ונחלקת גם כן לארבע מדרגות כי גוף המצות עצמן ממש הן ב' מדרגות שהן מצות מעשיות ממש ומצות התלויות בדבור ומחשבה כמו תלמוד תורה

הגה"ה
(וכמ"ש בע"ה שכוונת המצות ותלמוד תורה היא במדרגת אור וגוף המצות הן מדרגות וכו') כלים שהם בח" צמצום שע"י צמצום האור נהווו הכלים כידוע ל"ה):
או פחות מהרצון העליון, ומיָּחָד - הַרְצוֹן, כְּמָהוּתוֹ וְעֲצֻמּוֹתוֹ יתְפָּרֵד פְּתִילֵית הַיָּחִיד - אֵף-עַל-פִּי-כֵן הַהָאֵרָה - וההתגלות בנפש, אֵינָה שׁוֹהַ בְּכַחֲנֵית עֲצֻמּוֹם וְהַתְּפִשְׁטוֹת. - שביחס לקיום המצוה, ההארה היא בצמצום, ואינה מתבטאת באופן גלוי בדביקות נפש האדם בהקב"ה, ואילו, בכוונת המצוות, ההארה היא בהתפשטות ובהתגלות יתר, בדביקות מחשבתו ושכלו אתו יתברך. הגהה בהגדה הבאה, מסביר רבנו הזקן, שבשורש, בספירת העליונות, כוונת המצוות היא

ולא שדביקות המחשבה ושכל האדם בו יתְפָּרֵד הַיָּחִיד מֵצַד עֲצֻמָּה לְמַעְלָה מְדַבְּקוֹת קִיּוּם הַמְצוֹת מְעִשִׂיּוֹת כְּפַעֲלֵ מַמְשׁ, כְּמוֹ שִׂיתָאָר לְקַמּוֹ, - שהדביקות בהקב"ה, בנפשו של יהודי, על ידי קיום מצוות מעשיות, היא דביקות כזו שאומרים עליה "קדשנו במצוותיו", שזו, למשל, כמו כשמקדשים אשה להתאחד אתה ביחוד גמור - כך הוא יחודו של יהודי עם הקב"ה על ידי קיום מצוות. יחוד זה אינו נעשה בכוחו ועבודתו של יהודי בלבד, שכן, בעבודתו העצמית בלבד, לא היה אף פעם מגיע לדביקות כזו: בהקב"ה; אלא יש בכך משום צדקה וחסד מהקב"ה שציונו לקיים מצוות, ובכך גופא נתן בנו הכוח להתייחד ולהתאחד אתו יתברך על ידי המצוה. הרי, מובן, שהעבודה של דביקות, במחשבה ושכל, בכוונת המצוות או בשאר ענינים הנזכרים, אי אפשר שתהיה לה מעלה עליונה יותר מהדביקות בקיום המצוות, הבאה, כאמור, בנתינת כוח מהקב"ה. אך העדיפות בכוונת המצוות לְגַבִּי קִיּוּמָן בְּלִי כוֹנָה, מתבטאת (לא בעצם הדביקות, כי אם) בהארת הרצון העליון (שכן, כמו במעשה המצוות, כך גם בכוונת המצוות, קיים רצונו של הקב"ה) - ההארה של הרצון העליון המאירה (בדביקות של)כוונה המצוות, היא למעלה בהרבה מאשר הארת הרצון העליון המאירה בקיום המצוות לכשעצמו (בלי כוונה). עליונות זו דומה לעליונות הנשמה על הגוף. אֵלָּא מְפָנִי שְׁוֵהוּ גַם כֵּן רְצוֹנוֹ יתְפָּרֵד לְדַבְּקָה - עם הקב"ה, בְּשִׁכְלֵ וּמְחַשְׁבָּה

במדריגת "אור", ואילו גוף המצוות – בבחינת "כלים". שכן, בספירות ישנם הרי אורות וכלים, האור הוא פשוט ובלי גבול לגבי הכלי, שהוא כבר מוגדר בגדר של חכמה או חסד וכדומה. כדי להיות בגדר חכמה וחסד וכו' – יש צורך בענין הצמצום. הרי, ש"אור" הוא

בבחינת התפשטות, ו"כלי" בבחינת צמצום. כך גם ביחס לכוננת המצוות ולגוף המצוות – וכך מוסבר בהגהה: * (וכמו שפיתוב פְּעִין חַיִּים, שְׁפִינַת הַמְצֻוֹת וְתִלְמוּד תּוֹרָה הִיא

ליקוטי אמרים - פרק לח

וק"ש ותפלה וברכת המזון ושאר ברכות. וכוונת המצוות לדבקה בו ית' שהיא כנשמה לגוף נחלקת ג"כ לשתי מדרגות כמו שתי מדרגות הנשמה שהן בגוף החומרי שהן חי ומדבר.

פְּמִדְרַגַת אֹר, וְגוֹף הַמְצֻוֹת הֵן מִדְרַגוֹת וּבְחִינַת כְּלִים, שֶׁהֵם פְּחִינַת צְמֻצִים, שְׁעַל יְדֵי צְמֻצִים הָאֹר נִתְהוּוּ הַכְּלִים, פְּיֻדְעֵ לְיֻדְעֵי ח'": - חכמה נסתרה, כך גם ההבדל בין כוננת המצוות לבין גוף המצוות, ביחס לצמצום והתפשטות). על כל פנים, למדנו שכשם שאינה דומה החיות שבדומם וצומח לחיות שבחי ובמדבר, כך אינה דומה הארת הרצון העליון המאירה בגוף המצוה, להארת הרצון העליון המאירה בכוננת המצוה. עתה נלמד שכשם שבמשל ישנם ארבעה סוגים: דומם, צומח, חי ומדבר, וארבעה סוגים אלה

מחולקים לשני חלקים כלליים: א) דומם וצומח ב) חי ומדבר – כך גם בנמשל של מצוות וכוונת המצוות – כדלהלן: וְנִחְלָקְתָּ - מצוות וכוונת המצוות, גַּם בֵּין לְאַרְבַּע מִדְרַגוֹת, כִּי גוֹף הַמְצֻוֹת עֲצָמָן מְמַשׁ - הֵן שְׁתֵּי מִדְרַגוֹת, שֶׁהֵן מְצֻוֹת מְעֲשִׂוֹת מְמַשׁ - שלא על

ידי דיבור, שהרי הדיבור רק נחשב כמעשה, ומצוות התְּלִיזוֹת - בקיומן, פְּדַבְּוֹר וּמְחַשְׁבָּה, כְּמוֹ תִלְמוּד תּוֹרָה וּקְרִיאַת שְׁמַע וְתִפְלָה וּבְרַכַת הַמְזוֹן - שמן התורה, ושְׁאֵר פְּרֻכּוֹת;

- שמדברנו, שתי מדרגות אלו במצוות – מעשה מחד ודיבור ומחשבה מאידך – הן שתייהן בסוג של גוף המצוות; וּבְחִינַת הַמְצֻוֹת לְדַבְּקָה בּוֹ יְתְּרָה, - על ידי קיום המצוות, שְׁהִיא - הכוונה, כְּנִשְׁמָה לְגוֹף, - של המצוה, נִחְלָקְתָּ גַּם בֵּין לְשְׁתֵּי מִדְרַגוֹת, כְּמוֹ שְׁתֵּי מִדְרַגוֹת הַנְּשָׁמָה שֶׁהֵן בְּגוֹף הַחֲמוּרִי, שֶׁהֵן: חֵי וּמְדַבֵּר. - כך גם בכוננת המצוות, ישנה כוונה שהיא, למשל, כנשמה של בעל חי, וישנה כוונה עליונה יותר, שהיא כנשמה של מדבר שהוא ברישכל - וכפי שיתבאר להלן:

אגרות קודש

ב"ה, אדר"ח אדי"ש, תשי"ט

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מכ"ה אדי"ר עם המצורף אליו.

בעת רצון אזכירו וב"ד שיי על הציון הקי של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבגי"מ זי"ע להמצטרך להם מתאים לתוכן כתבו.

ובודאי לדכוותי, אשר הוא הגבר ראה עני וחסדי השם יתברך בהנצלו מהמצוקה והתלאות הרבות, למותר להאריך אשר הבטחון בהשם יתברך בורא עולם ומנהיגו, מוצדק הוא, לא רק בהנוגע לחיי עולם הבא, אלא גם בהנוגע להענינים בעולם הזה, אף שהוא גשמי וחומרי, ומעשיו קשים ורעים, כמבואר גם בספר התניא לרבנו הזקן סוף פרק ו', והרי גם על פי חכמת הרפואה, ככל שתגדל מדת הבטחון יגדל המרץ של האדם ומשפיע גם על מצב בריאות גופו ועל מצב רוחו, שזה מוסיף גם בהצלחתו במעשיו והשתדלותו.

והבכך מכל האמור בהתאם לתוכן מכתבו, הרי מובן, ותקותי חזקה, מיוסד על הבטחת חז"ל, שכל מי שמטיבין לו הוא לאורך ימים ושנים, אשר כעבור זמן מה, יוכל לבשר שהוטב המצב באותן הנקודות אודותן כותב, ויהי רצון שהטבה זו תלך ותוסיף.

תקותי שלאחרי בקורו בכפר חב"ד לרפאות חולים הנה יבקר שם בענינים שמחים, בקור בריאים, וישתתף בהתועדויות הנערכים שם מזמן לזמן ומביאים רפואה וחיזוק עדוד רוח שפלים לב נדכאים, שפלים ונדכאים במלחמת היצרים, מלחמת הצורה עם החומר והרוח עם הגשם. שכל זה בא כתוצאה מהמלחמה דנפש האלקית עם הנפש הבהמית.

בכבוד ובברכה לבשו"ט בכל האמור.

יום ששי

כח אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויקהל, ששי.

תהלים: קלה־קלט.

תניא: וגם המקורבים . . . דשבת.

בקריאת שמע שעל המטה: רבוש"ע הריני מוחל וכן למנצח גו' בבוא - א"א בשויו"ט, אבל צ"ל בשאר ימים שא"א בהם תחנון. בסיום הג' פרשיות אומרים תיבת "אמת". יעלוזו חסידים - פעם אחת, הנה מטתו - ג"פ, יברכך - ג"פ. בתקון חצות א"א למנצח גו' בבוא בימים שא"א בהם תחנון.

יום

יום ראשון

כח אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תזריע, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: קלה־קלט.

תניא: ועולם . . . "104" אלקות ממש.

הרחמן דברית מילה - אומרים.

(משיחה בסעודת ברית מילה): בברית מילה אומרים כשם שנכנס לברית כן יכנס לתורה ולחופה ולמעשים טובים. ונוהגים אצלנו, או מען גיט דמי קדימה או דער אינגעל זאל לערנען [שנותנים דמי־קדימה שהילד ילמד] - (ונתן כ"ק אדמו"ר שליט"א סכום מסוים באמרו): - דאָס איז פאר דער ישיבה [זה עבור הישיבה].

ראשון

שבת

כט אדר א, פרשת שקלים

ה'תש"ג

הפטורה: ויכרות יהודע גו', ומוסיפים פסוק ראשון ואחרון של הפטורת מ"ח.

מברכים ר"ח אדר שני, אמירת כל התהלים בהשכמה, יום התועדות.

שיעורים. חומש: ויקהל, שביעי עם פירש"י.

תהלים: קמ"קמד.

תניא: פרק לג. עוד . . . באמונה זו.

באמירת לחיים יש שתי נוסחאות: א) לחיים טובים ולשלום, וטעם הברכה - להיות כי בשתיית היין הנזכרת בפעם הראשונה בתורה היו תוצאות לא טובים - ויחל נח גו', ועץ הדעת - גפן ה', ולכן מברכים שייך זה יהי' לחיים טובים.

ב) הרב המגיד ממעזריטש הי' עונה לחיים ולברכה. פעם בהתועדות שהי' נוכח רבינו הזקן, ענה רבינו הזקן: לחיים ולברכה. אחרי ההתועדות שוחחו החסידים בטעם נוסח זה, ששמעוהו אז פעם הראשונה. אחד החסידים אמר, אשר להיות כי נכנס יין יצא סוד, ובעבודה הוא התגלות המדות, לכן זקוקים לברכה. והנוסח הוא "לחיים ולברכה" - אותיות לברכה. הצ"צ אמר ע"ז: דאָס קען זאָגען א חסיד, וואָס האָט געדאווענט און געטאָן אין עבודה דרייסיג יאָהר [זאת יכול לומר חסיד, שהתפלל ועסק בעבודת ה' שלושים שנה].

יום

יום שני

כט אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תזריע, שני עם פירש"י.

תהלים: קמ"קב.

תניא: והנה צמצום . . . "נג" עבודתם.

באחת ההתועדות [י]ות אמר אדמו"ר: הקב"ה ברא את העולם וכל הדברים הגשמיים מאין ליש,

שני

און אידען דארפען מאַכען מײש לאײן, פון די גשמיות מאַכען רוחניות. די עבודה מאַכען פון גשמיות רוחניות און דעם גשמי מאַכען א כלי פאר רוחניות, דאָס איז א חובת גברא, אין דעם איז מחויב כל אחד ואחד בפרט [ויהודים צריכים לעשות מ״ש ל״אין], מהגשמיות לעשות רוחניות. העבודה לעשות מהגשמיות רוחניות ואת הגשמי לעשות כלי לרוחניות – זוהי מטלה אישית. בזה מחוייב כל אחד ואחד בפרט].

יום

ה'תש"ג

ל אדר א, ר"ח

יום ראשון

שני

שיעורים. חומש: פקודי, פרשה ראשונה עם פירש״י.
תהלים: קמ״ה־קנ.
תניא: פרק לד. והנה . . . מג׳ כמ״ש לקמן.

אאמו״ר אמר: א חסיד מאַכט א סביבה. אויב ניט, דארף ער גוט א טאַפ טאַן בא זיך אין פעקל, וואס טוט זיך מיט איהם אליין. און דאָס אליין וואָס ער מאכט ניט קיין סביבה – דארף איהם צוברעכען ווי א קינעלע (קיסם). און ער דארף פרעגען בא זיך אליין: וואָס טו איך אויף דער וועלט?

תרגום חפשי

אאמו״ר אמר: חסיד יוצר סביבה. אם לא – עליו לפשפש בכליו, מה מצבו האישי. ועובדה זו כשלעצמה, שאינו יוצר סביבה – צריכה לשברו [את רוחו] כקיסם. ועליו לשאול את עצמו: מה אני עושה בעולם הזה?

ה'תש"ג

א ניסן, ר"ח

יום שלישי

כל החודש אין אומרים תחנון.

אחר אמירת הנשיא אומרים יהי רצון הנדפס בסי' תו"א, וגם כהנים ולוים אומרים אותו.

שיעורים. חומש: תזריע, שלישי עם פירש״י.
תהלים: א״ט.
תניא: אך מי . . . נג׳ ל״ח.

אאמו״ר ציוה לגיסו הרמ״ה הכהן לאמר היהי רצון שאחר הנשיא, וא״ל כי אפילו כהן ולוי צריך לאמרו, כי זה שייך לעיבור.

יום

שלישי

ה'תש"ג

ב ניסן

יום רביעי

יום

רביעי

שיעורים. חומש: תזריע, רביעי עם פירש״י.
תהלים: י״ז.
תניא: והנה שכר . . . 106 קדם ה'.

הילולא של כ״ק אאמו״ר. נסתלק אור ליום א ב ניסן שנת תר״ף בראסטאב. ושם מ״כ.

מאמר הראשון אשר אמרו ברבים, אחרי הסתלקות אביו: ביום השני דחה״ס תרמ״ג, ומתחיל כתר יתנו לך כו'. מאמר – ברבים – האחרון בהיותו בעלמא דיין: בסעודת פורים תר״ף, ומתחיל ראשית גוים עמלק גו' קץ שם לחשך.

ה'תש"ג	ג ניסן	יום חמישי
--------	--------	-----------

שיעורים. חומש: תזריע, חמישי עם פירש"י.

תהלים: יח"כב.

תניא: והיינו אפילו . . . 106" כמ"ש לקמן.

משיעורי אאמו"ר: בכל יום פרשה חומש עם פירש"י. אמירת תנ"ך בעל־פה: קאפ' [פרק] אחד מתורה וכן מנביאים וכן מכתובים. פרק אחד משניות. שיעור גמרא לעיוני ב' דפים לשבוע, שיעור למיגרס ג' דפים ליום. שיעור בירושלמי. גם שיעור – לא בכ"י – בפוסקים. במשך השנה ה' מסיים כל המד"ר: לווה בסדרות הארוכות ופורע בקצרות.

יום

חמישי

ה'תש"ג	ד ניסן	יום ששי
--------	--------	---------

שיעורים. חומש: תזריע, ששי עם פירש"י.

תהלים: כג"כח.

תניא: וכשעוסק . . . כמ"ש בזהר.

עבודת בעלי עסקים מתחלקת לשני סעיפים עיקריים:

(א) העבודה עם עצמו. בעת עסקו ממש בשעה הפנוי', בישוב בתנות וכדומה, ילמוד משנה משניות פרק תניא, ויהי לו איזה דברי תורה, כמו חומש משניות תהלים תניא, שיהי' בקי בהם בעל פה, למען שיוכל לחזור עליהם בהלכו ברחוב, בשוק וכדומה.

(ב) העבודה עם זולתו. בעת הדיבור בעניני עסק יסבב הדיבור לספר איזה ספור תוכני, ולמצוא עילה וסיבה לעורר ע"ד לימוד וכיוצא בזה.

יום

שישי

ה'תש"ג	ה ניסן	שבת
--------	--------	-----

שיעורים. חומש: תזריע, שביעי עם פירש"י.

תהלים: כט"לד.

תניא: פרק מ. אך . . . "נה" באריכות.

ב'רצה' דברכת המזון אומרים "בעל הישועות" - בית דגושה, "ובעל הנחמות" - בית 1971.

אאמו"ר אמר במרו"ל לא מקומו של אדם מכבדו, אלא אדם מכבד את מקומו, כבוד יש בו שני פירושים: ל' כבדא כמארו"ל כבד לב פרעה – שנעשה לבו ככבד. ול' כבוד, גילוי אור מקיף נעלה. וזהו: לא מקומו של אדם מכבדו כלומר מקררו, אלא אדם מכבד את מקומו, שניתן לו כח ועוז להאיר את מקומו באור תורה ועבודה. כשם דבירידת הנשמה בגוף משביעים אותו תהא צדיק, דשבועה זו הוא ענין השובע בכחות נעלים שתוכל להשלים כונת ירידתה, הנה כן הוא בכל אדם ואדם במקום שהוא.

שבת

קודש

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – כ"ח אדר-ה' ניסן התשס"ז

יום ראשון

הלכות שאר אבות הטמאות פרק יח

א. כל שאתה יכול לרבות ספקות וספק ספקות - ברשות הרבים, טהור; וברשות היחיד, טמא. כיצד? נכנס למבוי והטמאה בחצר, ספק נכנס לחצר ספק לא נכנס; טמאה בבית, ספק נכנס לבית ספק לא נכנס; ואפלו נכנס, ספק היתה שם בעת שנכנס ספק שלא היתה שם, ואם תאמר היתה שם, ספק יש בה פשעור ספק שאין בה, ואם תאמר יש בה, ספק שהיא טמאה ספק שאינה טמאה, ואפלו היא טמאה, ספק נגע ספק לא נגע - ספקו טמא, שהמבוי רשות היחיד.

ב. תשעה צפרדעים ושרץ אחד ברשות היחיד, ונגע באחד מהן, ואינו ידוע איזה הוא - ספקו טמא; תשעה שרצים וצפרדע אחד ברשות הרבים, ונגע באחד מהם - ספקו טהור. זה הכלל: כל ספק ברשות הרבים - טהור, עד שיאמר 'נטמאתי בודאי'; וכל ספק ברשות היחיד - טמא, עד שיאמר 'ודאי שלא נטמאתי'. לפיכך, עצמות המת ועצם נבלה ברשות הרבים, או גוש מארץ טהורה וגושים מבית הפרס [- שדה שנחרש בה קבר] או מארץ העמים, ונגע באחד מהן או הסיטו, ואין ידוע במה נגע מהן ובמה הסיט; פזית מן המת ופזית מן הנבלה, והאהיל על אחת מהם ואין ידוע על איזה מהם האהיל; שגילין שבילין אחד טמא ואחד טהור, הלף באחד מהם ואין ידוע באיזה הלף; או שנגע באדם בדרך, ואין ידוע אם הוא טמא ואם הוא טהור; או שהיו שני אנשים אחד טמא ואחד טהור, ונגע באחד מהם ואין ידוע באיזה מהם נגע - בכל אלו הספקות, טהור.

ג. המוצא מת משקב לרחבו של דרך - אם היה שלם, והוא מן הקצה אל הקצה - הרי זה טמא לתרומה, שחזקתו שנגע; היה לו מקום לעבר, או שהיה משבר ומפרק שאפשר שעבר בין שוקיו ופרקיו - הרי זה טהור. ואם היה קבר לכל רחב הדרך - הקבר מצרפו [את חלקיו לגוש אחד], והעובר שם טמא; שאין זה כשאר ספקות, אלא חזקתו שנגע.

ד. שרץ שגמץא במבוי - מטמא למפרע, עד העת שיאמר: 'בדקתי את המבוי הזה ביום פלוני, ולא היה בו שרץ'; אפלו כבודו, ולא בדקו - הרי זה מטמא למפרע מקדם הכבוד. במה דברים אמורים? שמצאו נבש; אבל אם מצאו לח - אינו מטמא למפרע אלא עד שעה שאפשר שימות בה, ויהיה עתה לח כמו שגמץא.

ה. שני רקין ברשות היחיד, אחד טהור ואחד מן הרקין הנמצאין שגזרו עליהן טמאה כמו שבארנו, ונגע באחד מהם או הסיטו, ואין ידוע איזה מהן - תולין עליו את

התרומה [מטמאין מספק]; מפני שהם שני ספקות: ספק בטהור נגע, ספק בנמצא, ואם תאמר בנמצא - ספק שהוא טמא, ספק שהוא טהור. היו שני הרקין ברשות הרבים - אם היו נגובין ומנחין שם ונגע באחד מהן, ספקו טהור. נשא אחד מהן, תולין עליו; שהרי משנשא, אינו מנח ברשות הרבים. וכן אם היה אחד מהם לח, ונתלה בו הרק הלח - תולין עליו; שהרי אינו מנח ברשות הרבים כדי שיהיה ספקו טהור, אלא הרי הוא על בגדו. כבר בארנו, שאם נגע ברק הנמצא, או נשא או הסיטו, בכל מקום - שורפין עליו את התרומה, בבית הפרס וכיוצא בו, ששורפין על ודאי מגען בכל מקום.

ו. מי שישב ברשות הרבים, ובא אחד ודרס על בגדיו, או שרקק ונגע בו הרק - על הרק, שורפין את התרומה. ועל בגדיו, הולכין אחר הרב: אם רב העיר טמאין, בגדיו [טמאים בטומאת -] מדרס [הזב]; ואם רב העיר טהורים, טהור.

ז. מי שאבד לו כלי, ומצאו ברשות היחיד - הרי זה טמא מדרס, וטמא טמא מת. אבד לו ברשות הרבים, ומצאו ברשות הרבים - אם אבד ביום, ומצאו בו ביום - טהור; אבד ביום ומצאו בלילה, או שאבד בלילה ומצאו ביום, או שאבד ביום ומצאו ביום שלאחריו - הרי זה בחזקת טמא. זה הכלל: כל שעבר עליו הלילה או מקצתו, טמא.

ח. הניח כלי או שכחו ברשות הרבים - אף על פי שעבר עליו הלילה, טהור; הניח או שכח ברשות היחיד - הרי זה טמא מדרס, וטהור מטמא מת. ומפני מה לא החמירו בשוכת ומניח כמאבד? מפני שאינו דבר מצוי תמיד, לא גזרו בו.

ט. המאבד ומצא בתוף הבית - הרי זה טהור, מפני שהוא בחזקת שמור.

י. השוטח כלים ברשות הרבים, הרי אלו טהורין. וברשות היחיד - טמאים, שמא נגעו בהם טמאים; ואם היה משמרם, טהורים. נפלו והלף להביאם - טמאים, שהרי נעלמו מעיניו. וכן מי שאבדו כליו ברשות היחיד, ומצאם אפלו בו ביום - הרי הם מדרס וטמא מת, כמו שבארנו.

יא. שוטה אחת בעיר, או נכרית - כל הרקין שבעיר בחזקת טמאה לעולם, בכל מקום.

יב. מי שדרסה אשה על בגדיו, או שישבה עמו בספינה - אם מכירתו שהוא אוכל בתרומה, כליו טהורין; ואם לאו, ישאלנה [אם היא טמאה].

יג. מי שישן ברשות הרבים, ועמד - כליו טהורין.

יד. נגע ברשות הרבים באחד בלילה, ואין ידוע אם חי אם מת, ובשחר עמד, ומצאו מת - הרי זה טמא; שכל הטמאות, כשעת מצויאתן. ואם ראהו חי בערב, ובשחר

[שאכלו הטמא]; וְהִחְמִשָּׁה הָאֲחֻרָנִים טְהוֹרִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵם תּוֹלֵין בְּרֵאשׁוֹנִים.

ד. שְׁנֵי שְׂבִילִין, אֶחָד טָמֵא וְאֶחָד טְהוֹר, וְהִלְכוּ בֵּהֶם שְׁנֵי אֲנָשִׁים אִישׁ אֶחָד טְהוֹר וְאִישׁ אֶחָד טָמֵא, אֶפְלוּ הֵיךְ הָאֶחָד תְּלוּי (ספק טמא) - הָרִי זֶה הַטְּהוֹר תּוֹלֵה בְּתַלְוִי, וְאוֹמְרִין: 'זֶה הַטְּהוֹר הִלֵּךְ בְּשְׂבִיל הַטְּהוֹר וְהָרִי הוּא בְּטְהוֹרְתוֹ, וְזֶה הַתְּלוּי הִלֵּךְ בְּשְׂבִיל הַטָּמֵא' - וְאָף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁאַלוּ שְׁנֵיהֶם בְּאֶחָד.

הִלְכוֹת שְׂאֵר אַבוֹת הַטְּמָאוֹת פָּרֶק כ

א. כָּל מְקוֹם שֶׁהוּא רְשׁוֹת הֶרְבִּים לְעֵנֵן שְׂבֵת, כָּף הוּא רְשׁוֹת הֶרְבִּים לְעֵנֵן טְמֵאָה.

ב. וְאַרְבַּע אַמּוֹת הַסְּמוּכוֹת לְרְשׁוֹת הֶרְבִּים, הָרִי הֵן כְּרְשׁוֹת הֶרְבִּים לְטְמֵאָה; וְכֵן הַכְּרֻמָּלִית [- שאינו רה"י ואינו רה"ד], כְּגוֹן הַיָּם וְהָאֲצֻטְנוּנִית [- אולם ציבורי] - הָרִי הֵן כְּרְשׁוֹת הֶרְבִּים לְטְמֵאָה.

ג. יֵשׁ שֵׁם מְקוֹמוֹת - אֶף עַל פִּי שֶׁהֵן רְשׁוֹת הַיְחִיד לְשְׂבֵת, הָרִי הֵן כְּרְשׁוֹת הֶרְבִּים לְעֵנֵן טְמֵאָה; וְאֵלוּ הֵן: הַשְּׂבִילִין הַמְּפֻלְשִׁין [פתוחים] לְשִׁיחִין וְלְבוֹרוֹת וְלִגְתוֹת; וְהַבְּקָעָה [מקום של שדות] הַמְּקַפֶּת גְּדֵר בֵּימֵי הַחֲמָה; וְכִסְלִיקֵי מְלָכִים - שֶׁהוּא בְּנֵן רַחֵב הַרְבֵּה לְעַמּוֹד בּוֹ אֲנָשֵׁי הַמְּרַכְּבָה [של המלך], וְיֵשׁ לוֹ פְּתָחִים הַרְבֵּה פְּתוּחִים לְרְשׁוֹת הֶרְבִּים; וְהַפּוֹרֵן - וְהוּא הַבְּנֵן הַגְּדוֹל שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁנֵי פְּתָחִים זֶה כְּנֶגֶד זֶה; וְחֻצֵר שֶׁהֶרְבִּים נִכְנָסִין בְּפֶתַח זֶה וְיוֹצְאִין בְּפֶתַח אַחֵר. וְכֵן מְבוֹאוֹת הַיּוֹרְדִין לַיָּם אוֹ לְנֶהָר, אֶף עַל פִּי שֶׁגְּדוֹרִין מִכָּאן וּמִכָּאן שְׁפוֹתֵיחִין אוֹתָהּ, רְשׁוֹת הֶרְבִּים לְטְמֵאָה; [מרחצאות ממי מעיינות], וְהַמְּרַחֲצָאוֹת - הָרִי הֵן כְּרְשׁוֹת הֶרְבִּים לְטְמֵאָה. וְכֵן כָּל הַעֲזָרָה, כְּרְשׁוֹת הֶרְבִּים לְטְמֵאָה.

ד. גִּגוֹת הָעֵיר שֶׁרַבֵּף הָעֵיר עוֹבְרֵת עֲלֶיהָ, רְשׁוֹת הֶרְבִּים לְטְמֵאָה.

ה. הַגֵּנָה - בְּזִמְן שֶׁהִיא מְשַׁתְּמֶרֶת, רְשׁוֹת הַיְחִיד; וּבְזִמְן שֶׁאֵינָה מְשַׁתְּמֶרֶת, רְשׁוֹת הֶרְבִּים לְטְמֵאָה. וְכֵן כִּסְלִיקֵי גְדוֹלָה - בְּזִמְן שְׁפוֹתֵיחִין אוֹתָהּ, רְשׁוֹת הֶרְבִּים לְטְמֵאָה; וּבְזִמְן שֶׁנּוֹעֲלִין אוֹתָהּ, רְשׁוֹת הַיְחִיד לְכֹל.

ו. הַבְּקָעָה הַמְּקַפֶּת גְּדֵר - בֵּימֵי הַגְּשָׁמִים, רְשׁוֹת הַיְחִיד לְשְׂבֵת וְלְטְמֵאָה; וְאִם לֹא הִיָּתָה מְקַפֶּת, הָרִי הִיא רְשׁוֹת הַיְחִיד לְטְמֵאָה בְּלֶבֶד. וּבְקָעָה שֶׁעָבְרוּ עֲלֶיהָ יָמוֹת הַגְּשָׁמִים - הָרִי הִיא רְשׁוֹת הַיְחִיד לְטְמֵאָה, אֶפְלוּ בֵּימֵי הַחֲמָה. וְאֵלוּ הֵן יָמוֹת הַחֲמָה? מִשְׁתַּעֲקֵר הַתְּבוּאָה מִתּוֹכָהּ; וְאֵלוּ הֵן יָמוֹת הַגְּשָׁמִים? מִשְׁתַּרְדַּר רְבִיעֵה שְׁנִיָּה [הגשם השני]. בֵּין הַעֲגוּלִים [ענבים המוכנים לדריכה] שֶׁל עֲנָבִים לְזוּגִין [ענבים שכבר נדרכו], רְשׁוֹת הֶרְבִּים לְטְמֵאָה.

ז. כָּרֶם שֶׁלְפָנָי הַבוֹצְרִים, רְשׁוֹת הַיְחִיד; וְשֶׁלְאַחַר הַבוֹצְרִים, רְשׁוֹת הֶרְבִּים לְטְמֵאָה. אֵימְתִי? בְּזִמְן שֶׁהֶרְבִּים נִכְנָסִים בְּרוּחַ זוֹ וְיוֹצְאִים בְּרוּחַ שֶׁכְּנֻגָּה. שְׂאֵר כָּל הַמְּקוֹמוֹת חוּץ מֵאֵלוּ שֶׁבִּאֲרָנוּ דִּינָם - כְּשֵׁם שֶׁהֵם רְשׁוֹת הַיְחִיד לְשְׂבֵת, כָּף הֵם רְשׁוֹת הַיְחִיד לְעֵנֵן טְמֵאָה.

מִצָּאוּ מֵת - הָרִי זֶה סֶפֶק בְּרְשׁוֹת הֶרְבִּים, וְטְהוֹר.

טו. [חולה -] הַמְּסַכֵּן בְּרְשׁוֹת הַיְחִיד, וְנִתְעַלֵּף וְאֵין יָדוּעַ אִם עֲדִין הוּא חַי, וְהוֹצִיאָהוּ לְרְשׁוֹת הֶרְבִּים, וְחֻזְרוּ וְהִכְנִיסוּהוּ לְרְשׁוֹת הַיְחִיד - כְּשֶׁהוּא בְּרְשׁוֹת הַיְחִיד, סֶפֶקוֹ טָמֵא; וְכִשְׁהוּא בְּרְשׁוֹת הֶרְבִּים, סֶפֶקוֹ טְהוֹר. מִעֲשֵׂה בְּאֶחָד שֶׁהֵיךְ מְסַכֵּן, וְהוֹלִיכּוּהוּ מֵעֵיר לְעֵיר בְּמִטָּה, וְהָיָה כְּתוֹת מִתְחַלְּפוֹת תַּחְתֵּיו, וּבְאֲחֻרָנָה נִמְצָא מֵת; וְלֹא טָמֵאוּ חֲכָמִים אֲלָא פֶת אֲחֻרָנָה בְּלֶבֶד.

טז. טָמֵא שֶׁהֵיךְ עוֹמֵד וּמְדַבֵּר עַל הַבוֹר, וְנִתְּזָה צְנוּרָה [- טיפת רוק] מִפִּיו, סֶפֶק הַגִּיעָה לְבוֹר, סֶפֶק לֹא הַגִּיעָה - אִם הֵיךְ בּוֹר שֶׁל שָׁמֶן, סֶפֶקוֹ טָמֵא בְּרְשׁוֹת הַיְחִיד; וְאִם הֵיךְ בּוֹר שֶׁל יַיִן, סֶפֶקוֹ טְהוֹר בְּכָל מְקוֹם - מִפְּנֵי שֶׁשְׂפֵת הַבוֹר קוֹלְטֵת [מונעת כניסת הרוק לבור].

הִלְכוֹת שְׂאֵר אַבוֹת הַטְּמָאוֹת פָּרֶק יט

א. שְׁנֵי שְׂבִילִין, אֶחָד טָמֵא וְאֶחָד טְהוֹר, הִלֵּךְ בְּאֶחָד מֵהֵן וְאֵין יָדוּעַ בְּאֵיזָה הִלֵּךְ, וְעֲשֵׂה טְהוֹרוֹת, וְנִאֶכְלוּ, וְהָיָה שְׂלִישִׁי וְשִׁבְעִי וְטָבֵל וְטְהוֹר, וְהִלֵּךְ בְּשְׁנֵי וְעֲשֵׂה טְהוֹרוֹת - הָרִי אֵלוּ טְהוֹרוֹת; וְאִם קְזִימוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת - אֵלוּ וְאֵלוּ תְּלוּיוֹת, שֶׁבּוֹדָאֵי שֶׁאֶחָד מִן הַטְּהוֹרוֹת טָמֵא. וְאִם לֹא טְהוֹר בֵּינֵיהֶם - הָרֵאשׁוֹנוֹת תְּלוּיוֹת וְהַשְּׁנִיּוֹת יִשְׂרָפוּ; שֶׁהָרִי הֵן טְמָאוֹת בּוֹדָאֵי, שֶׁזֶה טָמֵא הוּא מִפְּנֵי שֶׁהִלֵּךְ בְּשְׁנֵי שְׂבִילִין. וְכֵן הַצְּפָרְדַּע וְהַשְּׂרָץ בְּרְשׁוֹת הֶרְבִּים, וְאֵין צוֹרֵתָן נִכְרֵת, וְאֵין יָדוּעַ אֵיזָה הוּא הַשְּׂרָץ, וְנִגַּע בְּאֶחָד מֵהֶם וְעֲשֵׂה טְהוֹרוֹת וְנִאֶכְלוּ, וְטָבֵל וְנִגַּע בְּשְׁנֵי וְעֲשֵׂה טְהוֹרוֹת - הָרִי אֵלוּ טְהוֹרוֹת; וְאִם קְזִימוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת, אֵלוּ וְאֵלוּ תְּלוּיוֹת. אִם לֹא טָבֵל בֵּינֵיהֶם - הָרֵאשׁוֹנוֹת תְּלוּיוֹת, וְהַשְּׁנִיּוֹת יִשְׂרָפוּ.

ב. שְׁנֵי שְׂבִילִין, אֶחָד טָמֵא וְאֶחָד טְהוֹר, הִלֵּךְ בְּאֶחָד מֵהֵן וְעֲשֵׂה טְהוֹרוֹת, וְכֹא חֲבָרוּ, וְהִלֵּךְ בְּשְׁנֵי וְעֲשֵׂה טְהוֹרוֹת - אִם כָּאוּ וְנִשְׁאַלוּ זֶה אַחֵר זֶה - מוֹרִין לְכֹל אֶחָד מֵהֵן בְּפָנָי עֲצוּמוֹ, שֶׁהוּא טְהוֹר; כָּאוּ שְׁנֵיהֶן בְּאַחַת, אוֹ שֶׁבֵּא הָאֶחָד וְשָׂאֵל עֲלָיו וְעַל חֲבָרוֹ, וְאָמַר: 'שְׁנַיִם הֵינִי, וּבְשְׁנֵי הַשְּׂבִילִים הִלְכֵנוּ, וְשִׁתִּי טְהוֹרוֹת עֲשִׂינוּ' - הָרִי שְׁנֵיהֶן טְמָאִין, וְטְהוֹרוֹת שֶׁעָשׂוּ יִשְׂרָפוּ. וְכֵן אִם נִטְמָאוּ בְּטְמֵאָה קִלְהָ. בִּיצַד? שְׁנֵי כְּפָרִים, אֶחָד טָמֵא וְאֶחָד טְהוֹר, אֲכַל אֵת אֶחָד מֵהֵן וְעֲשֵׂה טְהוֹרוֹת, וְכֹא חֲבָרוּ, וְאֲכַל אֵת הַשְּׁנֵי וְעֲשֵׂה טְהוֹרוֹת - אִם נִשְׁאַלוּ זֶה אַחֵר זֶה, שְׁנֵיהֶם טְהוֹרִים; מִפְּנֵי שֶׁהֵן סֶפֶק דְּבָרֵי סוֹפְרִים, שֶׁהוּא מְכַלל סֶפְקוֹת שֶׁטְהוֹרוֹ חֲכָמִים, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. נִשְׁאַלוּ שְׁנֵיהֶם בְּאַחַת, אוֹ שֶׁשָּׂאֵל עֲלָיו וְעַל חֲבָרוֹ - שְׁנֵיהֶם טְמָאִין מִסֶּפֶק, וְטְהוֹרוֹתֵיהֶן נִשְׂרָפוֹת; שֶׁבּוֹדָאֵי אַחַת מִן הַטְּהוֹרוֹת טְמָאָה. וְאֶפְלוּ כְּפָר אַחַת טְמָאָה שֶׁנִּתְעַרְבָה בְּמֵאָה כְּפָרוֹת טְהוֹרוֹת - הָרִי כִּלְוֵן טְמָאִין, וְיִשְׂרָפוּ.

ג. כְּפָר טָמֵא שֶׁנִּתְעַרְבַּ בְּתַשְׁעָה כְּפָרוֹת טְהוֹרִין, וְכָאוּ חֲמִשָּׁה בְּנֵי אָדָם וְאֶכְלוּ חֲמִשָּׁה כְּפָרוֹת מֵהֶם, וְכָאוּ חֲמִשָּׁה בְּנֵי אָדָם אַחֲרֵים וְאֶכְלוּ חֲמִשָּׁה הַנִּשְׂאָרוֹת - הָרִי הָרֵאשׁוֹנִים טְמָאִים, שְׂאֵין לָהֶם אֲנָשִׁים אַחֲרֵים שִׁיתְלוּ בֵּהֶם

יום שני

הלכות טמאת אכלין

מצות עשה אחת, והיא דין טמאת משקין ואכלין והכשרן. ובאור מצוה זו - בפרקים אלו.

הלכות טמאת אכלין פרק א

א. כל אכל המיוחד למאכל אדם, כגון לחם וכו' וענבים וזיתים וכיוצא בהן - מקבל טמאה; וכל שאינו מיוחד למאכל אדם - הרי זה טהור ואינו מקבל טמאה, אלא אם כן חשב עליו ויחדו למאכל אדם. וזה וזה אינו מקבל טמאה, עד שיבלל [יתרטב] תחלה באחד משבעה משקין; וזה הוא הנקרא 'הכשר', שנאמר: "וכי יתן מים על זרע".

ב. ואלו הם השבעה משקין שמכשירין את האכלין לטמאה: המים, והטל, והשמן, והיין, והחלב, והדבש, והדבש. ואינן מכשירין עד שיפלו על האכלין ברצון הבעלים; ולא יהיו סרוחין, שמשקה הסרוח אינו מכשיר. וכיון שהכשר האכל - אף על פי שיבש והרי הוא גנוב, הרי זה מקבל טמאה.

ג. אכל שהיה בלול במי פרות, כגון מי תותים ורמונים - אף על פי שהוא בלול, ונגע בו הזב או בשר המת - הרי הוא טהור, מפני שלא הכשר באחד משבעה משקין. ד. אין שם משקה שמקבל טמאה, אלא שבעת המשקין שמנינו בלבד; ואכל שאר מי פרות - כדרך שאין מכשירין, כן אין מקבלין טמאה כלל.

ה. זיתים וענבים שלא הביאו [גדלו] שלישי - משקין היוצאין מהן אינן מכשירין, ולא מקבלין טמאה; אלא הרי הן כשאר מי פרות, שהן טהורין לעולם.

ו. אלו דברים שאין מקבלין טמאה, ואף על פי שבגוי אדם אוכלין אותן, לפי שאינן נאכלין להנאת גופן [עצמם], אלא מפני שנותנין טעם במאכלות, או מפני הריח, או מפני המראה; ואלו הן: הקשט, והתמס, וראשי בשמים, והתיה, והחלתית, והפלפלין, וחלות חריע [מיני תבלינים], וכן כל כיוצא בהן.

ז. השבת [מי ירק] - סתמו לאכילת גופו, כשאר ירקות שדה; ואם חשב עליו לקדרה [לבשלו בתבשיל], אינו מטמא טמאת אכלין. והשבת - משנתנה טעם בקדרה - הרי היא כזבל, ואינה מטמאה טמאת אכלין.

ח. התמרים והגרוגרות שנתנן לקדרה כתבלין - עדין הן מטמאין טמאת אכלין, עד שיפסדו מלאכל אדם.

ט. הפרשינין [שרביטים] - אם יתדן למאכל אדם, מטמאין טמאת אכלין.

י. הקור [ראש הדקל], הרי הוא כעץ לכל דבר; ואם שלקו וטגנו, מטמא טמאת אכלין.

ח. ויש מקומות שאינן רשות היחיד לשבת, ואף על פי כן הרי הם רשות היחיד לענין טמאה - מפני שאין העם משתמשין בהן; ואלו הן: האילנות והרי [הכתלים של] רשות הרבים, אף על פי שאין בהן ארבעה על ארבעה. פיצד? אילן שהוא עומד ברשות הרבים, וטמאה בתוכו, וצלה לראשו, ספק נגע ספק לא נגע - ספקו טמא; הכניס ידו לחר שיש בו טמאה, ספק נגע ספק לא נגע - ספקו טמא.

ט. חנות שהיא טמאה, ופתוחה לרשות הרבים, ספק נכנס ספק לא נכנס - ספקו טהור; שכל החנות כמו שרץ המנח ברשות הרבים, שספק מגעו טהור. היו שתי חניות אחת טמאה ואחת טהורה - נכנס לאחת מהן, ספק לטמאה נכנס ספק לטהורה נכנס - ספקו טמא; שזה ספק רשות היחיד, שהחנות רשות היחיד. וכן בקעה בימות הגשמים שיש בה שדות הרבה, ובה שדה אחת טמאה, ואומר: 'ספק נכנסתי לאותה שדה, ספק לא נכנסתי' - ספקו טמא; שספק טמאה ברשות היחיד, אפלו ספק ביאה [כניסה] - טמא.

י. מקום שהיה רשות היחיד, ונעשה רשות הרבים, וחזר ונעשה רשות היחיד - כשהוא רשות היחיד, ספקו טמא; וכשהוא רשות הרבים, ספקו טהור.

יא. דברים שהן ברשות הרבים, הרי הן ברשות הרבים. פיצד? קפה ברשות הרבים גבוהה עשרה טפחים, והטמאה בתוכה, ספק נגע [בידו בתוכה] ספק לא נגע - ספקו טהור; הכניס ידו לתוכה, ספק נגע ספק לא נגע - ספקו טמא. היתה כפישה [כלי אבן] נתונה על כתפו, וכבר תרומה כרוך בסיב [חוט מן האילן] או בניר ונתון לתוכה, ספק נגע בה אחר, ספק לא נגע - ספקו טמא.

יב. חמור ברשות הרבים גבוה עשרה טפחים, וטמאה נתונה על גביו, ספק נגע ספק לא נגע - ספקו טהור; פשט ידו על גביו, ספק נגע ספק לא נגע - ספקו טמא. וכן סלע המנח ברשות הרבים גבוה עשרה טפחים, וטמאה נתונה עליו, ספק נגע ספק לא נגע - ספקו טהור; צלה לראש הסלע, ספק נגע ספק לא נגע - ספקו טמא.

יג. היה זה רוכב על חמורו וזה רוכב על חמורו, ומהלכין בדרך, ספק נגעו זה בזה, ספק לא נגעו; תינוק טמא מרכב על כתפו של אביו, ותינוק טהור מרכב על כתפו של אביו, והלכו זה בצד זה, ספק נגע ספק לא נגע; חבילה על כתפו, והרק מדבק בחתל, ספק נגע ספק לא נגע; פלים שטוחין ברשות הרבים למעלה מעשרה, והטמא עובר, ספק הסיט [הזיו] ספק לא הסיט - הפל טהור.

כריך רחמנא דסיצן

משקין; נשארו בהן גרגרין שלמים, מטמאין טמאת אכלין.

כה. הערלה, וכלאי הכרם, ושור הנסקל שנשחט, ועגלה ערופה בין שנשחטה בין שנערפה, וצפורי מצרע, ופטר חמור, ובושר בחלב, ובושר פרה אדמה, והפגול, והנוטר - אף על פי שכל אלו אסורים בהגיה, כלן מטמאין טמאת אכלין.

הלכות טמאת אכלין פרק ב

א. כל האכלין הגדלין מן הקרקע - אינן מקבלין טמאה עד שיצקו; אכל כל זמן שהן מחברין, אפלו בשרש קטן שיכולין לחיות ממנו - אינן מקבלין טמאה.

ב. יחור [ענף] של תאנה שנפשח [נשבר], ומערה בקלפה שאינו יכול לחיות [לגדול] ממנה - כל האכלין שבו מטמאין; ויש בדבר ספק, אם יהיה שאר האילן כמו יד [- חיבור לטומאה] לזה היחור שנשפך, או לא.

ג. ירקות שייבשו באביהן [בעודו מחוברים], כגון כרוב ודלעת - אינן מטמאין טמאת אכלין; לקטן ליבשן - הרי הן אכלין כשהיו, עד שייבשו ויעשו כעץ.

ד. אילן שנפשח [נשבר], ובו פרות - הרי הן כחלושין; וכן אם יבש האילן, ובו פרות - הרי הן כחלושין.

ה. תאנים שייבשו באביהן [בעודו על העץ], מטמאות טמאת אכלין במקומן.

ו. כל האכלין שהן מבעלי חיים - אינן מקבלין טמאה, עד שימותו. שחט בהמה או חיה או עוף - אף על פי שעדין הן מפרנסין, מקבלין טמאה; ודגים מאימתי מקבלין טמאה? משיימותו. נולד בהן [- בדגים] טרפה, ונטמאו כשהן מתנדנדין - הרי יש בדבר ספק, אם הן חשובין כמתים, הואיל ונטרפו, או אינן מקבלין טמאה עד שידמו כבאבן ולא יתנדנדו. האבן או הבשר המדלדלין בבהמה או חיה שאינן יכולין לחיות [- להרפא] - אם הכשרו - מקבלין טמאה במקומן, מפני שהן חשובין כאכל שפרש. נשחטה הבהמה, הכשרו בשחיטה; שהבהמה בלה כמו יד לאבן זה, ויד שהכשר הכשר האבן בלו, כמו שיתבאר. ויש בדבר זה ספק, אם תהיה הבהמה בחייה כמו יד לאבן או בשר המדלדלין בה.

ז. השוחט בהמה חיה ועוף, הכשר [- לקבל טומאה] כל הבשר בדם שיצא בשחיטה; לפיכך, אם לא יצא מהן דם בשחיטה, הרי כל בשרן צריך הכשר, כמו כל אכלין שלא הכשרו.

ח. אכלין שהכשרו כשהן מחברין לקרקע, או שהכשרו במים שבקרקע - אינו הכשר; עד שייכשרו אחר שנצקו, במים התלושין מן הקרקע או בשאר משקין - שנאמר: "בכל פלי", אינו מכשיר עד שיתלש מן הקרקע כעין המים שבפלים. שאב המים בכלי, ונתנן בקרקע - אינן מכשירין.

ט. קשות [קישוא] שנטעה בעציץ [נקוב], והגדילה - אף

יא. החרצנין והזוגין [- קליפי הענבים] - אף על פי שכנסן לאכלין, אינן מטמאין.

יב. זיתים וענבים הקשין שנפרצין ויוצאין מתחת הקורה בשעת הדריכה, אינן מקבלין טמאה. ועד כמה? עד ארבעת קבין לכל כור; הנה הנפרץ יתר מזה, מקבלין טמאה. ואם כנסן לאכלין - אף על פי שהן פחות מארבעת קבין, מקבלין טמאה.

יג. הפפיות [תמרי בוטר] והפגין [תאני בוטר] והבטר [של ענבים] והקצח [כמוון] - הרי הן כאכלין, ומקבלין טמאה.

יד. לולבי זרדין [- קצוות עצים דקים], והחרובין, ושל עדל [מין צמח], ועלי הלוח [- בצל] השוטה - אינן מקבלין טמאה, עד שימתקו.

טו. החרדל והתורמוסין [מין קטניות] ושאר כל הנכבשין - מטמאין טמאת אכלין, בין משהמתיקו בין עד שלא המתיקו.

טז. זיתים שכבשן בעלין שלהן - אין העלין מקבלין טמאה; שלא כבשן לאכלן, אלא למראה [לנוי].

יז. פשות [שערות] של קשות, והגץ שלה [פרח שעליה] - אינה מקבלת טמאה, מפני שאינן אכל.

יח. דבש כבורתו, מטמא טמאת אכלין שלא במחשבה. ודה הדבש [הוציא החלות מהכותרת] - משירפק החלות, מטמא משום משקה. דבש הזב מבורתו, מטמא טמאת משקין; חשב עליו לאכלין, מטמא טמאת אכלין אחר שיכשר.

יט. השמן שקרש - אינו אכל, ולא משקה; חשב עליו כשהוא קרוש, בין לאכלין, בין למשקין - בטלה דעתו. וכן הדם שקרש - אינו אכל, ולא משקה. חשב עליו לאכלין, מטמא טמאת אכלין; חשב עליו למשקין, בטלה דעתו.

כ. חלב שקרש - אינו לא אכל, ולא משקה. חשב עליו לאכלין, מטמא טמאת אכלין; למשקה, בטלה דעתו.

כא. דבש תמרים - לא אכל, ולא משקה. חשב עליו לאכלין, מטמא טמאת אכלין; למשקין, בטלה דעתו. ושאר כל מימי פרות כלן - לא אכל, ולא משקה; חשב עליהן, בין לאכלין בין למשקין - בטלה דעתו.

כב. השלג - אינו לא אכל, ולא משקה. חשב עליו לאכלין, בטלה דעתו; חשב עליו למשקה, מטמא טמאת משקין. נטמא מקצתו, לא נטמא בלו; העבירו על גבי [- בתוך] כלי חרש הטמא, נטמא בלו.

כג. החלב שבפחל [- דד הבהמה] שחשב עליו - בטלה דעתו, והרי הוא טהור; חשב על החלב שבפכה [- לאוכלו], הרי זה מטמא טמאת אכלין.

כד. ענבים שדרכן - משניהלף בהן הירוף שתי וערב, מטמאין טמאת משקין; נשתירו בהם גרגרין שלמות, אותן גרגרין מטמאין טמאת אכלין. וכן הזיתים - משייטענו [- יניחו עליהם הקורה הסוחטת], מטמאין טמאת

כג. שָׁלַג שְׁנֵטְמָא, וְהָשִׁיק מְקַצְתוֹ לְמֵי מְקָהּ - הוֹאִיל וְטַהַר מְקַצְתוֹ, טַהַר כְּלוּ.

כד. הַתְּמֵד [מים עם שמרים] הַטְּמָא, בֵּין שְׁנֵטְמָא אַחַר שְׁתַּמְדוֹ, בֵּין שְׁתַּמְדוֹ בְּמֵים טְמָאִים - עַד שֶׁלֹּא הִחְמִיץ, מִשִּׁיקוֹ בְּמִקְוֵה וְיִטְהַר, שֶׁהָרִי הוּא כְּמֵים; מִשֶּׁהִחְמִיץ - הָרִי הוּא כְּזֵין, וְאֵין לוֹ טְהָרָה בְּמִקְוֵה.

כה. קִדְרָה שֶׁהִיְתָה מְלֵאָה מִשְׁקִין, כְּגוֹן דְּבִשׁ וְזֵין וְכִיּוֹצֵא בָהֶן, וְנִתְּוֵנָה בְּתוֹף הַמְּקָהּ, וּפְשֵׁט הָרֵאשׁוֹן לְטַמְּאָה אֶת יָדוֹ וְנִגְעָה בָּהּ [- במשקין] - הָרִי זֶה מְטַמֵּא אֶת הַמִּשְׁקִין, אִם עַל פִּי שֶׁהֵן בְּמִקְוֵה; וְנִטְמָאת הַקִּדְרָה מִחֻמַּת הַמִּשְׁקִין, אִם עַל פִּי שֶׁהִיא בְּתוֹף מְקָהּ. הִיְתָה מְלֵאָה מֵיָם - הַקִּדְרָה טְהוֹרָה, שְׂאִין הָרֵאשׁוֹן מְטַמֵּא כְּלֵי חָרֶשׁ לְעוֹלָם; וְאֵין הַמֵּים שֶׁבְּתוֹכָהּ טְמָאִים, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְעַרְבִין בְּמֵי מְקָהּ [- ע"י השקה]. פְּשֵׁט אַב הַטְּמָאָה אֶת יָדוֹ וְנִגְעָה בָּהּ - נִטְמָאת הַקִּדְרָה, שְׂאִין הַמְּקָהּ מְטַהַר כְּלֵי חָרֶשׁ.

כו. מִי שֶׁפִּיכּוֹת [מי שופכים], הָרִי הֵן בְּחֻזְקַת טְמָאָה. וְיָרְדוּ עֲלֵיהֶן מִי גְשָׁמִים - אִם רַבּוּ עֲלֵיהֶן, הָרִי הֵן טְהוֹרִין; מְחֻצָּה לְמַחֻצָּה, הַכֹּל טָמֵא בֵּין בְּכַלִּים בֵּין בְּקַרְקָעוֹת. אֵימַתִּי? בְּזִמְן שֶׁקָּדְמוֹ מִי שֶׁפִּיכּוֹת; אֲבָל אִם קָדְמוֹ מִי גְשָׁמִים, וְיָרְדוּ לָהֶן כֹּל שֶׁהוּא מִמֵּי שֶׁפִּיכּוֹת - הַכֹּל טָמֵא; שֶׁהַמִּשְׁקִין הַטְּמָאִין שִׁיָּרְדוּ לְטְהוֹרִים, מְטַמְּאִין כָּכֵל שֶׁהוּא.

כז. הַטּוֹרֵף אֶת גְּגוֹ [מחליק את הטיט] וְהַמְכַבֵּס אֶת כְּסוּתוֹ, וְהָרִי הֵן מְנַטְפִין, וְיָרְדוּ גְשָׁמִים עֲלֵיהֶם, וְרַבּוּ [התגברו] הַנְּטִיפוֹת - הָרִי רַבּוּ מִי גְשָׁמִים עֲלֵיהֶן, וְהַנְּטִיפִין מִהֵן טְהוֹרִין.

כח. הַסֶּף שֶׁמֶן טְהוֹר, וְנִטְמָא זֶה הָאָדָם, וְטַבַּל, וְהָרִי הַשֶּׁמֶן עַל בְּשָׂרוֹ - אִם הָיָה כְּדֵי סִיכַת אֲבָר קָטָן [-אצבע קטנה], הָרִי הוּא טְהוֹר כְּשֶׁהָיָה קָדָם. סֶף שֶׁמֶן טָמֵא, וְטַבַּל - לֹא טַהַר הַשֶּׁמֶן שְׁעָלָיו; אֲלֹא אִם נִשְׂאָר מִמֶּנּוּ מִשְׁקָה טוֹפֵחַ [- מרטיב את האצבע הנוגעת בו], הָרִי הַשֶּׁמֶן בְּטַמְּאָתוֹ; וְאִם לֹא נִשְׂאָר מִמֶּנּוּ כְּדֵי לְהַטְפִיחַ, בְּטַל בְּמַעוּטוֹ.

הַלְכוֹת טְמָאָת אֲכָלִין פָּרֶק ג

א. כָּבֵר בְּאַרְנוֹ, שְׂאִין הָאֲכָלִין מְטַמְּאִין עַד שֶׁיִּכְשְׁרוּ; וְשֶׁפֶל אֲכָל שְׂאִינוֹ מִיַּחַד לְמַאֲכַל אָדָם, אֵינוֹ מְקַבֵּל טְמָאָה עַד שִׁיַּחַדוֹ לְאָדָם.

ב. אֲכָל שֶׁהוּא מִיַּחַד לְאָדָם בְּמִקּוֹם זֶה, וְאֵינוֹ מִיַּחַד לְאָדָם בְּמִקּוֹם אַחֵר - בְּמִקּוֹם שֶׁהוּא מִיַּחַד בּוֹ, אֵינוֹ צָרִיף מִחֻשְׁבָּה לְיַחַדוֹ לְאָדָם; וּבְמִקּוֹם שְׂאִינוֹ מִיַּחַד בּוֹ, צָרִיף מִחֻשְׁבָּה לְיַחַדוֹ לְאָדָם, וְאַחַר כֵּן יִקְבַּל טְמָאָה. וְכֹל אֲכָל שְׁסוּפוֹ לְטָמֵא אָדָם וְכַלִּים, אֵינוֹ צָרִיף הִכְשֵׁר.

ג. יֵשׁ אֲכָלִין שֶׁצָּרִיכִין הִכְשֵׁר [לטומאה] וְאֵינָן צָרִיכִין מִחֻשְׁבָּה [לאכילה], וְיֵשׁ שֶׁצָּרִיכִין מִחֻשְׁבָּה וְאֵינָן צָרִיכִין הִכְשֵׁר, וְיֵשׁ שֶׁצָּרִיכִין מִחֻשְׁבָּה וְהִכְשֵׁר, וְיֵשׁ שְׂאִינָן צָרִיכִין לֹא מִחֻשְׁבָּה וְלֹא הִכְשֵׁר. כִּיצַד? כֹּל הָאֲכָלִין הַמִּיַּחַדִּין לְאָדָם כָּכֵל מְקוֹם - צָרִיכִין הִכְשֵׁר, וְאֵין צָרִיכִין מִחֻשְׁבָּה.

עַל פִּי שֶׁיִּצְאָת חוּץ לְעִצִּין, אֵינָה מְקַבֵּלַת טְמָאָה. וְעִצִּין שֶׁהוּא נְקוּב כְּדֵי שִׁיַּצֵּא בּוֹ שֶׁרֶשׁ קָטָן - הָרִי הוּא בְּאַרְץ, וְהַנְּטוּעַ בּוֹ אֵינוֹ מְקַבֵּל טְמָאָה; וְכֵן אִם הָיָה בּוֹ מַיִם, אֵינָן מְכַשְׁרִין.

י. עִצִּין שְׂאִינוֹ נְקוּב, הָרִי הַנְּטוּעַ בּוֹ מְקַבֵּל טְמָאָה; וְאִם הָיָה מַיִם בְּתוֹכּוֹ, מְכַשְׁרִין.

יא. כְּלֵי גְלָלִים וְכַלִּי אֲדָמָה שֶׁהִשְׁרָשִׁים וְכוּלִין לְבִקְעָה בָּהֶן וְלִצְאָת, [המים שבהם] - אֵינָן מְכַשְׁרִין אֶת הַזְּרָעִים; וְאִם עַל פִּי שְׂאִינָן נְקוּבִין, הָרִי הֵן כְּנִקְוִבִין.

יב. עִצִּין שֶׁמְלֵאָהּ עֶפֶר עַד שֶׁפְּתוֹ - אֵינוֹ חָשׁוּב כְּלֵי, אֲלֹא הָרִי הוּא כְּטַבַּלָּה שְׂאִין לָהּ שִׁפָּה, שְׂאִינוֹ כְּלֵי קַבּוּל.

יג. מִשְׁקִין טְמָאִין שֶׁנִּפְלוּ עַל הָאֲכָלִין - נִטְמָאוּ, אִם עַל פִּי שֶׁנִּפְלוּ שְׂלֵא בְּרִצּוֹן הַבְּעָלִים, שֶׁהָרִי הַטְּמָאָה וְהַהִכְשֵׁר בְּאֵין כְּאֻחַת; וְהוּא, שְׂלֵא יְהִי בְּקַרְקַע [אלא בכלי].

יד. כֹּל אֲכָל שֶׁנִּפְסַד וְנִסְרַח, עַד שְׂאִינוֹ רְאוּי לְמַאֲכַל אָדָם - אֵינוֹ מְקַבֵּל טְמָאָה. וְכֵן מִשְׁקָה שֶׁנִּסְרַח וְנִפְסַד, וְאֵינוֹ רְאוּי לְשִׁתִּית הָאָדָם - אֵינוֹ מְקַבֵּל טְמָאָה, כְּדִרְךָ שְׂאִינוֹ מְכַשֵּׁר, שְׁנֵאָמַר: "אֲשֶׁר יִשְׁתֶּה".

טו. הָעוֹר שֶׁשָּׁלְקוֹ [- בישלו], וְהַשְּׁלִיָּה שֶׁחֹשֵׁב עֲלֶיהָ לְאֲכִילָה - מְטַמְּאִין טְמָאָת אֲכָלִין בְּפָנֵי עֶצְמָן.

טז. עוֹר חֲמור שֶׁשָּׁלְקוֹ - הָרִי זֶה סִפֵּק אִם מְטַמֵּא טְמָאָת אֲכָלִין מִפְּנֵי שֶׁשָּׁלְקוֹ, אוֹ אֵינוֹ מְטַמֵּא, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְאוּס הַרְבֵּה.

יז. חֲשִׁין שֶׁבְּגָלְלֵי הַבָּקָר וְשֶׁעוֹרֵין שֶׁבְּגָלְלֵי הַבְּהֵמָה שֶׁשָּׁלְקָטָן, אֵינָן מְקַבְּלִין טְמָאָה; וְאִם חֹשֵׁב עֲלֵיהֶן לְאֲכִילָה, מְטַמְּאוֹת טְמָאָת אֲכָלִין.

יח. כֹּל אֲכָל שְׁנֵטְמָא, וְאַחַר שְׁנֵטְמָא נִפְסַד וְנִסְרַח - אִם נִפְסַל מְלֵאֲכַל הַכֶּלֶב, אוֹ שִׁיבֵשׁ כְּחֶרֶשׁ [- חרט] - הָרִי זֶה טְהוֹר; וְנִפְסַל מְלֵאֲכַל אָדָם, וְעִזִּין הוּא רְאוּי לְכֶלֶב - הָרִי זֶה טָמֵא כְּשֶׁהָיָה. וְכֹל הָאֲכָלִין שֶׁנִּטְמָאוּ, אֵין לָהֶן טְהָרָה בְּמִקְוֵה.

יט. זְרָעִים טְמָאִים שֶׁזָּרְעָן - הָרִי הַצּוֹמַח מִהֵן טְהוֹר, וְאִפְלוּ בְּדָבָר שְׂאִין זָרְעוּ כְּלֵה [הגרעין נשאר]; וְהוּא, שֶׁהִשְׁרִישׁוּ. אֲבָל קָדָם הַשְּׂרִשָּׁה - הָרִי הֵן בְּטַמְּאָתָן, אִפְלוּ בְּדָבָר שֶׁזָּרְעוּ כְּלֵה.

כ. אֲכָלִין שֶׁהֵן מִחֻבְּרִין לְכַלִּים, בְּטַלוּ מִתּוֹרַת אֲכָל; וְאִם נִטְמָא הַכְּלֵי, הָרִי הֵם מְטַמְּאִין כְּטַמְּאָת הַכְּלֵי - הוֹאִיל וְהֵן מִשְׁמִשִּׁין תְּשִׁמִּישׁ עֵץ, הָרִי הֵם כְּעֵץ.

כא. כֹּל מִשְׁקָה שְׁנֵטְמָא, וְאַחַר שְׁנֵטְמָא נִפְסַד וְנִסְרַח - הָרִי זֶה בְּטַמְּאָתוֹ לְעוֹלָם; שְׂאִין הַמִּשְׁקָה יוֹצֵא יָדֵי הַכֶּלֶב לְעוֹלָם [מלקק כל משקה]. וְאֵין לְמִשְׁקָה שְׁנֵטְמָא טְהָרָה, חוּץ מִן הַמֵּים בְּלִבְד: שְׂאִם הַטְּבִיל מֵים בְּמִקְוֵה - בֵּינָן שֶׁצִּיף מִי הַמְּקָהּ עֲלֵיהֶם, טְהוֹר; וּמְטַבְּלִין חֲמִין בְּצוּנָן, וְצוּנָן בְּחֲמִין, וְרָעִים בְּפִיפִים, וְפִיפִים בְּרָעִים.

כב. מִקָּל שֶׁהִיא מְלֵאָה [רטובה] מִשְׁקִין, וְהַטְּבִיל מְקַצְתָּהּ בְּמִקְוֵה - לֹא טְהוֹר הַמֵּים שֶׁעַל מְקַצְתָּהּ, עַד שֶׁיִּטְבִּיל אֶת כְּלֵהּ.

לכזית, מטמא טמאה חמורה. וכן כזית מנובלת בהמה
 טמאה שחשב עליה, וחפה אותו בכצק עד שהשלים
 לכביצה - הואיל ואינו מטמא במגע מפני הצצק, הרי זה
 צריך מחשבה. ואין הצצק הזה צריך הכשר, הואיל וכל
 השעור הזה מטמא במשא מפני כזית נבלה שבתוכו; אף
 על פי שאינו מטמא במגע, הרי סופו לטמא טמאה
 חמורה; לפיכך אין צריך הכשר.

ז. פחות מכזית מבשר המת, שהשלים עליו כביצה
 משאר אכלין - הכל צריך מחשבה, שהרי בטל הכל אצל
 כל אדם; ואין הכל צריך הכשר, מפני בשר המת שבכללו.
 ח. כזית מן המת, שחפהו בכצק - הכל מטמא טמאה
 חמורה.

ט. החותף בשר מאדם חי להאכילו לכלבים - אם חשב
 עליו למאכל אדם, הרי זה צריך מחשבה ואינו צריך
 הכשר.

י. גזל שנפל לגת [בית השמן], ומת - אף על פי שהגת
 במדינה [בעיר] - הרי נמאס בגת, ולפיכך צריך מחשבה
 [לאכילה]. חשב עליו פשהעלהו להאכילו לנכרי - הרי זה
 מטמא, שהרי חשב עליו למאכל אדם; חשב עליו
 להאכילו לכלב, אינו מטמא טמאת אכלין. הנה זה שחשב
 עליו להאכילו לאדם חרש שוטה וקטן, הרי זה טהור;
 העלהו [החרש] כדי להאכילו לאדם, הרי זה טמא - שיש
 להם מעשה, ואין להם מחשבה.

יום שלישי

הלכות טמאת אכלין פרק ד

א. כמה שעור אכלין לטמאה? לטמאת עצמן, כל שהן;
 אפלו שמשם או חרדל, מטמא - שנאמר: "מכל האכל
 אשר יאכל", כל שהוא. ואין אכל טמא מטמא אכל אחר
 או משקין או ידים - עד שיהיה בו כביצה בלא קלפתה.
 וכן האוכל אכלין טמאים - אינו נפסל עד שיאכל כביצה
 ומחצה, וזה הוא חצי פרס.

ב. המשקין מטמאין כל שהן, ומטמאין בכל שהן; אפלו
 טפת משקין טמאים כחרדל שנגעה באכלין, או בכלים,
 או במשקין אחרים - נטמאו. ואף על פי כן, אין השוטה
 משקין טמאין נפסל, עד שישתה רביעית, כמו שבארנו.

ג. כל המשקין מצטרפין לפסל את הגויה [גוף האדם],
 לרביעית. וכל האכלין מצטרפין לכביצה, לטמא טמאת
 אכלים, ולכחצי פרס, לפסל את הגויה; אפלו חטה עם
 קמח עם בצק, עם תאנה ובשר וכיוצא באלו - הכל
 מצטרף.

ד. העור המחבר בבשר, והמרק והתבלין והאָלל [שאריות
 בשר הדבוק בעור שנפשוט], אף על פי שמקצתו חשב עליו
 [לאכילה] ומקצתו לא חשב עליו, מקצתו פלטתו [השאריות
 שאריות] חזקה ומקצתו פלטתו סבין [שאריות שנפלו
 כשחתכו בסכין], והעצמות המחברין בבשר, והגידים
 והמקומות הרפין מן הקרניים והטלפים, והכנפים והנוצה,

דגים טהורים וחסידים טהורים בכל מקום, ודגים טמאים
 וחסידים טמאים בכפרים - הרי הם מיחדין לאדם, וצריכין
 הכשר ואין צריכין מחשבה; וכן חלב בהמה טהורה
 שמתה - צריך הכשר ואינו צריך מחשבה, בכל מקום.
 ואלו צריכין מחשבה והכשר: בשר הפורש מן החי - בין
 מן האדם, בין מן הבהמה, בין מן העוף; ונבלת העוף
 הטמא; וחלב בהמה שחוטטה בכפרים - אף על פי שהכשר
 בשחיטה, צריך הכשר שני אחר המחשבה; ושאר כל
 ניקות השדה כגון שמרקעין [בצלים חריפים], והבצלים
 הקשים ביותר, והפטירות, וכן החגבים ודגים קטנים -
 צריכין מחשבה בכפרים. עלשין [מיו ירק] שזרען לבהמה,
 ונמלך עליהן לאדם - אינן מקבלין טמאה, עד שיחשב
 עליהן אחר שימלשו; שמחשבת [בשעת] חבור אינה
 מחשבה. עלשין שלקטן לבהמה והדיחן [במים], ונמלך
 עליהן לאדם - צריכות הכשר שני אחר המחשבה; וכן כל
 כיוצא בהן. האלל [שאריות בשר הבוק בעור שנפשוט] - אם
 חשב עליו לאכילה, מקבל טמאת אכלין; ואם לא חשב
 עליו, הרי הוא כעץ ואינו מקבל טמאה. וכן העצמות
 המחברין בבשר, והגידין, והמקומות הרפין מן הקרניים
 ומן הטלפים, והכנפים והנוצה, והמקומות הרפים מן
 הצפרנים ומן החרטום המבלעין בבשר - צריכין מחשבה
 והכשר. ואלו שאין צריכין לא מחשבה ולא הכשר: נבלת
 בהמה טהורה בכל מקום, ונבלת העוף הטהור, וחלב
 בהמה טמאה בכפרים - אין אחד מאלו צריך מחשבה,
 לפי שהן מיחדין למאכל אדם; ואינן צריכין הכשר, מפני
 שסופן לטמא אדם וכלים ככזית, וכל המטמא טמאה
 חמורה, אינו צריך הכשר. ואלו צריכין מחשבה, ואין
 צריכין הכשר: נבלת העוף הטהור בכפרים, ונבלת בהמה
 טמאה בכל מקום; והוא שחשב על פחות מכזית; אכל
 כזית, אכל טמאה הוא.

ד. ישראל ששחט בהמה טמאה לנכרי, ושחט בה שנים
 [קנה ושוט] - הרי זו מטמאה טמאת אכלין כל זמן שהיא
 מפרקסת; ואינה צריכה מחשבה - שהרי ישראל שחטה
 לאכילת הגוי, ואין לה מחשבה גדולה מזו; ואינה צריכה
 הכשר, לפי שסופה לטמא טמאה חמורה. שחט בה אחד,
 או שנתרה [בכלי חד] - אינה מטמאה טמאת אכלין. וכן
 גוי ששחט בהמה טהורה לישראל, ושחט בה שנים או רב
 שנים - מטמאה טמאת אכלין כל זמן שהיא מפרקסת,
 ואינה צריכה הכשר; שחט בה אחד, או נחרה - אינה
 מטמאה טמאת אכלין, והרי היא כשאר הנבלות.

ה. החותף בשר מאבר מן החי של בהמה, ואחר כך חשב
 עליו - צריך הכשר. חשב עליו, ואחר כך חתכו - אינו
 צריך הכשר; מפני שמטמא טמאה חמורה פנבלה, וכל
 המטמא טמאה חמורה אינו צריך הכשר.

ו. פחות מכזית מנובלת בהמה טמאה שחשב עליו,
 והשלים עליו כביצה מאכלים אחרים - אין הכל צריך
 הכשר; הואיל ופחות מכזית שבכלל הביצה, אם השלימו

שבללן - הכל ראשון. חלקן לשנים, כל אחד מהן ראשון; חלקן שלשה חלקים או ארבעה, כל אחד מהן שני. וכן פשתי ביצים אכל שני, וכשתי ביצים אכל שלישי שבללן - הכל שני. חלקן לשנים, כל אחד מהן שני; לשלשה ולארבעה, כל אחד מהן שלישי.

הלכות טמאת אכלין פרק ה

א. ידות האכלין, הן העצים הרפין הסמוכין לאכל, שהאכל נתלה בהן מן האילן, כמו עקצי תאנים והאגסים וקצה האשכול; וכן הגרעינין, וכיוצא בהן מדברים שהאכל צריך להן. ושומרי האכלין, הם הקלפה שעל האכל שהיא שומרת אותה; וכן כל פיוצא בזה.

ב. כל שהוא גד, ואינו שומר - מטמא ומטמא, ולא מצטרף [- לשיעור טומאה]; וכל שהוא שומר, אף על פי שאינו גד - מטמא ומטמא ומצטרף; וכל שאינו לא שומר ולא גד - אינו מטמא ולא מטמא, ואין צריך לומר שאינו מצטרף. כיצד מטמא ומטמא, ואינו מצטרף? שאם נגעה טמאה ביד, נטמא האכל התלוי בו; ואם נגעה טמאה באכל, נטמאת היד. ואין היד מצטרפת עם האכל, להשלימו לכביצה או לחצי פרס; אבל אם היה שומר, הרי זה מצטרף לכביצה ולחצי פרס.

ג. פשם שיד לטמאה, כף יש יד להכשר [- לקבלת טומאה] - שאם הכשר היד, הכשר כל האכל התלוי בו; ויש יד לפחות מכונית [אפי' היד פחות מכונית], ויש שומר לפחות מכפול. ויש שומר שחלקו [לשנים], אינו מצטרף עם האכל.

ד. ומנין לשומרי אכלין שהן מטמאין עם האכלין כשהן מחברין בהן? שנאמר: "על כל זרע זרוע אשר יזרע" - בדרך שפני אדם מוציאים לזריעה, חטים בשערין [קליפתן], ושעורין בקלפיהן, ועדשים בקלפיהן; והוא הדין לשאר השומרין.

ה. ומנין לידות האכלין שהן מטמאות ומטמאות כשהן מחברין עם האכל? שנאמר: "טמא הוא לכם" - לכל שבצרכיכם.

ו. הבוצר [ענבים] לגת [לעשותם יין] - אין לו ידות; שהרי אין לו צרף ביד, מפני שמוצץ [היד] את המשקה. ז. הקוצר לסכוף [- לסוכתו] - אין לו ידות; שהרי אינו צריך ליד.

ח. כל ידות האכלין שבססן [ריסקם] בגרן, טהורין. ט. פסיגה [אשכול קטן] של אשכול שרקנה [מענביה], טהורה; ואם נשתיר בה גרגר אחד - הרי זה יד לאותו גרגר, ומקבלת טמאה. וכן שרכיט [אשכול] תמרה שרקנו, טהור; שיר בו תמרה אחת, טמא. וכן שרכיט קטניות שרקנו, טהור; שיר בו גרגר אחד, מקבל טמאה.

י. לעולם אין שומר על גבי שומר [כגון קליפה על קליפה]; אלא שומר אחד בלבד הסמוך לאכל, הוא הנחשב עמו.

והמקומות הרפין מן הצפרנים ומן החרטום המבלעין בבשר - כל אחד מאלו מטמאין ומטמאין ומצטרפין לכביצה, או לכחצי פרס.

ה. כביצה אכלין טמאין שהניחן בחמה, ונתמעטו - אינן מטמאין; וכן כזית מן המת או מן הנבלה וכעדשה מן השרץ שהניחן בחמה, ונתמעטו - טהורין.

ו. כזית חלב ודם ונותר [מן הקדשים אחר זמנו] ופגול [קדשים שנפסלו במחשבה] שהניחן בחמה, ונתמעטו - אין חייב עליהן כרת. הניחן בגשמים, ונתפחו - חזור לכמות שהיו, בין לטמאה תמורה, בין לטמאה קלה, בין לאסור.

ז. עלי בצלים ובני בצלים [עלי בצלים תלושין] שהן חלולין - אם יש בהן ריר, משתערין כמות שהן; ואם היו חלולין וריקנין, ממעף את חללן.

ח. פת ספגנין [כספוג], משתערת כמות שהיא; ואם יש לה חלל, ממעף את חללה.

ט. בשר העגל שנתפח [בבישול], ובשר זקנה שנתמעט - משתערין כמות שהן.

י. האגוז והתמרה והשקד המתקרקשין [מקוששים מחמת יובסם], משתערין כמות שהן.

יא. כל שטמאתו ושעורו שוין, מצטרפין זה עם זה; הרי טמאתן שוין אבל לא שעורן, שעורן אבל לא טמאתן אין מצטרפין, ואפלו לטמא כקל שבהן. כיצד טמאתן אבל לא שעורן? כגון בשר המת ורקב שלו; שעורו ולא טמאתו, כגון בשר [האדם] - המת ובשר הנבלה. ואין צריך לומר, שאם לא היו שוין לא בשעור ולא בטמאה, כגון בשר הנבלה ובשר השרץ - שאין מצטרפין.

יב. אכלין טמאים - שעורן שנה, שכל אכל טמא אינו מטמא אלא בכביצה; וטמאתן שנה, שכל אכל טמא אינו מטמא אלא במגע, ואינו מטמא אדם, ולא כלים. לפיכך מצטרפין לטמא כקל שבשניהן. כיצד? כחצי ביצה אכל ראשון וכחצי ביצה אכל שני שבללן זה בזה - הרי זה שני; ואם נגע בתרומה, פסקה. כחצי ביצה אכל שני וכחצי ביצה אכל שלישי שבללן - הרי זה שלישי. וכן כל פיוצא בזה. אפלו חצי ביצה אכל ראשון וחצי ביצה אכל רביעי של קדש שבללן זה בזה - הרי הכל רביעי.

יג. כביצה אכל ראשון וכביצה אכל שני שבללן זה בזה - הכל ראשון; חלקן [- לשני חלקים], כל אחד מהן שני. נפל זה לעצמו וזה לעצמו על כפר של תרומה, פסלוהו; נפלו שניהן כאחד, עשוהו שני.

יד. כביצה אכל שני וכביצה אכל שלישי שבללן זה בזה - הכל שני; חלקן, כל אחד מהם שלישי. נפל זה לעצמו וזה לעצמו על כפר של תרומה, לא פסלוהו; נפלו שניהן כאחת - פסלוהו, מפני שעשוהו שלישי.

טו. כביצה אכל ראשון וכביצה אכל שלישי שבללן זה בזה - הכל ראשון; חלקן, זה שני וזה שני - שהשלישי שנגע בראשון, נעשה שני.

טז. פשתי ביצים אכל ראשון, וכשתי ביצים אכל שני

קטנים] והעזרורדין, ועקץ הדלעת טפח הסמוך לאכל, ועקץ קונדס [ירק מר] טפח. וכן יד הפרפיל טפח מכאן וטפח מכאן, והפרפיל הוא השריג [ענפי הגפן] שהאשכולות תלויות בו, ויד האשכול [הגפן עצמו] כל שהוא, וזנב [סוף] האשכול שרקנו [מענבים ונשאר רק בראשו], ויד המכבד של תמרה ארבעה טפחים, והמכבד הוא העץ האדם שהשרביטין תלויין בו והתמרין דבוקות בשרביטין, וקנה של שבלת שלשה טפחים; ויד כל הנקצרים שלשה טפחים, ושאין נרפן להקצר ידיתן ושרשיהן כל שהן [כמו שהם] - כל אלו מטמאין ומטמאין ולא מטטרפין, מפני שהן ידות אכלין.

כא. ואלו לא מטמאין ולא מטמאין ולא מטטרפין: שאר כל העקצין, ושרשי קלטי הכרוב, וחולפות תרדין [סלק] וחולפות הלפת, והן העקרין שנשארין בקרקע כשלקטו הכרוב והלפת וחזרו והחליפו [צמחו שנית], וכל השרשין שירפן להגזו שנעקרו עם האכל. הפטמה [כעין כפתור בראשו] של רמון מטטרפת, והגץ [שער] שלו אינו מטטרף. **כב.** הרמון והאבטיח שנמוק [הרקיב] מקצתו, אין הנשאר חבור לאותו שנמוק; ואין הנשאר מן הקלפה מטטרף, שהרי אין שמירתו מועלת כלום. וכן אם היה שלם מכאן ומכאן, ונמוק מן האמצע - אין העדדין חבור זה לזה, ואין קלפתו מטטרפת. עלי ירקות ירקין, מטטרפין; ולבנים אין מטטרפין, שהרי אינן כלום.

הלכות טמאת אכלין פרק ו

- א.** האגוזים והשקדים שנסדקה קלפתן - צדין הוא חבור לאכל, עד שירצץ [ישבר] את הקלפה.
- ב.** ביצה מגלגלת [צלויה קצת] - משויקב בה מקום לגמעה ממנו, אין שאר קלפתה חבור. ושלוקה [מבושלת היטב], קלפתה חבור עד שירצץ את הקלפה; ואם נתבלה [נתן בה תבלינים] בקלפתה - אף על פי שרצצה, בלה חבור.
- ג.** עצם שיש בו מלח, חבור עד שירצץ [ישבר העצם]. צמר שבראשי הכבשים ושער שבזקן התלשים - אף על פי שחרכן באור - הרי הן חבור, עד שיתחיל לתלש.
- ד.** כנפי חגבים וקשקשי דגים - אף על פי שהעביר ספין עליהן [הפרידם קצת], חבור עד שיתחיל לקלף. הרמון שפרדו [לחתיכות], חבור עד שיקיש עליו בקנה.
- ה.** השרביטין [ענפי האשכולות] של תמרים, אינן חבור זה לזה.
- ו.** מלפפון שחתכו ונתנו על השלחן [ולא נפרדו הפרוסות לגמרי], חבור עד שיתחיל לפרק; והתחיל לפרק - חתיכה וכל העולה עמה [- נדבק בה] חבור, והשאר אינו חבור. פקה התחתונה [קצה התחתון שלו] - חבור לעצמה, ואינה חבור לחתיכות. היו שנים או שלשה מלפפונות, וחתף כל אחד מהם והניחם על השלחן, והתחיל באחד מהם - זה והתחיל בו חבור, והשאר אינו חבור; אפלו אמר: 'חציו

יא. שלש קלפות בכצל: פנימית [הבצל הנאכל] - בין שלמה בין קדורה [חתוכה], מטטרפת; אמצעית [שאינה נאכלת] - שלמה מטטרפת, קדורה אין מטטרפת; החיצונה - בין כף ובין כף, טהורה.

יב. כל הקלפין מטמאות ומטמאות ומצטרפות, מפני שהן שומר. קלפי פולין וקלפי תורמוסין [- מין קטנית] - זרקן, אינן מטמאין; כנסן לאכלין, מטמאין; ואם נשאר בהן אכל - בין כף ובין כף מטמאין. קלפי מלפפון - אף על פי שאין בהן מתוך המלפפון, מטמאות טמאת אכלין. השעורין - בזמן שהן יבשין, קלפתן מטטרפת עמהן; ובזמן שהן לחין, אין מטטרפת. אכל החטה - בין לחה בין יבשה, קלפתה מטטרפת.

יג. כל הגרעינין - מטמאות ומטמאות ולא מצטרפות, חוץ מגלעינת הרטב [תמר רטוב ודן]; אכל של תמרה יבשה, אין מטטרף.

יד. החותל [קרום שבו הגרעין לתמר] שעל הגרעינה של רטב, אין מטטרף; ושעל גרעינת היבשה, מטטרף - מפני שהוא דבוק באכל, ונחשב כאכל.

טו. גרעינה של רטב שיצאת מקצתה [מחוץ לתמר] - כל שפנגד האכל מטטרף, והיוצא אינו מטטרף. וכן עצם שיש עליו בשר, כל שפנגד הבשר מטטרף. היה עליו הבשר מצד אחד, אין מטטרף ממנו אלא העצם שמתחת הבשר עד חלל העצם; ואם לא היה לעצם חלל, רואין אותו כאילו הוא כעבי האזוב [שכבה דקה מן העצם מצטרפת], ושאר העצם אין מטטרף, שהעצמות לבשר כמו שומר הן חשובין.

טז. קולית [עצם הירך] שהיה עליה בשר, אפלו כפול - גורר את בלה לטמאה.

יז. גלעיני זיתים וגרעיני תמרה - אף על פי ששלקן [בישלו] לאכלין, אין מטמאין.

יח. גלעיני חרובין - אף על פי שפנסן לאכלין, אין מטמאין; שלקן לאכלין, מטמאין.

יט. אלו מטמאין ומטמאין ומצטרפין: שרשי השום והבצלים והקפלוטות [מין בצל] בזמן שהן לחין, והפטמה [ראש הבצל] שלהן בין לחה בין יבשה, והעמוד [כעין קנה] שהוא מכון כנגד האכל [- החלק הנאכל בבצל], ושרשי התזרין [חסה] והנפוס [מין צנון]; ושרשי צנון גדול מטטרף, והסיב [חוטמים] שלו אינו מטטרף; ושרשי המנתה והפיגם [- מיני עשב], ושרשי ירקות שדה וירקות גנה שעקרו לשתלים [לשוחלים], והשדרה של שבלת והלבוש [קליפה] שלה, ועקצי תאנים וגרוגרות, והפלסין [תאנים דקות] והחרובין.

כ. ואלו מתטמאין ומטמאין ולא מצטרפין: שרשי השום והבצלים והקפלוטות בזמן שהן יבשין, והעמוד שאינו מכון כנגד האכל, ומלעין של שבליים, והן השערות השחרות שבראש השבלת שהן דומין כמו מסר [- משורר], ועקצי האגסין והפרישין [חבושים] והקרוסטמלין [תפוחים

את היתד [להופכה], אף על פי שליש בה גופין [גושים] הרבה, אינן חבור; ואם משתפכה נעשו [שוב] אם, אינן חבור.

יז. אכל פרוד שהוא כלו מכנס ודבק זה בזה - אף על פי שאינו חבור להטמא, ואינו כגוף אחד כמו שבארנו - הרי הוא מצטרף לכביצה, לטמא אכלים אחרים; ואם לא כנסו, אלא הרי הוא מפרד כמעשה קדרה [גרעיני תבואה המתבשלים בקדירה] והקטניות - אינו מצטרף, עד שיקבצם ויעשה אותן גוף אחד. היו גושין הרבה זה בצד זה, ונגע אב הטמאה באחד מהן - הרי הוא ראשון, והגוש שבצדו שני, והגוש שבצד השני שלישי, ושבצד השלישי רביעי.

יח. כפר של תרומה שהיתה ראשון לטמאה, והשיף לה אחרות [הצמיד] - בלן ראשון; פרשה - היא ראשון, וכלן שניות. היתה שניה, והשיף לה אחרות - בלן שניות; פרשה - היא שניה, וכלן שלישיות. היתה שלישית, והשיף לה אחרות - היא שלישית, וכלן טהורות; בין שפרשו, בין שלא פרו.

יט. כפרות של תרומה נושכות [מחוברות קצת] זו בזו - נטמאת אחת מהן בשרץ - בלן ראשון, ואף על פי שפרשו אחר מלאן; נטמאת אחת מהן במשקין טמאין - בלן שניות, ואף על פי שפרשו אחר מלאן; נטמאת אחת מהן בדיים - בלן שלישיות, ואף על פי שפרשו; מפני שהיו גוף אחד בשעת טמאתן.

יום רביעי

הלכות טמאת אכלין פרק ז

א. הנצוק [- זרם הקילוח מכלי לכלי] אינו חבור, לא לטמאה ולא לטהרה. כיצד? הנה מערה משקין טהורין לתוף פלי טמא, אפלו על גבי השרץ - הרי העמוד הנצוק טהור; ואם קלט מן המשקין הנגזרין מן האויר, הרי זה שקלט טהור. ואין צריך לומר שהמשקין שמערה מהן טהורין.

ב. במה דברים אמורים? בשערה מצונן לצונן, ומחס לחם, או מחס לצונן. אבל המערה משקין טהורין צונן לתוף משקין טמאין חמין - הרי הנצוק חבור, ונטמאו המשקין הצונן בלן שהוא מערה מהן, ונטמא הפלי שערה ממנו מחמת המשקין שבתוכו, שהרי נטמאו. ומפני מה אמרו, 'המערה מצונן לחמין חבור'? לפי שצונן [אד] החמין עולה כתימרות עשן, ומתערב בנצוק ובמים שבפלי העליון, ומטמא הכל - שהענן העולה מן החמין, משקין הוא חשוב.

ג. לפיכך, האשה שהיו ידיה טהורות, והגיסה [בחשה בכף] בקדרה טמאה, והזיעו ידיה מהכל הקדרה - נטמאו ידיה, כאלו נגעה במשקין שבקדרה; וכן אם היו ידיה טמאות, והגיסה בקדרה טהורה, והזיעו ידיה - נטמא כל מה שבקדרה, כאלו נגעה במשקה שבקדרה.

אני נוטל שחרית ויחציו ערבית' - זה החצי שהתחיל בו חבור, והשאיר אינו חבור.

ז. המתחף ירקות וכיוצא בהן לבשל - אף על פי שלא מרק והבדיל [לא הפריד החתיכות], אינו חבור; אלא אם נטמא זה - לא נטמא זה, אף על פי שהוא מערה [מחובר קצת] בו. חתף לכבש או לשלק או להניח על השלחן - הרי זה חבור, ואפלו התחיל לפרק מה שחתף.

ח. כל אכל שעדין לא פרקו, חבור; ואם נטמא מקצתו, נטמא כלו.

ט. אכל שנפרס [נחלק] ומערה במקצת, ונגע טמא באחד מהם - אם אחז בזה שנגע בו והשני עולה עמו, הרי זה חבור; ואם כשאחזו בזה הטמא ומגביהו, ישמט האחר ויפל - אינו חבור, אלא הרי זה האחר כנוגע בראשון שנטמא.

י. כל האכלין שהיו עליו או קלחין מחברין בהם - את שדרכו להאחו בעלה, אוחזין אותו בעלה; בקלח, אוחזין אותו בקלח; אם נתלה עמו - הרי זה חבור בטבול יום [טמא שטבל עד השקיעה], ואין צריך לומר בשאר טמאות. וכן אם הנה לו יד, אוחזין אותו ביד שלו [ובודקין אם עולה עמו]; הנה לו יד ועלה, אוחזין אותו באיזה מהן שירצה. לא הנה לו יד ולא עלה - בזה אמרו: אם אוחזו בטמא והשני עולה עמו, חבור; ואם לאו, אינו חבור.

יא. האגוזין שקבצן בעקציהן [עם עוקציהם] כשהם רכין ואמנן [צירפם] בלן כמו חכל [כשרשרת], וכן הבצלים שחברן בדרך הזאת - הרי אלו חבור. התחיל לפרק באגוזים ולפקל בבצלים [פרקם מהשרשרת], אין השאר חבור; אפלו היו לפניו מאה כור - אין בלן חבור, שהרי הוכיח שדעתו לפרק הכל.

יב. קליעה של [עלי] שום שנפלו משקין על אחד מהן - הוא טמא, וחבורו טהור; שאין חבורי [ידי] אדם חבור לכל דבר. וכן אתרוג שנפרס, ותחבו בכוש [מוט אריגה] או בקיסם [נסר עץ] - אינו חבור [להם].

יג. עסה שלשה במי פרות - הרי זו אינה חבור; שאין לה דבר שמחבר את האכלין, אלא שבעה משקין בלבד. יד. הממעף אכלין זה בזה וקבצן, כגון הדבלה [תאנה יבישה] והתמרים והצמוקין שקבצן ועשאן גוף אחד - אינן חבור; לפיכך, עגול [גוש] של דבלה שנפלו משקין טמאין על מקצתו - הרי זה נוטל ממנו מקום המשקה בלבד, והשאיר טהור.

טו. התמרים והגורגרות ששלקן ונעשו אם [גוש], הרי אלו חבור.

טז. הזיתים שעטנן [הניחם בחפירת הקרקע] ונעשו גוש אחד - הרי זה חבור, מפני שמתחלה לא נתנו למעטן אלא על מנת שיינקו [שמון] זה מזה; לפיכך, שרץ שנמצא על אם של זיתים, והם זיתים שנעשו בלן גוף אחד - אפלו נגע בכשעורה - הכל טמא, שהכל גוף אחד. היתה לו אם של זיתים ועתיד להפכה [ולפרק חיותים] - בין שתקע בה

הלכות טמאת אכליו פרק ח

א. חלות או פכים שפנסן והן נושכות [מחבורות] זו בזו ודעתו להפרישן, או שאפה חלה על גבי חלה בתנור ועדין לא קרמו פניה [לא קשתה], ונגע טבול יום באחת מהן - לא פסל אלא החלה שנגע בה; וכן המים שהרתיחו ונעשה כקבה [בועה], והגריסין [פולים] שהרתיחו רתיחה ראשונה, ויין חדש וארו שהרתיחו, ונגע טבול יום [טמא שטבל ולא העריב שמשון] ברתיתה [בבועות] - אינו חבור, ולא פסל אלא הרתיחה בלבד. ובשאר כל הטמאות, בין קלות בין חמורות - הכל חבור. אבל חלות שהיו נושכות זו בזו ואין דעתו להפריש, או שאפה חלה על גבי חלה ונשכו [התחבר אליו] וקרמו בתנור [כשהם מחוברים], ורתיחת המים שאינה מחלחלת כקבה [הבועות קטנות], ורתיחת גריסין שניה, ורתיחת יין ישן, ורתיחת השמן בין חדש בין ישן, ורתיחת עדשים - הרי אלו חבור בטבול יום, ואין צריף לומר בכל הטמאות.

ב. בצק שיצא בעת אפיה [על גבי הכיכר], ונמצא באמצע הכפר כמו מסמר יוצא, וכן קצת הצק שנמשך ונתרף [נשרף] בעת אפיה, והוא הנקרא 'תרחור' - אם היו פחותין מכאצבע, ונגע טבול יום בהן - פסל כל הכפר; וכן אם נגע בגרגר מלח קטן שבכפר, נפסל כל הכפר. ואין צריף לומר בכל הטמאות. אבל צרור [אבן] שבכפר או תורמוס [מיו קטנית] וגרגר מלח גדול, ותרחור יתר מכאצבע, שנגע בהן אפלו אב הטמאה - הכפר טהור; ואין צריף לומר בטבול יום.

ג. ריק [מאפה דק] שנתרף [נשרף] חצינה וחצינה קנים, הרי זה אינו חבור; נתרף האמצע והצדדין קמין - אינם חבור זה לזה אפלו באב הטמאה, ואין צריף לומר בטבול יום. בשר קדש שקרם [נקרש] עליו המרק, ונגע טבול יום בקופה [בקרישה] - החתיכות מתרות; נגע בחתיכה, החתיכה וכל העולין עמה [- כשגיביהה] חבור. וכן בתבשיל קטניות שקרם על גבי פרוסות [של לחם]. שמן שהוא צף על גבי יין, ונגע טבול יום בשמן - לא פסל אלא השמן.

ד. ירק של תרומה וביצה טרופה [מעורבת] ונתונה על גביו [- על הירק], ונגע טבול יום בביצה - לא פסל אלא קלח [חתיכה] שפגדו [- מול מקום נגיעתו]; ואם היטה כמין כובע [מנופחת], אינה חבור.

ה. חוט של ביצה שקרם על דפנה של לפס [מחבת גדולה], ונגע בו טבול יום - מן השפה ולפנים, חבור [לתבשיל שבמחבת]; נגע מן השפה ולחוץ, אינו חבור. וכן בקטניות [תבשיל קטניות] שקרמו על שפת הקדרה.

ו. חבית שנקבה בין משוליה [תחתיתה] בין מצדיה, וסתם טבול יום הנקב בידו - נפסלה פלה.

ז. המערה מפלי לקלי, ונגע טבול יום בקלות - משערין זה שנגע בו [מדת מה שנגע] באחד ומאה; שתרומה טמאה

ד. דבש הזיפים ודבש הצפחת [שמות מקומות] - הנצוץ שלהן חבור, ואפלו היה מערה מצונן לצונן, מפני שיש להן ריר, והרי זה נמשכין כדבק. לפיכך, כל האכלין - אין הנצוץ שלהן חבור, ואפלו היו עבים הרבה, כגון הגריסין והחלב המתך [סמיר] וכיוצא בהן, לפי שאין להן ריר; וכן שאר כל המשקין - אין הנצוץ שלהן חבור, אלא אם כן ערה מצונן לחם, כמו שבארנו.

ה. הנצוץ אינו חבור לטהרה. פיצד? שאם ערה מים טמאים מפלי אכן וכיוצא בהן לתוף המקנה - אין אומרים, 'משהגיע קצת הנצוץ למקנה, טהרו המים'; אלא הרי הן בטמאתן עד שישק המקנה לכלן מצד אחד, כמו שבארנו. וכן הקטפרס [מקום שיפוע] שיש עליו משקה טופח [- מרטיב את האצבע הנוגעת] - אינן מתקרין לשאר המשקין שבמדרון, לא לטמאה ולא לטהרה; אבל המשקין שבאשברן [משקע באדמה], פלן חבור לטמאה ולטהרה.

ו. ערכה שהיא קטפרס [- תחתיתה משופעת] ועליה משקה טופח, ושלש חתיכות אכלין טמאין כביצה מנחין עליה זו למטה מזו - אינן מצטרפות; היו שתיים, הרי אלו מצטרפות. ואם היה תחתיהן משקה עומד [תחת כל החתיכות], אפלו פעין התרדל - הרי זה מצרף את פלן.

ז. ככר בארנו, שטבול יום אינו מטמא חלין פלל, אבל פוסל אכלי תרומה ומשקה תרומה, ועושה הכל שלישי; וכן אם נגע באכלי קדש או משקה קדש, פסלן ועשה אותן רביעי.

ח. יש דברים שאינן חבור בטבול יום [- טמא שטבל ולא העריב שמשון], אף על פי שהן חבור בכל הטמאות, אלא אם נגע בהן טבול יום, לא פסל אלא זה שנגע בו; ואילו היה הנוגע במקום טבול יום אדם אחר [טמא], היה פוסל הכל. אפלו היה הנוגע אדם שאכל אכלין טמאין או שטה משקין טמאין, שהיא טמאה קלה - הרי זה פסל הכל, שלא פסלו טבול יום; ואין צריף לומר, שאם היה הנוגע אב טמאה או ראשון, שהוא מטמא הכל. ומפני מה הקלו בטבול יום? מפני שפכר טהר ואינו מחסר אלא הערב שמש. ועוד הקלו בטבול יום, שיש אכלין שהם מיוחדין לאדם ומטמאין בכל הטמאות, והן טהורין בטבול יום; ואלו הן: השעורין והפסמין, בזמן שאינן קלופין. אבל בזמן שהן קלופין, והחטה אף על פי שאינה קלופה, והקצח [מיו כמון], והשמשמן - נפסלין בטבול יום, ואין צריף לומר שהן מטמאין בכל הטמאות.

ט. כל ידות האכלין [דברים המחברים אליהם] שהן חבור באב הטמאה, הרי הן חבור בטבול יום; וכן כל אכל שגפרס [נחתך] ומערה [מחובר] במקצת שהוא חבור באב הטמאה, כף הוא חבור בטבול יום. וכל שאינו חבור בטבול יום, הרי הוא חבור בידיים [טומאת ידיים]; וגם זה חמר בטמאת ידיים מטבול יום.

כמו שבארנו. וכן האשה שהיא טבולת יום, לשה את העסה וקוצה לה [- חותכת] חלה, ומפרישתה ומניחתה בכלי, ונותנת הפלי עם [- ליד] שאר העסה כאחת, ומקפת [- מקרבת] על הכל כפי לתרם מן המקף [- הסמור], ואחר כך קוראה לה שם ואומרת: 'הרי זו חלה'; ומשתקרא לה שם - לא תגע בה, שלא תפסל אותה. וכך היא עושה, אם לשה בערבה שהיא [העריבה] טבולת יום.

יח. לגין [כד] שהוא טבול יום שמלאהו מחבית מעשר שלא נטלה תרומתו, ואמר: 'הרי זו תרומת מעשר על מה שבחבית אחר שתחשף' - הרי זו תרומה טהורה; לפי שאינה נעשית תרומת מעשר עד שתחשף, כפי תנאו, ואחר שתחשף, יעריב שמשו של לגין ויטהר. נשברה החבית קדם שתחשף, הלגין בטבלו [- מחוייב הפרשה]; נשבר הלגין, החבית בטבלה.

יט. טבול יום מטמאת מת ומבעילת נדה, עושה [עוסק] בבית הבד [- שמו]; וכן שאר הטמאים שטבלו, עושין בטהרות; חוץ מן הנזב והנזבה בשביעי שלחן - שאף על פי שטבלו, לא יעשו בבית הבד ולא יתעסקו בטהרות, שפא יראו [זוב] ונמצאו טמאים למפרע, שהרי סותרין הכל [- כל ימי ספירתם], כמו שנתבאר.

הלכות טמאת אכלין פרק ט

א. השמן או הדבש שנטמאו, ואחר כך קרשו, ואחר כך נמוחו - הרי הן ראשון לטמאה לעולם; מפני שהן כמשקין, ואף על פי שקפאו אחר שנטמאו.

ב. הרטב והגריסין והחלב שקרשו - הרי הם כאכלין, וצריכין מחשבה [לאכילה]; ואם נגע בהן אכל ראשון או משקין, נעשו שניים. היה בהן משקה טופח [מרטיב את האצבע הנוגעת בו] - הרי הן כמשקין, והן תחלה לטמאה. נטמאו כשהן משקין, וקפאו אחרי כן וקרשו - הרי אלו שניים, כמו אכל שנטמא במשקין טמאין. נטמאו כשהן קפויין, ונמוחו ונעשו משקה - אם היו כביצה מכין [בדיוק, או פחות], הרי המשקה טהור. היה יותר מכביצה - המשקה טמא; שפשנמוחה טפה ראשונה, נטמאת בכביצה אכל טמא שנמוחה ממנו, ואותה הטפה תטמא כל המשקין שנמוחו אחריה. וכן טמא מת שפחט ויתים וענבים שהכשרו - אם היו כביצה מכין, הרי המשקין היוצאין מהם טהורין, ובלבד שלא יגע במקום המשקה; שהמשקה כמפקד באכל [כנמצא בכלי], וכאלו הוא גוף אחר. היו אותן היתים וענבים יתר מכביצה, הרי המשקין היוצאין מהן טמאין; שפיון שיצאת טפה ראשונה, נטמאת בכביצה, וטמאה כל המשקין. ואם היה הפוחט זב וזכה וכיצא בהן - אפלו סחט גרגר יחיד שלא הכשר ולא נגע במשקה, המשקה טמא; שפיון שיצאת טפה הראשונה, נטמאת במשא הנזב - שהנזב שנשא אכלין או משקין, טמאן כמו שבארנו. וכן זב שחלב את העי, החלב טמא - שפיון שיצאת הטפה הראשונה, נטמאת במשא הנזב.

שנתערבה באחד ומאה בטלה במעוטה, כמו שבארנו בהלכות תרומות.

ח. טבול יום שהיה תורם [מפריש תרומה] את הבור [של יין], ונפלה ממנו חבית של תרומה ושקעה בבור של יין ונגע בפיון שבבור - מן השפה [של חבית] ולחוץ, אינו חבור; מן השפה ולפנים [נכנס קצת יין לתוך החבית], חבור. ואם היה הבור פיטס [כלי גדול כבור] - אפלו היה כלי גדול שמחזיק מאה כור, בלו חבור; ואם נגע במקצת היין, פסל התרומה שבחבית שבקרקע הפלי.

ט. הסלת של מנחות, והלבונה [אחד מסממני הקטורת] והקטרת והגחלים [של הקטורת] שנגע טבול יום במקצתן, פסל את בלן. במה דברים אמורים? בגחלים שחותרה במחתה ביום הפפורים, שהמחתה שחותרה בה נכנס להיכל; אבל גחלים שחותרה בכל יום, כשהוא מערה ממחתה של כסף לשל זהב - אם נתפזרו מן הגחלים - אין בהן קנשה, אלא מכבדן לאמה.

י. מקפה [תבשיל סמיר] של חלין או רקיק [מאפה דק] של חלין, ושמן של תרומה צף על גביהן, ונגע טבול יום בשמן - לא פסל אלא השמן בלבד; אם חבץ [ערבה השמן בהם] - כל מקום שהלף השמן, פסל.

יא. גרק של חלין שבשלו בשמן של תרומה, ונגע בו טבול יום - לא פסל אלא מקום מגעו.

יב. המקפה של תרומה, והשום והשמן של חלין, שנגע טבול יום במקצתן - פסל את בלן.

יג. המקפה של חלין, והשום והשמן של תרומה, שנגע טבול יום במקצתן - לא פסל אלא מקום מגעו; אם היה השום מרבה, הולכין אחר הרב. אימתי? בזמן שהוא גוש בקערה. אבל אם היה מפזר במדוכה [מקום כתישתו], ונגע במקצתו - לא פסל אלא מקום מגעו, מפני שהוא רוצה בפזורו. ושאף כל הנדוכין שדרפן לדוכן במשקין, כגון שום בשמן - אם דכן שלא במשקין, וקבצן - אף על פי שהן גוש בקערה ונגע בהן, לא פסל אלא מקום מגעו; שהרי הן פגוע של דבלה [גוש תאנים יבשות] - שאם נטמא מקצתו, לא נטמא כלו.

יד. עסה שקרא שם חלתה בצפונה או בדרומה [ציון בדיבור מקום החלה, אך עדיין היא חלק מהעיסה], וכן קשות [קישואין] שקרא שם תרומתה בצפונה או בדרומה - הרי זה חבור; ואם נגע טבול יום במקצת העסה, נפסלה. נטלה חלתה מתוכה, וחררה לתוכה - אינה חבור.

טו. עסה שנדמעה [נתערב בה תרומה] או שנתחמצה בשאור של תרומה, אינה נפסלת בטבול יום.

טז. עסה שהכשרה [לטומאה] במשקין, ונלושה במי פרות, ונגע בה טבול יום - לא פסל אלא מקום מגעו.

יז. מעשר ראשון שהכשר, ונגע בו טבול יום או גדים מסאבות [- טמאות מדבבן] - מפרישין ממנו תרומת מעשר בטרה; מפני שמעשר ראשון כחלין, וטבול יום וגדים מסאבות אינן פוסלין את החלין, שהשלישי כחלין טהור,

ח. עם הארץ שהושיט ידו לגת, ונגע באשכולות - אשכול וכל סביבותיו טמאין, וכל הגת פלה טהורה, מפני שפפסיקין האשכולות שסביבות זה האשכול בינו ובינו שאר הגת.

ט. הגפת [פסולת זיתים] והזוגין [פסולת ענבים] שנעשו בטהרה, והלכו עליהם טמאין, ואחר כך יצאו מהן משקין - הרי אלו טהורין, שמתחלה נעשו בטהרה. ואם נעשו מתחלה בטמאה, ונמצו מהן משקין - הרי אלו טמאין.

י. הבדלין שהיו נכנסין ויוצאין, ומשקין טמאין בתוך בית הבד - אם יש בין משקין לזיתים [מקום די] כרי שנגבו רגליהם בארץ, הרי הזיתים טהורין; שהנגוע במשקין טמאים שלא בידיו - טהור, ואפלו לקדש. כפרות של קדש שהיו בהן גמות, והיו בתוך הגמות משקין של קדש, ונגע השרץ באחת מהן, ונגעה ראשונה בשניה, ושניה בשלישית, אפלו מאה - כלן ראשון לטמאה, מפני המשקה שבגמות וחתבת הקדש; הרי כלן במשקין שאין מונין בהם [ראשון שני וכו']. אבל אם היו כפרות של תרומה - הרי הכפר השלישית בלבד פסולה, ומשלישית והלאה טהור. ואם היה משקה טופח על כל הכפרות, אף בתרומה הכל טמאות; וכלן שניות, חוץ מן הראשונה שנגע בה השרץ, שהיא ראשון.

יא. בעבוע [חלל] שנעשה בעבי החבית, והרי הוא כמו כלי אחר בצדה - אם נקב האבוע לאויר החבית, ונקב נקב אחר לחוץ זה כנגד זה, או שהיה הנקב הפנימי מלמטן והחיצון מלמעלן, והיה החבית והאבוע מלאים משקין - אם נגע אב הטמאה במשקה שבאבוע, נטמאו כל המשקין שבחבית. היתה החבית מקפת צמיד פתיל [כיסוי מהודק], ונתונה באהל המת - נטמאת מפני הנקב שבאבוע זה, שהרי הוא מפלש [פתוח] לאויר. וכן אם היה הנקב שבאבוע שבפנים מלמעלן והחיצון מלמטן, הרי זו אינה נצלת בצמיד פתיל; אבל אם נגע אב הטמאה באבוע - לא נטמאו משקין שבחבית, והרי הם כמבדלין ממנה.

יום חמישי

הלכות טמאת אכלין פרק י

א. כבר בארנו, שהשבעה משקין בלבד, הם המטמאים או מכשירין; והשאר קרויין מי פרות, ואינם מטמאין ולא מכשירין. ושבעה משקין שמנינו, תולדותיהן פיוצא בהן. ב. תולדות המים - הם היוצא מן העין, ומן האזן, ומן החטם, ומן הפה, ומי רגלי בני אדם בין גדולים בין קטנים - כל אלו היוצאין מן האדם משקין הן, בין שיצאו לדעתו של אדם, בין שלא לדעתו. אבל מי רגלי בהמה, והמלח שנקמת [נעשה נוזל] - הרי הן כמי פרות, לא מטמאין ולא מכשירין.

ג. הדם הפנוי מן המשקין - הוא הדם השותת בשעת שחיטה, מן הבהמה והחיה והעופות הטהורין; אבל דם

ג. קדרה שהיתה מלאה כבשין [ירקות כבושים] של חלין, ויצא עליה [של ירק] מן הקדרה, ונגע אב הטמאה או ראשון בעלה שחוץ לקדרה במקום הנגוב - אף על פי שיש בו בעלה כביצה, הוא טמא והכל טהור. חזר לקדרה - טמא את המשקין שבה, ונטמאת הקדרה וכל הכבשין. נגע בעלה שחוץ לקדרה, והיה בו משקה - אם יש בעלה כביצה, הכל טמא; שהעלה מטמא משקה שעליו, והמשקה מטמא כל משקין שבקדרה, ומטמא הקדרה. היתה הקדרה מלאה כבשים של תרומה, ונער [עירב] אותה טבול יום, וראה משקין על ידו - ספק מן הקדרה נתוו, ספק שהקלח [חתוכה] נגע בידו - הירק פסול, והקדרה טהורה.

ד. טמא שהיה אוכל ענבים מכשרין [לקבלת טומאה], ונפל ממנו גרגר יחידי לגת [על הענבים המוכנים לדריכה] - אם היה שלם ולא נשטט ממנו עקצו [ראשון], הגת טהורה; ואם נטל עקצו והיו הענבים מוכנים בעביט [כלי לענבים] וכיוצא בו לדרוך, שהרי רוצה במשקין היוצאין מהן - נטמאת הגת בטפת משקה שבראש הגרגר במקום העקץ. נפלו ממנו ענבים, ודרכן במקום מפנה [ללא ענבים] - אם היו כביצה מכון [בדיוק או פחות], הרי המשקין היוצאין מהן טהורין כמו שבארנו; היו יתר מכביצה, היוצא מהן טמא, שפיון שיצאת טפה הראשונה נטמאת בכביצה, ומטמאה את כל המשקה היוצא אחריה. ה. גוש של זיתים טמאין שהיה מקבץ ומחבר, והשליכו לתוך תנור והסק [והוציא שמן] - אם היה כביצה מכון, התנור טהור; שאין האכלין מטמאין בליים, והמשקה היוצא מהן טהור כמו שבארנו. היה גוש יתר מכביצה - נטמא התנור; שכשיצאה טפה אחת, נטמאת בכביצה וטמאה את התנור. לפיכך, אם היו זיתים הטמאין פרודין ואינן גוש, ואפלו הם סאה - התנור טהור.

ו. עצים שנבלעו בהן משקין טמאין, והסיקן - התנור טהור, שהרי בטלו בעצים. ואפלו הוציא העצים שיפלו עליהם גשמים ונפלו לרצונו, והסיקן - התנור טהור, ואין המים שעליהן מטמאין מן המשקין הבלועין בהן. ולא יסיקן אלא בידים טהורות; גזרה שלא יסיקן הטמא, ונמצאו המשקין שעליהן מטמאין את התנור.

ז. שרץ שנמצא ברחים של זיתים, אין טמא אלא מקום מגעו. אם היה משקה מהלך [ונוגע בכל הזיתים] - הכל טמא; שבין שנטמא מקצת המשקה - נטמא בלו, והשמן מטמא את כל הזיתים. נמצא על גבי העלין למעלה מן הזיתים, ישאלו הבדלין [עובדי בית הבד]: אם אמרו לא נגענו [בשרץ], נאמנין. נמצא על אם [גוש] של זיתים - נטמא כל הגוש, כמו שבארנו. נמצא על גבי זיתים פרודין, והוא נוגע בכביצה - הכל טמא; שהאכל שהוא כביצה מטמא המשקה המערב בו, והמשקה מטמא שאר הזיתים. היו פרודין על גבי פרודין, והמשקה מלמטה - אף על פי שנגע בכביצה, אין טמא אלא מקום מגעו.

והזיע - זעתו טמאה [בטומאת מים שאובין]; ואם נסתפג [התנגב] מן המים השאובין, ואחר כך הזיע - זעתו טהורה.

י. זעת בתיים, שיחין, ומערות, ובורות - אינה משקה; ואפלו היו טמאין, זעתן טהורה. אכל זעת הפרחץ - כמים, ואם היתה הפרחץ טמאה, זעתה טמאה; ואם היתה טהורה, והכניס בה פרות - הקשרו. הכניס לה פלים - הרי המים שעליהן כתלושין [ממקום חיבור] בראון, ומכשירין.

יא. ברכה שבפית, והפית מזיע מחמתה - אם היתה הברכה טמאה, זעת כל הפית שמחמתה טמאה.

יב. שתי ברכות בפית, אחת טמאה ואחת טהורה - [אדם] המזיע קרוב לטמאה, טמא; קרוב לטהורה, טהור; מחצה למחצה, טמא.

יג. המחל [- זיעת הזיתים] - כשמן. משקין המנטפין מן סלי זיתים וענבים - אינן משקין, ולא מטמאין ולא מכשירין עד שיכניס אותן בכלי.

יד. השוקל ענבים בכף מאזנים - הינו שבכף אינו משקה, עד שיערה אותו לתוף הפלי; הרי זה דומה לסלי זיתים וענבים שמנטפין.

טו. הדורס [- לוחץ] ענבים של תרומה בתכית - אף על פי שהיין צף על גבי ידיו, הרי הכל טהור.

טז. משקה בית המטבחים שבצורה, והוא דם הקדשים והמים שמשפמין בהן שם - טהורין לעולם, ואינם מטמאין ולא מכשירין; ודבר זה, הלכה מפני הקבלה [ממשה רבינו]. לפיכך, כל דמי הזבחים אינו מקבל טמאה, ואינו מכשיר. והואיל ודם הקדשים אינו מכשיר - קדשים שנספחו בצורה לא הכשרו בדם שחיטה; ואין לכשר הקדשים הכשר, אלא במשקין שיפלו על הכשר חוץ ממשקה בית המטבחים.

יז. פרת קדשים שהעבירה בנהר, ושחטה ועדין משקה טופח [- רטוב] עליה - הרי זו מכשרת; לפיכך, אם נמצאת מחט טמאה בכשרה, הרי הכשר טמא. וכן אם היתה הפרה חסומה [בפיה] מחוץ לירושלים - אף על פי שאין המחט ידועה [אם טמאה היא] - הרי הכשר טמא, מפני שנגע בפלים הנמצאין חוץ לירושלים. נמצאת המחט בכפרש [מקום האוכל במעיים], הכשר טהור. וכן כף ובין כף הידים טהורות, שאין טמאת ידים במקדש, כמו שבארנו. במה דברים אמורים? להיות הכשר טמא בדין תורה. אכל להטמא מדבריהם [מדרבנן], אין הקדש צריך הכשר, אלא חבת הקדש מכשרת הכשר; ואם נגעה בו טמאה, בין קלה בין חמורה - נפסל, אף על פי שלא הכשר במשקה, כמו שבארנו.

הלכות טמאת אכלין פרק יא

א. הבוצר ענבים למכר בשוק, או ליבשן - לא הכשרו לטמאה, עד שיפלו עליהן משקין לראונו כשאר האכלין. אכל הבוצר לדרך [ליוון] - הכשר לטמאה, ואף על פי שלא

הקלוה [ממכה], אינו מכשיר, שעדין חיים הם, והרי הוא דומה לדם מכה או לדם הקז. השוחט ונתן דם על האכלין, ונתקנה הדם בין סימן לסימן [בין שחיתת קנה לשחיתת וסטן] - הרי זה ספק; לפיכך תולין עליו, לא אוכלין ולא שורפין. תולדות הדם, דם הקז של אדם שהוציאו לשתיה [לבהמה]; אכל אם הוציאו לרפואה, טהור ואינו מכשיר. וכן דם שחיטה בבמה ובחיה ובכופות הטמאין, והדם היוצא עם הלחה ועם רעי, ודם השחין ואבעבועות, ותמצית [דם שבתוך] הכשר - כל אלו אינן מטמאין ולא מכשירין, אלא הרי הן כשאר מי פרות. ודם השרץ, ככשרו - מטמא ואינו מכשיר, ואין לנו פיצא בו.

ד. מי החלב, הרי הן כחלב. וחלב האדם שאינו צריך לו - אינו משקה, לא מטמא ולא מכשיר; לפיכך, חלב הזכר אינו משקה. וכן חלב בהמה וחסיה שיצא שלא לראונו, כגון שוב מן החד או שחלבו כמתעסק [- בלא משים]. אכל חלב האשה, בין שיצא לראונו בין שיצא שלא לראונו - סתמו משקה, ומטמא או מכשיר, מפני שהוא ראוי לתינוק.

ה. המשקין היוצאין מן הטמאין [דלהלן], שאותן המשקין אבות הטמאה - הן מטמאין בלא הכשר; ששטמאה וההכשר באין כאחת. ואלו הן: זובו של זב, ושכבת זרעו, ומימי רגליו, ורביעית דם מן המת, ודם הנדה. וכן דם מגפתו [מכתו] של זב וחבריו, וחלב של אשה, ודמעת עינם עם שאר תולדות המים היוצאין מהן - מטמאין כמשקין טמאין, שהן מטמאין [אפילו] בלא כוונה; שמשקין טמאין מטמאין לראונו ושלא לראונו. לפיכך, נדה או זבה שנטף חלב מדדיה לאויר התנור [מחרס] - נטמא התנור וכל מה שבתוכו.

ו. כבר בארנו, שהמשקין היוצאין מטבול יום אינן מטמאין. לפיכך, אם נפלו אפלו על כפר של תרומה, אינו מכשר עד שיפלו לראונו, כשאר המשקין הטהורין, שאין מכשירין אלא לראונו.

ז. הזעה, והלחה הסרוחה, והראי, ומשקין היוצאין מן [הנולד מהריון של] שמונה חדשים, והשוטה מי טריה וכיוצא בהן, אף על פי שיוצאין [מגורן] נקיים - כל אלו אינן משקין, ולא מטמאין ולא מכשירין.

ח. השוטה שאר משקין, ויצאו - הרי הן משקין כשהיו, שאין שאר המשקין טהורין בגוף. כיצד? שמה מים טמאין והקיאן - הרי אלו טמאין, מפני שלא טהרו ביציאתן. שמה מים טמאים וטבל, ואחר כך הקיאן, או שנסרחה, ואחר כך הקיאן, או שיצאו מלמטה, אף על פי שלא טבל - הרי הן טהורין. שמה שאר משקין טמאין, או שאכל אכלין טמאין - אף על פי שטבל, ואחר כך הקיאן - טמאין, לפי שאינן טהורין בגוף; נסרחו, או שיצאו מלמטה אף על פי שלא טבל - הרי הן טהורין.

ט. כבר בארנו, שהזעה אינה משקה; אפלו שמה משקין טמאין והזיע, זעתו טהורה. אכל הבא במים שאובין,

[דיעה] שלֵהֶן, שְהִרֵי רוֹצֵה בְקִיּוּמוֹ, כְּדֵי שִׁיְהִי נֹחֵחַ לְדָרֶךְ; אֲבָל קִדְם שְתִגְמַר מְלֹאכְתָּן, אֵינן הַמַּחֲל הַיּוֹצֵא מִהֶן מְכָשִׁיר, מִפְּנֵי שְאִינֵו רוֹצֵה בְקִיּוּמוֹ. לְפִיכֶךָ, זִיתִים שְלֹא נִגְמְרָה מְלֹאכְתָּן, שְנִפְלוּ עֲלֵיהֶן מִשְׁקִין טְמֵאִין - אֵינן טְמֵא אֲלֵא מִקוּם מִגְעֵן, כְּכֹל הָאֲבָלִין שְלֹא הִכְשָׁרוּ. נִפְלוּ עֲלֵיהֶם מִשְׁקִין טְמֵאִין אַחַר שִׁנְגִמְרָה מְלֹאכְתָּן - נִטְמְאוּ בְלֵן, שְהַמְשָׁקִין הַטְּמֵאִין מִטְּמֵאִים אֶת הַמַּחֲל שְבִהֶן, וְהַמַּחֲל מִטְּמֵא אֶת בְּלֵן, שְהַמַּחֲל שְיִצֵּא מִהֶן אַחַר גְּמַר מְלֹאכְתָּן חָשׁוּב מִשְׁקָה, וּמִטְמֵא וּמְכָשִׁיר.

ז. חֲבִית שֶׁל זִיתִים מְגֻלְגֵלִין [מלוחים לאכילה] - צָרִיף לְנִקֵּב הַחֲבִית, כְּדֵי שְיִצֵּא הַמַּחֲל [ולא יוכשרו]; וְאִם לֹא נִקֵּב, הָרִי אֵלוֹ מְכָשְׁרִין. נִקֵּבָה, וּסְתַמּוּהָ שְׁמֵרִים, וְהָרִי הֵן בְּלוּלִים בַּמַּחֲל - אֵינֵן מְכָשְׁרִין, מִפְּנֵי שְאִינֵן בְּרִצּוֹנוֹ, שְהִרֵי נִקֵּב אוֹתָהּ.

ח. זִיתִים שְׁמִסְקֵן לְדְרִיכָה, מֵאִמְתִּי גְמַר מְלֹאכְתָּן? מִשְתַּגְמַר מְסִיקָתָן, וְיִהְיֶה מִנְחִין וּמוֹכְנִין לְדְרִיכָה; וְאִף עַל פִּי שְלֹא נִפְלוּ עֲלֵיהֶן מִשְׁקִין, וְלֹא יִצְאוּ מִהֶן מִשְׁקִין - הוֹאִיל וְנִגְמְרָה מְלֹאכְתָּן, הִכְשָׁרוּ. אֲבָל קִדְם שְתִגְמַר מְלֹאכְתָּן - אִף עַל פִּי שְנִתְמַעְכּוֹ, וְהִזִּיעוּ, וְנִתְחַבְּרוּ בְמִשְׁקֵיהֶן - אֵינֵן מְכָשְׁרִין. גְּמַר מִלְמַסְק זִיתִיו, אֲבָל עֲתִיד לְקַח זִיתִים אַחֲרֵים וְלְהוֹסִיף עֲלֵיהֶן - אֲפֹלוּ אֵינֵן עֲתִיד לְהוֹסִיף אֲלֵא אוֹ קֵב אוֹ קֵבִים, לֹא הִכְשָׁרוּ; וְאִם הִעָרִים [התחכם, הוסיף כדי שהראשונים לא יוכשרו], הָרִי אֵלוֹ מְכָשְׁרִין. גְּמַר מִלְקַח, אֲבָל עֲתִיד לְלוּת [כסף] וְלְהוֹסִיף, וְאֶרְעוּ אֲבָל אוֹ אֲנָס אוֹ נִתְעַסַּק בְּמִשְׁתָּהּ, וְלֹא הוֹסִיף - עֲדִין לֹא נִגְמְרָה מְלֹאכְתָּן, וְאֵינֵן מְקַבְּלִין טְמֵאָה; וְאֲפֹלוּ זָבִים אוֹ זְבוֹת מְהַלְכִין עֲלֵיהֶן, טְהוּרִין.

ט. הָעוֹטֵן [מניח במעטן, מקום מיוחד לזיתים] זִיתָיו בְּשִׁנֵּי כְתִים [- מתכוון לסוחטן בשתי קבוצות] - בֵּינֵן שְנִגְמַר [מלאכת] אֶחָד מִהֶן, הִכְשָׁרוּ לְקַבֵּל טְמֵאָה.

י. הַמוֹסֵק זִיתָיו בְּגִלְלֵי הָעֲלִיּוֹן, וְעֲתִיד לְהוֹרִידֵם לְגִלְלֵי הַתַּחְתּוֹן - אֵינֵן מְקַבְּלִין טְמֵאָה, עַד שְיִוִּידֵם לְגִלְלֵי הַתַּחְתּוֹן; וְהוּא, שְחִשֵּׁב עֲלֵיהֶם קִדְם שְיִמְסֵק; אֲבָל אַחַר שְיִמְסֵק, אֵינן הַמַּחֲשֵׁבָה מוֹעֵלֶת, אֲלֵא הִכְשָׁרוּ. גְּמַר אֶת זִיתָיו, וְעֲתִיד לְמַכְרֵן - לֹא הִכְשָׁרוּ; עֲתִיד לְחַפּוֹתֵן בְּעֲלִין [לשמירה], הִכְשָׁרוּ וּמְקַבְּלִין טְמֵאָה.

יא. הַלוֹקֵחַ מִעֵטֵן זִיתִים מִן הַגּוֹי - אִם יֵשׁ מִסִּיק עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה, יַעֲשֶׂה בְטְמֵאָה; שְנֵה בְחֻזְקַת שְנִגְמַר וְנִסְתַּמּוּ מִהַגּוֹי. וְנִאֲמַן עִם הָאֲרִיז לומר: 'מִעֵטֵן זֶה לֹא גְמַרְתִּיו'.

יב. הַרוֹצֵה לְטַל מִזִּיתִים שְלֹא נִגְמְרָה מְלֹאכְתָּן, וְלְדָרֶךְ - הָרִי זֶה נוֹטֵל מִהֶן בְטְמֵאָה, וּמוֹלִיף לְבֵית הַבַּד בְטְמֵאָה, וּמְכַסֶּה הַשָּׂאָר בְטְמֵאָה, וְאֵינֵן חוֹשֵׁשׁ; שְהִרֵי לֹא הִכְשָׁרוּ, כְּדֵי שְיִקְבְּלוּ טְמֵאָה.

יג. הַמְנִיחַ אֶת זִיתָיו בְּכוֹתֵשׁ [מכתשת זיתים], כְּדֵי שְיִמְתִּיעוּ [- ויתלחחו] וְיִהְיֶי נוֹחִים לְהַכְתֵּשׁ - הָרִי אֵלוֹ מְכָשְׁרִין. הַנִּיחֵן שְיִמְתִּיעוּ, וְשִׁימְלַחֵם - אֵינֵן מְכָשְׁרִין, שְהִרֵי דַעְתוֹ עֲלֵיהֶם לְכַבֵּשׁ.

נִפְלוּ מִשְׁקִין עַל הַבְּצִיר כָּלֵל, וְאִם נִגְעָה בּוֹ טְמֵאָה, נִטְמָא; וְדָבָר זֶה, גְזֵרָה מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים. וּמִפְּנֵי מָה גְזָרוּ עַל הַבּוֹצֵר לַגַּת שֶׁהוּא מְכָשֵׁר? שְפָעָמִים שְאֵדָם נִכְנָס לְכַרְמוֹ לִידַע אִם הִגִּיעַ לְהַבְּצֵר, וְסוֹחֵט אֲשֶׁכּוֹל שֶׁל עֲנָבִים לְבָדֵק בּוֹ, וּמוֹלֵפוּ [מספספו] עַל גְּפֵי הָעֲנָבִים הַבְּצוּרוֹת, שְהִרֵי הַכֹּל לְדְרִיכָה עוֹמֵד. וְעוֹד, מִפְּנֵי שְאִינֵן מְקַפִּיד עֲלָיו [שלא יתמעך], הָרִי הוּא מִתְמַעֵף, וְיִצְאוּ מִימֵיו, וְהוּא מְקַפִּיד עֲלֵיהֶן שְלֹא יִזוּבוּ בְקַרְקַע; וְנִמְצָא מְכָשֵׁר בָּהֶן. לְפִיכֶךָ גְזָרוּ שֶׁהַבּוֹצֵר לַגַּת הִכְשָׁרוּ.

ב. הַבּוֹצֵר עֲנָבִים, שְאִם לֹא מְצָא לָהֶם שׁוֹק [- קוניס] יַחְזִירֵן לַגַּת - לֹא הִכְשָׁרוּ, עַד שְיִבְאוּ לְרִשּׁוֹת הַגַּת. וְכֵן הַזִּיתִים שְבִיאוּ לְרִשּׁוֹת הַבַּד - הִכְשָׁרוּ, כְּמוֹ שְיִתְבָּאָר.

ג. הַבּוֹצֵר עֲנָבִים, וְנִתְנָן בְּעֵבִיט [חפירה בקרקע], או שְשִׁטְחָן עַל גְּפֵי הָעֲלִין - הִכְשָׁרוּ בְמִשְׁקִין הַיּוֹצֵאִין מִהֶן; שְהִרֵי דַעְתוֹ עַל הַמִּשְׁקִין, וְלִפִּיכֶךָ שִׁטַּח עַל הָעֲלִין אוֹ נִתַּן לְתוֹף הָעֵבִיט שֶׁהוּא כְּמוֹ בּוֹר. לְפִיכֶךָ, אִם נִטַּל מִהֶן טְמֵא, אוֹ מִי שְדִידֵי טְמֵאוֹת - טְמֵאָן. בְּצֵר וְנִתַּן לְסִלִּים, או בְּמִשְׁטַח שֶׁל אֲדָמָה - לֹא הִכְשָׁרוּ; שְהִרֵי אֵינֵן מְקַפִּיד עַל הַמִּשְׁקָה הַיּוֹצֵא מִהֶן. לְפִיכֶךָ, נוֹטֵל הַטְּמֵא מִהֶן וְאוֹכֵל, וְאִף עַל פִּי שֶׁהֵן מְבַקְּעוֹת וּמְנַטְפוֹת לַגַּת - הָרִי הַגַּת טְהוּרָה; שְהִרֵי לֹא הִכְשָׁרוּ, וְהָרִי נִבְצָרוּ לְאֲכִילָהּ. וְכֵן הַנוֹטֵל מִן הַסִּלִּים וּמִן הַמִּשְׁטַח שֶׁל אֲדָמָה, וְאוֹכֵל, וְהוֹתִיר כְּסֵאָה וְכִסְאִתִּים, וְזִרְקָן לַגַּת, וְאִף עַל פִּי שְהִינֵן [שיצא מהם] מִנְתּוֹ עַל הָעֲנָבִים - לֹא הִכְשָׁרוּ.

ד. עֲנָבִים שֶׁהָיוּ בְסִלִּים אוֹ בְמִשְׁטַח שֶׁל אֲדָמָה, וְלִקַּח מִהֶן לְדְרֶכֶן - הִכְשָׁרוּ; לְפִיכֶךָ, צָרִיף לְקַח בְּיָדִים טְהוּרוֹת, כְּדֵי שְלֹא יִטַּל מִהֶן הַטְּמֵא וְיִטְמָאָן.

ה. כְּרִם שֶׁהָיָה עוֹמֵד בְּבֵית הַפָּרֶס [שדה שנחרש בה קבר] - הַבּוֹצֵר אוֹתוֹ לַגַּת אֵינֵן מְכָשֵׁר, כֹּל זְמַן שֶׁהוּא בְּבֵית הַפָּרֶס; הוֹאִיל וְטְמֵאֹת בֵּית הַפָּרֶס מְדַבְּרִיהֶם [מדרבנו], וְהַבּוֹצֵר לַגַּת הִכְשָׁר מְדַבְּרִיהֶם, הִקְלוּ בַגְזֵרָה זֶה, וְלֹא גְזָרוּ עֲלָיו שִׁיְהִיָּה מְכָשֵׁר עַד שְיִצֵּא מִבֵּית הַפָּרֶס. לְפִיכֶךָ, הַרוֹצֵה לְבָצֵר בְּבֵית הַפָּרֶס לַגַּת בְּטְהֵרָה - מְטַהֵר אֶת הַבּוֹצֵרִין וְהַפְּלִים, וּמַזְהֵ עֲלֵיהֶן שְלִישִׁי וּשְׁבִיעִי וּמַעֲרִיב שְמִשְׁן, כְּדֵי לְהַפִּיר [- לעשות היכר] שְאֵינן מְקַבְּלִין בְטְמֵאֹת בֵּית הַפָּרֶס, אֲלֵא מִפְּנֵי שֶׁהוּא סֶפֶק. וְאַחַר כֶּךָ נִכְנָסִין וּבוֹצְרִין, וּמוֹצִיאִין חוּץ לְבֵית הַפָּרֶס, וְאַחֲרֵים טְהוּרִין מְקַבְּלִין מִהֶן, וּמוֹלִיכִין לַגַּת; וְאִם נִגְעוּ אֵלוֹ בְּאֵלוֹ [האנשים שבבית הפרס באלו מחוצה לו], טְמֵאִין וּמִטְמֵאִין אֶת הָעֲנָבִים - שְהֵאֲנָשִׁים שְבִבֵּית הַפָּרֶס טְמֵאִין, וּמִטְמֵאִין לְאוֹתָן שְבַחֲחוּ, וְעוֹשִׁין אוֹתָן רֵאשׁוֹן לְטְמֵאָה, וְהֵן מִטְמֵאִין הָעֲנָבִים - שְהִרֵי הִכְשָׁרוּ מִשְׁנִיעָאוּ חוּץ לְבֵית הַפָּרֶס.

ו. הַמוֹסֵק [קוטר] זִיתָיו לְכַבֵּשׁן, אוֹ לְמַכְרֵן בְּשׁוֹק - לֹא הִכְשָׁרוּ, עַד שְיִפְלוּ עֲלֵיהֶן מִשְׁקִין בְּרִצּוֹן כְּשִׂאָר הָאֲבָלִין. וְכֵן הַמוֹסֵק זִיתָיו לְדָרֶךְ בְּבֵית הַבַּד - לֹא הִכְשָׁרוּ, עַד שְתִגְמַר מְלֹאכְתָּן [- יעמדו לסחיטה]. וּמִפְּנֵי מָה יִכְשָׁרוּ הַזִּיתִים שְנִגְמְרָה מְלֹאכְתָּן? שְחֻזְקָתָן שֶׁהִכְשָׁרוּ בַּמַּחֲל

לרצון נתלשו, וכאלו הן עדין בקרקע, שאינן מכשירין. היו המים שעל האדם ושעל הכלים ועל הפרות תלושין ברצון, ונגעו בהן אכלין ברצון - הכשרו. כיצד? הכופה קערה על הכתל בשביל שתודח [ע"י הגשם], המים שבה מכשירין; ואם הגיית בהן פרות, הכשרו, מפני שהן תלושין בכלי לדעת. כפייה בשביל שלא ילקה [יתקלקל] הכתל, המים שבה אינן כתלושין, ולפיכך אם נתן בה האכלין, לא הכשרו. נתפון שיודח הכתל - אם היה כתל בית, הרי אלו מכשירין; שהתלוש שחברו לענני הכשר, הרי הוא כתלוש, ונמצאו מים שעל כתל בית זה פנים שבכלים. ואם היה כתל מערה שאינו בנני אלא [עשוי מ-] עצמה של קרקע, המים שעליה אינן כתלושין מן הקרקע.

ד. השוטה [מתכורף] לשתות, הרי המים העולין בפיו ובשפמו תלושין ברצונו; שדבר ידוע הוא, שהשוטה יצלה המים בפיו ובשפמו; והואיל ושתה ברצונו, הרי אלו נתלשו ברצון. אבל המים העולים בקטמו ובראשו ובקננו, אינן תלושין ברצון.

ה. הממלא את החבית - המים העולים אחריה [אחורי החבית], ובחבל שהוא מכוון [קשור] על צנארה, ובחבל שהוא לצרפה [לצורך מילויה] - הרי הן תלושין ברצון; והמים שבחבל היתר על צרפה, אינן תלושין ברצונו. נתנה תחת הצנור, כל המים שעל גבה ובחבל אינן תלושין ברצון; לפיכך אין מכשירין.

ו. מי שירדו עליו גשמים, אפלו היה אב הטמאה - המים שעליו, אף על פי שירדו מצד העליון לתחתון, טהורין; והוא, שינתק אותן מעליו בכל כחו. אבל אם היו שותתין ויורדין [לאט לאט], בשעת פרישתן מטמאין. ובזמן שהן טהורין, אינן מכשירין, שהרי אינן תלושין עליו לרצונו; ואם נער [המים], הרי אלו לרצון. עמד תחת הצנור להקיר [להתקיר] או לדוח [להתרחק], הרי זה לרצון; ואם היה טמא, המים שעליו טמאין.

ז. חבית שהיתה מלאה פרות, וירד הדלף [דליפת גשמים] לתוכה - הרי זה יערה [ישפוך] המים מעליה, ואינן מכשירין, אף על פי שרצונו שימתניו בתוכה עד שיערה המים מעליה.

ח. ערכה שירד הדלף לתוכה, המים הנתזין [החוצה] והצפין מעליה [עולים על גדותיה] אינן תלושין ברצון; נטלה לשפכה, המים שבתוכה אינן תלושין ברצון. הניחה שירד הדלף לתוכה, הנתזין והצפין שבתוכה אינן תלושין ברצון; ואם נטלה לשפכה, הרי אלו מכשירין, שפיין שלא שפכה במקומה, הרי תלשן ברצונו.

ט. המטביל את כליו, והמכבס את כסותו במערה [של מים] - המים העולין בידיו ברצון, וברגליו אינן תלושין ברצון.

י. פרות שנפלו לתוך המים, ופשט ידיו ונטלן - לא הכשרו; ואם חשב שידוחו ידיו, הכשרו במים שבידיו, שהמים שבידיו ושעל הפרות, הרי הן תלושין ברצון.

יד. הפוצע [מבקע] זיתים של תרומה בידיים טמאות - פסול, שפציעתן היא גמר מלאכתן. פצען לספגן במלח [שידבק בהם מלח], לא הכשרו; וכן אם פצען לידע אם יש בהן שמן והגיעו להמסק, לא הכשרו.

טו. המניח זיתים בגג לגרגרם [היינו - וליבשם] - אפלו הם רום אמה, אינם מכשירין. נתנם בבית שילקו [יתרככו], אף על פי שהוא עתיד להעלותן לגג, או שנתנם בגג שילקו, אף על פי שהוא עתיד שישפחם ויפדם [יחתוך] אותם - הרי אלו מכשירין. נתנם בבית עד שישמר את גגו, או עד שיוליכם למקום אחר - אינם מכשירין, שעדין לא נגמרה מלאכתם.

טז. העוטן את זיתיו ברשות עם הארץ, ונעל וחתם [הניח סימן] - אינו חושש שמא יש לו מפתח אחר וחותם אחר; אף על פי שמצא חותם מקלקל ומפתח פתוח, טהורין. וחותם שאמר, צרור [אבו] או קיסם [חתיכת עץ]. היו שם [בבית] חרין וסדקין, אינו חושש שמא מכניס קנה ומסיטן. היו שם חלונות של ארבעה טפחים, נדונות כפתחין.

יז. הדורף בטמאה, ורצה לטהר כלי הפד והעקל [שבו כותשין טוב הויתים] מן המשקין הטמאין שנבלעו בהם - כיצד יעשה? כלים של עץ ושל אבנים, מדיחין; ושל נצרים וכיוצא בהם, מנגבין. ושל גמי, מישגן כל שנים עשר חדש, או חולטן בחמין, או במי זיתים [מים שנתבשלו בהם זיתים], או מניחן תחת צנור שממיו מקלחין, או לתוף מעין שממיו רודפין [זורמים], שתיים עשרה שעות. ואחר כך מטביל הכלים שצריכין טבילה, ומשתמש בהן בטהרה.

הלכות טמאת אכלין פרק יב

א. כל דברי הכשר אכלין, דברי קבלה הן. מפי השמועה [ממשה רבינו] למדו, שנה שנגמר בתורה: "וכי יפן מים על זרע", אחד המים ואחד שאר שבועה משקין. והוא שינתן עליהן ברצון בעלים, ואחר שנגערו מן הקרקע; שדבר ידוע הוא, שאין לה זרע שלא בא עליו מים כשהוא מחבר, ולא נאמר "וכי יפן מים", אלא לאחר שנגערו האכלין ונתלשו המשקין.

ב. כל משקה שנפל על האכל בתחלה ברצון הבעלים, אף על פי שאין סופו ברצון, או שהיה סופו ברצון, אף על פי שאין תחלתו ברצון - הכשר; נפל שלא ברצונו, אינו מכשיר. אפלו בלל [הרטוב] הוא פרוטיו מפני הסכנה או מפני הצרף, והוא אין רצונו שיהיה בלולין - הרי אלו לא הכשרו. כיצד? הטומן פרוטיו במים מפני הגנבים, או הנותן פרוטיו לשבלת [זרימת] הנהר להביאן עמו - אינן מכשירין.

ג. משקין שנתלשו מן הקרקע שלא ברצון, אינן מכשירין. לפיכך, אדם או בלים או פרות שנבללו [נרטבו] במשקין שנתלשו שלא ברצון - אף על פי שנגעו אכלין באותן משקין ברצון, לא הכשרו; שהרי אותן המים שלא

ז. השט [שוחח] על פני המים - המים הנתזין אינן תלושין בְּרָצוֹן, והמים העולין עליו תלושין בְּרָצוֹן; ואם נתפנו להתיז על חֲבֵרוֹ, אף הנתזין תלושין בְּרָצוֹן.

ח. העושה צפור [משחק-מים עשוי קנים] במים - המים הנתזין ואת שִׁבָּה, אינן תלושין בְּרָצוֹן.

ט. המורד את הבור לידע עִמְקוֹ - מים העולין בְּיָדוֹ ובדָּבָר שֶׁמֶדֶד בוֹ, תלושין בְּרָצוֹן; ואם מְדַד רָחֵבוֹ - מים העולין בְּיָדוֹ או בדָּבָר שֶׁמֶדֶד בוֹ, אינן תלושין בְּרָצוֹן. פֶּשֶׁט יָדוֹ או רָגְלוֹ לְבוֹר לידע אם יש בו מים - הרי המים העולין בְּיָדוֹ או בְּרָגְלוֹ, אינן תלושין בְּרָצוֹן; פֶּשֶׁט לידע כִּמְהָ מים יש בו, העולין בְּהֵן תלושין בְּרָצוֹן. וְרַק אֵת הָאֶבֶן לְבוֹר לידע אם יש בו מים - הנתזין אינן בְּרָצוֹן, והמים שֶׁעַל הָאֶבֶן אינן כִּתְלוּשִׁין.

י. החובט על השלח [עור שלא ניטל צמרן] חוץ למים [אחר שהוציאוהו מהמים] - הנתזין מִמֶּנּוּ תלושין בְּרָצוֹן, שֶׁהָרִי רָצוֹנוֹ שִׁיִּצְאוּ. חִבֵּט עָלָיו והוא בתוף המים, אינן תלושין בְּרָצוֹן.

יא. המים העולין בספינה ובִּעֲקֵל [משקע מים שבספינה] ובמִשׁוֹטוֹת, אינן תלושין בְּרָצוֹן. המים העולין במצודות ובִּכְשִׁוֹת ובמִכְמָרוֹת [- מלכודות], אינן תלושין בְּרָצוֹן; וְאִם נָעַר [המים מעליהם], הרי אלו תלושין בְּרָצוֹן. וְכֵן המים שֶׁעַל הַקְּסִיָּה [- ציפורי] שֶׁל שְׁלַחְנוֹת, ועל הַשִּׁיפָּה [- כִּיסוּי] שֶׁל לְבָנִים - אינן בְּרָצוֹן; וְאִם נָעַר, הרי אלו בְּרָצוֹן. יב. המוליק את הספינה לים הגדול לְצָרְפָה [לחוקה], הוציא מִסְמֵר לְגִשְׁמִים לְצָרְפוֹ, הַמְנִיחַ אֵת הָאוֹד בְּגִשְׁמִים לְעִשׂוֹתוֹ פָּחַם [שתכבה גחלתו] - הרי המים שֶׁעַלֵּיהֶן תלושין בְּרָצוֹן; אֲבָל הַמוֹצִיא אֵת הַמְּסָמֵר וְאֵת הָאוֹד לְגִשְׁמִים לְכַבּוֹתוֹ [שלא יזוק], אין המים שֶׁעַלֵּיהֶן תלושין בְּרָצוֹן.

יג. שלשל את המשלח [שרשרת] לבור להעלות בה כלי או קיתון, שלשל את הפלפלה [סל] לבור כְּדֵי שֶׁתִּשָּׁבַע עָלֶיהָ הַתְּרַנְגְּלֵת - אין המים שֶׁעַלֵּיהֶן תלושין בְּרָצוֹן.

יד. הממחק [מנגב] את הפרשה [מיו כרוב] להסיר המים שֶׁעַלֵּיהָ, וְהַסּוֹחֵט אֵת שְׁעָרוֹ בְּכִסּוֹתוֹ - המים היוצאין תלושין בְּרָצוֹן; וְהַנִּשְׁאָרִין בְּהֵן אינן תלושין בְּרָצוֹן, מִפְּנֵי שֶׁרָצוֹנוֹ שִׁיִּצְאוּ מִכָּל. וְכִרְשָׁה עֲצָמָה הַכְּשָׁרָה, שֶׁבִּשְׂעַת פְּרִישְׁתָּן [תלישתן] מִכְּשִׁירִין; וְאִם נִתַּק מִמֶּי מַעְלֵיהָ בְּכָל פָּחוֹ, לֹא הַכְּשָׁרָה.

טו. המרעיד את האילן להשיר ממנו אֲבָלִין או להשיר טְמָאָה, המים הנתזין מִמֶּנּוּ אינן תלושין בְּרָצוֹן. הַרְעִידוּ לְהַשִּׁיר מִמֶּנּוּ מִשְׁקִין - היוצאין מִמֶּנּוּ, הרי הן תלושין; וְהַנִּשְׁאָרִין בוֹ - אף על פי שֶׁנִּשְׁרָפוּ מִמֶּקוֹם לְמִקוֹם - אינן תלושין בְּרָצוֹן, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִתְּפַנֵּן שִׁיִּצְאוּ מִכָּל. וְכֵן אִם נִתְּזוּ [מהרעידה] על המִחְבְּרִין, אינן תלושין בְּרָצוֹן.

טז. המרעיד את האילן וְנִפְלַע עַל חֲבֵרוֹ, או שוֹכֵה וְנִפְלָה עַל חֲבֵרְתָּהּ, וְתַחְתֵּיהֶן וְרַעִים וְיַרְקוֹת מִחֲבֵרוֹת לְקַרְקַע, וְנִפְלוּ המים על הפרות המִחְבְּרִין לְקַרְקַע שֶׁתַּחְתֵּיהֶן - אוֹתָן

יא. הנותן פרות לתוף המים בְּרָצוֹנוֹ - אם היו מים שֶׁבְּקַרְקָעוֹת, אינן מִכְּשָׁרִין כֹּל זְמַן שֶׁהֵן בְּמִים; הוֹצִיאָן, הִכְשָׁרוּ בְּמִים שֶׁעַלֵּיהֶן או שֶׁעַל יְדֵיו, שֶׁהָרִי נִתְּלָשׁוּ בְּרָצוֹן. כִּיצַד? צָנוֹן או לֶפֶת שֶׁהוּא בְּתוֹף הַמְּעָרָה - נָדָה מְדִיחָתוֹ שִׁם, וְהוּא טְהוֹר; הֶעֱלָתָהּ כֹּל שֶׁהוּא מִן הַמִּים, נִטְמָא בְּמַעֲבָה.

יב. קָפָה [שק] שֶׁהִיא מְלֵאָה תוֹרְמוֹסִין [מיו קטניות], וְנִתּוּנָה לְתוֹף הַמִּים - מוֹשִׁיט יָדוֹ הַטְּמֵא, וְנוֹטֵל תוֹרְמוֹסִין [מיו קטניות] מִתּוֹכָהּ וְהֵן טְהוֹרִין, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הִכְשָׁרוּ, שֶׁהָרִי מִתּוֹכָהּ נִטֵּל, וְאִין רָצוֹנוֹ בְּמִים שֶׁעַלֵּיהֶן. הֶעֱלָה מִן הַמִּים [התורמוסין] - הַנוֹגְעִין בְּקָפָה טְמֵאִין, שֶׁהָרִי הִכְשָׁרוּ בְּמִים שֶׁבְּקָפָה שֶׁנִּתְּלָשׁוּ בְּרָצוֹנוֹ; וְשֶׁאֵר כֹּל הַתוֹרְמוֹסִין שֶׁבְּתוֹף הַקָּפָה, טְהוֹרִין.

יום שישי

הלכות טמאת אכליו פֶּרֶק יג

א. הממלא בקילון [תעלת מים] - מים הַנִּשְׁאָרִין בְּקִילוֹן, הָרִי הֵן תְּלוּשִׁין בְּרָצוֹן עַד שֶׁלִּשְׁתֵּי יָמִים; אֲבָל אַחַר שֶׁלִּשְׁתֵּי יָמִים, אינן תלושין בְּרָצוֹן, אֲלָא אִם נִשְׁאָר שִׁם מִשְׁקָה, אינו מִכְּשִׁיר.

ב. עצים שֶׁנִּפְלוּ עַלֵּיהֶן מִשְׁקִין בְּרָצוֹן, וְיָרְדוּ עַלֵּיהֶן גִּשְׁמִים שֶׁלֹּא לְרָצוֹן - אם רָבּוּ [מי הגשם על המשקין], הרי כֹּל שֶׁלֹּא לְרָצוֹן; הוֹצִיאָן שִׁירְדוּ עַלֵּיהֶן גִּשְׁמִים - אף על פי שָׂרְבוּ, הרי כֹּל לְרָצוֹן. הָיוּ רָגְלָיו או רָגְלֵי בְּהֵמָתוֹ מְלֵאוֹת טֵיט, וְעָבַר בְּנֶהָר וְנִרְחַצוּ - אם שָׂמַח, הרי המים העולין עַלֵּיהֶן תלושין בְּרָצוֹן; וְאִם לֹא שָׂמַח, אינן תלושין בְּרָצוֹן.

ג. המוריד את הגלגלים [של עגלה] וְאֵת כְּלֵי הַבָּקָר בִּשְׂעַת הַקָּדִים [- רוחות הקיץ] לְמִים, כְּדֵי שֶׁיִּסְתַּמּוּ הַסְּדָקִין שֶׁבַעַץ - הָרִי המים העולין בְּהֵן תלושין בְּרָצוֹן.

ד. המוריד את הבהמה לשְׂתוֹת, המים העולין בְּפִיהָ תלושין בְּרָצוֹן; וְבִרְגְלֶיהָ אינן תלושין בְּרָצוֹן, אֲלָא אִם חָשַׁב שִׁידוּחוֹ רָגְלֶיהָ. וְכִשְׂעַת הִיחַף וְהִדִּישׁ, אף שֶׁבִּרְגְלֶיהָ תלושין בְּרָצוֹן. הוֹרִידָה תִּרְשׁ שׁוֹטֵה וְקָטָן - אף על פי שֶׁחָשַׁב שִׁידוּחוֹ רָגְלֶיהָ, המים העולין בְּרָגְלֶיהָ אינן תלושין בְּרָצוֹן; שִׁישׁ לָהֶם מַעֲשָׂה, וְאִין לָהֶם מִחְשָׁבָה.

ה. הטובל במים, הָרִי כֹל המים שֶׁעַל בְּשָׂרוֹ תלושין בְּרָצוֹן; אֲבָל הַעוֹבֵר [בדרכו] בְּמִים, כֹּל המים שֶׁעַל בְּשָׂרוֹ אינן תלושין בְּרָצוֹן.

ו. מי שֶׁטָּבַל בְּנֶהָר, וְהִזִּיה לְפָנָיו נֶהָר אַחַר וְעָבַר בוֹ - בְּטָלוּ הַשְּׂנֵיִים אֵת הָרֵאשׁוֹנִים, וְהָרִי המים שֶׁעַלֵּיו אינן תלושין בְּרָצוֹן. וְכֵן אִם דָּחִיו [דחפו] חֲבֵרוֹ לְשִׁכְרוֹ או לְשִׁכְרָה בְּהֵמָתוֹ, בְּטָלוּ המים הָרֵאשׁוֹנִים; אֲבָל אִם דָּחִיו דָּרָף שְׁחוֹק [שיחקו ביניהם ונפל למים] - לֹא בְּטָלוּ, אֲלָא הָרִי המים שֶׁעַלֵּיו תלושין לְרָצוֹן. טָבַל בְּנֶהָר וְעָלָה, וְיָרְדוּ עָלָיו גִּשְׁמִים - אם רָבּוּ הַגִּשְׁמִים - הָרִי בְּטָלוּ המים הָרֵאשׁוֹנִים, וְהָרִי כֹל המים שֶׁעַלֵּיו אינן תלושין בְּרָצוֹן.

[מלחלוחית הריצפה עצמה], לא הכשרו. המכבס את כסותו בצרכה, ונתן בה חטים וטננו - אם מחמת המים, הרי הכשרו; ואם מחמת הערכה, לא הכשרו.

ט. הטומן פרותיו בחול כדי שיתרבו, הכשרו. הטומן בטיט הנגוב - אם יש בו משקה טופח [לחלוחית], הכשרו; ואם לאו, לא הכשרו.

י. המרבץ את גרנו, אינו חושש שמא הכשרו חטיו אם טננו בו, ואף על פי שהוא שמח.

יא. המלקט עשבים כשהטל יורד עליהם לחפות בהן החטין, לא הכשרו; ואם נתכונן לכה, הכשרו החטים.

יב. המרבץ את ביתו במים טמאים, ונתן בו שבליים וטננו - אם יש עליהן משקה טופח, הרי אלו טמאין; ואם לאו, טהורין.

יג. הנוצר אגדה של ירק שהיו עליה משקין, וירדו מצד העליון לצד התחתון - לא הכשרו.

יד. המעלה שקין מלאין פרות מן הנהר, ונתנן זה על גב זה - הכשר התחתון במים שירדו לו מן העליון, שהרי ברצונו הניח זה על גב זה.

טו. הנופח בעדשים לכדקן אם יפות הן, והזיעו - הכשרו בהכל פיו, מפני שהוא מתולדות המים; וכן האוכל שממין באצבעו, הכשרו במשקה פיו שעל אצבעו.

טז. נשף באכל, ונפל האכל - הרי המשקה שעל האכל שלא לרצון. היה אוכל זיתים פצועים [- מבוקעים], ותמרים רטבות, וכל שהוא רוצה למץ [למצוץ] את גלעינתו, ונפל מפיו - הרי המשקה שעליו ברצון; היה אוכל זיתים נגובין, ותמרים יבשות, וכל שאינו רוצה למץ את גרעינתו, ונפל מפיו - המשקה שעליו שלא ברצון.

יז. עלשין [מן עשב מאכל בהמה] שלקטן לבהמה, והדיחן, ואחר כך חשב עליהן לאדם - ככר בארנו שהן צריכין הכשר שני; ואם היה עליהן משקה טופח כשחשב עליהן לאדם, הרי אלו מכשרין.

הלכות טמאת אכלין פרק טו

א. מים שבפלים - מתטמא, בין לרצון בין שלא לרצון, ומטמא אכלים וכלים, בין שנפל עליהן ברצון בין שלא ברצון. אכל מים שבפרקעות, כגון מי בורות שיחין ומערות ומי גביין [גומות] שאין בהן ארבעים סאה - אין מתטמאין אלא ברצון, ואין מטמאין אלא ברצון. כיצד? מים שבפרקע שאין בהן ארבעים סאה, בין שהיו שאובין בין שאינן שאובין, שנפל לתוך המת, או שהלף בהן הטמא - הרי אלו טהורין. אכל אם שתה מהם אדם טמא, או שמלא מהן בכלי טמא, או שנפלו לתוך משקין טמאין ברצון - הרי אלו טמאין, ואף על פי שהן בפרקע. שתה מהן הטהור אחר שנטמאו בפרקע, או שמלא מהן בכלי טהור - נטמא הטהור, ונטמא הכלי; שהרי ברצון שתה או מלא. נפל לתוך ככר של תרומה - הרי הוא טהור

המים שבפרקים ושבפרקות אינן תלושין ברצון. יז. שמרים [שמרי יין] של תרומה שנתן עליהן מים, ככר בארנו בתרומות שהראשון והשני [- המישרה הראשונה והשניה היוצאת מהם] אסור לזרים; ושל הקדש ביד הבית, אף השלישי אסור; ושל קדשי מזבח, לעולם אסור; ושל מעשר שני הודאי, ראשון בכלבד אסור. כשם שאמרו לענין אסורין, כך אמרו לענין הכשרין - כגון שנתמדו מאליהן, והיתה בהמה שותה ראשון ראשון; שאם היה אדם הוא שמסיר המים הראשונים - אף על פי שמאליהן נפלו - פינן שהחשיבן והקפיד עליהן, מכשירין.

הלכות טמאת אכלין פרק יז

א. פרות שירד הדלף לתוכן, וערבן כדי שיתנגבו [- יתיבסו] - לא הכשרו.

ב. המעלה פרותיו לגג מפני הפנימה [- שיצאו התולעים], וירד הטל עליהן - לא הכשרו; ואם נתפנו שירד הטל עליהן, הכשרו. לפיכך, אם העלום [לגג] חרש שוטף וקטן - אף על פי שחשבו שירד עליהן הטל, לא הכשרו; שיש להם מעשה, דין תורה; ואין להם מחשבה, ואפלו מדברי סופרים. הפכו בהן הקטנים על הגג, הרי אלו מכשרין; שאם היתה מחשבתו של קטן נכרת מתוך מעשיו, הרי מחשבתו מועלת מדבריהם.

ג. המעלה את האגדות ואת הקציעות [תאנים] ואת השום לגג בשביל שימתינו [שישוהו שם], וירד עליהן הטל - לא הכשרו; ואין אומריין, הואיל והכל יודעין שהטל יורד, הרי זה ברצונו' - שהרי לא העלם אלא כדי שימתינו.

ד. המוליך חטיו לטחן, וירדו עליהן גשמים - אם שמח, הכשרו. היו זיתיו נתונים בגג, וירדו עליהן גשמים - אם שמח, הכשרו. החמרים שהיו עוברים בנהר, ונפלו שקיהם במים והעלום - אם שמחו, הכשרו הפרות; והמים שעל השקין - הרי הם תלושין ברצון, שהרי שמחו.

ה. שק שהוא מלא זרעונים, ונתנו על גב הנהר או על פי הבור או על מעלת [מדרגת] המערה, ושאבו [סגו מהלחות] - הכשרו.

ו. חבית שהיא מלאה פרות שנתנה בתוך המשקין, או מלאה משקין שנתנה בתוך הפרות, ושאבו [הפירות] - הכשרו. באלו משקין אמרו? במים, ביין ובחמץ; אבל שאר משקין, אינן נשאבין [- חודרים] מן החרש כדי שיכשירו הפרות שבצדן.

ז. הרודה [מוציא מהתנור] פת חמה, ונתנה על פי החבית של יין - אם היתה פת חטין, לא הכשרה; ואם היתה פת שעורים - הכשרה, מפני שהשעורים שואבות. וכן אם היה היין טמא, והיתה פת חטים - טהורה; ואם היתה שעורים - נטמאת, מפני ששאבה משקין טמאין.

ח. המרבץ [שוטף] את ביתו, ונתן בו חטים וטננו [נרטבו] - אם מחמת המים, הכשרו; ואם טננו מחמת הסלע

ח. האשה שהיתה אוכלת אכלין של תרומה שאינן מכשרין, והיתה גורפת התנור הטמא, והכה הקוץ ויצא ממנה דם, ומצצה אצבעה מפני הדם, או שנכווה, ונתנה אצבעה לתוף פיה - נטמאת התרומה שבפיה, שהרי רצונה להוציא המשקה [הרוק] מפיה ולעקרו במציצת אצבעה.

שבת קודש

הלכות טמאת אכלין פרק טז

א. כל האגדות [של ידות] שבשוקים, וכל הקמחים וכל הסלתות שבשוקים - בהזקת מכשרין [לקבל טמאה בד' משקין]; והאגדות, מפני שדרךן [של מוכרים] לזלף המים עליהן תמיד; והקמח והסלת, לותתין [ורוחצין במים] אותו ואחר כך טוחנין אותו. וכן חטים שחולקין אותו ברתים אחת לשתיים ושלש [גרעין א' שוברים לב' או ג' חתיכות] כדי לעשות מהן מצשה קדרה [תבשיל], כגון הריפות - גריסים [וכיוצא בהן] - הרי הן בהזקת מכשרין בכל מקום, בין של שוקים בין של בתיים; מפני שלותתין אותן כדי להסיר קלפתן.

ב. כל אלו שהן בהזקת מכשרין - הרי הן בהזקת טמאה, מפני שהכל ממשמשין בהן והן מכשרין. ועל כל נאמן עם הארץ לומר: 'לא הכשרו'; ואין צריך לומר שאר אכלין שאין להן חזקה, שעם הארץ נאמן עליהן לומר 'לא הכשרו'.

ג. כל הדגים בהזקת מכשרין, ואין עם הארץ נאמן עליהן לומר 'לא הכשרו'; לפיכך, הדגים לעולם בהזקת טמאה. הדגים - בין שצדן בחרם, בין שצדן בכפיף, בין שצדן במצודה [מיני רשתות] - אם לא נער את המצודה עליהם, לא הכשרו; ואם נער, הכשרו. ואין עם הארץ נאמן לומר 'לא נערת את המצודה עליהן', והרי הם בהזקת טמאה עד שיתפנו לצודן בטהרה.

ד. כל הציור [של דגים] בהזקת מכשר. ציר טהור שנפל לתוכו מים כל שהן - הרי הכל משקה, ומכשיר ומטמא טמאת משקין; לפיכך הזקתו טמא. נפל לתוכו יין ודבש וחלב, הולכין אחר הרב. וכן מי פרות שנתערבו בשאר המשקין, הולכין אחר הרב; נתערבו במים כל שהן - הרי הכל משקה, ומטמא טמאת משקין ומכשיר. וציר חגבים טמאים - אינו מכשיר, אבל מטמא טמאת משקין.

ה. הלוקח ציר מעם הארץ - משיקו במים, וטהור; שאם היה רב הציור מים, הרי המים מטהרין במקנה; ואם היה רבו מליחה של דגים, אינה מקבלת טמאה, והמים שבה בטלו במעוטן. במה דברים אמורים? לטבל בהם פת; אבל לקדרה [תבשיל], מצא מין את מינו [מיס את המים] ונער [נתעורר], ונמצאו רב המים טמאים, שהמעוט שהיה בציר לא טהר במקנה.

ו. הפרות בכל מקום בהזקת טהרה, אפלו היה המוכר גוי, עד שיעד שהכשרו, או שהיו מדברים שחזקתן

כשהיה, שאין מטמאין אלא לרצון; לפיכך, אם הדיח ידו, והוציא הכפר - נטמא הכפר במים שבגידו, שהרי הן ברצון.

ב. מי גביים וכיוצא בהן ממים שבקרקעות, כגון מי בורות שיחין ומערות, ומי תמצית [מי גשמים הזוחלים מההרים לעמקים] שפסקו [זחילתם], ומקוות שאין בהן ארבעים סאה, שנטמאו, וירדו עליהן גשמים ורבו מי גשמים עליהן - אף על פי שלא שטפו [עלו על גדותיהן], הרי הן טהורין. לפיכך, המים שבקרקעות, כגון מי גביים וכיוצא בהן - בשעת הגשמים, הכל בהזקת טהרה.

ג. פסקו הגשמים - הקרובים לעיר או לדרך, טמאין; שהם בהזקת ששתה מהם טמא, ושמלאו מהם בכלים טמאין. והרחוקים טהורים, עד שיהלכו רב האדם; הלכו הכל בהזקת טמאה, שההולכין בשירות שותין וממלאין מהן. במה דברים אמורים? בגבא [גומא] שאפשר לשות ממהו; אבל בגבא שאי אפשר לשות ממהו אלא בדחק גדול - הרי זה בהזקת טהרה, עד שימצא מקום פרסות רגלי האדם או פרסות רגלי בהמה גסה נכרת בו. מצא פרסות רגלי בהמה דקה - הרי זה טהור, שאפשר שיירדה [ללא בעליה] ושתה.

ד. הזקת טיט וגומומיות [גומות] שבפתחי תנאים ברשות הרבים בשעת הגשמים, שהן טהורין; פסקו הגשמים, הרי הם [טמאים] כמי שפיכות [מי שופכין]. ושבשוקין, הולכין בהן אחר הרב. גבא שנפל לתוכו יין או חלב או דבש, הולכין אחר הרב. נפל לתוכו שמן - אף על פי שהקפואוהו [ציננו והוציאו כולו], הרי זה מטמא ומטמא שלא לרצון; לפי שאי אפשר לו לצאת ידי צחצוח [טיפות] שמן.

ה. ושאר המשקין, חוץ מן המים - הרי הם בקרקע כמות שהן בכלים; דין אחד הוא.

ו. מי תמצית שלא פסקו [ממשיכה ירידתם מההרים] - אף על פי שאין בהן ארבעים סאה, הואיל והן בקרקע, והרי המים נמשכין ובאין להן - אינן מקבלין טמאה; אף על פי ששתה מהן הטמא, ומלא מהן בכלי טמא, או נתן לתוכם מים טמאים - הרי הם טהורין לכל דבר.

ז. מי שהיה אוכל תרומה בידיים טמאות, כגון דבלה [תאינה] שלא הכשרה, והכניס ידו לתוף פיו לטל צרור [אבן שנכנסה לתאינה] - אם הפך [בידו לדבילה], נטמאת הדבלה ברירו; שהרי נטמא [הריר] בידו, מפני שעקרו. ואם לא הפך, טהורה; שהמשקה שבפיו קדם שיהפכנו או ימצץ אותו להוציאו, דומה למים שלא נתלשו, אלא עדן הן בקרקע, שאין מטמאין ולא מטמאין אלא ברצון, כמו שבארנו; וזה אין רצונו אלא לטל הצרור. היה פונדיון [מטבע מתכת] לתוף פיו, ופשט ידו לנטלו, והדבלה לתוף פיו - אם הניחו לצמאו [לרוות צמאונו], הרי זה הרק כעקור, ונטמאת הדבלה מחמת משקה פיו, שנטמא מחמת ידו.

הלכות פְּלִים

עֲנֵן אֵלוֹ הַהֲלָכוֹת - לַיֵּדַע פְּלִים שֶׁמִּקְבְּלִין טַמְאָה מִכָּל אֵלוֹ הַטַּמְאוֹת, וְכֵלִים שְׂאִין מִטַּמְאִין, וְכִיצַד הַפְּלִים מִטַּמְאִין וּמִטַּמְאִין. וּבְאוֹר עֲנֵן זֶה - בְּפָרָקִים אֵלוֹ.

הַלְכוֹת פְּלִים פָּרָק א

א. שְׂבָעָה מֵיַי כֵּלִים הֵן שֶׁמִּקְבְּלִין טַמְאָה מִן הַתּוֹרָה, וְאֵלוֹ הֵן: הַבְּגָדִים, וְהַשְּׂקִין, וְכֵלֵי עוֹר, וְכֵלֵי עֵצִים, וְכֵלֵי מִתְּכֹת, וְכֵלֵי עֵץ, וְכֵלֵי חֶרֶשׁ. הָרִי הוּא אוֹמֵר: "מִכָּל כְּלֵי עֵץ אוֹ כֶּגֶד אוֹ עוֹר אוֹ שֶׁק", וּבְכֵלֵי מִתְּכֹת נֶאֱמַר: "אֵף אֵת הַזֶּהָב וְאֵת הַכֶּסֶף", וּבְכֵלֵי חֶרֶשׁ נֶאֱמַר: "וְכֵל כְּלֵי חֶרֶשׁ אֲשֶׁר יִפֵּל מֵהֶם אֶל תּוֹכוֹ".

ב. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה [מִמִּשְׁה רַבִּינוּ] לְמַדּוֹ, שֶׁזֶה שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה: "וְכָל מַעֲשֵׂה עֲזִים", לְרַבּוֹת כֵּלִים הַעֲשׂוּיִין מִן הַקְּרָנִים וּמִן הַטְּלָפִים וּמִן הַעֲצָמוֹת שֶׁל עֲזִים; וְהוּא הַדִּין לְשֶׁאֵר מֵיַי בְּהֵמָה וְחִיָּה. אֲבָל כֵּלִים הַעֲשׂוּיִין מִעֲצָמוֹת הָעוֹף, אֵינֵן מִקְבְּלִין טַמְאָה; חוּץ מִכֵּלִים הַעֲשׂוּיִין מִכֶּנֶף הָעֲזֹנִיהַ בְּלֶבֶד, וּבִיצַת הַנְּעֻמִית [בַּת יַעֲנָה] הַמְצַפֶּה - הוּאִיל וְהֵן דּוֹמִין לְעֵצִים, מִקְבְּלִין טַמְאָה כְּכֵלֵי עֵצִים; וְקָרוֹב - [וְרֵאָה] בְּעֵינַי, שֶׁטַּמְאָתָן מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים.

ג. כֵּלִים הַעֲשׂוּיִין מִעֲצָמוֹת חִיָּה שְׂבִיִּם וּמַעוֹרָה, וְכֵל שְׂבִיִּם - טְהוֹר, וְאֵין מִקְבֵּל טַמְאָה מִן הַטַּמְאוֹת, וְלֹא טַמְאָת מִדְּרָס [הַזּוֹב]; אֵף הַאוֹרֵג כֶּגֶד מִצְמָר הַגָּדֵל בַּיָּם, אֵינּוּ מִקְבֵּל טַמְאָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "אוֹ כֶּגֶד אוֹ עוֹר" - מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדּוֹ, מֵהַ כֶּגֶד מִן הַגָּדֵל מִן הָאֶרֶץ, אֵף עוֹר מִן הַגָּדֵל בְּאֶרֶץ. חֲבֵר מִן הַגָּדֵל בַּיָּם עִם הַגָּדֵל בְּאֶרֶץ, אֶפְלוֹ חוּט אוֹ מְשִׁיחָה - אִם חֲבֵרוֹ חֲבִיר שְׂמֵשִׁים אֵת שְׁנֵיהֶם כְּאֵלוֹ הֵן אֶחָד לְטַמְאָה, שְׂאֵם נְטֵמָא זֶה יִטְמָא זֶה - הָרִי הַכֵּל מִקְבֵּל טַמְאָה.

ד. וְרֵאָה לִי, שֶׁהַכֵּלִים הַעֲשׂוּיִין מֵעוֹר הָעוֹף - אֵינֵן מִקְבְּלִין טַמְאָה כְּמוֹ עֲצָמוֹתָיו. וְאִם תֹּאמַר, הֲלֹא הוּא כְּשֶׁר לְכַתֵּב עָלָיו תְּפִלִּין, כְּעוֹר בְּהֵמָה וְחִיָּה - הִנֵּה עוֹר הַדָּג אֵינּוּ מִקְבֵּל טַמְאָה, וְלוּלִי וְהִמְתּוֹ שְׂאִינָה פּוֹסְקַת הִיָּה כְּשֶׁר לְתַפְלִין. הִנֵּה לְמַדְתּוֹ, שֶׁדָּבָר שְׂאִינּוּ מִקְבֵּל טַמְאָה כְּשֶׁר לְתַפְלִין אִם אֵין לוֹ וְהֵמָּה.

ה. כֵּלֵי זְכוּכִית אֵינֵן מִקְבְּלִין טַמְאָה מִדְּבָרֵי תּוֹרָה, וְחֲכָמִים גְּזָרוּ עֲלֵיהֶן שֶׁיִּהְיוּ מִקְבְּלִין טַמְאָה. הוּאִיל וְתַחֲלַת בְּרִיתָן מִן חֹחַל כְּכֵלֵי חֶרֶשׁ, הָרִי הֵן כְּכֵלֵי חֶרֶשׁ; מִפְּנֵי שְׂתוּכָן נִרְאָה כְּכֶרֶן, לֹא גְזָרוּ עֲלֵיהֶן שֶׁיִּטְמָאוּ מֵאִוִּירָן, אֲלֹא עַד שֶׁתִּגַּע הַטַּמְאָה בְּהֵן בֵּין מִתּוּכָן בֵּין מִגְּבָן, כְּכֵלֵי מִתְּכֹת. וְלֹא גְזָרוּ טַמְאָה עַל פְּשוּטֵיהֶן [- זְכוּכִית לֵאלֹא בֵּית קִיבּוּל], אֲלֹא עַל מִקְבְּלֵיהֶן. וְאֵין לָהֶן טְהוּרָה בְּמִקְוֵה. וְאֵין שׁוֹרְפִין עֲלֵיהֶן תְּרוּמָה וְקִדְשִׁים - שְׂלֹא גְזָרוּ עֲלֵיהֶן אֲלֹא לְתַלּוֹת [לְטַמְאוֹת מִסַּפָּן].

ו. כֵּלֵי גְלָלִים וְכֵלֵי אֲדָמָה וְכֵלֵי אֲבָנִים - טְהוֹרִין לְעוֹלָם, וְאֵין מִקְבְּלִין טַמְאָה מִן הַטַּמְאוֹת וְלֹא טַמְאָת מִדְּרָס [הַזּוֹב],

מְכַשְׂרִין

ז. הָאוֹג [מִיּוֹ צַמַח], כְּכֵל מְקוּם בְּחֻזְקַת טַמְאָה. וְכֵן כָּל הַקְּשׂוּאִין וְהַדְּלוּעִין הַתְּלוּיֹת בְּגָמִי עַל פְּתַח חֲנִיּוֹת [כְּדוּגַמּוֹת], בְּחֻזְקַת מְכַשְׂרִין וְטַמְאִין.

ח. כָּל הַכְּתוּב בַּתּוֹרָה וּבְדָבְרֵי קְבֵלָה מֵהַלְכוֹת הַטַּמְאוֹת וְהַטְּהוּרוֹת - אֵינּוּ אֲלֹא לְעֵנֵן מִקְדָּשׁ וְקִדְשׁוֹ וְתַרּוּמוֹת וּמַעֲשֵׂר שְׁנֵי בְּלֶבֶד, שֶׁהָרִי הַזֶּהָרִי אֵת הַטַּמְאִין מִלְּהַכְּנֵס לְמִקְדָּשׁ אוֹ לְאָכַל קִדְשׁ אוֹ תְּרוּמָה וּמַעֲשֵׂר בְּטַמְאָה. אֲבָל הַחֲלִין - אֵין בְּהֵן אֶסוּר כָּלֵל, אֲלֹא מִתֵּר לְאָכַל חֲלִין טַמְאִין וְלִשְׁתּוֹת מִשְׂקִין טַמְאִין. הָרִי נֶאֱמַר: "וְהַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר יַגַּע בְּכָל טַמָּא, לֹא יֵאָכַל" - מִכָּל שֶׁחֲלִין מִתְּרִין, שְׂאִינּוּ מְדַבֵּר אֲלֹא בְּבֶשֶׂר קִדְשִׁים. אִם כֵּן, מִפְּנֵי מַה הָרֵאשׁוֹן שֶׁבְּחֲלִין טַמָּא וְהַשְּׂנִי פְּסוּל? לֹא שִׁיְהִיָּה אֶסוּר בְּאֲכִילָה, אֲלֹא לְמַנּוֹת מִמֶּנּוּ לְתַרּוּמָה וְלְקִדְשׁ, שְׂאֵם נִגַּע שְׁנֵי שֶׁל חֲלִין בַּתְּרוּמָה פְּסוּלָה וְעֵשָׂה אוֹתָהּ שְׁלִישִׁי. וְכֵן אִם נִגַּע בְּאֲכִילִין שֶׁל קִדְשׁ - טַמְאָן, וְעֵשָׂה אוֹתָן שְׁלִישִׁי כְּמוֹ שֶׁבְּאֶרְנּוֹ. וְכֵן הָאוֹכַל אֲכַל שְׁנֵי שֶׁל חֲלִין - אִם נִגַּע בַּתְּרוּמָה, פְּסוּלָה.

ט. כְּשֵׁם שֶׁמִּתֵּר לְאָכַל חֲלִין טַמְאִין וְלִשְׁתּוֹתָן, כֶּף מִתֵּר לְגֵרִם טַמְאָה לְחֲלִין שֶׁבְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל; וְיֵשׁ לוֹ [- מוֹתָר] לְטַמָּא אֵת הַחֲלִין הַמִּתְקַנֵּן [- שְׁהוּפְרָשׁוּ], לְכַתְּחֵלָה. וְכֵן מִתֵּר לְאָדָם לִגַּע בְּכָל הַטַּמְאוֹת וְלְהִטְמָא בְּהֵן. הָרִי הַזֶּהָרִי הַכְּתוּב אֵת בְּנֵי אֶרֶץ וְאֵת הַנְּזִיר מִלְּהִטְמָא בְּמַת; מִכָּל - שֶׁכָּל הָעָם מִתְּרִין, וְשְׂאֵף כְּהֵנִים וְגִזְרִים מִתְּרִין לְהִטְמָא בְּשֶׂאֵר טַמְאוֹת, חוּץ מִטַּמְאָת מַת.

י. כָּל יִשְׂרָאֵל מִזְהָרִין לְהִיּוֹת טְהוּרִים כְּכֵל רֶגֶל, מִפְּנֵי שֶׁהֵם נְכוּנִים לְהַכְּנֵס לְמִקְדָּשׁ וְלְאָכַל קִדְשִׁים. וְזֶה שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה: "וּבְנִבְלָתָם לֹא תִגְעוּ", בְּרֶגֶל בְּלֶבֶד; וְאִם נְטֵמָא, אֵינּוּ לוֹקָה. אֲבָל בְּשֶׂאֵר יְמוֹת הַשָּׁנָה, אֵינּוּ מְזַהֵר.

יא. "הַטַּמָּא וְהַטְּהוֹר יַחְדָּו" - מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדּוֹ, שֶׁהַטַּמָּא וְהַטְּהוֹר אוֹכְלִין בְּקַעֲרָה אַחַת. אֲבָל לֹא יֵאָכַל הַבַּעַל עִם אִשְׁתּוֹ בְּקַעֲרָה אַחַת כְּשֶׁהִיא נְדָה, וְלֹא יִשְׁתֶּה עִמָּה, וְלֹא תִמְזַג לוֹ אֵת הַכּוֹס, כְּמוֹ שֶׁבְּאֶרְנּוֹ. וְלֹא יֵאָכַל הַזָּב עִם הַזֶּבֶה, מִפְּנֵי הָרֶגֶל עֲבָרָה, שֶׁמָּא יְכוּא לְבַעַל.

יב. אֵף עַל פִּי שֶׁמִּתֵּר לְאָכַל אֲכִילִין טַמְאִין וְלִשְׁתּוֹת מִשְׂקִין טַמְאִין - חֲסִידִים הָרֵאשׁוּנִים הִיוּ אוֹכְלִין חֲלִיָּהֶן בְּטְהוּרָה, וְנִזְהָרִים מִן הַטַּמְאוֹת כֵּלֵן כָּל יְמֵיהֶם; וְהֵם הַנְּקָרָאִים 'פְּרוּשִׁים'. וְדָבָר זֶה קִדְשָׁה יְתֵרָה הִיא, וְדָרָךְ חֲסִידוֹת שִׁיְהִיָּה אָדָם נְבָדֵל וּפּוֹרֵשׁ מִשְׂאֵר הָעָם, וְלֹא יַגַּע בָּהֶם וְלֹא יֵאָכַל וְיִשְׁתֶּה עִמָּהֶם; שֶׁהַפְּרִישָׁה מְבִיאָה לִיְדֵי טְהוּרַת הַגּוֹף מִמַּעֲשֵׂים רְעִים, וְטְהוּרַת הַגּוֹף מְבִיאָה לִיְדֵי קִדְשַׁת הַנַּפֶּשׁ מִן הַדַּעוֹת הָרַעוֹת, וְקִדְשַׁת הַנַּפֶּשׁ גּוֹרַמַת לְהַדְּמוֹת בְּשִׁכְנֵיהָ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהִתְקַדְּשְׁתָּם וְהִיִּיתָם קִדְשִׁים, כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי".

בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְסִיעֵן

חרש. והתנור והכירים והכפח וכיוצא בהן משאר הבגנות, שאופין בהן או שמבשלין עליהן - הכל מקבלין טמאה דין תורה, וטמאתן וטמאת פלי חרש שנה.

הלכות פלים פרק ב

א. העושה פלי קבול מפל מקום - הרי זה מקבל טמאה בכל שהוא, מן התורה; ואין לכלי קבול שיעור; והוא שיעשה דבר של קימה, שאפשר שיעמד (- יחזיק מעמד). כיצד? העושה פלי מן העור המצה (- היינו -) שלא נתעבד כלל, או מן הניר, אף על פי שהניר אינו מקבל טמאה, או מקלפת הרמון והאגוז והאלון, אפלו חקקום התינוקות למד בהן את העפר, או שהתקינום לכף מאוננים - הרי אלו מקבלין טמאה; שתינוק חרש שוטף וקטן - יש להן מצעה, אף על פי שאין להן מחשבה. אבל העושה פלים מן הלפת והאתרוג והדלעת היבשים שחקקום למד בהן, וכל כיוצא בהן - הרי הן טהורין, לפי שאי אפשר שיעמדו אלא זמן מועט.

ב. קנה מאוננים והמחך (- כלי שמוחקים בו המידות) שיש בהן בית קבול מתכת, והאסל (- מוט נשיאה) שיש בו בית קבול מעות, וקנה של עני שיש בו בית קבול מים, ומקל שיש בו בית קבול מזוזה או מקום מרגלית, ומשחזת של עץ שיש בה בית קבול שמן, ולוח פנקס (רשימות) שיש בו בית קבול שענה - כל אלו וכיוצא בהן, אף על פי שפשוטי פלי עץ הן - הואיל ויש בהן בית קבול כל שהוא, מקבלין טמאה דין תורה. ואין טמא מן התורה אלא בית הקבול לבדו שיש בהן, והמשמש את בית הקבול משאר הכלי שבית הקבול צריך לו. אבל היתר על הצרף משאר הפלי הפשוט, טהור מן התורה; וטמא מדבריהם (מדברונן), כמו שבארנו.

ג. בית קבול העשוי למלאהו, אינו בית קבול. כיצד? בקצת של עץ שחוקקין בה בית קבול, ותוקעין בו הסדן של ברזל - אם של נפחים היא, אינה מקבלת טמאה; שאף על פי שיש בה בית קבול, לא נעשה אלא למלאהו. וכן כל כיוצא בזה. ואם היתה של צורפין, הרי זו מקבלת טמאה; מפני שהן מגביהין (שולפים) את הברזל בכל עת, ומקבצין את שפית (שארית) הזקב והכסף המתקבצת שם תחת הסדן, והרי נעשה לקבלה. וכן כל כיוצא בו.

ד. הפך החקוק תחת רגלי המטות והמגדלות (ארונות) וכיוצא בהן - אף על פי שהוא מקבל - טהור ואין בו משום פלי קבול, לפי שאינו עשוי לקבלה אלא לסמוך בו בלבד. שפופרת הקש - מקבלת טמאה בכל פלי עץ שמקבלין טמאה, אפלו אינה יכולה לקבל אלא טפה אחת. ושפופרת הקנה שחתכה לקבלה, אינה מקבלת טמאה עד שיוציא את כל הלכך שבתוכה; ואם לא נחתכה לקבלה, הרי היא מפשוטי פלי עץ. אבל שפופרת של פקועות (מין צמח) וכיוצא בהן - אינם פלים, אלא פאכלין הן תשובין.

לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים, בין פשוטיהן בין מקבליהן.

ז. פיל שבלע הוצין (נצים דקים), והקיאן דרף בית הרעי - העושה מהן פלים, הרי הן ספק אם הן בכלי גללים או בכלי עץ כשהיו; אבל קפיפה (סל עין) שנטמאת, ובלע אותה פיל, והקיא דרף בית הרעי - הרי היא בטמאתה. **ח.** פשוטי פלי חרש, כגון מנורה וכסא ושלחן של חרש וכיוצא בהן - אין מקבלין טמאה מן הטמאות ולא טמאת מדרס, לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים, שנגאמר: "אשר יפל מהם אל תוכו" - כל שיש לו תוף בכלי חרש, מקבל טמאה; ושאין לו תוף, טהור.

ט. פלי מתכות - אחד פשוטיהן כגון הספינין והמספריים, או מקבליהן כגון היורות (- קערות) והקומקמוסין (- קומקומים) - הכל מקבלין טמאה, שנגאמר: "כל דבר אשר יבא באש", בין מקבל בין פשוט. אפלו תכה או מגדל (ארוח) וכיוצא בהן של מתכת שהן מקבלין ארבעים סאה בלח או יתר - מקבלין טמאה, שנגאמר: "כל דבר".

י. פלי עור וכלי עץ וכלי עצם - מקבליהן כגון הערכה והחמת (נוח) וכיוצא בהן, מקבלין טמאה מדברי תורה; אבל פשוטיהן כגון הלוחות והכפס והעור שאוכלין עליו וכיוצא בהן, אין מקבלין טמאה אלא מדברי סופרים, שנגאמר: "מכל פלי עץ או בגד או עור או שק" - מפי השמועה למדו, מה שק שיש לו בית קבול, אף כל שיש לו בית קבול; וכלי עצם - בכלי עץ לכל דבר. במה דברים אמורים שטמאת פשוטיהן מדברי סופרים? בשאר טמאות, חוץ מטמאת מדרס; אבל במדרס הזב והבריו, מטמאין מן התורה - שנגאמר: "כל המשקב אשר ישקב עליו הזב יטמא", כל העשוי למשקב או למרפב, כמו שבארנו. וכל פלי זכוכית העשוי למשקב, מטמא מדרס מדבריהם.

יא. כל שהוא אריג - בין מצמר ופשתים, בין מן הקנבס (צמח זומה לפשתן) או הפשי או משאר דברים הגדלים ביבשה - הוא הנקרא 'בגד' לענין טמאה. והלכדים (צמר שנכבש) כבגדים לכל דבר.

יב. השק - הוא חוטי שער הגדולין (שוורים) כשלשלת, או הארוגין (שתי וערב) כבגדים. אחד העשוי מן העזים, או מצמר גמלים, או מזב הסוס והפרה וכיוצא בהן, ואחד האריג מהן כמו הפרצופין (שקים גדולים), או הגדול כמו חבק (חגור) של חמור וכיוצא בו. אבל החבלים והמשיחות השזורין, בין מן השער בין מצמר ופשתים - אינן מקבלין טמאה בפני עצמן.

יג. כל הפלים העשויין מן הגמא ומן הערכה ומן הקנים ומן פפות תמרים ומן העלין והשריגין ומקלפי אילנות ומן החלף, כגון הקפיפות והטרסקלין והמתצלאות והמפצות - הכל בכלל פלי עץ, שהפל גדל מן הארץ בעץ. אחד פלי חרש, ואחד פלי נתר לכל דבר - פלי העשוי מעפר מן העפרים, ואחר כף שורפין אותו בפכשן - הרי זה פלי

שאינן לו קרָקע, טהור; ואם הִיָּה בוּ בֵּית קִבְלַת כְּסוּת [שמניחין בו כתחית], הרי זה מקבל טמאה.
 ז. סנדל של בהמה - של מתכת, טמא; ושל שעם, טהור; שאין זה חשוב מפלי הקבלה.
 ח. הצורך [קושר] מרגלית בעור, והוציאה, ונשאר מקומה עמק - הרי זה מקבל טמאה עד שיפֹשֵׁט; שכל כלי קבול מקבלין בכל שהוא, והרי מקומה כמו כִּיס קָטָן. אכל צרור המעות אינו מקבל טמאה, שאין עליו צורת כלי.

ה. שפופרת שחנתכה, ונתן בה את המזוזה, ואחר כך נתנה בכהל - אפלו נתנה שלא כדרך קבלתה - בית הקיבול כלפי הקיר, מקבלת טמאה. קבועה בכהל [חיבור קבוע] - אם קבועה כדרך קבלתה, טמאה; שלא כדרך קבלתה, טהורה. נתן את השפופרת בכהל, ואחר כך נתן בה את המזוזה - אם היתה כדרך קבלתה, הרי זו מקבלת טמאה; ושלא כדרך קבלתה, טהורה. קבועה בכהל - אפלו כדרך קבלתה, טהורה.
 ו. כלי שאורגין אותו מן הנסרים או מן השעם [גומין], כדי שיניחו עליו את הבגדים ואת המגמר - כלי הקטרת בשמים מלמטה כדי שיתבסמו - אם היתה עשוי ככורת

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - כ"ח אדר"ה' ניסן התשס"ז

חובו תחלה.

ו. וכיין שתקנו הגאונים שתגבה האשה ובעל חוב מן המטלטלין, והדבר ידוע שאין דין קדימה במטלטלין - אם לא הניח מטלטלין כדי לתן לשניהם, נותנין לבעל חוב כל חובו תחלה; ואם נשאר לאשה מה שתטל בכתבתה טל, או תדחה.

ז. היו כתובין כותבין בכתבתה נכסי צאן פרזל [ונכסי האשה שבאחריות הבעל] וטענה שאבדו או שלקחן הבעל [לעצמו] - הרי היא בנכסי צאן פרזל שלה כשאר בעלי חובות; ונשבעת שלא לקחה אותן ולא נתנה ולא מחלה, וחולקת עם בעלי חובות.

ח. מי שמת או גרש, ויש לו נשים רבות, ואין שם דין קדימה, ואין לו כדי כל הכתבות - ביצד חולקת? ואין: אם כשיחלק המזון על המנן הנשים, יגיע לפחותה [לכתובה הזולה] שבהן כדי כתבתה או פחות - חולקת בשוה. ואם היתה המזון יותר על זה - חולקין ממנו, כדי שיגיע לפחותה שבהן כשעור כתבתה, וחוזרות וחולקות את המותר בין הנותרות על הדרך הראשונה. ביצד? מי שהיה נשוי ארבע נשים, כתבתה של ראשונה ארבע מאות, ושל שניה שלש מאות, ושל שלישית מאתיים, ושל רביעית מאה, נמצא הכל אף - וגרש בלן, או מת - אם הניח ארבע מאות או פחות, חולקות בלן בשוה, וכל אחת נוטלת מאה או פחות. הניח שמונה מאות - אם תחלק בין בלן בשוה, נמצאת הרביעית נוטלת מאתיים, והרי אין בכתבתה אלא מאה. אלא ביצד עושין? לוקחין ארבע מאות, וחולקין אותן ביניהן בשוה מאה מאה; ונמצאת הרביעית נוטלת כדי כתבתה, והלכה לה. ונשאר פאן ארבע מאות, ושלש נשים שביד כל אחת משלשתן מאה. אם תחלק הארבע מאות בין שלשתן בשוה, נמצא השלישית נוטלת מאתיים ושלשים ושלשה ושלש, והרי אין בכתבתה אלא מאתיים. לפיכך לוקחין מארבע המאות שלש מאות, וחולקין בין שלשתן בשוה; שנמצאת השלישית נוטלת מאתיים שלשה, והלכה לה. ונשאר פאן

יום ראשון

הלכות אישות פרק יז

א. מי שהיה נשוי נשים רבות ומת - כל שנשאת בתחלה, קודמת לטל כתבתה; ואין אחת מהן נוטלת אלא בשבועה; ואין לאחורונה אלא מה ששירה שלפניה, וגם היא [האחרונה] נשבעת ונוטלת השאר. וכן אם היה עליו שטר חוב - אם היה החוב קודם, גובה בעל חוב החוב תחלה; ואם הכתבה קודמה, גובה האשה תחלה, והשאר לבעל חוב.

ב. במה דברים אמורים? בשהיתה הקרקע שכאן לגבות ממנה קנייה לו בשעת הנשואין ובשעה שלוה - הוא שהדין נותן, שכל הקודם שטרו וכה תחלה; אבל אם נשא נשים זו אחר זו, ולוה בין קדם נשואין בין אחר נשואין, ואחר שנשא ולוה קנה קרקע - בלן חולקין כאחת, ששעבוד בלן כאחת בא, ששבועה שקנה היתה משעבוד לכל, ואין פאן דין קדימה.

ג. וכן אם היה זמן הכתבות והשטרות בלן יום אחד, או שעה אחת במקום שפותבים שעות - חולקין כאחת, שאין שם קודם; ולעולם כל שקדם ונכה במטלטלין כדי חובו או כדי כתבה - אין מוציאין מידו, שאין דין קדימה במטלטלין.

ד. מי שגרש את אשתו ועליו שטר חוב, וכא בעל חוב והאשה לגבות, והיו לו מעות וקרקע כדי החוב והכתבה - בעל חוב נוטל מעות, והאשה נוטלת כתבתה מן הקרקע. ואם אין לו אלא קרקע שאין בה בו כדי להגבות לשניהן, ולא היה בה דין קדימה - נותנין אותה אותו לבעל חוב; ואם נשאר לאשה כלום [משהו] - טל, ואם לאו - תדחה מפני בעל חוב; שבעל חוב הפסיד והוציא מעותיו, והאשה לא חסרה דבר, שיותר מה שהאיש רוצה לשא, אשה רוצה להנשא.

ה. וכן מי שמת והניח אשה ובעל חוב וקרקע שאין בה דין קדימה - האשה נדחית מפני בעל חוב, והוא גובה כל

יג. אלמנה, בין מן הנשואין בין מן הארוסין - נשבעת [שלא קיבלה כתובתה מבעלה] ומוכרת מקרקע בעלה ונפרעת כתבתה, בין בבית דין ממחין, בין שלא בבית דין ממחין; והוא שיהיו השלשה אנשים נאמנין ויודעין בשומת הקרקע. ואחריות המכר [אם נמצא שגזולה היתה] - על נכסי תומים. אבל הגרושה לא תמכר אלא בבית דין ממחין. וכל המוכרת בבית דין, לא תמכר אלא בהכרזה [מכרז פומבי]; ובהלכות הלנאה יתבאר משפט מכירת בית דין היא. אבל המוכרת שלא בבית דין - אינה צריכה הכרזה, ואף על פי שהן שלשה נאמנין ויודעין השומא.

יד. אלמנה שמכרה קרקע בכתבתה בינה לבין עצמה [ללא נוכחות ג' אנשים] - אם מכרה שנה בשנה, מכרה קים; ונשבעת שבועת אלמנה אחר שמכרה; והוא שמכרה לאחר, אבל אם שמה לעצמה - לא עשת כלום, ואפלו הכרזה.

טו. היתה כתבתה מאתים, ומכרה שנה מאה במאתים, או שנה מאתים במאה - נתקבלה כתבתה ואין לה כלום, ובלבד שתשבע שבועת אלמנה. היתה כתבתה מאה, ומכרה שנה מאה ודינר במאה - מכרה בטל. ואפלו אמרה: 'אני אחזיר את הדינר ליורשים' - מכרה בטל. **טז.** היתה כתבתה ארבע מאות זוז, ומכרה לזה במנה ולזה במנה ולזה במנה שנה בשנה, ולאחרון שנה מאה ודינר במאה - של אחרון בטל ושל כלם קים.

יז. יש לאשה למכר כתבתה או לתנה במתנה. אם מת הבעל או גרשה - יבוא הלז [הקונה] ויטל; ואם מתה היא בחיי בעלה או קדם שנסבעה [שלא קיבלה] - אין לו כלום.

יח. הרי שמכרה מקצת כתבתה, או משכנה מקצתה, או נתנה לאחר מקצתה - מוכרת מקרקע בעלה, ונתנה השאר בין בבית דין ממחין בין בשלשה נאמנין. ומוכרת לכתבתה אפלו בפעמים רבות, בין בבית דין, בין בשלשה נאמנין ויודעין שומת קרקע הקרקע.

יט. המוכרת כתבתה, בין לאחרים בין לבעלה - לא אבדה שאר תנאי כתבה; ואם היה לה בן זכר, יורש פגוד כתבתה הזאת שנמכרה מנכסי אביו יותר על חלקו בדין תנאי זה. אבל המוחלת כתבתה לבעלה, אבדה כל תנאי כתבתה, ואפלו מזונות אין לה עליו. ומוחלת כתבתה אינה צריכה קנן ולא עדים - כשאר המוחלין, שאינן צריכין עדים ולא קנן, אלא בדברים בלבד; והוא שיהיו דברים שהדעת סומכת עליהן, ולא יהיו דברי שחוק והתל ודברי תמה, אלא בדעת נכונה.

יום שני

הלכות אישות פֶּרֶק יח

א. אלמנה נהנת מנכסי יורשין כל זמן אלמנותה, עד שתטל כתבתה; ומשתתבע כתבתה בבית דין אין לה

מאה, ושתי נשים. חולקין את המאה בשנה בין ראשונה ושניה; נמצא ביד הראשונה מאתים וחמשים, וכן ביד השניה, ונמצא ביד שלישית מאתים, וביד הרביעית מאה. ועל דרך זו חולקות לעולם, אפלו הן מאה.

ט. הערב לאשה בכתבתה, אף על פי שקנו מידו [התחייב בקנין סודר], אינו חייב לשלם, שמצוה עשה, והרי לא חסרה כלום [לא הוציאה מכסה]; ואם ערב של כתבת בנו, הוא, וקנו מידו - חייב לשלם, שהאב בגלל בנו משעבד עצמו וגומר [בליבו] ומקנה. והקבלן של כתבה חייב לשלם, אף על פי שלא קנו מידו; ואיזה הוא קבלן? זה שאמר לאשה: 'הנשאי לזה, ואני נותן כתבה זו'. אבל אם אמר לה: 'אני ערב כתבה זו', 'אני פורע כתבה זו', וכיוצא בזה - פטור, אלא אם כן היה אביו. המגרש את אשתו - ידירנה הגנה [שלא תהנה ממנו], ואחר כך תפרע מן הקבלן, או מן הערב אם היה אביו; שמה יחזירנה [את גרושתו], ונמצאו עושין קנוניה [תחבולה] על נכסיו של זה.

י. וכן המקדיש נכסיו [לבדק הבית] וגרש את אשתו - ידירנה הגנה, ואחר כך תפרע מן הפודה מיד ההקדש; שמה יעשו קנוניא על ההקדש. אבל המגרש את אשתו ובאה לטרף מן הלוקחות - אין מחיבין אותו להדירה, אלא נשבעת וטורפת; ואם רצת, תחזר לבעלה, שפכר ידעו הלוקחות שיש עליו כתבת אשה, והם הפסידו על עצמן שלקחו נכסים שפתחת שעבודיה.

יא. הבעל שמכר נכסיו, ואחר כך כתבה אשתו ללוקח: 'דין ודברים אין לי עמך', והספימה למעשיו, אף על פי שקנו ממנה - הרי זו טורפת, שלא כתבה לו אלא שלא יזנה בינה ובין בעלה קטטה, ויש לה לומר: 'נחת רוח עשיתי לבעלי'; אבל אם קנו מיד האשה תחלה שאין לה שעבוד על מקום זה, ואחר כך מכר אותו הבעל - אינה טורפת אותו. וכן אם מכר הבעל ואמר לאשתו לכתב ללוקח 'דין ודברים אין לי עמך', ולא כתבה ולא הספימה למעשיו, ונפסד המכר [התבטל], וחזר הבעל ומכר לאיש אחר, בין אותה שדה בין שדה אחרת, ואחר שמכר הבעל הספימה למעשיו, וקנו מידה שאין לה שעבוד על שדה זו - אינה יכולה לטרף, שאינה יכולה לומר 'נחת רוח עשיתי לבעלי', שהרי בראשונה כשלא רצת לא הלכה ברצון בעלה.

יב. מי שהיו לו שתי נשים, ומכר את שדהו, וקנו מיד הראשונה [התחייבה בקנין סודר] שאין לה שעבוד על שדה זו, אינה טורפת אותה מן הלוקח, והיה קנן המועיל שאינה יכולה לטעון לו ב'נחת רוח עשיתי לבעלי', ואחר כך מת הבעל, או גרש שתיהן - השניה מוציאה מיד הלוקח, שהרי לא קנו מידה ללוקח, והראשונה מוציאה מיד השניה, מפני שהיא קדמה ולא הסירה שעבודה אלא מעל הלוקח; וכשתחזר השדה לראשונה, חזר הלוקח ומוציאה מידה, שהרי קנו מידה לו; וחזרות חלילה, עד שיעשו פשרה ביניהן.

ח. מציאת האלמנה ופרות נכסים שהכניסה לבעל - לעצמה, ואין לירש בהם כלום.

ט. והנכסים עצמם שהם נדונייתה, נוטלת אותן בלא שבועה; ואין לירששים בהן דין לעולם בעולם, אלא אם בן היתירו [התייאר] בחיי הבעל והיו נכסי צאן ברזל שהמותר לבעל. ואם מתה האלמנה בלא שבועה - יורשיה יורשין נדונייתה, ואף על פי שהיא נכסי צאן ברזל; ואם היתה בהם מותר, המותר לירשי הבעל.

י. אלמנה שתפסה מטלטלין כדי שתזון מהן - בין שתפסה מחיים בין שתפסה אחר מותו, אפלו תפסה כבר זהב - אין מוציאין מידה, אלא כותבין עליה בית דין מה שתפסה, ופוסקין לה מזונות ומחשבין עמה; והיא נזונת ממה שבידה עד שתמות, או עד שלא יהיו לה מזונות, ויגדלו היורשין את השאר.

יא. וכן אם תפסה מטלטלין בכתבתה מחיי בעלה ומת - גובה מהן; אבל אם תפסה אחר אחרי מותו לכתבתה, אינה גובה מהן. אף על פי שתקנו הגאונים שתגבה הכתבה והנאי הכתבה מן המטלטלין. ולפיכך תזון האלמנה מן המטלטלין אף על פי שלא תפסה.

יב. אם הניח בעלה מטלטלין ולא תפסה אותן - היורשין נוטלין אותן, והן מעלין [משלמים] לה מזונות. ואינה יכולה לעכב עליהן ולומר: 'יהיו המטלטלין מנחין בבית דין עד שאזון מהן, שמא יאכדו ולא יהיה יהיו לי מזונות'; ואפלו התנת עליו [על הבעל] בפרוש שתזון מן המטלטלין, אינה מעכבת. ובזה דנין תמיד, בכל בתי דינים.

יג. אבל אם הניח קרקע, יכולה היא לעכב עליהן שלא ימכרו; ואם מכרו - אינה מוציאה מיד הלוקחות, שאין האשה והבנות נזונות אלא מנכסים בני חורין.

יד. הניח נשים רבות, אף על פי שגשגן זו אחר זו, נזונות בשוה, שאין דין קדימה במזונות.

טו. אלמנה שגפלה לפני יבם - בשלשה חדשים הראשונים נזונת משל בעל; אם הפר העבר, וכן אם הניחה מעברת - נזונת והולכת עד שתלד. ילדה בן של קימא קיימה - נזונת והולכת כל ימי אלמנותה כשאר הנשים. לא נמצאת מעברת אחר השלשה חדשים, או שהפילה - אינה נזונת לא משל בעל ולא משל יבם, אלא תובעת יבמה לכנס או לחלץ.

טז. תבעה יבמה לכנס או לחלץ, ועמד בדין וברח או שחלה, או שהיה היבם במדינת הים - הרי זו נזונת משל יבם בלא שבועה כלל.

יז. גפלה לפני יבם קטן - אין לה מזונות עד שייגדל שיגדיל ויהיה כשאר היבמין.

יח. מי שיחד קרקע לאשתו בשעת מיתה למזונותיה ואמר: 'יהיה מקום פלוני למזונות' - הרי רבה לה מזונות. ואם היה שכרו פחות ממזונות הראויין לה, נוטלת השאר משאר שאר נכסים; ואם היה שכרו יותר מן הראוי לה,

מזונות. וכן אם מכרה כתבתה כלה, או משכנה כתבתה, או עשתה כתבתה הפותיגי לאחר [שיעבדה לבעל חוב שלה], והוא שתאמר לו: 'פה תקנה חובך' - בין שעשת דברים אלו בבית דין ממחין בין שלא בבית דין ממחין, בין שעשת בחיי בעלה בין שעשת לאחר מיתת בעלה - אין לה מזונות מן היורשים; אבל אם מכרה מקצתה, יש לה מזונות. ומשתתארי האלמנה, אבדה מזונותיה.

כ. כשם שגזונת אחר מותו מנכסיו, כך נותנין לה פסות וכלי תשמיש ומדור [דירה] - יושבת במדור שהיתה בו בחיי בעלה, ומשתמשת בפרים וקסותות שנשתמשה בהן בחיי בעלה, ובצעדים ושפחות שנשתמשה בהן בחיי בעלה. נפל המדור, אין היורשין חבין לבנותו. ואם אמרה: 'הניחו לי, ואני אכננו משלי' - אין שומעין לה. וכן לא תחזק בך [סדוק], ולא טחה אותו [בטיט], אלא תשב בו כמו שהוא או תצא. ויורשין שמכרו מדור אלמנה, לא עשו כלום.

ג. נפל הבית, או שלא היה לבעלה בית אלא בשכר - נותנין [שוכרים] לה מדור לפי כבודה; וכן מזונותיה וקסותיה כפי כבודה. ואם היה כבוד הבעל גדול מכבודה, נותנין לה לפי כבודו, מפני שעולה עמו, ואינה יורדת אפלו לאחר מיתה.

ד. 'ברפת הבית מרבה' כיצד? חמשה שהיה מזונות כל אחד מהן קב כשיאכל לבדו, אם היו חמשתן בבית אחד ואוכלין בערוב [יחד], מספיק להן ארבעת קבין; והוא הדין לשאר צרכי הבית. לפיכך אלמנה שאמרה: 'איני נוה מבית אבי, פסקו לי מזונות ותנו לי שם' - יכולין היורשין לומר: 'אם את אצלנו, יש לך מזונות; ואם לאו, אין אנו נותנין לך אלא כפי לפי ברפת הבית'. ואם היתה טוענת מפני שהיא ילדה [צעירה] והם ילדים [וחוששת לשם רע] - נותנין לה מזונות המספיקין לה לבדה, והיא בבית אביה. ומותר מזונות האלמנה ומותר הפסות - לירשין.

ה. אלמנה שחלתה - אם צריכה לרפואה שאין לה קצבה [שחולה תדיר], הרי זו כמזונות, ויורשין חבין בה; ואם היא רפואה שיש לה קצבה, הרי זו מתרפאה מכתבתה. נשבת - אין היורשין חבין לפדותה, אפלו היתה יבמה; ואפלו נשבת בחיי בעלה, ומת והיא בשביה - אין חבין לפדותה מנכסיו, אלא נפדית משל עצמה, או תטל כתבתה ותפדה עצמה.

ו. מתה האלמנה, יורשי הבעל חבין בקבורתה; ואם נשבעה שבועת אלמנה ואחר כך מתה - יורשיה יורשין כתבתה, והן חבין בקבורתה, אבל לא יורשי הבעל. מעשה ידי האלמנה לירשין. ויורש שאמר לאלמנה: 'טלי מעשה ידיך במזונותיך' [במקום דמי המזונות] - אין שומעין לו; אבל היא שרצת בזה, שומעין לה.

ז. וכל מלאכות שהאשה עושה לבעלה, אלמנה עושה לתומים - חוץ ממוזגת הכוס, והצעת המטה, והרחצת פגיו ידיו ורגליו.

מזה, אפלו ביום אחד - לא ותר, אלא תוכעת ונוטלת מזון אותן השנים שעברו.

כז. אלמנה שתבעה מזונות מן הירששים - הם אומרים: 'צתנו', והיא אומרת: 'לא נטלתי' - כל זמן שלא נשאת, על היתומים להביא ראיה, או תשבע שבועת הסת (מדרבנן) ותטל; ומשנשאת, עליה להביא ראיה, או ישבעו הירששים שבועת הסת שנתנו לה.

כח. דין תוספת כתבה בדין העקר. לפיכך אלמנה שתבעה, או מקרה, או מחלה, או משפנה תוספת כתבה עם העקר - אין לה מזונות; ואם תבעה מקצת, והניחה מקצת - הרי זו כמי שתבעה מקצת העקר והניחה מקצתה וכל המוכרת או המוחלת סתם, מקרה ומחלה התוספת עם העקר - ששניהם 'כתבה' שםם בכל מקום.

יום שלישי

הלכות אישות פרק יט

א. מתנאי הכתבה, שיהיו בניו הנזכרים יורשין כתבת אמן, ונדונייתה (נכסים מבית אביה) שהנכסיה בתורת נכסי צאן ברזל [שיהיה באחריות הבעל, לרווח ולהפסד], ואחר כך חולקין שאר הירשה עם אחיהם בשוה.

ב. ביצד? נשא אשה כתבתה ונדונייתה אלה, וילדה בן ומתה בחייו, ואחר כך נשא אשה אחרת כתבתה ונדונייתה מאתים, וילדה בן ומתה בחייו, ואחר כך מת הוא, והניח אלפים - בנו מן הראשונה יורש אלה שבכתבת אמו, ובנו מן השנייה יורש מאתים שבכתבת אמו, והשאר [חי] מאות [חי] יורששים אותו בשוה. נמצא כי בן הראשונה אלה וארבע מאות, וכיד בן השנייה שש מאות.

ג. במה דברים אמורים? בשניהם יותר על כדי שתי הכתבות דינר אחד או יותר, כדי שיהלכו השאר בשוה; אבל אם לא הניח יותר דינר, חולקים הכל בשוה: שאם יירשו אלו כתבת אמן ואלו כתבת אמן, ולא ישאר דינר אחד לחלק אותו בין הירששים - נמצא תנאי זה מבטל חלוק ירשה בין הבנים בשוה, שהוא מן התורה.

ד. והוא הדין למי שנשא נשים רבות, בין בזו אחר זו בין בבת אחת, ומתו בלן בחייו, ולו מהן בנים זכרים, אם היה שם יותר על כדי כל הכתבות דינר - כל אחד ואחד יורש כתבת אמו, והשאר חולקין בשוה.

ה. אמרו היתומים: 'הרי אנו מעלין [מוסיפים] על נכסי אבינו יותר, כדי שישלו כתבת אמן' - אין שומעין להן, אלא שמין את הנכסים בבית דין כמה היו שוין בשעת מיתת אביהן; ואף על פי שנתרבו או נתמעטו אחרי מיתת אביהן, קדם שיבואו לחלק - אין שמין אותם אלא בשעת מיתת אביהן.

ו. היה שם יותר על כדי כל הכתבות, אף על פי שיש עליו [על האב] שטר חוב בנגד היותר - אינו ממעט, אלא כל אחד מהן יורש כתבת אמו.

ז. מי שהיה נשוי שתי נשים, ומתה אחת מהן בחייו

נוטלת הכל. אבל אם אמר לה: 'יהיה מקום פלוני במזונות', ושתקה - אין לה אלא פרות אותו מקום בלבד, שהרי קצין [קצב] לה מזונות.

יט. אלמנה שבאה לבית דין לתבע מזונות - יש מי שהורה שפוסקין לה מזונות ואין משיביעין אותה; ואין ראוי לסמך על הוראה זו, מפני שנתחלף לו הדבר באשה שהלה בעלה למדינת הים. ורבתי הורו שאין לה מזונות מבית דין עד שתשבע, שהרי זו באה להפרע מנכסי יתומים, וכל הנפרע מנכסי יתומים אינו נפרע אלא בשבועה; ולזה דעתי נוטה, וכו' ראוי לדון.

כ. אלמנה שבאה לבית דין לתבע מזונות - משיביעין אותה תחלה, ומוכרין בלא הכרזה, ונותנין לה מזונות; וכן יש לה למכר למזונות שלא בבית דין ממחין אלא בשלשה גאמנין, בלא הכרזה. וכן אם מקרה למזונות בינה לבין עצמה שנה בשנה, מקרה קנס; וכשיבואו הירשין להשביע אותה, נשבעת.

כא. וכמה מוכרין למזונות - כדי לזון מהם ששה חדשים או יתר על זה. ומוכרין על מנת שיהיה הלוקח נותן לה מזון שלשים יום, וחוזרת ומוכרת פעם שניה לששה חדשים; וכן מוכרת לעולם, עד שישאר מן הנכסים כדי כתבתה, וגובה כתבתה מן השאר והולכת לה.

כב. אלמנה שפסקו לה בית דין מזונות - אין מחשבין עמה על מעשה ידיה [אם די לה במעשה ידיה], עד שיבואו הירששים ויתבעוה; אם מצאו לה מעשה ידיה, נוטלין אותו, ואם לאו, הולכין לדרך. ואני אומר שאם היו הירששים קטנים - בית דין מחשבין עמה [בדוקים אם נונת רווחיה ליתומים], ופוסקין לה [קובעים לה] מוכסת רווח [מעשה ידיה בדרך שפוסקין לה מזונות].

כג. אלמנה שאין שטר כתבה יוצא מתחת ידה, אין לה מזונות - שפא מחלה כתבתה, או מקרה אותה, או משפנה אותה; ואף על פי שלא טען יורש, טוענין לו ואומרים לה: 'הביאי כתבתיך, והשבעי, וטלי מזונות' - אלא אם אין ורכם לכתב כתבה.

כד. האשה שהלכה היא ובעלה למדינת הים, ובאה ואמרה: 'מת בעלי' - רצת, נזונת בדין כל האלמנות, רצת, נוטלת כתבתה. אמרה: 'גרשני בעלי' - אינה נאמנת; ונזונת מנכסיו עד כדי כתבתה מכל פנים - שאם עדין היא אשתו, יש לה מזונות, ואם גרשה כשאמרה, יש לה כתבה, שהרי כתבתה בידה; לפיכך נוטלת מזונות עד כדי כתבתה והולכת לה.

כה. האשה שהיה לה ספק גרושין ומת בעלה - אינה נזונת מנכסיו, שאין מוציאין מיד הירש מספק; אבל בחיי בעלה, יש לה מזונות עד שתתגרש גרושין גמורין.

כו. אלמנה עניה ששהת שתי שנים ולא תבעה מזונות, או עשירה ששהת שלש שנים ולא תבעה - אין לה מזונות בשנים שעברו, אלא משעה שתבעה; ואם שהת פחות

הַאֲנוּסָה - אין להן מזונות אחר מיתת אביהן בתנאי זה; אֲבָל בְּחַיֵּי אֲבִיהֶן, הוּא חֵיב בַּמְזוּנוֹתָן, כַּדִּין שָׁאָר הַבְּנִים וְהַבָּנוֹת בְּחַיֵּי אֲבִיהֶן.

טו. הַמֵּאָרֶס בַּת הַנְּזוּנָה מִן הָאֵחִין, חֵיב בַּמְזוּנוֹתֶיהָ מִשְׁעַת הָאָרוּסִין - שֶׁהֵרִי אֵין לָהּ מְזוּנוֹת מֵאֲחִיהָ מִשְׁנֵתֶיךָ, וְאִינָהּ בּוֹגֶרֶת כַּדִּין שֶׁתּוֹזֵן עֲצָמָה אֲלֵא קִטְנָה אוֹ נַעֲרָה, וְאֵין אָדָם רוֹצֵה שֶׁתִּתְּבֹנֶה אָרוּסֹתָ וְתִלְךָ וְתִשָּׂאֵל עַל הַפְּתָחִים.

טז. נִשְׂאֵת הַבַּת, וּמֵאַנָּה אוֹ נִתְּגַרְשָׁה אוֹ נִתְּאֲלָמְנָה, אֶפְלוּ הִיא שׁוֹמְרֶת יָכֶם [מִמְחִינָה לִיבּוּם], הוֹאִיל וְחֻזְרָה לְבִית אֲבִיהָ וְעַדִּין לֹא כָּגְרָה - הֵרִי זֶה נְזוּנָה מִנְכָסֵי אֲבִיהָ עַד שֶׁתִּכְבֵּר אוֹ עַד שֶׁתִּתְּאָרֶס.

יז. מִי שִׁמַּת וְהֵנִיחַ בָּנִים וּבָנוֹת - יִירָשׁוּ הַבְּנִים כָּל הַנְּכָסִים, וְהֵן זִנְיֹן אֶת אַחֵיוֹתֶיהֶן עַד שֶׁיִּכְבְּרוּ אוֹ עַד שֶׁיִּתְּאָרְסוּ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהֵנִיחַ נְכָסִים שֶׁאֶפְשָׁר שִׁיזוּנוּ מֵהֵן הַבְּנִים וְהַבָּנוֹת כְּאֶחָד, עַד שֶׁיִּכְבְּרוּ הַבָּנוֹת; וְאֵלוּ הֵן הַנִּקְרָאִין 'נְכָסִים מְרִבִּין'. אֲבָל אִם אֵין בְּנָכָסִים שֶׁהֵנִיחַ אֲלֵא פְּחוֹת מִזֶּה - מוֹצִיאִין מֵהֵן מְזוּנוֹת לְבָנוֹת עַד שֶׁיִּכְבְּרוּ, וְנֹתְנִין הַשָּׂאָר לְבָנִים; וְאִם אֵין שָׁם אֲלֵא כַּדִּין מְזוּן הַבָּנוֹת בַּלְבָּד - הַבָּנוֹת נְזוּנוֹת מֵהֵן עַד שֶׁיִּכְבְּרוּ אוֹ עַד שֶׁיִּתְּאָרְסוּ, וְהַבְּנִים יִשָּׂאוּ עַל הַפְּתָחִים.

יח. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהֵנִיחַ קִרְקַע. אֲבָל אִם הֵנִיחַ מִשְׁטֻטְלִין - הוֹאִיל וְכִתְּנָת הַגְּאוּנִים הוּא שִׁיזוּנוּ הַבָּנוֹת מִן הַמִּשְׁטֻטְלִין, הֵרִי הַבְּנִים וְהַבָּנוֹת נְזוּנוֹת כְּאֶחָד מִן הַנְּכָסִים הָאֵלוּ הַמוֹעֲטִין; שֶׁלֹּא תִקְנוּ לָהֶן בְּמִשְׁטֻטְלִין אֲלֵא שֶׁיִּהְיוּ כַּבְּנִים. וְכֵזָה הוֹרוּ הַגְּאוּנִים.

יט. הֵנִיחַ קִרְקַע, וְהֵיוּ הַנְּכָסִים מְרִבִּין, וְנִתְּמַעְטוּ אַחַר כֵּן - כָּבֵר זָכוּ בְּהֵן יוֹרְשִׁים; הֵיוּ מוֹעֲטִין בְּשִׁעַת מִיתָה, וְנִתְּרַבּוּ אַחַר כֵּן - הַבְּנִים יוֹרְשִׁין אוֹתָן. וְאֶפְלוּ לֹא נִתְּרַבּוּ, אִם קָדְמוּ הַבְּנִים וּמְכָרוּ נְכָסִים מוֹעֲטִין, מְכָרָן קָנָם.

כ. הֵיוּ הַנְּכָסִים מְרִבִּין, וְיֵשׁ עֲלֵיו [עַל הַמַּת] חוֹב, אוֹ שֶׁהִתְנָה עִם אִשְׁתּוֹ שִׁיזוּן אֶת בַּתָּהּ - אֵין הַחוֹב וְלֹא מְזוּנוֹת בַּת אִשְׁתּוֹ מִמְעֵטִין בְּנְכָסִים; אֲלֵא יִירָשׁוּ הַבְּנִים הַכֹּל, וְיִתְּנוּ לְבַעַל חוֹב חוֹבוֹ, וְיִזוּנוּ בַת אִשְׁתּוֹ אֲבִיהֶם עַד זְמַן שֶׁפָּסַק, וְיִזוּנוּ אַחֵיוֹתֶיהֶן עַד שֶׁיִּכְבְּרוּ אוֹ עַד שֶׁיִּתְּאָרְסוּ מִפְּתַח יְדֵיהֶם.

כא. הֵנִיחַ אֲלָמְנָה, וּבַת מִמְנָה אוֹ מֵאִשָּׁה אַחֶרֶת, וְאֵין בְּנָכָסִים כַּדִּין שִׁיזוּנוּ שְׁתֵּיהֶן - הָאֲלָמְנָה נְזוּנָה, וְהַבַּת תִּשָּׂאֵל עַל הַפְּתָחִים. וְכֵן אֲנִי אוֹמֵר, שֶׁמְזוּנוֹת הַבַּת קוֹדְמִין לִירֵשֵׁת הַבֵּן כְּתַבְתָּ אִמּוֹ שִׁמַּתָּה בְּחַיֵּי אֲבִיו, וְאֵף עַל פִּי שֶׁשְׂנִיחָם מִתְּנָאֵי כְּתָבָה; קַל וְחִמְרֵי הַדְּבָרִים; וּמָה אִם נִדְחִית יִרְשָׁה שֶׁל תּוֹרָה מִפְּנֵי מְזוּנוֹת הַבַּת, לֹא תִדְחָה יִרְשֵׁת הַכְּתָבָה שֶׁהִיא תְּנָאֵי בֵּית דִּין מִפְּנֵי מְזוּנוֹת הַבַּת?!

כב. מִי שִׁמַּת וְהֵנִיחַ בָּנוֹת גְּדוּלוֹת וּקְטָנוֹת, וְלֹא הֵנִיחַ בֵּן - אֵין אוֹמְרִין: 'יִזוּנוּ הַבָּנוֹת הַקְּטָנוֹת עַד שֶׁיִּכְבְּרוּ וְיִחְלְקוּ שָׂאָר הַנְּכָסִים בְּשׂוֹה', אֲלֵא כִּלְכֵן חוֹלְקוֹת בְּשׂוֹה.

וְאֶחָת אַחַר מוֹתוֹ, וְלוֹ בָּנִים מִשְׁתֵּיהֶן, אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא הֵנִיחַ יָתֵר עַל שְׁתֵּי הַכְּתָבוֹת - אִם נִשְׁבְּעָה הַשְּׂנִיָּה שְׂבוּעַת אֲלָמְנָה קֹדֶם שְׁתַּמּוּת, בְּנִיָּה קוֹדְמִים לִירֵשׁ כְּתָבָהּ, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָם יוֹרְשִׁים כְּתַבְתָּ אִמּוֹ בְּתַנְאֵי זֶה, אֲלֵא יִרְשָׁה שֶׁל תּוֹרָה. וְאַחַר כֵּן יוֹרְשִׁין בְּנֵי הָרֵאשׁוֹנָה כְּתַבְתָּ אִמּוֹ בְּתַנְאֵי זֶה [תִּקְנַת בָּנִים זְכָרִים]; וְאִם נִשָּׂאָר שָׁם כְּלוּם, חוֹלְקִין אוֹתוֹ בְּשׂוֹה. וְאִם מָתָה קֹדֶם שֶׁתִּשְׁבַּע, בְּנֵי הָרֵאשׁוֹנָה יוֹרְשִׁים כְּתַבְתָּ אִמּוֹ בַּלְבָּד, וְהַשָּׂאָר חוֹלְקִין בְּשׂוֹה.

ח. הִיָּה נִשׁוּי שְׁתֵּי נָשִׁים, וְלוֹ מֵהֵן בָּנִים, וְמָת, וְאַחַר כֵּן מָתוּ הַנָּשִׁים - אִם נִשְׁבְּעוּ הַנָּשִׁים וְאַחַר כֵּן מָתוּ - כָּל אֶחָד וְאֶחָד יוֹרֵשׁ כְּתַבְתָּ אִמּוֹ בִּירְשָׁה שֶׁל תּוֹרָה, לֹא בְּתַנְאֵי זֶה; לְפִיכֵן אֵין מִשְׁגִּיחִין אִם יֵשׁ שָׁם מוֹתֵר דִּינָר אוֹ אֵין שָׁם, וְיוֹרְשִׁי הָרֵאשׁוֹנָה קוֹדְמִין לְיוֹרְשֵׁי הַשְּׂנִיָּה. וְאִם לֹא נִשְׁבְּעוּ - חוֹלְקִין הַבְּנִים הַכֹּל בְּשׂוֹה, וְאֵין שָׁם יִרְשֵׁת כְּתָבָה, לְפִי שֶׁאֵין לְאֲלָמְנָה כְּתָבָה עַד שֶׁתִּשְׁבַּע.

ט. אֶחָת נִשְׁבְּעָה וְאֶחָת לֹא נִשְׁבְּעָה - זוֹ שֶׁנִּשְׁבְּעָה, בְּנִיָּה יוֹרְשִׁין כְּתַבְתָּה תַּחְלָה; וְהַשָּׂאָר, חוֹלְקִין אוֹתוֹ בְּשׂוֹה. וְכָל הַיִּירֵשׁ כְּתַבְתָּ אִמּוֹ שִׁמַּתָּה בְּחַיֵּי אֲבִיו, אֵינּוּ טוֹרֵף מִנְכָסִים מִשְׁעַבְדִּים [נְכָסִים שֶׁנִּמְכְּרוּ] אֲלֵא מִבְּנֵי חוֹרִין [נְכָסִים שֶׁלֹּא נִמְכְּרוּ] כָּל הַיִּוֹרְשִׁין.

י. וּמִתְּנָאֵי כְּתָבָה, שֶׁתִּהְיֶינָה הַבָּנוֹת נְזוּנוֹת מִנְכָסֵי אֲבִיהֶן אַחַר מוֹתוֹ, עַד שֶׁיִּתְּאָרְסוּ אוֹ עַד שֶׁיִּכְבְּרוּ; כַּגְּרָה הַבַּת אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְּאָרְסָה, אוֹ נִתְּאָרְסָה אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא כַּגְּרָה - אֵין לָהּ מְזוּנוֹת. וּבַת הַנְּזוּנָה מִנְכָסֵי אֲבִיהָ לְאַחַר מוֹתוֹ - מַעֲשֵׂה יְדִיָּה וּמִצִּיאָתָה לְעֲצָמָה, לֹא לְאַחִים.

יא. פּוֹסְקִין לְבַת מְזוּנוֹת וְכֹסוֹת וּמְדוֹר [דִּירוּה] מִנְכָסֵי אֲבִיהָ, כַּדִּין שֶׁפּוֹסְקִין לְאֲלָמְנָה; וּמוֹכְרִין לְמִזוּן הַבָּנוֹת וְכֹסוֹתָן בְּלֹא הַכְּרֵזָה [מְכִירָה וּמוֹבִית לְכָל הַמְּרַבָּה], כַּדִּין שֶׁמוֹכְרִין לְמִזוּן הָאֲלָמְנָה וְכֹסוֹתָהּ: אֲלֵא שֶׁהָאִשָּׁה, פּוֹסְקִין לָהּ לְפִי כְּבוֹדָהּ וְכְבוֹד בְּעִלָּהּ, וְלְבָנוֹת פּוֹסְקִין לָהֶן דְּבַר הַמִּסְפֵּק לָהֶן בַּלְבָּד; וְאֵין הַבָּנוֹת נִשְׁבְּעוֹת.

יב. אֵין הַבְּנִים יוֹרְשִׁין כְּתַבְתָּ אִמּוֹ, וְלֹא הַבָּנוֹת נְזוּנוֹת בְּתַנְאֵים אֵלוּ, עַד שֶׁיִּהְיֶינָה שְׂטֵר כְּתָבָה יוֹצֵא מִפְּתַח יָדָם; אֲבָל אִם אֵין שָׁם שְׂטֵר כְּתָבָה - אֵין לָהֶם כְּלוּם, שִׁמָּא מִחֻלָּה אִמּוֹ כְּתַבְתָּהּ. וְאִם אֵין דְּרָכָם לְכַתֵּב כְּתָבָה, יֵשׁ לָהֶם כְּפִי הַתְּנָאִים.

יג. מִי שִׁצָּוָה בְּשִׁעַת מִיתָתוֹ לְעַקֵּר אֶחָד מִתְּנָאֵי כְּתָבָה, כַּגּוֹן שֶׁאָמַר: 'אֵל יִזוּנוּ בְּנוֹתַי מִנְכָסֵי וְאֵל תּוֹזֵן אֲלָמְנָתִי', אוֹ 'אֵל יִירָשׁוּ בְּנֵי כְּתַבְתָּ אִמּוֹ' - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ. נִתָּן כָּל נְכָסֵי בְּמִתְּנָה לְאַחֵרִים - הוֹאִיל וּמִתְּנָת שְׂכִיב מֵרַע [אִדַּם חוֹלָה] אֵינָה קוֹנֶה אֲלֵא לְאַחַר מִיתָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְּבָאָר - הֵרִי הַמִּתְּנָה וְחִיּוּב הַנְּכָסִים בְּתַנְאֵים אֵלוּ בְּאֵין כְּאֶחָד; וְלִפְיֵכֵךְ אֲלָמְנָתוֹ וּבְנוֹתָיו נְזוּנוֹת מִנְכָסֵיו, וּבְנֵיו יוֹרְשִׁים כְּתַבְתָּ אִמּוֹ שִׁמַּתָּה בְּחַיֵּי בְּעִלָּה.

יד. בַּת [שֶׁל] הַמְּקַאֲנָת [קִטְנָה יְתוּמָה שֶׁהִיא אוֹה וּמֵיאָנָה בְּנִישׁוּאִין] - הֵרִי הִיא כְּשָׂאָר הַבָּנוֹת, וְיֵשׁ לָהּ מְזוּנוֹת. אֲבָל בַּת הַיְבָמָה, וּבַת הַשְּׂנִיָּה [עֲרוּה מְדַרְבָּנ], וּבַת הָאָרוּסָה, וּבַת

יום רביעי

הלכות אישות פרק כ

א. צווי חכמים שיתן אדם מנכסיו מעט לבתו, כדי שתנשא בו; וזה הוא הנקרא 'פרנסה'. המשיא את בתו סתם, לא יפחות מנסות שפוסקין לאשת עני שבישראל, כמו שבארנו. במה דברים אמורים? בשניה האב עני; אבל אם היה עשיר, הרי זה ראוי לתן לה כפי עשורו.

ב. פרש על הפעל שאין לה פלוס, ושיכניסנה ערמה - אין לה פלוס; ולא יאמר הפעל: 'כשתבוא לביתי אכנסה', אלא מכסה, והיא בבית אביה.

ג. האב שמת והניח בת - אומדין דעתו במה היה בלבו לתן לה לפרנסתה, ונותנין לה; ומנין יודעין אמדין דעתו? מרעיו ומידעיו, וממשאו ומתנו וכבודו. וכן אם השיא בת בחייו, אומדין בה (משערים לפי מה שנתן לה). ואם לא יודע לבית דין אמדין דעתו (כמה היה נותן), נותנין לה מנכסיו עשור (מעשר) לפרנסתה.

ד. הניח בנות רבות - כל שתבוא להנשא, נותנין לה עשור הנכסים; ושלאתריה, עשור מה ששיירה ראשונה; ושלאתריה, עשור מה ששיירה שניה. ואם באו בלן להנשא כאחת - ראשונה נוטלת עשור, והשניה עשור מה ששיירה ראשונה, והשלישית עשור מה ששיירה שניה, וכן אפלו הן עשר; וחזרות וחולקות כל העשורים בשוה, וישאר הנכסים לאחים.

ה. עשור זה שהוא לפרנסה, אינו מתנאי כתבה; לפיכך אפלו לתקנת אחרונים, אינו נטל אלא מן הקרקע. ויש לה לגבות עשור זה משכירות (דמי שכירות) הקרקע; ואם רצו האחין לתן לה מעות כנגד עשור הקרקע, נותנין.

ו. הבת בעשור זה כבעל חוב של אחין; לפיכך נוטלת אותו מן הבינונית בלא שבועה. ואם מתו האחין, נוטלת אותו מבניהם מן הזבורית ובשבועה - שהרי היא נפרעת מנכסיו ותומים, והבא לפרע מנכסיו ותומים לא יפרע אלא מן הזבורית ובשבועה, כמו שיתבאר בהלכות הלואה.

ז. והאחים שמכרו או משכנו קרקע אביהם - הבת טורפת (גובה) מן הלקוחות פרנסתה, בדרך שטורפין כל בעלי חובות מן הלקוחות, כמו שיתבאר בהלכות הלואה.

ח. מי שהשיא בנות גדולות, ונשאר קטנות, ומת בלא בן - אין נוטלין פרנסה לקטנות ואחר כך חולקות את הנכסים, אלא חולקות את הנכסים בשוה.

ט. מי שמת והניח שתי בנות וכן, וקדמה ראשונה ונטלה עשור נכסים, ולא הספיקה השניה לגבות עד שמת הבן, ונפלו כל הנכסים לשתייהן - אין השניה נוטלת עשור, אלא חולקות בשוה; וזכת ראשונה, בעשור שלה.

י. מי שצוה בשעת מיתה: 'אל תפרנסו בנותי מנכסיו' - שומעין לו, שאין זה מתנאי כתבה.

יא. מי שמת והניח אלמנה ובת, כבר בארנו שמוזנות האלמנה קודמין למוזנות הבת. וכן אם נשאת הבת - אינה

נוטלת עשור נכסים, מפני מוזנות האלמנה; ואפלו מתה הבת אחר שנשאת, אין הפעל יורש פרנסה הראויה להנתן לה, שהרי הנכסים בלן בחזקת האלמנה שתהא נזונת מהן. יב. קטנה ותומה שהשיאתה אמה או אחיה לדעתה, ונתנו לה מאה או תמישים וזו - יכולה היא משתגדיל להוציא מהן פרנסה הראויה לה, או באמדין דעת האב או עשור הקרקעות, ואפלו לא היו האחין ונין אותה, ואף על פי שלא מחת בשעת נשואין, מפני שהקטנה אינה בת מחאה.

יג. נשאת הבת אחר שגדלה, בין נערה בין בוגרת, ולא תבעה פרנסתה - אבדה פרנסתה; ואם מחת בעת נשואיה, הרי זו מוציאה את הראוי לה כל זמן שתצוה. בגרה ועודה בבית אביה, בין שבגרה אחר מותו בין שהייתה בוגרת - אם פסקו האחין מוזנותיה, שהרי אין לה מוזנות כמו שבארנו, ושתקה ולא תבעה פרנסתה - אבדה פרנסתה; ואם מחת, לא אבדה פרנסתה. לא פסקו האחים מוזנותיה, וזנו אותה בבגר (בבגרותה), אף על פי שלא מחת, לא אבדה פרנסתה כל זמן שהן ונין אותה; שיש לה לטעון, מפני שהן ונין אותה, אף על פי שאינן חבין, והיא עדין לא נשאת, מפני זה לא תבעה פרנסתה.

יד. מי שצוה לתן לבתו כך וכך מעות לפרנסתה לקח בהן קרקע, בין שהיה שכיב מרע (חולה) בין שהיה בריא, ומת, והרי המעות ביד השליש (אדם שלישי הנאמן על שניהם), ואמרה הבת: 'תנו אותן לבעלי, כל מה שצוה יעשה בהן' - אם היתה גדולה ונשאת, הרשות בידה; ואם עדין מארסת היא, יעשה השליש מה שהשלים בידו; ואם עדין קטנה היא, אפלו נשאת - אין שומעין לה, אלא יעשה השליש כמו שצוהו האב.

יום חמישי

הלכות אישות פרק כא

א. מציאת האשה ומעשה ידיה, לבעלה. ומה היא עושה לו? הכל כמנהג המדינה: מקום שדרךן לארג אורגת, לרקם (צורות יפות על אריג) רוקמת, לטוות צמר או פשתן טווה. ואם היה דרך נשי העיר לעשות כל המלאכות האלו, אינו כופה (כופה אותה) אלא לטוות בצמר בלבד; שהפשתן מזיק את הפה ואת השפתיים, והטווי היא המלאכה המיוחדת לנשים, שנאמר: "וכל אשה חכמת לב בנדיה טוו".

ב. דחקה עצמה (התאמצה) ונעשתה יותר מן הראוי לה - המותר לבעל. היתה לה ולו ממון הרבה, אפלו היתה להם כמה שפחות - אינה יושבת להבטלה בלא מלאכה כלל, שהבטלה מביאה לידי זמה; אבל אין כופין אותה לעשות מלאכה כל היום בלוי, אלא לפי רב הממון ממעטת במלאכה.

ג. והמדיר את אשתו שלא תעשה מלאכה כלל - יוציא ויתן כתובה, שהבטלה מביאה לידי זמה. וכן כל אשה

יא. האשה, כל זמן שהיא מניקה - פוחתין לה ממעשה ידיה, ומוסיפין לה במזונותיה זין ודברים שיפין לחלב. פסקו לה מזונות הראויות לה, והרי היא מתאוה לאכל יותר, או לאכל מאכלות אחרות, מפני חלי תאוה שיש לה בבטנה - הרי זו אוכלת משלה [על חשבונה] כל מה שתרכה; ואין הבעל יכול לעכב ולומר, שאם תאכל יותר מדי, או תאכל מאכל רע, ימות הולד - מפני שצער גופה קודם.

יב. לדה תאומים, אין כופין אותה להניק שניהן, אלא מניקה אחד, ושוכר הבעל מניקה לשני; הרי שרצת האשה להניק בן חברתה עם בנה, הבעל מעכב ואינו מניחה אלא להניק בנו בלבד.

יג. נדרה שלא להניק את בנה - כופה ומניקתו עד שיהיה בן עשרים וארבעה חדש, אחד הנזכר ואחד הנקבה. היא אומרת: 'אני אניק את בני', והוא אינו רוצה שתניק אשתו, כדי שלא תתגולל - אף על פי שיש להם כמה שפחות, שומעין לה; שצער הוא לה לפרש מבנה.

יד. היתה עניה שהיא חייבת להניק, והיה הוא עשיר שראוי שלא תניק אשתו - אף על פי שאין לו שפחות, אם לא רצת להניק, שוכר מניקה או קונה שפחה; מפני שהאשה עולה עם בעלה [לחיות ברמת עשירותו], ואינה יורדת.

טו. היא אומרת: 'ראוי הוא לשכר או לקנות שפחה', והוא אומר: 'איני ראוי' - עליה להביא ראיה, ואין כאן מקום לשבועה.

טז. האשה שנתגרשה, אין כופין אותה להניק - אלא אם רצת, נותן לה שכרה ומניקתו, ואם לא רצת, נותנת לו את בנו והוא מטפל בו. במה דברים אמורים? שלא הניקה אותו עד שהפירה [התרגל אליה]. אבל אם הפירה [התינוק התרגל אליה ואינו רוצה לינוק מאחרת], ואפלו היה סומה - אין מפרישין אותו מאמו, מפני סכנת הולד, אלא כופין אותה, ומניקה אותו בשכר עד עשרים וארבעה חדש.

יז. הגרושה - אין לה מזונות, אף על פי שהיא מניקה את בנו; אבל נותן לה יותר על שכרה, דברים שהקטן צריך להן מפסות ומאכל ומשקה וסיכה וכיוצא בה. אבל המעבדת, אין לה כלום. שלמו חדשיו [כ"ד חדשי הנקה] וגמלתו [מהנקה], אם רצת המגרשת שיהיה בנה אצלה - אין מפרישין אותו ממנה עד שיהיה בן שש שנים גמורות, אלא כופין את אביו ונותן לו מזונות והוא אצל אמו. ואחר שש שנים יש לאב לומר: 'אם הוא אצלי אתן לו מזונות, ואם הוא אצל אמו איני נותן לו כלום'. והבת אצל אמה לעולם, ואפלו לאחר שש.

יח. כיצד? היה האב ראוי לצדקה - מוציאין ממנו הראוי לו בעל כרחו, ונותן אותה והיא אצל אמה. ואפלו נשאת האם לאחר - בתה אצלה, ואביה ון אותה משום צדקה עד שזמות האב; ותזון מנכסיו אחר מותו בתנאי כתובה, והיא אצל אמה. ואם לא רצת האם שיהיו בניה אצלה

רוחצת לבעלה פניו ידיו ורגליו, ומוזגת לו את הכוס, ומצעת לו את המטה, ועומדת ומשמשת בפני בעלה, כגון שתתן לו מים או פלי או תטל מלפניו, וכיוצא בדברים אלו; אבל אינה עומדת ומשמשת בפני אביו או בפני בנו. ד. ומלאכות אלו, עושה אותן היא בעצמה; ואפלו היו להן כמה שפחות, אין עושה מלאכות אלו לבעל אלא אשתו.

ה. יש מלאכות אחרות שהאשה עושה אותן לבעלה בזמן שהן עניים, ואלו הן: אופה את הפת בתנור; ועזרא תקן שתהיה אשה משפמת ואופה כדי שתהיה הפת מצויה לעניים; ומבשלת את התבשילין, ומכבסת בגדים, ומניקה את בנה, ונותנת תבן לפני בהמתו אבל לא לפני בקרו [העומדת לחרישה], ומטחנת. כיצד מטחנת? - יושבת ברחים ומשמרת [מנפה] את הקמח, ואצה [מזרזת] בטוחנת, או מחמרת [מנהיגה] אחר הבהמה [המסובבת], כדי שלא יבטלו הרמים; ואם היה דרפן לטחן ברחים של יד, טוחנת.

ו. במה דברים אמורים? בעניים; אבל אם הכניסה לו שפחה אחת, או נכסים שראויין לקנות מהן שפחה אחת, או שהיתה לו שפחה אחת, או שהיה לו כמון כדי לקנות שפחה אחת - אינה מטחנת, ולא אופה, ולא מכבסת, ולא נותנת תבן לפני בהמתו. הכניסה לו שתי שפחות, או נכסים הראויין לקנות מהן שתי שפחות, או שהיו לו שתי שפחות, או שהיה ראוי לקנות שתי שפחות - אינה מבשלת, ואינה מניקה את בנה, אלא נותנת אותו לשפחה להניק.

ז. נמצאו כל המלאכות שכל אשה עושה אותן לבעלה, חמש מלאכות: טווה, ורוחצת פניו ידיו ורגליו, ומוזגת לו את הכוס, ומצעת את המטה, ועומדת לשמש בפניו; והמלאכות שמקצת הנשים עושות אותן ומקצתן אינן עושות, שש מלאכות: מטחנת, ואופה, ומבשלת, ומכבסת, ומניקה, ונותנת תבן לפני בהמתו.

ח. כל מלאכות שהאשה עושה לבעלה, נדה עושה לבעלה, חוץ ממוזגת הכוס והצעת המטה בפניו והרחצת פניו ידיו ורגליו; וגזרה משום הרהור, שמא יבוא לבעל. לפיכך מצעת מטתו כשהיא נדה שלא בפניו, ומוזגת הכוס ואינה נותנת אותו בידו פדרכה תמיד, אלא מנחת אותו על הכלי או על הארץ, והוא נוטלו.

ט. האשה ששכרה פלים בעת שעשתה מלאכותיה בתוך ביתה - פטורה; ואין זה מן הדין, אלא תקנה, שאם אין אתה אומר בן, אין שלום בתוך הבית לעולם, אלא נמצאת נזהרת ונמנעת מרב המלאכות, ונמצאת קטטה ביניהן.

י. כל אשה שתמנע מלעשות מלאכה מן המלאכות שהיא חייבת לעשותן - כופין אותה ועושה, ואפלו בשוט. טען הוא שאינה עושה, והיא אומרת שאינה נמנעת מלעשות - מושיבין אשה ביניהן או שכנים; ודבר זה, כמו שיראה - הדין שאפשר בדבר.

בלא דמים. ואם הדמים שלקחה מן הלקוחות קימין בעצמן, מחזירין ללקוחות, ואינו יכול לומר 'שמא מציאה הן'.

ח. במה דברים אמורים? בנכסים הידועין לבעל; אבל אם נפלו לה נכסים במדינה אחרת, ולא ידע בהן הבעל, ומכרה אותן - מכרה קנים. וכן ארוסה שמכרה קדם הנשואין, מכרה קנים, שאין לבעל בנכסי ארוסתו פלוס עד שיכנס.

ט. האשה שפכתה כל נכסיה לאחר, בין רחוק בין קרוב [משפחתית], קדם שתנשא - אף על פי שאם נתגרשה או נתאלמנה תבטל המתנה, כמו שיתבאר בהלכות מתנה, אין הבעל אוכל פרותיהן; ואם מתה, אינו יורשן - שהרי נתנה אותן קדם שתנשא. וכשתמות בחיי בעלה, יקנה מקבל מתנה מתנתו קנין גמור. ולא עוד, אלא אפלו נתנה מקצת נכסיה או כלן קדם נשואיה, וכתבה למקבל: 'קנה מהיום ולכשארצה' [אם ארצה], שהרי לא קנה קנין גמור עד שתרצה - אין הבעל אוכל פרות אותה מתנה, ואם מתה אינו יורשה.

י. שומרת יבם [ממתנה לייבום; בין מות בעלה לייבום], יש לה למכור ולתן בנכסים שנפלו לה כשהיא שומרת יבם; ואין ליבם פרות, ואפלו בנכסי צאן ברזל שהכניסה לאחיו, עד שיכנס. מתה כשהיא שומרת יבם - יורשיה מאביה יורשין נכסי מלוג שלה וחצי נכסי צאן ברזל, ויורשי הבעל יורשין כתבתה וחצי נכסי צאן ברזל; ויורשי הבעל חביבין בקבורתה.

יא. שומרת יבם, כתבתה על כל נכסי בעלה; לפיכך אין היבם יכול למכור בנכסי אחיו, בין קדם יבום בין אחר יבום. ואם מכר, או נתן מתנה, או חלק עם אחיו בנכסי המת, בין קדם יבום בין אחר יבום - לא עשה פלוס, שפכר נתחבבו נכסים אלו לאלמנה לגבות מהן כתבתה. יב. כנס את יבמתו, והניח אחיו פרות מחברין לקרקע - ימכרו וילקח בהן קרקע, והיבם אוכל פרותיהן.

יג. הניח פרות תלושין מן הקרקע, וכן אם הניח מעות ומטלטלין - הכל של יבם; ומשתמש בהן כמו שירצה, ואינה יכולה לעפב; שהמטלטלין - אין הפתחה נגבית מהם אלא בתקנת הגאונים, ואין פח בתקנה זו למנוע מנכסי אחיו ולאסרן עליו באחריות זו שלא ישא ויתן בהם.

יד. יבמה שלא הייתה לה כתבה, או שמחלה כתבתה - זכה בנכסי אחיו, ומכר ונותן כחפצו; וכשיכנס את יבמתו, יכתב לה פתבה מאה, ויהיו כל נכסיו אחראין לכתבתה, כשאר כל הנשים שיש להן כתבה.

טו. האשה שמכרה או נתנה אחר שנשאת בנכסי צאן ברזל, בין לבעלה בין לאחרים - לא עשתה פלוס; וכן הבעל שמכר קרקע בנכסי אשתו, בין נכסי צאן ברזל בין נכסי מלוג - לא עשה פלוס.

טז. מכר מטלטלין של נכסי צאן ברזל - אף על פי

אחר שגמלתן, אחד זכרים ואחד נקבות - הרשות בידה, ונותנת אותן לאביהן, או משלכת אותן לקהל אם אין להן אב, והם מטפלין בהן.

יום שישי

הלכות אישות פרק כב

א. הבעל קודם לכל אדם בירשת אשתו. ומאימתי יזכה בירשתה? משתצא מרשות האב; ואף על פי שעדין לא נכנסה לחפה, הואיל ונעשית ברשות בעלה, יירשנה.

ב. כיצד? האשה שנתארסה ומסרה אביה לבעלה או לשלוחי בעלה, או מסרה לשוחי האב לבעלה או לשלוחי בעלה, ומתה בדרך קדם שתפנס לחפה - אף על פי שכתבתה [נדונייתה] עדין בבית אביה, בעלה יורשה; וכן אם הלך האב או שלוחי האב עם הבעל, ונכנס עמה בעלה בדרך לחצר ונתחמד עמה שם לשם נשואין, ומתה - הרי זו יירשנה בעלה. אבל אם עדין האב עם הבעל להוליקה לבית בעלה, או שהלכו שלוחי האב עם שלוחי הבעל או עם הבעל, ואפלו נכנס הבעל עמה לחצר ללון בדרך שלגין עובדי דרכים בפונדק אחד - הואיל והאב או שלוחיו עמה ועדין לא נתחמד עמה לשם נשואין, אם מתה יירשנה אביה, ואף על פי שכתבתה בבית בעלה.

ג. וכן אם הייתה בוגרת או יתומה או אלמנה, והלכה היא בעצמה מבית אביה לבית בעלה, ואין עמה לא בעל ולא שלוחי, ומתה בדרך - אין הבעל יורש אותה.

ד. הנושא אשה שהיא אסורה לו - הואיל ויש לו [חלים] בה קדושין - אם מתה תחתיו, יירשנה; וכן הנושא את הקטנה, אף על פי שאין קדושיה קדושין גמורין - אם מתה תחתיו יירשנה. אבל הפקח שנשא חרשת - אם מתה לא יירשנה. והחרש שנשא פקחת ומתה - יירשנה; שהרי היא בת דעת, ולדעתה נשאת, וזכתה לו ממונה.

ה. קטנה שנתקדשה לדעת אביה, ונשאת שלא לדעת אביה, בין בפניו בין שלא בפניו - יכול האב למחות, כמו שבארנו; ואפלו שתק האב - אם מתה אין הבעל יורשה, אלא אם כן רצה האב בנשואיה.

ו. הורו הגאונים, שהאשה שחלתה, ובקשה מבעלה שיגרשנה ותצא בלא כתבה כדי שלא יירשנה - אין שומעין לה; ואפלו אמרה: 'אני שונאה אותו ואיני רוצה לעמד עמו' - אין שומעין לה, ואין דנין לה דין מורדת. ודין יפה הוא זה.

ז. כל נכסים שיש לאשה, בין נכסי צאן ברזל [נכסים שבאחריות הבעל] בין נכסי מלוג [שאינו באחריותו] - הבעל אוכל כל פרותיהן בחייה; ואם מתה בחיי בעלה, יירש בעלה הכל. לפיכך אם מכרה האשה נכסי מלוג אחר שנשאת, אף על פי שאותן הנכסים נפלו לה קדם שתתארס - הבעל מוציא הפרות מיד הלקוחות כל ימי חייה, אבל לא גוף הקרקע, שאין לו פלוס בגוף נכסי מלוג עד שתמות. מתה בחייו, מוציא הגוף מיד הלקוחות

מחברין לקרקע בשעת גרושין - הרי אלו שלה; ואם היו תלושין - הרי אלו שלו.

כה. עבדי נכסי מלוג, והקמת נכסי מלוג - הפעל חזק במזונותיהן ובכל צרכיהן; והם עושין לו, והוא אוכל פרותיהם. לפיכך ולד שפחת מלוג וילד בהמת מלוג, לפעל; ואם גרש, ורצת האשה לתן דמים ולטל ולד השפחה מפני שבח בית אביה - שומעין לה.

כו. הכניסה לו שני כלים או שתי שפחות בתורת נכסי צאן ברזל, ושמו אותן עליו באגף זוו, והוקרו ועמדו באלפים, וגרשה - נוטלת אחד באגף שלה; והשני - אם רצת שתתן דמיו ותטל משום שבח בית אביה - שומעין לה.

כז. הנותן מתנה לאשתו - בין שנתן לה קרקע, בין שנתן לה מעות ולקחה בהן קרקע - אין לפעל פרות במתנה זו; וכן הנותן מתנה לאשה על מנת שלא יהיה הפעל אוכל פרותיה, אלא יהיו פרותיה לאשה למה שתמצא - אין הפעל אוכל פרות מתנה זו. וכן המוכרת פתבתה בטובת הנדה (במחיר זול) - אותן הדמים לאשה, ואין הפעל אוכל פרותיהן.

כח. ולד בהמת מלוג שנגנב, ונמצא הגנב ושלם שנים - הכפל לאשה, שאין זה פרי שתקנו לו חכמים. החובל באשתו - כל הנזק והצער והבשת, שלה, ואין הפעל אוכל פרותיהן, כמו שיתבאר בהלכות חובל.

כט. המוכר קרקע לאשתו - אם היו המעות שלקחה בהן הקרקע מבעלה גלויין וידועין לפעל - קנתה, והפעל אוכל פרות אותה קרקע. ואם היו מעות טמונין - לא קנתה, שהפעל אומר: 'לא מכרתי אלא כדי להראות המעות ששמנה'; ואותן המעות שגראו - ילקח בהן קרקע, והפעל אוכל פרות.

ל. הרי שנמצאו מעות או מטלטלין ביד האשה - היא אומרת: 'במתנה נתנו לי', והוא אומר: 'ממעשה ידיך הן, שהן שלי' - הרי זו נאמנת; ויש לו להחרים (דהטיל חרם סתמין) על מי ששוענת דבר שאינו פן, וילקח בהם קרקע, והוא אוכל פרות. ואם אמרה: 'על מנת כן נתנו לי, על מנת שלא יהיה לבעלי רשות בהן אלא אעשה בהן מה שארצה' - עליה להביא ראיה; שכל מומן הנמצא ביד האשה - בחזקת הבעל הוא שיאכל פרותיו, עד שתביא ראיה.

לא. אמרה לו: 'נתתם לי מתנה' - נשבעת שבועת הסת (מדרבנן) שנתן לה הבעל, ואינו אוכל פרותיהן.

לב. אין מקבלין פקדונות לא מן הנשים, ולא מן העבדים, ולא מן הקטנים. ואם עבר וקבל מן האשה, יחזיר לאשה; מטה, יחזיר לבעלה. קבל מן העבד, יחזיר לעבד; מת, יחזיר לרבו. קבל מן הקטן, יקנה לו בו ספר תורה או דבר שאוכל פרותיו. וכל ששמרו בשעת מיתתו: 'פקדון זה של פלוני הוא' - אם היו בחזקת נאמנין אצל

שאינו ראוי, אם מכר ממכרו קים. מכרו שניהם בנכסי מלוג, בין שלקח מן האשה ותחלה וחסר ולקח מן האשה, בין שלקח מן האשה וחסר ולקח מן האשה - מכרם קים. יז. וכן האשה שמכרה או נתנה נכסי מלוג לבעלה - מכרה ומתנתה קמין, ואינה יכולה לומר בנכסי מלוג 'נחת רוח עשיתי לבעלי'; אבל בשאר נכסים יש לה לומר.

יח. פיצד? האשה שמכרה או נתנה לבעלה מנכסי צאן ברזל [נכסים שלה שבאחריותו], בין קרקע בין מטלטלין, או שדה שיחד לה בכחבתה, או שדה שפכת לה בכחבתה, או שדה שהקניס לה שום משלו [תמורת נדונייתה] - לא קנה הפעל; ואף על פי שקנו מיד האשה ברצונה, חוזרת כל עת שתמצא; שלא נתנה לו ולא מכרה אלא מפני שלום ביתה. ולפיכך אין לפעל ראיה לכל בנכסי אשתו [אפילו עדים או שטר אינו מועילים], חוץ מנכסי מלוג [נכסיה שאינו באחריותו], כמו שיתבאר.

יט. נכסי צאן ברזל שאבדו או נגנבו, ומחלה אותם האשה לבעלה, וקנו ממנה בעדים - יראה לי שאינה יכולה לומר 'נחת רוח עשיתי לבעלי'. הא למה זה דומה? למי שקנו מידה שאין לה אחריות, ושהחזירה נכסים אלו נכסי מלוג - שהרי אין הפעל מביא ראיה זו לטל כלום ולא להחזיק בנכסיה בכלום, אלא להפטר מתביעתה לשלם. אבל אם נתנה לו מתנה מטלטלי צאן ברזל הקמין, לא קנה, מפני שיש לה לומר 'נחת רוח עשיתי לבעלי'.

כ. פעל שמכר קרקע לפרות [בתנאי שרק הפירות יהיו לקונה] - לא עשה כלום, מפני שלא התקינו פרות לאיש אלא כדי להרויח בהוצאת הבית [להרבות אוכל וכלי בית]; לפיכך אם מכר לפרות, ולקח אותן המעות לעשות בהן סחורה - שומעין לו.

כא. היו לאשה כספים - אם נכסי צאן ברזל הן, הרי זה נושא ונותן בהן; ואם נכסי מלוג הן - בין שהקניסה אותן לו, בין שנפלו לה בירשה, או נתנו לה במתנה, או נפלו לה מטלטלין, או נתנו לה - הרי אלו ימכרו, וילקח בפל קרקע, והוא אוכל פרותיהן.

כב. וכן האשה שחבלו בה אחרים - כל המעות הראויות לתת לה, ילקח בהן קרקע, והפעל אוכל פרותיהן, כמו שיתבאר בהלכות חובל.

כג. נפלו לה עבדים - אף על פי שהן זקנים הרי אלו לא ימכרו, מפני שבח בית אביה [ששם אביה עליהם]. נפלו לה זיתים וזקנים, ולא היה לה בגוף הקרקע שהאילנות בה כלום - אם עושין כדי טפולן [מכניסים דמי הוצאתם] לא ימכרו, מפני שבח בית אביה; ואם לאו - הרי אלו ימכרו לעצים, וילקח בהן קרקע, והוא אוכל פרות.

כד. נפלו לה פרות מחברין לקרקע - הרי אלו של בעל; תלושין מן הקרקע - שלה, וימכרו וילקח בהן קרקע, והוא אוכל פרות. אבל המגרש את אשתו, והיו לה פרות

קרקע, והוא אוכל פרותיה, שלא סלק עצמו אלא מפרות נכסים אלו בלבד.

ד. התנה שלא יאכל פרות נכסיה ולא פרי פרותיהן - לוקחין הפרות וקונין בהן קרקע, ולוקחין פרות קרקע זו וקונין בהן קרקע שניה, והוא אוכל פרות אלו, שהם פרי פרי פרות. וכן הדבר תמיד, עד שיתנה עמה שלא יהיה לו פרות ולא פרי פרות עד עולם, ואחר כך לא יהיה לו פרות, בתייה; אבל אם מתה, יירש הכל.

ה. התנה עמה שלא יירשנה - הרי זה לא יירשנה, אבל אוכל פרות בתייה. וכן אם התנה עמה שיירש מקצת נכסיה, וכן אם התנה שאם מתה בלא בנים יחזרו נכסים לבית אביה - הכל קיים.

ו. במה דברים אמורים? בשהתנה עמה קדם שתנשא; שהנחלה הבאה לו לאדם שלא ממשפחתו - מתנה עליה שלא יירשנה קדם שתהיה ראויה לו; אבל אם התנה עמה אחר שנשאת - תנאו בטל, ויירשנה כמו שבארנו.

ז. התנה עמה אחר נשואין, שלא יהיו לו דין ודברים בנכסיה ולא בפרי פרותיהן עד עולם בתייה ובמותה - הרי זה אינו אוכל פרות כלל; אבל אם מתה, יירשנה כמו שבארנו.

ח. הבעל שהוציא הוצאות על נכסי מלוג, בין שהוציא מעט ואוכל פרות הרבה, בין שהוציא הרבה ואוכל פרות מעט, אפלו אבל גרוגרת אחת דרך כבוד [בבית על שולחן], או שאכל [שווה] דינר אחד אפלו שלא דרך כבוד [ברחוב], ואפלו לא לקח בפרות מה שהוציא אלא תבילה של זמורות [ענפי גפן] - מה שהוציא הוציא, ומה שאכל אכל.

ט. וכן אם נפלו לה כספים במקום רחוק, והוציא עליהן הוצאות עד שהביאן, או עד שהוציאן מיד מי שהיה אצלו, ולקח בהן קרקע, ואכל פרותיה בשעור - מה שהוציא הוציא, ומה שאכל אכל. הוציא ולא אכל, או שאכל פחות מכשעור - שמין כמה השביח, ושואלין אותו כמה הוציא: אם השביח יתר על ההוצאה - ישבע בנקיטת חפץ [תפיסת חפץ קדוש] כמה הוציא, ונוטל ההוצאה; ואם ההוצאה יתרה על השביח - אין לו מן ההוצאה אלא כשעור השביח, ובשבועה.

י. במה דברים אמורים? במגרש. אבל האשה שמרדה על בעלה, אפלו אכל הרבה, שמין לו כמה אכל, ופוחת אותו ממה שראוי לתן לו מן ההוצאה אחר שישבע, ונוטלו; שלא הקנה לה כדי שתטל ותצא מעצמה. וכן המוציא הוצאות על נכסי אשתו קטנה, ומאנה - רואין כמה אכל וכמה הוציא וכמה השביח, ושמין לו כארס [שליש או רביע, כמנהג המקום], שהרי ברשות ירד.

יא. מנהגות רבות יש בנדוניא - יש מקומות שנהגו שיכתבו בכתבה הנדוניא ביתר על דמיה בשליש או בחמש או במחצה, כגון שתהיה נדונייתה מאה, וכותבין שהכניסה לו מאה וחתמים כדי להרבות בפני העם;

זה שהפקדון אצלו, יעשה כמו שצווי; ואם לאו, יתן ליורשיהו.

לג. אשה שהיו לה כספים הראויות לבעל לאכל פרותיהן - הוא אומר: 'כך וכך ילקח בהן', והיא אומרת: 'איני לוקחת בהן אלא כך וכך' - לוקחין דבר שפרותיו מרבין ויציאתו מעוטה, בין שהיה הדבר כרצונו, בין שהיה כרצונה; ואין לוקחין אלא דבר שגזעו מחליף גידל שוב לשנה הבאה - שמה יאכל הכל, ונמצא הקרן אבד.

לד. האשה שהכניסה לבעלה עז לחלכה [רק החלב שייך לה], ורחל לגנתה [רק הגז שייך לה], ודקל לפרותיו [רק הפירות שייכים לה] - אף על פי שאין לה אלא פרות אלו בלבד, הרי זה אוכל והולף עד שתכלה הקרן. וכן אם הכניסה לו כלי תשמיש בתורת נכסי מלוג - הרי זה משתמש בהן, ולובש ומציע ומכסה עד שיכלה הקרן; וכשיגרש, אינו חייב לשלם הבליות של נכסי מלוג.

לה. הורו הגאונים, שנוכסי צאן ברזל, אף על פי שפחיתתן על [חשוב] הבעל, אם היו הבליות קימין והיו עושין מעין מלאכתן, נוטלת עליה כמה שהן; ואם לא היו עושין מעין מלאכתן, הרי הן כמי שנגנבו או אבדו, שהוא חייב לשלם בדמיהן ששמו אותן עליו בשעת נשואין. ומנהג פשוט הוא זה. וכל הנושא על מנהג זה, קבל עליו אחריות הנדוניא; וכשם שאינו משלם הפחת - כך אינו נוטל השבב אם הותירו דמיהן, לפי מנהג זה. יש לבעל לכף מקצת עבדי אשתו ואמהותיה, שהיו משמשין לו בבית אשה אחרת שנשא, בין שהיו עבדי מלוג, בין שהיו עבדי צאן ברזל; אבל אינו יכול להוליכן לעיר אחרת שלא מדעת אשתו.

שבת קודש

הלכות אישות פרק כג

א. האשה שהתנית על בעלה לבטל זכות מדברים שזוכה בהם הבעל - אם כתב לה ועודה ארוסה, קדם הנשואין - אינו צריך לקנות מידו [לעשות על כך קנין סודר], אלא כל מה שכתב לה קדם; ואם כתב לה אחר נשואין, צריך לקנות מידו.

ב. התנה עמה קדם ארוסין, שלא יהיה לו דין ודברים בנכסיה - אם מקרה ונתנה, מקרה קדם ומתנתה קימת; אבל אוכל פרותיהן כל זמן שהן ברשותה. ואם קנו מידו כשהיא ארוסה, שאין לו דין ודברים בנכסיה - הרי סלק עצמו מגוף הקרקע, ואין לו בנכסיה פרות לעולם; ואפלו ערער על קנינו ואמר: 'לא עלה בדעתי שאין לי פרות מפני קנין זה, אלא שאם מקרה קדם, שאין אדם נושא אשה בלא נכסים' - אין שומעין לו, אלא כבר סלק עצמו מגוף הקרקע.

ג. התנה עמה שלא יאכל פרות נכסיה - הרי זה אינו אוכל פרותיהן; אבל מוכרין את הפרות, ולוקחין בהן

רוצה לתן, ולך איני רוצה לתן, ואפלו היה הראשון עם הארץ והשני חכם; ואף על פי שהבת רוצה בו. טז. הפוסק מעות לחתנו, והלך האב למדינה אחרת - יכולה היא לומר לבצל: 'אני לא פסקתי על עצמי, מה אני יכולה לעשות, או פנס בלא נדוניא, או פטרני בגט'; אבל אם פסקה היא על עצמה ולא הגיעה [השיגה] ידה - הרי זו יושבת עד שתמצא מה שפסקה או עד שתמות. ולמה לא תפטר עצמה במרדות? [שתאמר איני רוצה בו] שהמורדת פשהיא ארוסה - הפעל רוצה לכנסה, והיא אינה רוצה; אבל זו אין הפעל רוצה בה עד שתתן הנדוניא שפסקה, והיא רוצה בו, שהרי היא אומרת לו: 'או פנס או פטר'. במה דברים אמורים? בגדולה; אבל קטנה שפסקה על עצמה - כופין אותו לתן גט, או כנס בלא נדוניא.

יז. הנושא את האשה, ופסקה עמו שיהיה ון את בתה כך וכך שנים - חייב לזונה אותן השנים שקבל על עצמו; והוא שיתנו על דבר זה בשעת קדושין, אבל שלא בשעת קדושין - עד שיקנו מזדו [יעשו ע"כ קנין], או שיקתב בשטר וכיוצא בו, כמו שיתבאר בהלכות מקח וממכר. נתגרשה בתוך השנים שקבל על עצמו לזון את בתה, ונשאת לאחר, ופסקה עמו שיהיה ון את אותה הבת כך וכך שנים - לא יאמר ראשון: 'לכשתבוא לביתי אזוניה', אלא מוליך מזונותיה למקום שהיא שם אמה. וכן לא יאמרו שניהם: 'הרי אנו זנין אותה פאחת'; אלא אחד ונה, ואחד נותן לה דמי מזונות.

יח. נשאת הבת בתוך זמן זה, הפעל חייב במזונותיה; ובעלי אמה שניה, כל אחד מהן נותן לה דמי מזונות. מתו אלו שפסקו לזון אותה - אם קנו מזדן, או שחייב עצמו בשטר, הרי זו כבעל חוב בשטר, וטורפת מזונותיה מגכסיהן המשעבדין [המכורים לאחרים] עד סוף הזמן שפסקו; ואם פסקו בשעת הקדושין ולא היה שם קנין - הרי הן דברים שלא נתנו להכתב [אין להם תוקף של שטר כתוב], ואינה טורפת במזונותיה.

וכשתבוא לגבות, לא תגבה אלא המאה. ויש מקומות שנהגו לכתב בפחות, ואם פסקה להוציא לו במאה בלים, נותנת שנה מאה ועשרים או מאה וחמשים, וכותבין שהכניסה לו מאה. ויש מקומות שנהגו לכתב שנה בשנה. ויש מקומות שנהגו שיתן האיש מעות לפי [ערך] הנדוניא, דבר קצוב שתתקשט בו הפלה ותקנה בו בשמים וכיוצא בהן. ויש מקומות שנהגו שייכניס האיש שום [- מטלטלין] משלו לאשה, יצטרף לנדונייתה להתנאות בו.

יב. הנושא סתם [לא פירש סכום הכתובה], כותב ונותן במנהג המדינה; וכן היא שפסקה להכניס, נותנת במנהג המדינה; וכשתבוא לגבות כתבה, מגבין לה מה שכתבתה במנהג המדינה. ובכל הדברים האלו וכיוצא בהן, מנהג המדינה עקר גדול, ועל פיו דנין; והוא שיהיה אותו מנהג פשוט [נפוץ] בכל המדינה.

יג. איש ואשה שהיו ביניהן שדוכין [הסכמה להתחתן], ואמר לה: 'במה את מכנסת לי', 'כך וכך', ואמרה לו: 'במה אתה נותן לי או כותב לי', 'כך וכך', וכן האב שפסק על ידי [בשביל] בנו וכתב: 'במה אתה נותן לבנך', 'כך וכך', 'וכמה אתה נותן לבתך', 'כך וכך', ועמדו וקדשו - קנו אותן הדברים אף על פי שלא היה ביניהן קנין. ואלו הן הדברים שנקנין באמירה.

יד. במה דברים אמורים? בשפסק האב לבתו, בין גדולה ובין קטנה, ופסק האב האחר לבנו, ובנשואין ראשונים - שדעתו של אדם קרובה אצל בנו, ומרב שמחתו בנשואין הראשונים גמר [בליבו] ומקנה לו באמירה; אבל אם שפסק לאחותו, או אשה שפסקה לבתה, וכן שאר קרובים, או האב שפסק לבנו או לבתו בנשואין שניים - לא קנו אותן הדברים, עד שיקנו מידי הפוסק שנתן כך וכך.

טו. האב שפסק על ידי [בשביל] בתו, לא קנתה הבת המתנה עד שייכנס אותה בעלה; וכן הבן לא קנה עד שייכנס; שכל הפוסק, אינו פוסק אלא על מנת לכנס. לפיכך, הפוסק מעות לחתנו, ומת קדם שייכנס, ונפלה לפני אחיו ליבום - יכול האב לומר לבנם: 'לאחייך הייתי

שיעורי רמב"ם ספר המצוות — כ"ח אדר"ה' ניסן התשס"ז

יום רביעי, יום חמישי, יום שישי, שבת קודש

מצוות עשה צח.

המצוה הצ"ח — הצווי שנוצטוונו לדון בטמאת אכלין ומשקין כדינים האמורים בהם, ומצוה זו כוללת כל תורת טמאת אכלין ומשקין כלם.

יום ראשון, יום שני, יום שלישי

מצוות עשה קה

המצוה הק"ה — הצווי שנוצטוונו להיות שכבת זרע מטמאה, ומצוה זו כוללת כל דיני שכבת זרע.

לקוטי תורה (מבואר) ד"ה להבין מפני מה יו"ט דפסח (פרק א)

"עולם המלאכים", דהיינו עולם היצירה), ולאחרי שהחיות נמשך ומתגלה בעולמות עליונים שהם עולמות רוחניים, נמשך החיות לעולם הזה הגשמי.

שהרי נודע שהעוה"ז מקבל מע' שרים והשרים מקבלים מן המלאכים, גבוה מעל גבוה שעליו.

סדר זה באופן המשכת וירידת החיות בכל העולמות, ממדרגה למדרגה (הנקרא ג"כ "השתלשלות ממדרגה למדרגה"), נרמז ג"כ בכתוב "גבוה מעל גבוה שומר", שבפסוק מפורש שיש כמה מדריגות ביצורים עליונים, "גבוה מעל גבוה", ובזה נרמז סדר המשכת וירידת החיות לכל הנבראים, שכל דבר שבעולם הזה מקבל נפשו וחיותו מע' שרים דלמעלה (וכמאמר רז"ל אין לך כל עשב למטה שאין לו מזל למעלה המכה בו ואומר לו גדל), והע' שרים מקבלים נפשם וחיותם ממלאכים עליונים, ובמלאכים גופא, כל מלאך מקבל נפשו וחיותו ממלאך עליון ממנו (כידוע שיש הרבה מדריגות במלאכים).

אבל הסובב הוא בחינת האור והחיות שאינו נמשך על ידי הדרגה מזה לזה אלא לכולם כאחד.

אבל אור הסובב כל עלמין הוא אור וחיות אלקי שאינו נמשך בעולמות בסדר והדרגה (היינו שאין אור זה יורד מעולם לעולם, זה אחר זה) אלא הוא נמשך לכל העולמות בבת אחת, "לכולם כאחד". דלפי שאור זה הוא מובדל ומנושא מכל העולמות כולם, שגם העולם העליון ביותר אינו יכול להשיגו כלל, על כן לגבי אור זה כולם שווים בהשוואה גמורה, ולפיכך כשאור זה מתגלה הוא מקיף את כל העולמות כולם כאחד (מאחר שאין שום עדיפות בין העולמות, כך שאין לומר שעולם מסויים יכול לקבל יותר מאור זה ויש לו איזו קדימה בקבלת האור).

על דרך משל בנפש יש ג"כ ב' מיני השפעות החיות.

ויש להמחיש שני אופנים אלו בגילוי אור האלקי בעולמות, במשל משני אופני השפעה של חיות הנפש בתוך אברי הגוף.

[אין הכוונה כאן לענין של "חיות", היינו מה שהנפש עושה את הגוף לדבר חי (לעבעדיק), אלא לשני אופנים וסדרים בפעולת הנפש על אברי הגוף על ידי כוחותיה].

תוכן הפרק: שני מיני החיות שעל ידן הקב"ה מחי' את כל הנבראים

להבין מפני מה יו"ט דפסח הוא ביום שנעשה הנס משא"כ בחנוכה ופורים שהן ביום המנוחה.

להבין מפני מה נשתנה יו"ט דפסח מכל היו"ט, שכולם נקבעו ביום המנוחה של הנס שמחמתו נעשו ימי שמחה, כמו פורים שהנס הי' בשלשה עשר לחדש אדר שהרגו משונאיהם ע"ה אלף ונוח בארבעה עשר בו ועשו אותו יום משתה ושמחה ומשלוח מנות כו', ובשושן הרגו היהודים ואבד שלש מאות איש גם ביום המתרת הוא יום ארבעה עשר ונוח בט"ו ועשו אותו יום משתה ושמחה, וכן חנוכה נקבע ביום המנוחה שאחרי הימים שאירעו בהם הניסים במלחמת יון כו'. משא"כ היו"ט דפסח שעיקר הנס שבגללו עושים הפסח הוא הנס דמכת בכורות אשר פסח ה' על בתי בניי בנגפו את מצרים כו', וזמן מיתת הבכורים הוא בחצות ליל ט"ו ובו בזמן הוא עיקר היו"ט ואכילת הקרבן פסח ושומרים עליו הלל כו'.

ויובן בהקדם ענין ממלא וסובב.

ויובן בהקדם ביאור שני מיני "אורות עליונים", שהם שני מיני חיות שעל ידם הקב"ה מחי' ומקיים את כל הנבראים שבכל העולמות, ונקראים בשם 'ממלא כל עלמין' ו'סובב כל עלמין', פירוש, הקב"ה ממלא את כל העולמות וסובב ומקיף את כל העולמות. וזה פשוט וברור שאין הכוונה למקום גשמי, לומר שהקב"ה נמצא הן בתוך העולמות והן מחוץ וסביב להעולמות, כי פשיטא שאין הקב"ה מוגדר במקום גשמי ח"ו, אלא כוונת הזהר לענין עמוק יותר, שיש שני סוגי "אור" ואופני חיות, שהם שונים זה מזה בעצם גדרם ותכונתם.

[והולך ומפרש:]

ממלא פירוש אור וחיות הנמשך ממדרגה למדרגה, עולם הנשמות ואח"כ מלאכים, עד שנמשך בעולם הזה הנשמי.

פירוש אור הממלא כל עלמין, היינו אור וחיות אלקי שנמשך בכל העולמות בסדר והדרגה ממדרגה למדרגה, שמקודם מתגלה האור והחיות בעולם יותר עליון (הנקרא "עולם הנשמות", דהיינו עולם הבריאה), ואח"כ יורד לעולם שלמטה ממנו (הנקרא

מגיע ומשפיע על הרגל אינו באופן שהרצון צריך 'לירד' ולהתצמצם למדריגת הרגל, אלא הרצון כמו שהוא (בכל תוקפו) נמצא ברגל ומשפיע עלי' להתנהג בהתאם לרצונו.

ונמצא שהנפש פועלת על ידי הרצון על כל הכוחות והאברים באופן ישיר, והיינו לפי שהרצון הוא כח עליון המקיף את כל שאר כוחות הנפש ואת כל אברי הגוף בבת אחת, ולכן הוא מגיע אף להרגל באופן ישיר מבלי צורך לעבור דרך כל המדריגות שבין הראש והרגל.

וכן יש למעלה ב' מיני השפעות.

בדוגמת שני אופנים הנ"ל בהשפעת ופעולת הנפש על אברי הגוף - כך יש למעלה שני מיני השפעות מאתו יתברך.

ממלא כל עלמין היא ההארה שבכחינת גילוי ונמשך כסדר המדרגות.

סוג אחד הוא "ממלא כל עלמין", שאור וחיות זה מתגלה ממש בנבראים - ופירוש "גילוי" הוא, שהנבראים מרגישים את החיות שבתוכם, שזוהי נפש כל חי הנרגשת ומתגלית בגוף הנברא ועושה אותו לדבר חי. לפי ששפע וחיות זה נמשך לפי סדר המדריגות, שבכל מדריגה ומדריגה האור מתצמצם ומשתנה לפי ערך כלי המקבל ובמילא ביכולתו של הנברא להרגיש את האור והחיות (מאחר שהאור ירד ממדריגתו להתצמצם ולהתלבש בו). כמו רב הלומד עם תלמידים ומסביר להם סברא באותיות פשוטות לפי ערך גילם ומדריגת השגתם, שאז השכל בגילוי, היינו שהוא נקלט היטב במוחם של התלמידים עד שהסברא ברורה ובהירה אצלם.

ועל זה כתוב מלא כל הארץ כבודו, וכבודו היינו זיו בו'.

על אור זה נאמר "מלא כל הארץ כבודו", דמשמע מזה שרק כבוד ה' מלא כל הארץ ולא הקב"ה בכבודו ובעצמו, והלא לית אתר פנוי מיני? אלא ש"מלא" בכתוב זה פירושו לא רק שנמצא בתוך העולם, אלא שנתפס ונרגש בעולם, וזה שייך רק בזיו והארה של הקב"ה (כי אור אין סוף ב"ה בעצמו אינו בגדר העולמות כנ"ל), ולכן נאמר "מלא כל הארץ כבודו", דכמו ענין הכבוד אינו חלק מהאדם עצמו אלא רק ענין ביחס אל הזולת (מה שאחרים מכבדים אותו), כך למעלה כביכול שכבודו יתברך היינו הארתו אל

א', הנמשך ממדרגה למדרגה, משכל למדות וממדות למחשבה וממחשבה לדבור בו'.

אופן אחד הוא פעולת הנפש "בסדר והדרגה", "משכל למדות וממדות למחשבה וממחשבה לדבור כו'". לדוגמא: אדם המתכוונן בשכלו בטיב איזה דבר עד שבא לידי מסקנא שהוא דבר טוב, ומזה נולד בליבו רגש של תשוקה ואהבה אל הדבר (והיינו מה ש"השפעת" הנפש ירדה ממדריגת השכל שבמוח למידה שבלב), וכשלבנו מתעורר בתשוקה עזה לאיזה דבר, ממילא מצטיירת צורת הדבר ההוא במחשבתו והיא מתמלאת בהרהורים שונים אודות הדבר ההוא, וריבוי המחשבות גורם לו לדבר עם הקרובים אליו אודות טיב הדבר ההוא, עד שעושה מעשה להשיג הדבר בפועל.

ונמצא שבאופן זה אין פעולת הנפש על כל כוחותי' בבת אחת, אלא בסדר מסודר, תחילה היא משפיעה על השכל, והשכל פועל על המידות, והמידות על המחשבה, והמחשבה על הדיבור כו'.

והב', המאיר על כולם כאחד שלא על ידי המשכה בהדרגה מזה לזה.

אולם ישנו עוד אופן בפעולת הנפש על כוחותי' ואברי הגוף - שפעולתה היא על כולם כאחד, בלי צורך לפעול בסדר והדרגה, באופן של השפעה וירידה מסודרת מעליון לתחתון.

והוא שאנו רואים, כשיעלה ברצונו שבמוחו לפעול איזה דבר ברגלו, אזי תפעל הרגל מיד כרגע ממש, מבלי שהיית זמן מה עד שיומשך בה הארה מן המוח על ידי השתלשלות כסדר המדרגות.

אופן זה השני אנו רואים בפעולת כח הרצון על אברי הגוף. דרצון הנפש פועל גם על הרגל, האבר התחתון ביותר, בלי שהיית זמן כלל, אלא מיד כשאדם רוצה להניע את רגלו, ממש באותו הרגע תפעול הרגל בהתאם לרצון הנפש. דאע"פ שהרצון מתגלה אל האדם במוחו ומחשבתו, מכל מקום הרצון פועל מיד על הרגל מבלי שייצטרך "להשתלשל" ממדריגה למדריגה, כסדר כל המדרגות שישנן בין מדריגת המוח למדריגת הרגל.

היינו בהכרח מפני שהארת המוח מאיר בה ג"כ שלא על ידי הדרגה זו בו'.

ובהכרח לומר, שהשפעה זו של הנפש מגיעה לרגל שלא ע"י סדר והדרגה, פירוש, מה שרצון הנפש

וקדושה (וכמ"ש כחשכה כאורה, דחושך ואור שווין לפניו יתברך, וכן כתיב "אם צדקת מה תתן לו ורבו פשעיך מה תעשה לו").

וכמ"ש את השמים ואת הארץ אני מלא, אני מהותו ועצמותו יתברך מלא השמים וארץ בשוה ממש.

ועל זה נאמר "את השמים ואת הארץ אני מלא", דכאן משמע שמהותו ועצמותו יתברך ממש מלא את השמים ואת הארץ (ולא רק "כבודו", כבפסוק מלא כל הארץ כבודו), ועוד דיוק, שבפסוק זה כולל גם 'שמים' - "את השמים ואת הארץ". אלא שבפסוק זה קאי על אור הסובב כל עלמין (שגם הוא מלא את הארץ, כדאיתא בתניא שגם אור הסובב נמצא בתוכו ותוך תוכו של העולם), וזהו שמדייק "אני מלא", דקאי על התגלות הקב"ה בכבודו ובעצמו, אור הסובב כל עלמין, ולכן מזכיר כאן גם "את השמים" (אף שעיקר החידוש הוא שהקב"ה מלא את הארץ), להורות, שאור זה הוא למעלה מהתחלקות ד'שמים' ו'ארץ', ובמילא הוא נמצא בשניהם "בשווה ממש".

הנבראים, כפי שהם משיגים אותו, כמו זיו השמש שאינו השמש עצמו אלא רק כפי שמאיר ומתפשט בעולם.

אבל הסובב הוא שאינו מתגלה ממש רק בבחינת חיצונית, אבל שלא על ידי הדרגה.

משא"כ "אור הסובב", שהוא אור אין סוף ב"ה עצמו, הרם ומתנשא מכל העולמות, אינו מתגלה בתוכם ממש רק ב'בחינת חיצונית' - כלומר, שזהו כאילו האור הוא מחוץ ולמעלה מהם, מאחר שאינו נתפס ומושג בהם. ונמשך בעולמות שלא על ידי סדר והדרגה אלא לכל העולמות כאחד, בלי התחלקות.

וכולא שוים קמי', נשמות ומלאכים, רוחניות ונשמיות, ואפי' קליפות.

והיינו לפי שבאמת אין הנבראים השונים שבעולמות תופסים מקום לגבי אור זה, דכולם שווים לפניו יתברך, הן נשמות והן מלאכים, ויתירה מזו - שרוחניות וגשמיות שוות לפניו, ועוד יותר - שאפילו קליפות הן בשווה אצלו ית' כמו ענינים של אור

אגרות קודש

ב"ה, אדר"ח אדי"ש, תשי"ט

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מכ"ה אדר"ר עם המצורף אליו.

בעת רצון אזכירו ובי"ד שיי' על הציון הקי' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע להמצטרף להם מתאים לתוכן כתבו.

ובודאי לדכוותי, אשר הוא הגבר ראה עני וחסדי השם יתברך בהנצלו מהמצוקה והתלאות הרבות, למותר להאריך אשר הבטחון בהשם יתברך בורא עולם ומנהיגו, מוצדק הוא, לא רק בהנוגע לחיי עולם הבא, אלא גם בהנוגע להענינים בעולם הזה, אף שהוא גשמי וחומרי, ומעשיו קשים ורעים, כמבואר גם בספר התניא לרבנו הזקן סוף פרק ו', והרי גם על פי חכמת הרפואה, ככל שתגדל מדת הבטחון יגדל המרץ של האדם ומשפיע גם על מצב בריאות גופו ועל מצב רוחו, שזה מוסיף גם בהצלחתו במעשיו והשתדלותו.

והבכך מכל האמור בהתאם לתוכן מכתבו, הרי מובן, ותקותי חזקה, מיוסד על הבטחת חז"ל, שכל מי שמטיבין לו הוא לאורך ימים ושנים, אשר כעבור זמן מה, יוכל לבשר שהוטב המצב באותן הנקודות אודותן כותב, ויהי רצון שהטבה זו תלך ותוסיף.

תקותי שלאחרי בקורו בכפר חב"ד לרפאות חולים הנה יבקר שם בענינים שמחים, בקור בריאים, וישתתף בהתועדויות הנערכים שם מזמן לזמן ומביאים רפואה וחיזוק עדוד רוח שפלים לב נדכאים, שפלים ונדכאים במלחמת היצרים, מלחמת הצורה עם החומר והרוח עם הגשם. שכל זה בא כתוצאה מהמלחמה דנפש האלקית עם הנפש הבהמית.

בכבוד ובברכה לבשו"ט בכל האמור.

טו אם להתיר הציצית מבגד לבגד ודין נקרע הטלית סעיפים ג-ט

לעקר הבגד, ואז פוטרין הציצית את הבגד, אבל זו הציצית שהובאה מבגד אחר, כיון שבשעת עשייתה בהפנף לא היה הפנף מחבר להבגד זה — לכן אינה פוטרת את הבגד הזה, עד שיתיר אותה מן הפנף ויחזור ויטילנה בו לאחר שיהיה הפנף מחבר לבגד זה:

ז במה דברים אמורים? לשאין בתחילה ההיא שמביא מבגד אחר שעור טלית שחייבת בציצית שיתבאר בסימן טו, אבל אם יש בה שעור טלית שחייבת בציצית — אין צריך להתיר הציצית ממנה (א) כשיתפרנו בבגד אחר שיש בו כפר ג' ציצית תלויים, שהרי בשעת עשיית הציצית היה הפנף מחבר לעקר הבגד, דהינו לתחילה זו, כיון שיש בה שעור טלית אז היא נקראת עקר הבגד.

ואין צריך לומר שאם אינו רוצה לתפר התחילה ההיא שיש בה שעור טלית בבגד אחר אלא רוצה להתעטף בה לבדה — שאין צריך להתיר ממנה הציצית הראשונה, אלא מטיל בה עוד ג' ציצית ומתעטף בה:

ח טלית מציצת פהלכתה שחלקונה לשני חלקים ובכל חלק יש בו שעור טלית שחייבת בציצית ונשאר לכל חלק ציצית אחד או שנים ונקלף לחזר ולתפרם כבראשונה — אין צריך להתיר הציצית ולחזור ולהטילם כשיתפרם, שהרי לא נפסלו הציצית במה שחלקו הטלית לשנים, כיון שהציצית נשארו תלויין בתחיתת בגד שיש בו שעור טלית ויש בה ארבע כנפות, לכן עדן שם ציצית כשרים עליהם, אלא שנתפרו הציצית זו מזו ואין הפרדה זו פוסלתן, שהרי כל הציצית שבעולם מטילין אותן בבגד זו אחר זו:

ט במה דברים אמורים? שבכל חלק וחלק לבדו יש בו שעור טלית שחייבת בציצית. אבל אם בחלק אחד ממנה אין בו שעור טלית, אזי כשירצה לחזר ולתפרם — צריך להתיר הציצית מהחלק שאין בו שעור טלית ולחזור ולהטיל אחר שיתפרם, שהרי הציצית הזאת כבר נפסלה בעת שנחלקה הטלית לשנים, מפני שהיתה תלויה בתחילה שאין בה שעור טלית והיא פטורה מן הציצית לגמרי, וכיון שכבר נפסלה הציצית — שוב אינה מתפשטת ממילא על ידי מה שיתפר את שני החלקים זה אל זה, כיון שאינו עושה מעשה בגוף הציצית, [ו]התורה אמרה: "גדלים תעשה" — ולא מן העשוי כבר בפסול:

ג ואם ירצה לקשר בחוט שנפסק עוד חוט אחר כדי להשלימה ל"ב גודלין — הרשות בידו, ויכול לעשותה בבגד אחר אפלו לכתחלה, משום דהקשירה חשובה חבור גמור פאלו הן חוט אחד ממש:

ד במה דברים אמורים שהקשירה מועלת לעשותן חוט אחד? כשנקשרו קדם עשיית החוטין בבגד, אבל אם לאחר שהטיל החוטין בבגד נפסק חוט אחד מד' חוטין הארכין ולא נשתייר בו כדי עניבה בענין שהציצית פסולה — אין מועיל לה לתקנו על ידי שיקשר בו עוד חוט, כיון שכבר נפסלה הציצית אינו מועיל לו להקשירה, אלא אם כן עושה מעשה בעקר עשיית הציצית בבגד, דהינו שיתיר הציצית הפסולה מן הבגד ויקשר את החוט ויחזור ויטילה בבגד בכשרות, אבל אם אינו עושה מעשה בעקר עשיית הציצית בבגד — אין קשירת החוט מועלת כלום, שהרי אמרה תורה: "גדלים תעשה" — ולא מן העשוי כבר בפסול, כמו שנתבאר בסימן י"ד ע"ן שם:

ה אסור להתיר ציצית מבגד אם אין בדעתו להטילן בבגד אחר, מפני שהוא מבטל בהם מצות בגד זה שמתיר אותם ממנה. אבל אם אינו מבטל מצותה, כגון שהוא רוצה לעשות מהבגד בגד אחר שלא יהיה לה ארבע כנפות, או שהוא רוצה למכרה לנכרי — מתיר להתיר הציצית ממנו, כיון שאז אין הבגד בר חיובא — אינו מבטל שום מצוה ממנו בהתרת הציצית (ולכן מתיר להתיר הציצית מטלית של מתים) (וע"ן ב"ר ד"ע סימן שנה).

ו כל שכן אם הוא מתיר הציצית ממנו כדי לעשות בו ציצית אחרים יותר פים, או מפני שנפסק אחד מהראשים והוא רוצה להטיל בו ציצית אחרים שלמים אף על פי שהציצית הראשונים כשרים — מכל מקום רשאי להתירם ולהטיל ציצית אחרים תחתיהם:

ז אין יכול לקח הפנף כמו שהוא עם ציצית התלויים בה ולתפרה בבגד אחר. ואפלו אינו נוטל כנף הבגד לבדו אלא חותף תחיתת בגד גדולה סביב הפנף ותופרה עם הפנף שבה שהציצית תלויה בו בבגד אחר שיש בו שלשה כנפות — אסור לעשות כן. ואם עשה כן — הרי הציצית הזאת שהובאה מבגד אחר — פסולה, שנאמר: "ועשוי להם ציצת על פני בגדיהם", שבשעת עשיית הציצית על כנף — צריך שיהיה הפנף מחבר

ויש להביא ראי' לזה ממעשה הנוכח בגמרא בהאי בר בי רב דחזי לגוהרקי דר"ח [רבה] ומקליי' לעינ' בנורא כו' ולמחר הלך ונשתטח על קברו ואמר מתניתא דמר קא מתנינא ונתרפא, הרי מחמת שלמד מתניתא שלו דווקא יש לו זכות שיה' יכול להסתכל בו ולכך נתרפא כו' וד"ל. כי הענין מה דחזי לגוהרקי דר"ח רבו בעליתו למתיבתא דרקיע זהו בוודאי ראי' רוחני ולא ראי' חושית שזהו ע"י דביקות הנפש ממש והפשטת הגשמיות כו' וד"ל.

והנה זה שמבואר באג[ה]ק הנ"ל עוד [שיש עוד] בחי' הארה לתלמידי' רק שאינה מתלבשת [בתוך מוחין כראשונה רק מאירה עליהם מלמעלה והוא מעליות רוחו ונשמתו אל מקור חוצבה דהיינו לחקל תפוחין קדישין, ועי"ז נעשה העלאות מ"ן מכל מעשיו ודיבוריו ומחשבותיו ותורתו ועבודתו אשר עבד כל ימי חייו ונזרעו בחקל תפוחין קדישין אורות עליונים (פי' תורה ועבודה הם האורות העליונים כי שכר מצוה מצוה כו'. והאורות העליוני' [אלו] מאירים על כל תלמידיו שנעשו עובדי ה' ע"י תורתו ועבודתו והארה זו מכנסת בלבכם הרהורי תשו' ומע"ט ונק' גדולי גדולים כו'), והאר' זו [היא] בהעל' כו' כמו שמש המאיר לכוכבים מתחת לארץ וכדאייתא בתיקוני' על משרע"ה שאחר פטירתו נתפשטה הארתו בכל דרא ודרא כו' עכ"ל האגה"ק ע"ש, הנה הארה זו מתפשטת בוודאי על כל התלמידים בשוה, אף לאותם שלא הכירו בו רק שלמדו בספרים הקדושים ונהנין מאור קדושת תורתו ועבודתו, ועוד שגם המה עבדו את ה' ע"פ התנהגותיו. וכמו"א שם הלשון על כל תלמידיו שנעשו עובדי ה' ע"י תורתו ועבודתו, וראי' לזה הוא ממרע"ה שמתפשטת תורתו (הארתו) בכל דרא ודרא לכל ס"ר נשי' כמבואר כו' והיינו כשלומדים תורת משה דווקא כו' וד"ל. וזהו מתניתא דמר קא מתנינא, וצריך להיו' ההארתו מאירה עליו ע"כ יש לו זכות להסתכל בו כו' וד"ל. וכל זה הוא מדריגה הד', אמנם מדריגה הה' הנ"ל שהוא אמיתות ההשתטחות ע"ק הצדיקים ליחוד יחודים עליונים ולהשיג שם השגות גדולת כמ"ש עולמך תרא' בחיך ממש שנוטל חלק בג"ע בחיים ממש, שכאשר מעלה את נר"ן שלו למעלה לחברם בנר"ן של הצדיק היושב בג"ע ונהנה מזיו השכינה בהשגות אלקות ממש שעז"נ הין[ן]שבת בגנים חבירים מקשיבים לקולך כו', דקאי על המלאכים המקשיבים לקולם של הנשמות היושבים בג"ע, כמו"כ גם אותם הצדיקים המגלים רזי תורה בהיותו בחיים חיותו בגוף גשמי אזי באים ג"כ המלאכים לשמוע ד"ת מפיו, וכנזכר בגמרא שבאו מלאכי השרת במזמוטי חתן וכלה וכמ"ש בזה"ק וכולהו צייתין לקוליהן ולמילוהן כו' וד"ל. וזהו התגלות של בחי' יחידה שבנפשו שהוא התגלות עצם אור נשמתו כמו שהוא למעלה דבוקה באלקים חיים שע"ז זוכה ממילא לגילוי אליהו ורוה"ק כמ"ש בכתבי הארז"ל כו' וד"ל.

אמנם בעת בואו לכאן על מקום מנוחות הצדיק ומתפלל שם על קברו שבודאי התפילה שלו היא שם כוונה רצויו ושלימה מקרב איש כו', וכאשר מכניס את ראשו על הציון אשר שם שוכנים המקיפים של הנפש הצדיק אזי בוודאי כל אות ואת מדיבורו ומחשבותיו דשם נכללים באוירא דג"ע דשם (כי הרוח נקרא אוירא דג"ע וכמ"כ הנפש). ובעת אשר נפש הצדיק עולה למעלה תוכל גם תפילתו לעלות למעלה מעלה בג"ע העליון ויוכל לעשות פרי למעלה ולמטה, כידוע שכל התפילות צריכות לעלות למעלה דרך פתח של ג"ע הארץ, וע"כ התפילה שמתפללי' אצל מערת המכפלה היא רצויה ומקובלת מאוד לפי שיש קבלה בדיניו ששם הי' פתחו של ג"ע ממש. משא"כ התפלה שאנו מתפללים בכאן מתערבות באוירא מסאבא של ארץ העמים, ויכול להיות אשר התפילות דכאן מכמה שנים אינה עולה כלל כמ"ש בשם הבעש"ט. ודוגמא מערת המכפלה הוא כאן ע"ק הצדיק התפיל' שאנו מתפללים שם תוכל היא לעלות מהרה למעלה בעת עליות נפש הצדיק למעלה כי אותיות של התפילה הם נרשמים שם בנפש הצדיק. וגם אם יזכה ימליץ טוב עליו ויכול לפעול בקשתו שתומשך למטה בגשמיות כו' וד"ל.

ודבר זה שהתפילה מתקבל שם, הוא יסוד מובן לכל דורש ומבקש ה' שיכולים ליסע לשם ולהתפלל שם כוונה גדולה מעומקא דליבא, ויהי' נכון לבו בטוח שבוודאי יקובל שם תפילתו מהר כנ"ל, כי המקום הקדו' הזה גורם לב' דברים, הא' שיכוון שם את לבו בתפילתו מצד כח האמונה החזקה שתפיל עליו אימתה ופחד כנ"ל, והב' שיהי' מוכתש שיקובל שם תפילתו, וזהו אפי' לכל בר ישראל אף שאינו תלמידו שזהו רק מחמת טעמים הנ"ל, וכש"כ לתלמידי המקושרים אל אור תורתו כנ"ל. אמנם אף אותם שלא ידעו בו ולא הכירו בו בעודו בחיים חיותו רק שלמד בספרים הקדושים שהניח ברכה אחריו, ונהנים מאור זיו תורתו ומתחזקים עי"ז בעבודת ה' כאשר יורהו הספרים בעבודת ה' לילך בדרכי ה' כו' בוודאי גם המה נק' תלמידיו כי יש להם שייכות אליו ג"כ. כי המה מאמינים בהצדיק ההוא ומקבלים ממנו אור תורתו כי מי שאין לו שייכות אליו אינו מאמין בו כלל וכלל (וזהו שמבואר במ"א שיש לכל צדיק בדורו כמה וכמה אנשים שאינם מאמינים בו [כלל] ואינם רוצים לקבל ממנו כלל וכלל, ואדרבה להיפוך כו' היינו לפי שאין לו חלק בו כלל). כי ענין אמונה הוא מלש' ויהי אומן כו' שנמשך לשרשו, ולכן נק' בניי מאמינים כו' כי המה חלק אלוה ממעל ממש לכן נמשכו לשרשן. וכמו"כ הוא אמונת הצדיקים לפי שהם שרשים, והענפים נמשכים לשרשן כמבואר במ"א. ובוודאי אותם הלומדים בספרים הקדושים ומתנהגים בדרכי ה' עפ"י אשר הורהו ומשתעשע ונהנה מאוד מאור תורתו הם כולם נקרי' תלמידי ממש ויכול לדבק אליו את נפשו בהתקשרות עצומה כמו בעודו בחיים ממש.

באבות ספ"ד, ואע"פ שהדין נמשך ע"י ספי הגבורה שאינה הבורא עצמו ית' (אע"פ שהיא אלהות כנ"ל) מ"מ אין ההמשכה מהספי' בעצמה אלא מהבורא ית' שרן ע"י ספי' הנ"ל ונמצא הוא הדין כו' וכן הוא הנותן המתן ע"י ספי' החסד ולא כמו שבמשל הסוכן בעצמו נותן ולא המלך כו' ואין לומר דא"כ לא א"ש מ"ש כי מי שיש לו ריב כו' יבקש מהמלך שיצוה אל היושב על המשפט לא שיצוה אל הסוכן כי תהי' שאלתו בטעות, והניחא במשל שהיושב על המשפט והסוכן הם שני אנשים נפרדים ושניהם אינן המלך ואין בכח האיש היושב על המשפט לתת מתן כו' ומש"ה כששואל שיצוה אל השני הוא שאלה בטעות, משא"כ למעלה בנמשל שהבורא ית' הוא עצמו היושב על המשפט ע"י התלבשותו בספי' הגבורה והוא עצמו הסוכן הנותן מתן ע"י החסד. וא"כ אף אם האדם שואל המתן מהמלך ממ"ה הא"ס ב"ה שיצוה אל השופט כו' האיך יקרא זה שאלה בטעות שהרי הוא ית' הוא השופט והוא עצמו הנותן מתן כו', דמ"מ כיון שהבורא ית' דרכו להשפיע המתן ע"י התלבשותו בחסד ולא ע"י התלבשותו בגבורה א"כ כששואל ממנו המתן לשישפיע לו ע"י התלבשותו בגבורה הוא טעות, והן אמת כי הבורא ית' יוכל להשפיע חסד ג"כ ע"י הגבורה כי מדותיו ית' כל א' כלולה מכולן אלא שלזה צריך זכות גדול להפך מדה"ד לרחמים כי במדת הדין דרכו לדקדק כמ"ש שמים לא זכו בעיניו כו' וארז"ל ע"פ וימהר משה מה ראה אמת ראה כו' אם לא ע"י זכות גדול ועצום משא"כ ע"י מדת החסד דרכו להטיב לרעים ולטובים כו', ואמנם קושיית הריב"ש ז"ל מי מכניס אותנו בכ"ז הלא טוב להתפלל סתם לשם ית' כו' ר"ל לעלת העלות כמו שהוא למעלה מהתלבשותו בי"ס עדיין והוא ידע באיזו דרך ישלים המבוקש אם ע"י שיתלבש בספי' החסד כו' לפי ענין בקשתו של זה והיא קושיא אלימתא לכאורה: (וליישב זה צ"ל ענין ההלל שמשבחים לו ית' כדי להמשיך עי"ז המדות מהעלם לגלוי דאל"כ הרי לאו מכל אינון מדות איהו כלל וע"י ההילול מתלבש בהן כו' וכמ"כ ע"י הזכרת השם השייך להספי' ההוא מתלבש בה ויומשך בקל יותר המבוקש כו').

ח) והנה במ"ש יבואר לנו ישוב נכון לקושיית הריב"ש ז"ל בתשובותיו סי' קנ"ז על המכוונים בתפלתם בענין הספירות, ומתחילה צריך אני להעתיק קצת לשונו וז"ל, ופעם א' שאלתי לו (להמקובל דון יוסף ז"ל ששבחו מאד הריב"ש איך שהי' חכם בתלמוד וחסיד גדול) איך אתם המקובלים בברכה אחת מכוונים לספירה ידועה ובברכה אחרת לספירה אחרת ועוד הכי יש אלהות לספירות שיתפלל אדם להן, וענה לי חלילה שתהי' התפלה כי אם לשם ית' עלת העלות אבל הדבר הזה כמו מי שיש לו ריב ושואל מן המלך שיעשה לו דין יבקש ממנו שיצוה אל היושב על המשפט שידין לו לא שיצוה זה אל הסוכן הממונה על האוצרות כי תהי' שאלתו בטעות, וכן אם ישאל מן המלך שיתן לו מתן לא יאמר לו שיצוה אל השופט אבל שיצוה אל הסוכן, וכן אם ישאל ממנו יין יבקש שיצוה זה לשר המשקים ואם ישאל לחם יאמר לשר האופים לא בהפך זה, כך הוא בענין התפלה שהיא לעולם לעלת העלות אלא שמכוין המחשבה להמשיך השפע לאותה ספירה המתייחסת לאותו דבר שהוא מבקש עליו כמו שתאמר שבברכת על הצדיקים יכוין לספי' הנק' חסד שהיא מדת רחמים ובברכת המינין יכוין לספירה הנק' גבורה שהיא מדת הדין והקש על זה, זה ביאר לי החסיד הנז' מכוונת המקובלים והנה טוב מאד, אמנם מי מכניס אותנו בכל זה הלא טוב להתפלל סתם לשם ית' בכונה והוא ידע באיזה דרך ישלים המבוקש כמאמר הכתוב גל על ה' דרכיך ובטח עליו והוא יעשה, וזה מה שאמר הרב הגדול רבי שמשון דקינן ז"ל שהזכרתי למעלה, אני מתפלל לדעת זה התינוק כלומר להוציא מלב המקובלים שמתפללים לספי' כו' עכ"ל. והנה בתחלה צריך לבאר קצת דברי המקובל הנ"ל, שלא יחשוב המעיין שהמשל דומה לנמשל ממש שלהמשיך השפע לאותה ספירה כו' הוא כמו שאמר במשל שמבקש מהמלך שיצוה אל הסוכן כו', לפי שלמטה במשל הסוכן או השופט הם אנשים נפרדים ולא המלך והשופט הוא הדין ולא המלך וכן הסוכן נותן המתן לא המלך אלא שהמלך מצוה כו', ואין כן למעלה בו ית' שהוא בעצמו ית' הוא הבורא הוא הדיין כו' כמו שמבואר

(יט) אמנם הנה סדר ההתכוננות בהעבודה דתפלה, הנה תחלה צריכים להתבונן בדברים תחתונים כדומם וצומח הגשמיים, דבכל נברא ויצור פרטי הרי יש בו כח אלקי המהווה ומגדל אותו תמיד מאין ליש, וכמא¹ אין לך עשב מלמטה שאין לו מזל מלמעלה המכה בו ואומר לו גדל, שעי"ז הוא הצמיחה של העשב מקטנות לגדלות, ובלעדי זאת הרי לא הי' בו בהעשב שום צמיחה וגידול כלל, וכן הוא בכל הנבראים הגשמיים שהשפעת החיות שלהם הוא ע"י המזלות העליונים, וכמ"ש² אני אענה את השמים והם יענו את הארץ, שהמזלות משפיעים³ בכח האלקי שבהם בכל צבא הארץ בדצח"מ ובהד' יסודות ארמ"ע, ולכן הרי הגשמי הנה באמת הוא טפל ובטל אל הרוחני, וכמו הגוף שטפל ובטל אל הנפש לפי שהנפש הוא החיות המחי' אותו, ובלעדי הנפש הרי אין בו חיות כלל, ולזאת הנה הגוף בטל אל הנפש ונגרר אחריו ומתנהג בכל עניניו רק עפ"י רצון הנפש, ודבר זה הרי האדם עצמו יודע זאת ומרגיש בעצמו שאין הגוף מנהיג אותו כ"א הנפש, והגוף נגרר אחר הנפש, וכמו שאנו רואין במוחש שלפעמים הרי האדם עושה כמה ענינים בעניני חיי בשר, ואפילו בעסק מו"מ, שאינו לפי הבנתו ולא לפי טובתו הגופנית, אלא שהוא מפני המשכת לבו לזה בלא טעם ושכל, דהמשכה זו היא המשכה מרוחניות הנפש*, שבא בהמשכת לבו להדבר, והגוף נגרר אחר הנפש לפי שבטל אל הנפש, וע"י ביטול הגוף אל הנפש הנה עי"ז הוא חי מהנפש, דזהו דכללות⁴ הענין דגוף ונפש, דחיות הגוף הוא ע"י ביטולו אל הנפש דוקא, וכן הוא גם בפרטי אברי הגוף וגשמיותו, דזה מה שהאבר הוא כלי אל אור וחיות הנפש, הוא דוקא כשהוא בטל אל הנפש, ולכן הנה אם ח"ו יש איזה קלקול באברי הגוף דאז אינו כלי אל אור הנפש, הרי אז הנה האבר ההוא אינו מקבל חיות מהנפש עד שיתרפא ויתתקן האבר להיות כלי לאור וחיות הנפש, וענין רפואתו ותיקונו הוא מה שנעשה בטל ונגרר אחר חיות הנפש, וטעם הדבר הוא לפי דכל חיותו של הגוף מן הנפש הוא ע"י ביטול הגוף אל הנפש, וכן הוא בכל הנבראים והיצורים שהן בטלים באמת לגבי הכח הרוחני השופע חיות בהם, כי כל חיות הוא ע"י הביטול דוקא, שע"י שהוא בטל לאלקות הנה עי"ז דוקא הוא כלי שיחי' מהאור והחיות אלקי וכמ"ש⁵ יראת ד' לחיים, ולכן⁶ מלאכים העליונים חיים יותר מפני הביטול שבהם⁷, דבאמת הוא כן גם בנבראים התחתונים דכולם בטלים לאלקות, ועי"ז הם חיים מהאור וחיות אלקי הנמשך להם ע"י המזלות ברצון הבורא ית', רק שבנבראי' התחתונים אינו נראה בהם הביטול האמיתי מפני הגשמי' והחומריות שלהם, והיינו דבסיבת חומריות גשמיותם אינו נראה בהם הביטול האמיתי כמו שהוא, אלא שבא בכיטול טבעי כמו זה מה שהגוף נגרר אחר הנפש כנ"ל, וסיבת הדבר מה שהביטול האמיתי אינו נראה הוא בסיבת ירידת העולם ע"י חטא עה"ד, דהרי קודם החטא הרי גם בנבראי' התחתונים הגשמיים* הי' נראה בהם הביטול האמיתי באמת, וע"י חטא עה"ד ירד העולם ונתגשם⁸ ואינו נראה הביטול האמיתי כמו שהוא לאמיתתו, אבל באמת הרי כל נברא גשמי בטל הוא אל הכח האלקי השופע בו, ועד"ז הוא ביטול המזלות הרוחנים לגבי העליונים מהם, וכמ"ש⁹ וגבוה מעל גבוה שומר וכו', שהמזלות מקבלי' שפעם משמרי האופנים, והאופנים מקבלים שפע חיותם מהחיות, וכנ"ל¹⁰ דרוח החי' באופני', דבאופנים וחיות הרי ביטול האופנים אל החיות כמו¹¹ ביטול כל עלול אל העילה שלו, וגבוה מעל גבוה עד מקור הראשון שמהוה עולם היותר עליון דבי"ע שהמהווה הוא דבר ד' ורוח פיו ית' דבחי' מל' דאצי' שהיא עיקרא ושרשא דכולהו עלמין, דהארת בחי' המל' ה"ה מתפשט¹² בכל העולמות עד גם בעולם התחתון שהשפעת החיות הוא מהמזלות, הרי עיקר החיות ויסודו הוא בחי' הארת המל' שמתלבש בהם ונשפע על ידן. וזהו דכתיב אתה עשית את השמים וגו', שהוא עולם הבריאה, הארץ וכל אשר עלי' עולם העשי', הימים וכל אשר בהם עולם היצי', ואח"כ אומר ואתה מחי' את כולם וגו' דהן אותיות הדיבור

* מורחני' הנפש: ראה ד"ה ויחלוס תש"ח (קונטרס נב) פ"ט ואילך [ספר המאמרים תש"ח ע' 87 ואילך].

* בנבראים התחתונים הגשמי': להעיר מפרד"א פ"א: כסבורין (הבריות) שהוא בוראן ובאו כולם להשתחוות לו. ובת"ז תי' נו: כגוונא דאדם דלעילא דהוה סגדין לי' הכי הוה סגדין לאדם דלתתא. ועייג"כ זח"א רכא, ב. זח"ב נה, א. זח"ג קז, ב.

תרס"ה ע' נה. ועוד.

(6) ראה בשם הרב המגיד ממעזריטש: סידור עם דא"ח פב, ג. סהמ"צ להצ"צ טז, ב. וראה גם מאמרי אדמו"ר האמצעי קונטרסים ע' טט. ספר המאמרים עטר"ת ע' רסט. תרפ"ז ע' קיט. ועוד.

(7) בספר המאמרים השי"ת שבהערה: 1 שלהם.

(8) ל"ת להאריז"ל פ' בראשית (ד"ה ונבאר). שער מאמרי רשב"י לזח"ג פג, א. לקו"ת מסעי פט, ג. ובכ"מ.

(9) קהלת ה, ז (בשינוי לשון).

(10) סעיף יא (לעיל ע' כד).

(11) כ"ה בכתי"ק, בהעתקה ובספר המאמרים השי"ת שבהערה 1.

ואוצ"ל: הוא כמו.

(12) כ"ה בכתי"ק ובהעתקה. שם: מתפשטת.

(1) ראה ב"ר פ"י, ו. זהר ח"א רנא, א (בהשמטות). ח"ב קעא, ב. מו"נ ח"ב פ"י. תניא אגה"ת פ"ו (צו, א). אגה"ק סוס"כ (קלב, א). מאמרי אדמו"ר הזקן על מארז"ל ע' קלה ואילך. מאמרי אדמו"ר האמצעי דברים ח"ג ע' תתעו ואילך. ספר המאמרים תרפ"ט ע' 153.

(2) הושע ב, כג (ושם: אענה נאם ה' אענה את השמים והם יענו את הארץ).

(3) "יענו" לשון השפעה - ראה סידור עם דא"ח שג, א. תורת חיים בראשית כא, ג. שער האמונה לד, ב. שערי תשובה ח"א כ, א. ועוד.

(4) בספר המאמרים השי"ת שבהערה 1: כללות.

(5) משלי יט, כג. וראה עבודת הקודש ח"א (חלק היחוד) ספכ"ו. לקו"ת שלח מה, ג. אוה"ת בראשית ח"ה תקמו, א. ספר המאמרים

עליון¹³ דבחי' מלכות דאצי', שזהו ואתה האותיות מא' ועד תי"ו¹⁴, והוא"ו הוא האור פנימי היינו רצון העליון בציור הנבראי' כמו שהוא בח"ע, ובא ונמשך לבחי' אתה, שהוא בחי' דיבור העליון להיות מחי' את כולם, דאור וחיות זה נמשך בכל העולמות, וכולם בטלים באמת אל הדבר ד' המחיי' אותם, רק שבזה יש הפרש בין נבראי' העליונים הרוחנים להנבראים התחתונים הגשמיים, דנבראים העליונים נראה ונגלה הביטול שלהם, ונבראים התחתונים אין זה נראה ונגלה, אבל באמת הנה גם הם בטלים בתכלית אל החיות האלקי, דבאמת הנה לבד זאת דכל הנבראים בטלים בעצם מציאותם, שהרי כל מציאותם של הנבראים הוא רק מהכח האלקי המהווה אותם וממילא הרי אין מציאו' לעצמן כלל, לבד זאת הרי גם כמו שהם במציאות הנראה¹⁵ ה"ה בטלים בתכלית אל החיות האלקי המתלבש בתוכן ומחי' אותם.

קיצור. יבאר דסדר ההתבוננות צ"ל תחלה בדברים התחתונים, הגוף נגרר אחר הנפש, המשכת הלב בלי טעם, ואם אינו בטל הוא חולי, הנבראים העליונים והתחתונים קבלת חיותם ושפעם הוא ע"י ביטול וההפרש העליונים מרגישים ונראה הביטול, והתחתונים הגשמיים מכסה הביטול.

ענינים. "התחלת ההתבוננות מדצ"ח. "נבראים, א) עליונים ביטולם נראה, ב) תחתוני ביטולם בעולם.

וזהו כל המעביר על מדותיו מעבירים לו על כל פשעיו, דמעביר על מדותיו הוא בא ע"י העבודה בהתגלות הלב דוקא שנוגע¹ בעבודה בפועל, והגם דהעבודה דפנימית הלב הרי יש בזה מעלה עליונה יותר, אמנם זהו המעלה במעלת ההשגה, אבל להיות עבודה בפועל הוא ע"י התגלות הלב דוקא, ולכן מעבירים לו על כל פשעיו, אבל בתנאי למי שמישים עצמו כשיריים, והיינו שיהי' נרגש אצלו בו בעצמו שהוא רק שיריים בלבד, והעיקר הוא האור וחיות אלקי, ואז מעבירין לו על כל פשעיו, וגם אם ח"ו נקנסה עליו איזה ענין לא טוב ר"ל, הנה מאחר שמעביר על מדותיו ונרגש אצלו כי כל הענינים הם רק שיריים, והגם שעדיין לא בא לידי מדריגה זו לפנימיותה ועצמותה, אבל כאשר הנהגתו בכל עניניו הוא באופן כזה להיות מעביר על מדותיו, אז הנה מעבירין לו על כל פשעיו וזוכה לחיים¹.

סיום. מעלת עבודת המוח בהשגה, ועבודת הלב בפועל, מעביר על מדותיו בפועל וזוכה לחיים.

13) כ"ה בכתי"ק, בהעתקה, בספר המאמרים הישי"ת שם. ובספר המאמרים עת"ר שבהערה 1: דיבור העליון.
14) ראה זהר ח"א טו, ב. ח"ב רסא, א. תניא שעהיוה"א פ"ב.
15) כ"ה בכתי"ק ובהעתקה. בספר המאמרים הישי"ת שבהערה 1: הנברא.

13) כ"ה בכתי"ק ובהעתקה. שם: שנוגע לו.
14) הקיצור דשנת הישי"ת: יבאר ההתבוננות בצבא הארץ שהעיקר הוא החיות והנפש, והגוף טפל ובטל אליהם ועי"ז חי. וכן הוא בכל הנבראים לגבי חיות האלקי. למטה אינו ניכר הביטול האמיתי מפני גשמייתם.

לקוטי דיבורים [ג].

שמיני עצרת ושמחת תורה תרצ"ד

חי, וכשעזר השי"ת ושמע מאמר חסידי - היה לו הדבר למשיב נפש.

האברכים החסידיים בימים שעברו, התמסרו לחיים החסידיים. האוירה החסידית והחיים החסידיים הקיפו אותם וחדרו לתוכם. כל מה שראו אצל חסיד קשיש היה בו משום חוק, לא שאלו מדוע, היה זה אצלם בפשיטות שכך צריך להיות, ושרק בהנהגה כזו האדם הוא חסיד.

פשיטות ההנהגה של החסידים הראשונים היתה לנצל את כל הכוחות כדי להביא את האימרה ששמעו - אל תוך הלב, ולהשתמש בה בלכתם בשוק או בכפר, חיו באותה אימרה כל עשרים וארבע שעות היממה, קראו בה קריאת שמע לפני השינה, פקחו בה את העיניים עם היקיצה מהשינה, התפללו וחיו באותה אימרה כל אחד בהתאם למלאכתו ופרנסתו הגשמית.

ברשימות שנות הילדות שלי ישנה רשימה מחורף תרנ"ד, ממה שסיפר לי מורי של אז, הרשב"ץ נ"ע, על התנהגותם של זקני החסידים שהיו בצעירותם אצל רבנו הזקן בליאדי. הוא ראה אותם בעירתו שווינציאן בשנת

א. התוועדות חסידית בימים עברו היתה יסוד בחיים, היא הניחה יסודות בחיים ממש. אחרי התוועדות הרגישו שנעשו זכים יותר. בין אם ההתוועדות הסירה לגמרי את הרפש של המדות הרעות ושטפה את הלכלוך של הרגלויות השונות, ובין אם עדיין לא שטפה את הכל - בכל אופן, במדה מסויימת, נעשו כל הדברים הלא-טובים מאוסים בלב. היו מסתכלים על העבר בכאב. ולא זו בלבד שההתוועדות הביאה להחלטה שהעבר אינו טוב, ושהנהגה הקודמת איננה טובה, אלא היא גם הביאה להסכמה חזקה להנהגה טובה על להבא. כלומר, ההתוועדות העמידה את ה"סור מרע" ואת ה"ועשה טוב" בדרגה עליונה יותר.

"רע" ו"טוב" אצל חסידים בימים שעברו היו בדרגה אחרת לגמרי מכפי שהם כיום. הפשטות אצל החסיד היתה שיש לעמול כדי להכניס אור, להאיר את עצמו. כלומר, לרחוץ את ה"אני" באור של עבודה בפועל ממש.

אברך חסידי התגעגע לדבר חסידות, עקב במבטים דרוכים אחרי חסיד קשיש, השתוקק לשמוע דבר חסידות

לדרגות כאלו שהטוב הקודם נעשה מאוס כמו רע, כענין
"וישן מפני חדש תוציאור"¹.

התוועדות חסידים בימים עברו היתה ברכת אלקים,
היא פתחה צוהר בפניות החשוכות של כל אחד, להאיר
אותן באור החסידות.

ההתוועדות היתה יסוד בחיים הגשמיים ויסוד בחיים
הרוחניים. שניהם, גם החסיד המבוגר, המדריך והמנהיג,
וגם החסיד הצעיר, המודרך והמונהג, ידעו את מעמדם
ומצבם. לאברכים היה דרך ארץ פנימי כלפי חסיד מבוגר,
כל אחד ידע את מקומו, וגם זקני החסידים ידעו
התחייבויותיהם כלפי האברכים.

בעבר היו "אודנין דשמעין", אזניים ששומעות, ורבים
היו האברכים שהיו להם אזניים ששומעות וקולטות.

בשעת התוועדות היו מדברים דברי חסידות, והשיחה
היתה בהבנת הענין, לפרקו ולהראות כיצד יש להבין אותו.
הצעירים היו שואלים והמבוגרים היו עונים. כך הוא הסדר
של מקבל אמיתי, שבשעה שעליו לשמוע הוא עמל על
השמיעה. כפי הידוע שכדי להיות "מקבל" יש צורך בניגועה
גדולה. להיות תלמיד זו עבודה, וככל שאדם יגע יותר להיות
תלמיד-מקבל, הוא נעשה יותר כלי לקבלה. אלא שכל זה
הוא רק בשעת הלימוד. ואילו כשצריכים לדבר ולשואל, יש
לדבר באופן של "ברור מילולי". מי שמוכן תמיד רק לקבל
- ספק אם הוא מקבל גם בשעה שעליו להיות רק מקבל.

ב. ברבי וחסיד, כלומר בקשר שבין רבי וחסיד, ישנם
ארבעה אופנים:

(א) רב ותלמיד - משפיע ומקבל.

(ב) התקשרות ודביקות, כלומר ההתאחדות של חסיד
ורבי, ששניהם מתאחדים ומתקשרים בהתאחדות גמורה על
ידי תורה ועבודה. וכמאמר הידוע של הוד כ"ק אדמו"ר
הרה"ק זצוקללה"ה נב"מ זי"ע שענה ב"יחידות" לאחד
שביקש להיות מקושר: כל התקשרות היא על ידי תורה,
למד את החסידות שאני אומר ותהיה למקושר.

(ג) רבי וחסיד - אב ובן.

(ד) רבי וחסיד - "מאור" ו"אור". גם באופן של "מאור"
ו"אור" שהוא הדרגה הגבוהה ביותר, העיקר הוא
ההתקשרות הפנימית והעצמית. אין זו רק התקשרות שאחד
זוכר את השני תמיד, החסיד את הרבי והרבי את החסיד,
אלא התקשרות והתאחדות כזו שכל אחד משלים אמיתת
מהותו של השני, כמו "אור" ו"מאור" - "מאור" מגלה אור
עצמי ו"אור עצמי" הוא גילוי ה"מאור", כי הא בהא תליא
(=זה בזה תלוי), וכך הוא ברבי וחסיד, וכל זה מתגלה בציור
של אהבה פנימית.

תר"ג. ביניהם היה ר' יצחק החייט אשר בשעת העבודה היה
מדבר עם פועליו בעניני חסידות.

לאו דוקא אצל חסידים, כי אם אצל יהודים יראי אלקים
בכלל, היתה אז הרוחניות עיקר והגשמיות טפל. צרכי
החיים הגשמיים היו מוגבלים בהגבלות מסויימות, עסקו
בעניני עסק ופרנסה, ניהלו בתים לגדל ולהדריך ילדים, היו
לאנשים בתים משלהם, היו לבושים היטב ובנקיון, החזיקו
צאצאים נשואים סמוכים לשולחן ההורים, חיו חיים
שקטים וישרים, איש איש לפי מקומו.

ברם, ה"אני" של יהודי היה תורה, מצוות וחסידות. היו,
לא עלינו, גם עניים, לחוצים בפרנסה שהיו טרודים מאד
וחיו בדחקות ובעניות גדולה לא-עלינו, אך כל זה לא פגע
ב"אני" האמיתי. ה"אני" האמיתי היה תורה ויראת שמים.

בעבר לא היתה קיימת המחיצה של גאווה המפסקת בין
בני אדם. ודאי שהיו הבדלים ודרגות שונות, אבל הכל היה
רציני. וכשם שלא היתה מחיצה בין העני לבין הבעל-הבית
והגביר, שכן אנשים לא נמדדו על פי חוטי הכסף והזהב
שלהם, כי אם הוערכו לפי מדת השכל והמדות הטובות,
מבלי להתחשב במצבם הגשמי, כך לא היתה שום מחיצה
בין היהודי הפשוט לבין היהודי בן התורה או היהודי
החסיד. לעם-הארץ הפשוט היה רגש-נשמתי בגדלותו של
בן התורה והחסיד, והחסיד הגדול ביותר ראה את המעלה
הגדולה של האמונה הפשוטה הגלומה בכל תנועה של
היהודי הפשוט ביותר.

יותר מאשר קינא היהודי הפשוט ב"משכיל" וב"עובד",
קינא ה"עובד" ביהודי הפשוט. הוא ראה ביהודי הפשוט את
האמת, את יראת השמים הטבעית, הנעימות של מצוה,
העונג של מדה טובה והעריבות של אהבת רעים.

היהודי הפשוט היה אילן בריא של חינוך טוב, חינוך של
יראת שמים וקבלת עול, חינוך שחקק בכל ילד יהודי את
ההנחה שהצעד הראשון שעל יהודי לעשות בקומו משנתו
הוא ללכת אל בית המדרש, לומר פרק תהלים ולהתפלל
בציור.

שעת בין מנחה לערבית בבית המדרש עם לימוד
האגדה, נתנה לנו יהודים טובים וזכים, יהודים עם לבבות
זכים, רעיונות טהורים ובעלי צדקה, יהודים בעלי רגש
באהבת התורה ואהבת ישראל.

מגדול ועד קטן היה ה"אני" של יהודי - תורה, יראת
שמים ומדות טובות, וממילא היה האויר אחר, זך יותר.
ובאו הרביים ופקחו את העיניים בחסידות, כך שממילא
הטוב והרע של חסידות הם בדרגה אחרת לגמרי. עם כל
התוועדות גדלו ההבנה והידיעה של הטוב עד שהגיעו

(1) ויקרא כו, י. וראה בבא בתרא צא, ב.

ב"ה, כ"ח אדר א', תשי"ט
ברוקלין.

הרה"ג ווי"ח אי"א נוי"נ צנמי"ס
מו"ה יחיאל צבי שי' הלוי

שלום וברכה!

בהמשך לשיחתנו ולדברי כת"ר בהקדמתו ע"ד ספרו מצבת זכרון אשר מו"ל,

נוסף על מה שביארו מהתועלות שבדבר - גדולי ישראל מחברי סדרי דורות וספרי זכרונות,

חשיבות מיוחדת לספרים מסוג זה בתקופתנו זו בלבול המוחין מאין כמוהו, בלבול בתחבולות שונות ומשונות, ולכל לראש ע"י סילוף המאורעות בימים שקדמונו, גם בשנים הכי אחרונות, וזה אשר דוקא במחנה החרדים לדבר ה' לא התעסקו ככל הדרוש, ומכמה טעמים שאין כאן מקומם, בציון ותאור דברי ימי עמנו וגדוליו האמיתיים, מתפשטת ההנחה שסיפור ותאור האמור כמו שבא בספרי החפשים למיניהם, מתאים במילואו וכו' וכן בהנוגע למנהיגי ישראל האמיתיים וגבוריו, איזהו גבור הכובש את יצרו, שמזה נמשכת הגבורה האמיתית גם בכל העניינים, מעטים במאד מאד תאור נשיאי ישראל וגדולי ישראל בדור שקדמונו ושלפני זה, ובפרט תאור מתאים להמציאות ותאור מלא.

שלכן משנה תועלת אשר הדור הצעיר וגם אלה שכבר באו בשנים ידעו וגם יספרו לבניהם ע"ד מנהיגי ישראל אשר עמדו על המשמר ומסרו נפשם על הנוגע לעדתם ולכל בני ישראל בכלל בעניניהם הרוחניים ובעניניהם הגשמיים, וכמודגש ביחוד בדברי ימי החסידים ונשיאי החסידים ועד למייסד תורת החסידות הכללית הבעש"ט, אשר תחלת פעולתו היתה בהטבת מצבם הכלכלי של בני ישראל, וכמקובל בזה כמה פרטים בפרט בבית הרב נשיא מפי נשיא עד לרבנו הזקן, מה ששמע ממורו הרב המגיד מה ששמע מהבעש"ט, ומקצת מסופר גם בזכרונות כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע אשר באו בדפוס, והרי כולם מרועה אחד, אשר כל רועי ישראל ומנהיגיו בדרך תורתנו תורת חיים, שמו את האמור לקו בפעולותיהם, טובת קהלתם, סביבתם והמדינה.

ויהי רצון אשר כתכלית הפנימי של כל ספרי זכרונות, הנה גם ע"י ספרו האמור יתבוננו הקוראים בדרכי גדולי ישראל ומנהיגיו, ומזה יראו וכן יעשו לפי היכולת המעמד ומצב כאו"א בסביבתו ובעירו.

בברכה אשר מתוך בריאות הנכונה והרחבה יוסיף בפעולות להפיץ היהדות וענייני וגם ע"י תאור מעשי צדיקים וגדולי ישראל בכדי שילמדו מהם, וכלשון רבנו הזקן, לדבוק בידועי ה' ובתורתו כו', ונכפל הציווי כו' כדי ללמוד מעשיהם כו' ולהתחבר להם בכל מיני חבור (שו"ע אדמו"ר הזקן חלק או"ח סי' קנ"ו סעיף ד'),

ובברכה לבשו"ט.

בת"ח אשר קבלת הסי' לחם שמים ע"ס זרעים-מועד. וחבל שאין רשימת ספרי היעבץ שלימה. והטעם ע"ז הנרמז עליו בסיום ההקדמה - דיו שלא לפרט תוכן הספר כ"א שמו וכו'.

א ויקרא אל־משה וידבר יהוה אליו
 מאהל מועד לאמר כס"י: ב דבר אל־בני ישראל
 ואמרת אליהם אדם פיי־יקריב מכם קרבן
 ליהוה מן־הבהמה מן־הבקר ומן־הצאן

א ויקרא למשה ומליל יי עמה
 ממשפן זמנא למימר: ב מליל
 עם בני ישראל ותימר להון אנש
 ארי יקרב מנכון קרבנא קדם יי
 מן בעירא מן תורי ומן ענא

רש"י

"קול ה' בכח, קול ה' בְּהִדְרָה, קול ה' שֶׁבַר אַרְזִים".
 אס־פן, לְמַה נֶאֱמַר "מֵאֵהָל מוֹעֵד"? מִלְמַד שֶׁהִיא
 הַקּוֹל נִפְסָק. פִּיּוּצָא בּוּ: "וְקוֹל כְּנָפֵי הַכְּרוּבִים נִשְׁמַע
 עַד הַחֲצַר הַחִיצוֹנָה". יְכוּל מִפְּנֵי שֶׁהַקּוֹל נִמּוּף?
 תְּלִמּוּד לֹאמַר: "בְּקוֹל אֱל־שְׂדֵי בְּדַבְרוֹ". אס־פן,
 לְמַה נֶאֱמַר: "עַד־הַחֲצַר הַחִיצוֹנָה"? שְׂפִינָן שְׂמַגִּיעַ
 שָׁם, הִיא נִפְסָק: מֵאֵהָל מוֹעֵד לֹאמַר. יְכוּל מִכָּל
 הַבַּיִת? תְּלִמּוּד לֹאמַר: "מֵעַל הַכַּפְּרֹת". יְכוּל מֵעַל
 הַכַּפְּרֹת כָּלָּה? תְּלִמּוּד לֹאמַר: "מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרִבִים":
 לֹאמַר. צָא וְאָמַר לָהֶם דְּבָרֵי כְּבוֹשִׁין: 'בְּשִׁבְלֵיכֶם
 הוּא נִדְבַר עִמִּי, שְׂפָן מְצִינוּ, שְׂפָל ל"ח שָׁנָה שֶׁהָיוּ
 יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבַר כְּמִנְדִּים, מִן הַמְּרֻגְלִים וְאֵילָף, לֹא
 נִתְיַחַד הַדְּבָר עִם מֹשֶׁה, שְׂנֵאָמַר: "וַיְהִי כִּאֲשֶׁר־תָּמוּ
 כָּל־אֲנָשֵׁי הַמִּלְחָמָה לְמוֹת... וַיְדַבֵּר ה' אֵלַי לֹאמַר"
 אֵלַי הָיָה הַדְּבָר. דְּבַר אַחֵר: צָא וְאָמַר לָהֶן דְּבָרֵי,
 וְהַשִּׁבְנֵי אִם יִקְבְּלוּם, כְּמוֹ שְׂנֵאָמַר: "וַיִּשָּׁב מֹשֶׁה
 אֶת־דְּבָרֵי הָעָם וְגו'": (ב) אָדָם פִּי־יִקְרִיב מִכֶּם.
 כְּשִׁיקְרִיב בְּקִרְבָּנוֹת נִדְבָה דְּבַר הָעֲנִיָּן: אָדָם. לְמַה
 נֶאֱמַר? מַה אָדָם הָרֵאשׁוֹן לֹא הִקְרִיב מִן הַגְּזוּל,
 שֶׁהַכֹּל הָיָה שָׁלוֹ, אִף אֶתֶם לֹא תִקְרִיבוּ מִן הַגְּזוּל:
 הַבְּהֵמָה. יְכוּל אִף חִיָּה בְּכָלָּל? תְּלִמּוּד לֹאמַר: "בְּקָר
 וְצֹאן": מִן הַבְּהֵמָה. וְלֹא כָּלָּה, לְהוֹצִיא אֶת הַרוֹבֵעַ
 וְאֶת הַנֶּרְבָּע: מִן־הַבְּקָר. לְהוֹצִיא אֶת הַנֶּעֱבֵד:
 מִן־הַצֹּאן. לְהוֹצִיא אֶת הַמְּקַצֵּה: וּמִן־הַצֹּאן.
 לְהוֹצִיא אֶת הַנוֹגֵחַ שֶׁהִמִּית. כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר לְמִטָּה
 מִן הָעֲנִיָּן "מִן־הַבְּקָר", שָׂאִין תְּלִמּוּד לֹאמַר, לְהוֹצִיא
 אֶת הַטְּרָפָה: תִּקְרִיבוּ. מִלְמַד שֶׁשְׂנֵי מִתְּנִדְבִים
 עוֹלָה בְּשִׁתְּפוּת: קִרְבָּנְכֶם. מִלְמַד שֶׁהִיא כְּבָאָה נִדְבַת
 צְבוּר, הִיא עוֹלֶת קִיץ הַמְּזֻבָּח, הַכְּבָאָה מִן הַמּוֹתְרוֹת:

(א) ויקרא אל משה. לְכָל דְּבָרוֹת וּלְכָל אֲמִירוֹת
 וּלְכָל צְוִיִּים, קְדָמָה קְרִיאָה. לְשׁוֹן חֲבָה, לְשׁוֹן
 שְׂמֵלָאכֵי הַשָּׂרֵת מִשְׂתַּמְשִׁין בּוּ, שְׂנֵאָמַר: "וְקָרָא זֶה
 אֶל־זֶה", אָבָל לְנִבְיָאֵי אֲמוֹת הָעוֹלָם נִגְלָה עֲלֵיהֶן
 בְּלִשׁוֹן עֲרָאֵי וְטַמְאָה, שְׂנֵאָמַר: "וַיִּקַּר אֱלֹהִים אֶל־
 בַּלְעָם": וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה. הַקּוֹל הוֹלֵךְ וּמַגִּיעַ
 לְאֲזָנָיו וְכֹל יִשְׂרָאֵל לֹא שׁוֹמְעִין. יְכוּל אִף לְהַפְּסֻקוֹת
 הַיְתָה קְרִיאָה? תְּלִמּוּד לֹאמַר: "וַיְדַבֵּר", לְדַבּוּר
 הַיְתָה קְרִיאָה וְלֹא לְהַפְּסֻקוֹת. וּמָה הָיוּ הַפְּסֻקוֹת
 מְשֻׁמְשׁוֹת? לְתַן רִוַח לְמֹשֶׁה לְהִתְבּוֹנֵן בֵּין פְּרָשָׁה
 לְפְרָשָׁה וּבֵין עֲנִין לְעֲנִין, קַל וְחֹמֶר לְהַדְיֹוט הַלּוֹמֵד
 מִן הַהַדְיֹוט: אֵלָיו. לְמַעַט אֶת אֶהְרֹן. רַבִּי יְהוּדָה
 אוֹמֵר: "ג דְּבָרוֹת נֶאֱמָרוּ בַתּוֹרָה לְמֹשֶׁה וּלְאֶהְרֹן.
 וּכְגַדְגָּם נֶאֱמָרוּ י"ג מַעוּטִין, לְלַמֶּדֶךָ, שְׁלֹא לְאֶהְרֹן
 נֶאֱמָרוּ, אֶלָּא לְמֹשֶׁה שְׂיֵאמַר לְאֶהְרֹן; וְאֵלוֹ הֵן י"ג
 מַעוּטִין: "לְדַבֵּר אִתּוֹ", "מִדְּבַר אֵלָיו", "וַיְדַבֵּר
 אֵלָיו", "וְנוֹעַדְתִּי לָךְ" - פֶּלֶן בְּתוֹרַת כְּהֻנִּים. יְכוּל
 שְׂמַעוּ אֶת קוֹל הַקְּרִיאָה? תְּלִמּוּד לֹאמַר: "קוֹל לוֹ",
 "קוֹל אֵלָיו". מֹשֶׁה שְׂמַע וְכֹל יִשְׂרָאֵל לֹא שְׂמַעוּ.
 (מ"כ בְּשֵׁם הַר"ן שְׂדִיּוֹקוֹ דְּרַש"י מִמָּה שֶׁהַתְּכָה
 הַמִּיַּחֲדָת הַדְּבָר מְרַגְּשֶׁת בְּמַבְטָא יוֹתֵר מֵאֵלוֹ הִיא
 כְּתוּב 'לו' שְׁגַם־פֶּן תּוֹרָה עַל יַחֲוִד הַדְּבָר, אָבָל
 אֵינָה מְרַגְּשֶׁת. וְכַתּוּב 'אֵלָיו' שְׁגַם־פֶּן הִיא תְּכָה
 הַמִּיַּחֲדָת הַדְּבָר, וְאִמְנָם מְרַגְּשֶׁת בְּמַבְטָא, לְהוֹרוֹת
 יַחֲוִד יוֹתֵר, וְהוּא, שְׂמֵשֶׁה שְׂמַע וְכֹל יִשְׂרָאֵל לֹא
 שְׂמַעוּ, וְדו"ק. מְצֵאתִי: מֵאֵהָל מוֹעֵד. מִלְמַד
 שֶׁהִיא הַקּוֹל נִפְסָק וְלֹא הִיא יוֹצֵא חוּץ לְאֵהָל. יְכוּל
 מִפְּנֵי שֶׁהַקּוֹל נִמּוּף? תְּלִמּוּד לֹאמַר: "אֶת הַקּוֹל".
 מֵהוּ הַ"קוֹל"? הוּא הַקּוֹל הַמִּתְפָּרֵשׁ בַּתְּהִלִּים:

תִּקְרִיבוּ אֶת־קִרְבָּנְכֶם כִּשִׁי: ג אִם־עֲלֶה קִרְבָּנוֹ
 מִן־הַבֶּקָר זָכַר תָּמִים יִקְרִיבוּ אֶל־פֶּתַח אֹהֶל
 מוֹעֵד יִקְרִיב אֹתוֹ לְרֹצְנוֹ לִפְנֵי יְהוָה כִּשִׁי:
 ד וְסַמֵּךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ הָעֵלֶה וְנִרְצָה לוֹ לְכַפֵּר
 עָלָיו כִּשִׁי: ה (לו) ה וְשַׁחַט אֶת־בֶּן־הַבֶּקָר לִפְנֵי יְהוָה
 וְהִקְרִיבוּ בְנֵי אֹהֶרֶן הַכֹּהֲנִים אֶת־הַדָּם וְזָרְקוּ
 אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב אֲשֶׁר־פֶּתַח אֹהֶל
 מוֹעֵד כִּשִׁי: ו וְהִפְשִׁיט אֶת־הָעֵלֶה וְנִתַּח אֹתָהּ
 לְנִתְחִיָּה כִּשִׁי: ז וְנִתְּנוּ בְנֵי אֹהֶרֶן הַכֹּהֵן אֵשׁ
 עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְעִרְכוּ עֵצִים עַל־הָאֵשׁ כִּשִׁי:

תִּקְרִיבוּ ית קִרְבָּנְכוֹן: ג אם
 עֲלֵתָא קִרְבָּנָה מִן תוֹרֵי דְכַר שְׁלִים
 יִקְרַבְנָה לְתַרְע מִשְׁפָּן זְמָנָא יִקְרַב
 יתָה לְרֹצְנָא לָה קָדָם יי:
 ד וְסַמֵּךְ יָדָה עַל רֹישׁ עֲלֵתָא
 וְיִתְרַעֲי לָה לְכַפְרָא עֲלוֹהֵי:
 ה וְיַכּוּס ית פֶּר תוֹרֵי קָדָם יי
 וְיִקְרִיבוּן בְּנֵי אֹהֶרֶן כְּהִנְיָא ית דְּמָא
 וְיִזְרְקוּן ית דְּמָא עַל מִדְבַּחָא
 סָחור סָחור דֵי בְתַרְע מִשְׁפָּן
 זְמָנָא: ו וְיִשְׁלַח ית עֲלֵתָא וְיִפְלַג
 יתָה לְאַבְרָהָא: ז וְיִתְנוּן בְּנֵי
 אֹהֶרֶן כְּהִנְיָא אֲשַׁתָּא עַל מִדְבַּחָא
 וְיִסְדְּרוּן אַעֲיָא עַל אֲשַׁתָּא:

רש"י

הראשונה, ומשמעה לשון "הולכה". למדנו,
 שתייהן [ספרים אחרים: ששתייהן] בבני אהרן: בני
 אהרן. יכול חללים? תלמוד לומר: "הכהנים":
 את־הַדָּם וְזָרְקוּ אֶת־הַדָּם. מה תלמוד לומר:
 "דָּם", "דָּם" שתי פעמים? להביא את שנתערב
 במינו או בשאינו מינו. יכול אף בפסולים, או
 בחטאות הפנימיות, או בחטאות החיצוניות, שאלו
 למעלה והיא למטה? תלמוד לומר במקום אחר:
 "את־דָּמוֹ": וְזָרְקוּ. עומד למטה וזרק מן הפלי
 לכתל המזבח למטה מחוט הסקרא פנגד הנזיות,
 לכך נאמר: "סביב", שיהא הדם נתן בד' רוחות
 המזבח. או יכול יקיפנו כחוט? תלמוד לומר:
 "וְזָרְקוּ", ואי אפשר להקיף בזריקה. אי "וְזָרְקוּ",
 יכול בזריקה אחת? תלמוד לומר: "סביב", הא
 פיצד? נותן שתי מתנות שהן ארבע: אֲשֶׁר־פֶּתַח
 אֹהֶל מוֹעֵד. ולא בזמן שהוא מפרק: (1) וְהִפְשִׁיט
 אֶת־הָעֵלֶה. מה תלמוד לומר: "העלה"? לרבות
 את כל העולות להפשט ונתוח: אתה לנתחיה.
 ולא נתחיה לנתחים: (2) וְנִתְּנוּ אֵשׁ. אף־עַל־פִּי
 שהאש יורדת מן השמים, מצוה להביא מן
 ההדיוט: בני אהרן הפהן. כשהוא בכהונו, הא אם

(ג) זָכַר. ולא נקבה. כשהוא אומר "זָכַר" למטה,
 שאין תלמוד לומר "זָכַר", ולא טמטום
 ואנדרוגינוס: תָּמִים. בלא מום: אֶל־פֶּתַח אֹהֶל
 מוֹעֵד. מטפל בהבאתו עד העזרה, מהו אומר:
 יִקְרִיב יִקְרִיב? אפלו נתערבה עולת ראובן בעולת
 שמעון יִקְרִיב כָּל אֶחָד לְשֵׁם מִי שֶׁהוּא. וכן עולה
 בחלין יִמְכְּרוּ הַחֲלִין לְצָרְכֵי עוֹלוֹת וְהָרִי הֵן כֵּלָן
 עולות ותקרב כָּל אַחַת לְשֵׁם מִי שֶׁהוּא. יכול אפלו
 נתערבה בפסולין או בשאינו מינו? תלמוד לומר:
 "יִקְרִיבוּ": יִקְרִיב אֹתוֹ. מלמד, שכופין אותו. יכול
 בעל־כְּרָחוּ? תלמוד לומר: "לְרֹצְנוֹ". הא פיצד?
 כופין אותו עד שיאמר 'רֹצְנָא אֲנִי': לִפְנֵי ה' וְסַמֵּךְ.
 אין סמיכה בכמה: (ד) עַל רֹאשׁ הָעֵלֶה. להביא
 עולת חובה לסמיכה, ולהביא עולת הצאן: הָעֵלֶה.
 פָּרַט לְעוֹלַת הָעוֹף: וְנִרְצָה לוֹ. על מה הוא מרצה
 לו? אם תאמר על פרתות ומיתות בית־דין, או
 מיתה בידי שמים, או מלקות - הרי ענשן אמור.
 הא אינו מרצה אלא על 'עשה' ועל 'לאו' שנתק
 לעשה: (ה) וְשַׁחַט וְהִקְרִיבוּ הַכֹּהֲנִים. מקבלה
 ואילך מצות כהנה. למד על השחיטה, שכשרה
 בזר: לִפְנֵי ה'. בעזרה: וְהִקְרִיבוּ. זו קבלה שהיא

ח וְעָרְכוּ בְנֵי אֶהֱרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת הַנִּתְחִים
 אֶת־הָרֹאשׁ וְאֶת־הַפָּדָר עַל־הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל־
 הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ כִּשׁ"י: ט וְקָרְבוּ וּכְרַעְיוּ
 יְרַחֵץ בַּמַּיִם וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת־הַכֹּל הַמִּזְבֵּחַ
 עָלֶיהָ אִשָּׁה רִיחַ־נִיחֹחַ לַיהוָה כִּשׁ"י: ס ^{ישראל}
 וְאִם־מִן־הַצֹּאן קָרְבָנוּ מִן־הַבְּשָׂבִים אוֹ מִן־
 הָעוֹזִים לְעֹלָה זָכַר תָּמִים יִקְרִיבוּ כִּשׁ"י: יא וְשַׁחַט
 אֹתוֹ עַל יַד הַמִּזְבֵּחַ צַפְנָה לְפָנָי יְהוָה וְזָרְקוּ
 בְּנֵי אֶהֱרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת־דָּמֹו עַל־הַמִּזְבֵּחַ
 סָבִיב כִּשׁ"י: יב וְנִתַּח אֹתוֹ לְנִתְחָיו וְאֶת־רֹאשׁוֹ
 וְאֶת־פָּדָרוֹ וְעַרְךָ הַכֹּהֵן אֹתָם עַל־הָעֵצִים
 אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ: יג וְהִקְרַב
 וְהִכְרַעַם יְרַחֵץ בַּמַּיִם וְהִקְרִיב הַכֹּהֵן אֶת־הַכֹּל
 וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ עָלֶיהָ הוּא אִשָּׁה רִיחַ־נִיחֹחַ
 לַיהוָה: פ ^{ע"ב בחול שני יד} וְאִם מִן־הָעוֹף עָלֶיהָ קָרְבָנוּ לַיהוָה וְהִקְרִיב

ח ויסדרו בני אהרן כהנים את הניתחים
 אבריא את רישא ונת תרבא על
 אעיא די על אשתא די על
 מדבחא: ט וגוה וכרעוהי יחלל
 במיא ויסק פהנא ית פלא
 למדבחא עלתא קרבן דמתקבל
 ברעוא קדם יי: י ואם מן ענא
 קרבנה מן אמריא או מן בני
 עזיא לעלתא דכר שלים וקרבנה:
 יא ויכוס יתה על צדא דמדבחא
 צפונא קדם יי ויזרקון בני אהרן
 פהניא ית דמה על מדבחא סחור
 סחור: יב ויפלג יתה לאברוהי
 ונת רישה ונת תרבה ויכדר פהנא
 יתהון על אעיא די על אשתא די
 על מדבחא: יג וגוה וכרעיא
 יחלל במיא ויקרב פהנא ית פלא
 ויסק למדבחא עלתא הוא קרבן
 דמתקבל ברעוא קדם יי: יד ואם
 מן עופא עלתא קרבנה קדם יי

קרבנו ליהוה והקריב

רש"י

מוסיף על ענין ראשון. ולמה הפסיק? לתן רוח
 למשה להתבונן בין פרשה לפרשה: מן־הצאן
 מן־הבשבים או מן־העזים. הרי אלו ג' מעוטיין,
 פרט לזקן, לחולה ולמזהם: (יא) על ידך
 המזבח. על צד המזבח: צפנה לפני ה'. ואין
 צפון בבמה: (יד) מן־העוף. ולא כל העוף, לפי
 שנאמר: "תמים זכר בבקר בפשבים ובעזים",
 תמות וזכרות בבמה ואין תמות וזכרות בעופות;
 יכול אף מחסר אבר? תלמוד לומר: "מן העוף":
 תרים. גדולים ולא קטנים: בני יונה, קטנים ולא
 גדולים: מן־התרים או מן־בני היונה. פרט
 לתחלת הצהוב שבזה ושבוה, שהוא פסול, שגדול
 הוא אצל בני יונה וקטן אצל תורים:

עבד בבגדי פהן הדיוט, עבודתו פסולה: (ח) בני
 אהרן הכהנים. פשהם בכהונם. הא פהן הדיוט
 שעבד בשמונה בגדים, עבודתו פסולה: את
 הנתחים את־הראש. לפי שאין הראש בכלל
 הפשט, שכבר התו בשחיטה, לפיכך הצריך למנותו
 לעצמו: ואת־הפדר. למה נאמר? ללמדך,
 שמעלהו עם הראש ומכסה בו את בית השחיטה.
 וזהו דרך כבוד של מעלה: אשר על־המזבח.
 שלא יהיו הגזירין יוצאין חוץ למערכה:
 (ט) עלה. לשם עולה וקטירנו: אשה.
 פשישחטנו, יהא שוחטו לשם האש. וכל "אשה",
 לשון אש פושיי"ר בלע"ז: ניחוח. נחת ריח לפני,
 שאמרתי ונעשה רצוני: (י) ואם מן הצאן. ו"ו

ויקרב מן שפניניא או מן בני יונה ית קרבנה: טו ויקרבנה פהנא למדבחה וימלוק ית רישה ויסק למדבחה ויתמצי דמה על בתל מדבחה: טז ויעדי ית זפקה באכלה וירמי יתה לסטר מדבחה קדומא לאתר דמושדין קטמא: יז ויפרק יתה בגדפוהי לא נפרש ויסק יתה פהנא למדבחה על אעיא די על אשתא עלתא הוא קרבן דמתקבל ברעוא קדם יי: א ואנש ארי יקרב קרבן מנחתא קדם יי סלתא יהי קרבנה ויריק

מִן־הַתְּרִים או מִן־בְּנֵי הַיוֹנָה אֶת־קֶרְבָּנוּ כס"י: טו וְהִקְרִיבוּ הַכֹּהֵן אֶל־הַמִּזְבֵּחַ וּמָלַק אֶת־רֹאשׁוֹ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַה וְנִמְצָה דָּמוֹ עַל קִיר הַמִּזְבֵּחַ כס"י: טז וְהִסִּיר אֶת־מְרֹאתוֹ בְּנִצְתָהּ וְהִשְׁלִיךְ אֹתָהּ אֶצְלַ הַמִּזְבֵּחַ קִדְמָה אֶל־מְקוֹם הַדִּשָּׁן כס"י: יז וְשִׁפַּע אֹתוֹ בְּכַנְפָיו לֹא יִבְדִּיל וְהִקְטִיר אֹתוֹ הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחַה עַל־הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ עֲלֶיהָ הוּא אִשֶּׁה רִיחַ נִיחַח לִיהוָה כס"י: ס ב א וְנָפֵשׁ כִּי־תִקְרִיב קֶרְבָּן

רש"י

(טו) וְהִקְרִיבוּ. אָפְלוּ פְרִידָה אַחַת זָכִיא: הַכֹּהֵן וּמָלַק. אֵין מְלִיקָה בְכָלִי, אֶלְא בְעַצְמוֹ שֶׁל כֹּהֵן; קוֹצֵץ בְּצַפְרָנוּ מִמּוּל הָעֶרֶךְ וְחוֹתֵךְ מִפְרָקֵת עַד שְׁמַגִּיעַ לְסִימָנִין וְקוֹצֵץ: וְנִמְצָה דָּמוֹ. לְשׁוֹן "מִיץ אַפִּים", (מִשְׁלִי ל) "כִּי־אָפַס הַמִּץ" (ישעיה טז). כּוֹבֵשׁ בֵּית הַשְּׁחִיטָה עַל קִיר הַמִּזְבֵּחַ וְהֵדָם מִתְמַצָּה וְיֹרֵד: וּמָלַק וְהִקְטִיר וְנִמְצָה. אָפֶשֶׁר לֹאמַר כֵּן? מֵאַחַר שֶׁהוּא מְקַטֵּיר, הוּא מוֹצֵה?! אֶלְא, מַה הַקְטָרָה הָרֵאשׁ בְּעַצְמוֹ וְהַגּוֹף בְּעַצְמוֹ וְכוּ', אִף מְלִיקָה כֵּן. וּפְשוּטוֹ שֶׁל מְקַרָא מְסָרַס הוּא: וּמָלַק וְהִקְטִיר, וְקִדְם הַקְטָרָה, "וְנִמְצָה דָּמוֹ" כְּכֹר: (טז) מְרֹאתוֹ. מְקוֹם הָרְעִי, וְזֶה הַזֶּפֶק: בְּנִצְתָהּ. עִם בְּנֵי מַעֲיָה. וְ"נוֹצָה" לְשׁוֹן דְּבַר הַמְּאוּס, כְּמוֹ: "כִּי נָצוּ גַם־נַעֲוִי", וְזֶהוּ שְׁתַּרְגָּם אֹנְקֵלוֹס: "בְּאוּכְלִיָּה", וְזֶהוּ מִדְרָשׁוֹ שֶׁל אָבִא יוֹסִי בֶן חֲנָן, שְׁאָמַר: "נוֹטֵל אֶת הַקְרָקָבָן עִמוֹ, וְרֹבּוֹתֵינוּ זְכוּרֹנָם לְבָרְכָה אֲמָרוּ: קוֹדֵר סָבִיב הַזֶּפֶק בְּסַפִּין כְּמוֹ אֲרָבָה וְנוֹטֵלָה עִם הַנוֹצָה שֶׁעַל הָעוֹר. בְּעוֹלַת בְּהֵמָה, שְׂאִינָה אוֹכֵלֶת אֶלְא בְּאָבוּס בְּעֲלִיָּה, נֹאמַר: "וְהִקְרַב וְהִכְרַעִים יְרַחֵץ בְּמֵיִם וְהִקְטִיר", בְּעוֹף, שְׁנוּזֵן מִן הַגֹּזֵל, נֹאמַר: "וְהִשְׁלִיךְ" אֶת הַמַּעֲיִם, שְׂאָכְלוּ מִן הַגֹּזֵל: אֶצְלַ הַמִּזְבֵּחַה קִדְמָה. בְּמִזְרָחוֹ שֶׁל כְּבֹשׁ: אֶל־מְקוֹם הַדִּשָּׁן. מְקוֹם שְׁנוּתָנִין שֶׁם תְּרוּמַת הַדִּשָּׁן בְּכָל בֶּקָר, וְדִשׁוֹן מִזְבֵּחַ

הַפְּנִימִי וְהַמְּנוּרָה, וְכֻלָּם נִכְלָעִים שָׁם בְּמְקוֹמָן: (יז) וְשִׁפַּע. אֵין שְׁפוּעַ אֶלְא בֵּיד; וְכֵן הוּא אוֹמֵר בְּשִׁמְשׁוֹן: "וְיִשְׁפָּעוּהוּ כְּשִׁפַּע הַגְּדִי": בְּכַנְפָיו. עִם כְּנָפָיו; אֵינוֹ צָרִיךְ לְמַרֵט כְּנָפֵי נוֹצָתוֹ: בְּכַנְפָיו. נוֹצָה מְמַשׁ. וְהֵלֵא אֵין לָךְ הַדִּיוּט שְׁמַרִיחַ רִיחַ רַע שֶׁל כְּנָפִים נִשְׂרָפִים וְאֵין נִפְשׁוֹ קָצָה עָלָיו. וְלָמָּה אָמַר הַכְּתוּב: "וְהִקְטִיר"? כִּדִּי שִׁיָּהָא הַמִּזְבֵּחַ שְׁבַע וּמִהֲדַר בְּקֶרְבָּנוֹ שֶׁל עֲנִי: לֹא יִבְדִּיל. אֵינוֹ מְפָרְקוֹ לְגַמְרֵי לְשִׁתֵּי חֲתִיכוֹת, אֶלְא קוֹרְעוֹ מִגְּבוּ. נֹאמַר בְּעוֹף: "רִיחַ נִיחַח", וְנֹאמַר בְּבֵהֵמָה: "רִיחַ נִיחַח־וֹ". לֹאמַר לָךְ: 'אֶחָד הַמְרַבָּה וְאֶחָד הַמְּמַעִיט, וְכִלְבֵּד שִׁיכּוֹן אֶת לְבוֹ לְשִׁמִּים': (א) וְנָפֵשׁ כִּי תִקְרִיב. לֹא נֹאמַר "נָפֵשׁ" בְּכָל קֶרְבָּנוֹת נְדָבָה, אֶלְא בְּמִנְחָה; מִי דָרְכוּ לְהַתְנַדֵּב מִנְחָה? עֲנִי. אָמַר הַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, מַעֲלָה אֲנִי עָלָיו כְּאֵלוֹ הַקְרִיב נִפְשׁוֹ: סֵלֶת יִהְיֶה קֶרְבָּנוֹ. הֵאוֹמַר: "הֲרִי עָלִי מִנְחָה", סֵתָם, מִבִּיא מִנְחַת סֵלֶת, שְׁהִיא הָרֵאשׁוֹנָה שְׁבַמְנַחוֹת וְנִקְמָצַת כְּשִׁהִיא סֵלֶת, כְּמוֹ שְׁמַפְרָשׁ בְּעִנְיָן. לְפִי שְׁנֹאמְרוּ כָּאֵן חֲמִשָּׁה מִינֵי מִנְחוֹת, וְכֻלָּן בְּאוֹת אֶפְוִיּוֹת קִדְם קְמִיצָה חוּץ מִזֶּה, לְכַךְ קְרוּיָה "מִנְחַת סֵלֶת": סֵלֶת. אֵין "סֵלֶת" אֶלְא מִן הַחֲטִיין, שְׁנֹאמַר: "סֵלֶת חֲטִיין", וְאֵין מִנְחָה פְחוּתָה מִעֲשָׂרוֹן, שְׁנֹאמַר: "וְעֲשָׂרוֹן סֵלֶת . . . לְמִנְחָה", עֲשָׂרוֹן לְכָל מִנְחָה:

עלה משחא ויתן עלה לבנתא :
 ב ויניחה לות בני אהרן כהניא
 ויקמוץ מתמן מלי קמצה מסלתה
 וממשחה על כל לבנתה ויסק
 כהנא ית אדפרתה למדבחה קרבן
 דמתקבל ברעוא קדם יי :
 ג ודאשתאר מן מנחתא לאהרן
 ולבנוהי קדש קודשין מקרבניא
 דיי : ד וארי תקרב קרבן מנחתא
 מאפה תנורא סלתא גריצן פטירן
 דפילן במשח ואספוגין פטירין
 דמשיחין במשח : ה ואם מנחתא
 מצת בלילת בשמן ורקיקי מצות משחים בשמן : ו ואם מנחה

מנחה ליהוה סלת יהיה קרבנו ויצק עליה
 שמן ונתן עליה לבנה כס"י : ב והביאה אל בני
 אהרן הכהנים וקמץ משם מלא קמצו
 מסלתה ומשמנה על כל לבנתה והקטיר
 הכהן את אזכרתה המזבחה אשה ריח ניחח
 ליהוה כס"י : ג והנותרת מן המנחה לאהרן
 ולבניו קדש קדשים מאשי יהוה כס"י : ס ד וכי
 תקרב קרבן מנחה מאפה תנור סלת חלות
 מצת בלילת בשמן ורקיקי מצות משחים בשמן : ו ואם מנחה

רש"י

אזכרתה. הקמץ העולה לגבה הוא זכרון המנחה,
 שבו נזכר בעליה לטובה ולנחת רוח: (ג) לאהרן
 ולבניו. כהן גדול נוטל חלק בראש שלא
 במחלקת, וההדיוט במחלקת: קדש קדשים. היא
 להם: מאשי ה'. אין להם חלק בה, אלא לאחר
 מתנות האשים: (ד) וכי תקריב וגו'. שאמר:
 "הרי עלי מנחת מאפה תנור"; ולמד הכתוב,
 שביא או חלות, או רקיקין. החלות בלילות
 והרקיקין משוחין. ונחלקו רבותינו במשיחתן: יש
 אומרים: 'מושחן וחזור ומושחן עד שיכלה כל
 השמן שבלג, שכל המנחות טעונות לג שמן, ויש
 אומרים: 'מושחן כמין כ"ף יגנית ושאר השמן
 נאכל בפני עצמו לכהנים'. ומה תלמוד לומר
 "בשמן", "בשמן", שתי פעמים? להכשיר שמן
 שני ושלישי היוצא מן הזיתים, ואין צריך שמן
 ראשון אלא למנורה, שנאמר בו: "זך". ושינינו
 במנחות: כל המנחות האפויות לפני קמיצתן
 ונקמצות על ידי פתיחה, כלן באות עשר עשר
 חלות, והאמור בה: "רקיקין", באה עשר רקיקין:
 (ה) ואם מנחה על המחבת. שאמר: "הרי עלי
 מנחת מחבת", וכלי הוא שהיה במקדש שאופין
 בו מנחה על האור בשמן, והפלי אינו עמק אלא
 צף, ומעשה המנחה שבתוכו קשין, שמתוף שהיא

ויצק עליה שמן. על פלה: ונתן עליה לבנה. על
 מקצתה; מניח קמץ לבונה עליה לצד אחד. ומה
 ראינו לומר בן? שאין רבוי אחר רבוי בתורה, אלא
 למעט. דבר אחר: שמן על פלה, מפני שהוא נבלל
 עמה ונקמץ עמה, כמו שנאמר: "מסלתה
 ומשמנה", ולבונה על מקצתה שאינה נבללת עמה
 ולא נקמצת עמה, שנאמר: "על כל לבנתה",
 שלאחר שקמץ, מלקט את הלבונה בלה ומעליה
 ומקטירה: ויצק... ונתן... והביאה. מלמד
 שיציקה ובלילה כשרים בזר: (ב) הכהנים וקמץ.
 מקמיצה ואילך מצות כהנה: וקמץ משם. במקום
 שרגלי הזר עומדות, ללמדך, שהקמיצה כשרה
 בכל מקום בעזרה, אף באחת עשרה אמה של
 מקום דריסת רגלי ישראל: מלא קמצו. יכול
 מברץ, ומבצבץ ויוצא לכל צד? תלמוד לומר
 במקום אחר: "והרים ממנו בקמצו", לא יהא פשר
 אלא מה שבתוף הקמץ. אי "בקמצו", יכול חסר?
 תלמוד לומר: "מלא". הא כיצד? חופה שלש
 אצבעותיו על פס ידו, וזהו "קמץ" במשמע לשון
 העברית: על כל לבנתה. לבד כל הלבונה היא
 הקמץ מלא: לבנתה והקטיר. אף הלבונה
 בהקטרה: מלא קמצו מסלתה ומשמנה. הא, אם
 קמץ ועלה בידו גרגר מלח או קרט לבונה, פסולה:

עַל־הַמִּחְבֵּת קִרְבַּנְךָ סֵלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן מִצֶּה
 תִּהְיֶה כִּשִׁי׃ ו פְּתוֹת אֶתָּה פְּתִים וַיִּצְקֶת עָלֶיהָ
 שֶׁמֶן מִנְחָה הוּא כִּשִׁי׃ ז וְאִם־מִנְחַת
 מִרְחֶשֶׁת קִרְבַּנְךָ סֵלֶת בְּשֶׁמֶן תַּעֲשֶׂה כִּשִׁי׃
 ח וְהֵבֵאת אֶת־הַמִּנְחָה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מֵאֵלֶּה
 לַיהוָה וְהַקְרִיבָה אֶל־הַכֹּהֵן וְהַגִּישָׁה אֶל־
 הַמִּזְבֵּחַ כִּשִׁי׃ ט וְהָרִים הַכֹּהֵן מִן־הַמִּנְחָה אֶת־
 אֲזִכְרֹתָהּ וְהַקְטִיר הַמִּזְבֵּחַהּ אִשָּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ
 לַיהוָה כִּשִׁי׃ י וְהִנּוֹתֶרְתָּ מִן־הַמִּנְחָה לְאַהֲרֹן
 וּלְבָנָיו קֹדֶשׁ קֹדָשִׁים מֵאִשֵּׁי יְהוָה׃ יא כָּל־
 הַמִּנְחָה אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ לַיהוָה לֹא תַעֲשֶׂה חֶמֶץ
 כִּי כָל־שֵׂאֵל וְכָל־דְּבַשׁ לֹא־תִקְטְרוּ מִמֶּנּוּ
 אִשָּׁה לַיהוָה כִּשִׁי׃ יב קִרְבֵּן רֵאשִׁית תִּקְרִיבוּ
 אֶתֶם לַיהוָה וְאֶל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא־יַעֲלוּ לְרֵיחַ
 נִיחֹחַ כִּשִׁי׃ יג וְכָל־קִרְבֵּן מִנְחַתְךָ בַּמֶּלַח תִּמְלַח
 וְלֹא תִשְׁבִּית מֶלַח בְּרִית אֱלֹהֶיךָ מֵעַל מִנְחַתְךָ עַל כָּל־קִרְבַּנְךָ תִּקְרִיב

על מסרתא קרבנך סלתא דפילא
 במשח פטיר תהי: ו בצע יתה
 בצועין ותריק עלה משחא
 מנחתא היא: ז ואם מנחת רדפא
 קרבנך סלתא במשח תתעבד:
 ח ומיתי ית מנחתא די יתעבד
 מאלין קדם י: ויקרבינה לנת
 פהנא ויקרבינה למדבחא:
 ט וירים פהנא מן מנחתא ית
 אדפרתה ויסק למדבחא קרבן
 דמתקבל ברעוא קדם י:
 י ודאשפתאר מן מנחתא לאהרן
 ולבנוהי קדש קודשין מקרבניא
 די: יא פל מנחתא די תקרבון
 קדם י: לא תתעבד חמיע ארי כל
 חמיר וכל דבש לא תסקון מנה
 קרבנא קדם י: יב קרבן קדמי
 תקרבון יתהון קדם י: ולמדבחא
 לא תסקון לאתקבלא ברעוא:
 יג וכל קרבן מנחתך במלחא
 תמלח ולא תבשל מלח קים

רש"י

משקה נראה פרוחש ומנענע: (ח) אשר יעשה
 מאלה. מאחד מן המינים הללו: והקריבה. בעליה
 אל הכהן: והגישוה. הכהן: אל־המזבח. מגישה
 לקרן דרומית מערבית של מזבח: (ט) את־
 אזכרתה. הוא הקמץ: (יא) וכל־דבש. כל
 מתיקת פרי קרוי "דבש": (יב) קרבן ראשית
 תקריבו. מה יש לך להביא מן השאור ומן
 הדבש? קרבן ראשית, שתי הלחם של עצרת,
 הבאים מן השאור, שנאמר: "חמץ תאפינה",
 ובכורים מן הדבש, כמו בכורי תאנים ותמרים:
 (יג) מלח ברית. שהברית פרוטה למלח מששת
 ימי בראשית, שהבטחו המים התחתונים לקרב

צפה, האור שורף את השמן. וכלן טעונות שלש
 מתנות שמן: יציקה וכלילה ומתן שמן בכלי קדם
 לעשייתן: סלת בלוּלָה בשמן. מלמד שבוללן
 בעודן סלת: (ו) פתות אתה פתים. לרבות כל
 המנחות הנאפות קדם קמיצה לפתיחה: ויצקת
 עליה שמן מנחה הוא. לרבות כל המנחות
 ליציקה. יכול אף מנחת מאפה פנור פן? תלמוד
 לומר: "עליה". אוציא את החלות ולא אוציא את
 הרקיקין? תלמוד לומר: הוא: (ז) מרחשת. כלי
 הוא שהיה במקדש, עמק, ומתוף שהיא עמקה,
 שמנה צבור ואין האור שורפו, לפיכך מעשה
 מנחה העשויין לתוכה רוחשין. כל דבר רך, על־ידי

אלהך מעל מנחתך על כל קרבןך
 תקרב מלחא: יד ואם תקרב
 מנחת בכורין קדם יי אביב קלי
 כנור פרוכן ופיכן תקרב ית
 מנחת בכורך: טו ותתן עלה
 משחא ותשוי עלה לבנתא
 מנחתא היא: טז ונסק פהנא ית
 אדפרתה מגרסה וממשחה על
 כל לבנתה קרבנא קדם יי:
 א ואם נכסת קודשאיא קרבנה אם
 מן תורי הוא מקריב אם דכר אם
 נקבא שלים יקרבינה קדם יי:
 ב ויסמוך ידה על ריש קרבנה
 ויכסנה בתרע משפן זמנא
 ויזרקון בני אהרן פהנאי ית דמא
 על מדבחא סחור סחור:
 ג ויקרב מנכסת קודשאיא קרבנא
 קדם יי ית תרפא דחפי ית גוא
 וית כל תרפא די על גוא: ד וית
 תרמין פלזן וית תרפא די עליהן

מֶלַח כִּשִׁי: ס יד וְאִם־תִּקְרִיב מִנְחַת בְּכוֹרִים
 לַיהוָה אָבִיב קָלוּי בְּאֵשׁ גֵּרֶשׁ בְּרֶמֶל תִּקְרִיב
 אֶת מִנְחַת בְּכוֹרֶיךָ כִּשִׁי: טו וְנָתַתְּ עָלֶיהָ שֶׁמֶן
 וְשִׁמְתָּ עָלֶיהָ לְבָנָה מִנְחָה הוּא: טז וְהִקְטִיר
 הַכֹּהֵן אֶת־אֲזִכָּרְתָּהּ מִגֵּרֶשָׁה וּמִשְׁמֹנָה עַל
 כָּל־לְבַנְתָּהּ אִשָּׁה לַיהוָה: פ רביעי ג א וְאִם־
 יָבִחַ שְׁלָמִים קָרְבָּנוֹ אִם מִן־הַפֶּקֶד הוּא מִקְרִיב
 אִם־זָכָר אִם־נְקֵבָה תָּמִים יִקְרִיבוּ לִפְנֵי
 יְהוָה כִּשִׁי: ב וְסִמְךָ יָדוֹ עַל־רֹאשׁ קָרְבָּנוֹ וְשִׁחֲטֵהוּ
 פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְזָרְקוּ בְּנֵי אֹהֶל הַכֹּהֲנִים
 אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: ג וְהִקְרִיב מִזְבֵּחַ
 הַשְּׁלָמִים אִשָּׁה לַיהוָה אֶת־הַחֶלֶב הַמְּכַסֶּה
 אֶת־הַקָּרֵב וְאֵת כָּל־הַחֶלֶב אֲשֶׁר עַל־
 הַקָּרֵב כִּשִׁי: ד וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלָיִת וְאֶת־הַחֶלֶב
 אֲשֶׁר עֲלֶיהֶן אֲשֶׁר עַל־הַכֶּסֶּלִים וְאֶת־הִיתָרְתָּ עַל־הַכְּלָיִת

עַל־הַכְּבֹד עַל־הַכְּלָיִת

רש"י

בַּחֲצִץ". וכן: "גֵּרֶשָׁה נִפְשִׁי": בְּרֶמֶל. בעוד הפר
 מְלֵא, שֶׁהַתְּבוּאָה לְחָה וּמִלֵּאָה בְּקִשְׁיִן שְׁלֵה, וְעַל־כֵּן
 נִקְרָאִים הַמְּלִילוֹת: "בְּרֶמֶל", וְכֵן: "וְכִרְמֵל
 בְּצִקְלָנוֹ": (א) שְׁלָמִים. שְׁמִטִּילִים שְׁלוֹם בְּעוֹלָם.
 דָּבָר אַחֵר: "שְׁלָמִים", שֵׁישׁ בָּהֶם שְׁלוֹם לְמִזְבֵּחַ,
 וְלִכְהֻנָּם וְלִבְעָלִים. (ג) וְאֵת כָּל־הַחֶלֶב וְגו'.
 'לְהִבִּיא חֶלֶב שֶׁעַל הַקָּבָה', דְּבָרֵי רַבִּי יִשְׁמַעְיָאֵל. רַבִּי
 עֲקִיבָא אָמַר: 'לְהִבִּיא חֶלֶב שֶׁעַל הַדִּקְוִין':
 (ד) הַכֶּסֶּלִים. [פְּלוֹנְקִיין בְּלַע"ז] שֶׁהַחֶלֶב שֶׁעַל
 הַכְּלָיִת כְּשֶׁהִבְהִמָּה חִיָּה, הוּא בְּגִבְהַת הַכֶּסֶּלִים, וְהֵם
 מְלֻמְטָה, וְזֶהוּ הַחֶלֶב שֶׁתַּחַת הַמִּתְנָנִים, שְׁקוֹרִין
 בְּלַע"ז לֹונְבִילוֹ"שׁ, לְכֵן הִנְרָאָה לְמַעְלָה בְּגִבְהַת
 הַכֶּסֶּלִים, וּבְתַחֲתֵיתוֹ, הַבֶּשֶׂר חוֹפֵהוּ: הִיתָרְתָּ. הוּא
 דָּפֵן הַמֶּסֶף, שְׁקוֹרִין אִיבֵרִי"שׁ, וּבְלִשׁוֹן אַרְמִי:

במזבח במלח ונסוף המים בחג: על כל־קרבןך.
 על עולות בהמה ועוף ואמורי כל הקדשים כלן:
 (יד) וְאִם־תִּקְרִיב. הרי "אם" משמש בלשון 'כי',
 שְׁהָרִי אֵין זֶה רְשׁוּת, שְׁהָרִי בְּמִנְחַת הָעֹמֶר הַפְּתוּב
 מְדָבָר, שֶׁהִיא חוֹבָה. וְכֵן "וְאִם יִהְיֶה הַיּוֹבֵל וְגו'":
 מִנְחַת בְּכוֹרִים. בְּמִנְחַת הָעֹמֶר הַפְּתוּב מְדָבָר,
 שֶׁהִיא בָּאָה אָבִיב בְּשַׁעַת בְּשׁוּל הַתְּבוּאָה, וּמִן
 הַשְּׁעוּרִים הִיא בָּאָה. נֹאמַר כָּאֵן: "אָבִיב" וְנֹאמַר
 לְהֵלֵן; "כִּי הַשְּׁעָרָה אָבִיב": קָלוּי בְּאֵשׁ. שְׁמִיבְשִׁין
 אוֹתוֹ עַל הָאוֹר בְּאָבוּב שֶׁל קָלִיּוֹת. [פֶּרֶשׁ רִשִׁי
 בְּמִנְחוֹת, שֵׁם הַכְּלִי שֶׁל מוֹכְרֵי קָלִיּוֹת], שְׁאֵלוּלֵי כֵן
 אֵינָה נְטֻחָת בְּרִיחִים, לְפִי שֶׁהִיא לְחָה: גֵּרֶשׁ
 בְּרֶמֶל. גְּרוּשָׁה בְּעוֹדָה לְחָה: גֵּרֶשׁ. לְשׁוֹן שְׁבִירָה
 וְטַחֲנָה, גֵּרֶסָה בְּרִיחִים שֶׁל גְּרוּסוֹת, כְּמוֹ: "וַיִּגְרַס"

די על גססיא וית חצרא דעל
 כבדא על פליתא יעדנה:
 ה ויסקון יתה בני אהרן
 למדבחה על עלתא די על אעיא
 די על אשתא קרבן דמתקבל
 ברעוא קדם יי: ו ואם מן ענא
 קרבנה לנכסת קודשיא קדם יי
 דכר או נקבא שלים יקרבנה:
 ז אם אמר הוא מקרב ית קרבנה
 ויקרב יתה קדם יי: ה ויסקוד ית
 ידה על ריש קרבנה ויפוס יתה
 קדם משפן זמנא ויזרקון בני
 אהרן ית דמה על מדבחה סחור
 סחור: ט ויקרב מנכסת קודשיא
 קרבנא קדם יי תרבה אליתא
 שלמתא לקבל שזרתא יעדנה וית
 תרבא דחפי ית גוא וית פל תרבא
 די על גוא: י וית תרתין פלגן
 וית תרבא די עליהן די על גססיא
 וית חצרא דעל כבדא על פליתא
 יעדנה: יא ויסקנה כהנא
 למדבחה לחם קרבנא קדם יי:
 יב ואם מן בני עזיא קרבנה
 ויקרבנה קדם יי: יג ויסקוד ית
 ידה על רישה ויפוס יתה קדם
 משפן זמנא ויזרקון בני אהרן ית
 דמה על מדבחה סחור סחור:

יְסִירְנָה כִּסִּי: ה וְהִקְטִירוּ אֹתוֹ בְּנֵי־אֹהֲרֹן
 הַמִּזְבֵּחַ עַל־הָעֹלָה אֲשֶׁר עַל־הַעֲצִים אֲשֶׁר
 עַל־הָאֵשׁ אִשֶׁה רֵיחַ נִיחַח לַיהוָה כִּסִּי: פ
 וְאִם־מִן־הַצֹּאֵן קָרְבָּנוֹ לְזִבַּח שְׁלָמִים לַיהוָה
 זָכָר אוֹ נִקְבָּה תָּמִים יִקְרִיבוּ: ז אִם־כֶּשֶׁב
 הוּא־מִקְרִיב אֶת־קָרְבָּנוֹ וְהִקְרִיב אֹתוֹ לִפְנֵי
 יְהוָה כִּסִּי: ח וְסָמַךְ אֶת־יָדוֹ עַל־רֹאשׁ קָרְבָּנוֹ
 וְשַׁחַט אֹתוֹ לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְזָרְקוּ בְּנֵי אֹהֲרֹן
 אֶת־דָּמֹו עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב כִּסִּי: ט וְהִקְרִיב
 מִזִּבַּח הַשְּׁלָמִים אִשֶׁה לַיהוָה חֶלְבֹו הָאֵלִיָּה
 תְּמִימָה לְעֻמַּת הָעֶצֶה יְסִירְנָה וְאֶת־הַחֶלֶב
 הַמְכַסֶּה אֶת־הַקָּרֵב וְאֵת פְּלֵי־הַחֶלֶב אֲשֶׁר
 עַל־הַקָּרֵב כִּסִּי: י וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלָיִת וְאֶת־הַחֶלֶב
 אֲשֶׁר עֲלֵהֶן אֲשֶׁר עַל־הַכֶּסֶלִים וְאֶת־הִיתָרְתָּ
 עַל־הַכֶּבֶד עַל־הַכְּלָיִת יְסִירְנָה: יא וְהִקְטִירוּ
 הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחַ לֶחֶם אִשֶׁה לַיהוָה כִּסִּי: פ
 יב וְאִם־עִזֹו קָרְבָּנוֹ וְהִקְרִיבוֹ לִפְנֵי יְהוָה: יג וְסָמַךְ
 אֶת־יָדוֹ עַל־רֹאשׁוֹ וְשַׁחַט אֹתוֹ לִפְנֵי אֹהֶל
 מוֹעֵד וְזָרְקוּ בְּנֵי אֹהֲרֹן אֶת־דָּמֹו עַל־הַמִּזְבֵּחַ

רש"י

אליתו קרבה, לכך נחלקו לשתי פרשיות:
 (ח) וזרקו. שתי מתנות שהן ארבע, ועל־ידי
 הפלי הוא זורק, ואינו נותן באצבע אלא בַחֲטָאת:
 (ט) חֶלְבֹו. המבחר שבו, ומהו? זה האליה
 תמימה: לְעֻמַּת הָעֶצֶה. למעלה מן הכליות
 היוצרות: (יא) לֶחֶם אִשֶׁה לה'. לחמו של אש
 לשם גבה: לֶחֶם. לשון מאכל, וכן: "נשחיתה עץ

"חצרא דכבדא": על הכבד. שיטל מן הכבד עמה
 מעט, ובמקום אחר הוא אומר: "ואת־היתרת
 מן־הכבד": על־הכבד על־הכליות. לבד מן הכבד
 ולבד מן הכליות, יסירנה לזו: (ה) על־העלה.
 מלבד העולה. למדנו, שתקדים עולת תמיד לכל
 קרבן על המערכה: (ז) אִם־כֶּשֶׁב. לפי שיש
 באמורי הכֶּשֶׁב מה שאין באמורי העז, שהכֶּשֶׁב

סָבִיב: י וְהִקְרִיב מִמֶּנּוּ קֶרְבָּנוֹ אִשָּׁה לַיהוָה
 אֶת־הַחֶלֶב הַמִּכֶּסֶה אֶת־הַקֶּרֶב וְאֵת כָּל־
 הַחֶלֶב אֲשֶׁר עַל־הַקֶּרֶב: טו וְאֵת שְׁתֵּי הַכֶּלִּיֹּת
 וְאֶת־הַחֶלֶב אֲשֶׁר עֲלֵהֶן אֲשֶׁר עַל־הַכֶּסֶלִים
 וְאֶת־הִיתָרֹת עַל־הַכֶּבֶד עַל־הַכֶּלִּיֹּת יִסְרֹנָה:
 טז וְהִקְטִירֶם הַכֹּהֵן הַמְּזַבֵּחַ לֶחֶם אִשָּׁה לְרִיחַ
 נִיחֹחַ כָּל־חֶלֶב לַיהוָה: י חֲקַת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם
 בְּכֹל מוֹשְׁבֵיכֶם כָּל־חֶלֶב וְכֹל־דָּם לֹא
 תֹאכְלוּ כִּי: פ חמישי ד א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־
 מֹשֶׁה לֵאמֹר: ב דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר
 זָפֹשׁ כִּי־תִחַטָּא בְּשִׁגְגָה מְכֹל מִצְוֹת יְהוָה
 אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָה וְעָשָׂה מֵאֲחַת מֵהֵנָּה כִּי:
 ג אִם הִכֹּהֵן הַמְּשִׁיחַ יִחַטָּא לְאַשְׁמַת הָעַם
 וְהִקְרִיב עַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא פֶּרֶךְ בֶּן־בֶּקֶר
 תָּמִים לַיהוָה לַחַטָּאת כִּי: ד וְהֵבִיא אֶת־הַפֶּרֶךְ
 אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי יְהוָה וְסָמַךְ אֶת־
 יָדוֹ עַל־רֹאשׁ הַפֶּרֶךְ וְשַׁחַט אֶת־הַפֶּרֶךְ לִפְנֵי
 יְהוָה: ה וְלָקַח הַכֹּהֵן הַמְּשִׁיחַ מִדַּם הַפֶּרֶךְ וְהֵבִיא אֹתוֹ אֶל־אֹהֶל
 מוֹעֵד כִּי: ו וְטָבַל הַכֹּהֵן אֶת־אֶצְבָּעוֹ בַּדָּם וְהִזָּה מִן־הַדָּם שֶׁבַע פְּעָמִים

יד ויקרב מנה קרבנה קרבן קדם
 יז ית תרפא דחפי ית גוא וית כל
 תרפא די על גוא: טו וית תרתין
 פלזן וית תרפא די עליהן די על
 גססא וית חצרא די על פכדא
 על פליתא יעדנה: טז ויסקננן
 פהנא למדבחה לחם קרבנא
 לאתקבלא ברעוא כל תרפא קדם
 יז: יז קים עלם לדתיתכון בכל
 מותבניכון כל תרפא וכל דמא
 לא תיכלון: א ומליל יז עם
 משה למימר: ב מלל עם בני
 ישראל למימר אנש ארי יחוב
 בשלו מכל פקודיא דני די לא
 כשרין לאתעבדא ויעבד מן חד
 מנהון: ג אם פהנא רפא יחוב
 לחובת עמא ויקרב על חובתה די
 חב תור בר תורי שלים קדם יז
 לחטאתא: ד וייתי ית תורא
 לתרע משפן זמנא לקדם יז
 ויסמוך ית ידה על ריש תורא
 ויכוס ית תורא קדם יז: ה ויסב
 פהנא רפא מדמא דתורא ויעל
 יתה למשפן זמנא: ו ויטבול
 פהנא ית אצבעה בדמא וידי מן

רש"י

דבר עם שגגת מעשה, כמו שזאמר: "לאשמת
 העם... ונעלם דבר מעיני הקהל ועשו". ופשוטו
 לפי אגדה: כשהכהן גדול חטא, אשמת העם הוא
 זה, שהן תלויין בו לכפר עליהם ולהתפלל בעדם
 ונעשה מקלקל: פר. יכול קטן? תלמוד לומר:
 "בן". אי "בן", יכול קטן? תלמוד לומר: "פר".
 הא פיצד? זה פר בן שלש: (ה) אל-אהל מועד.
 למשפן, ובכית עולמים - להיכל: (ו) את-פני

בלחמו", "עבד לחם רב", "לשחוק עשים לחם":
 (יז) חקת עולם. יפה מפרש בתורת כהנים כל
 הפסוק הזה: (ב) מכל מצות ה'. פרושו רבותינו:
 אין חטאת באה, אלא על דבר שזדונו לאו וכרת
 ושגגתו חטאת: מאחת מהנה. ממקצת אחת מהן,
 כגון: הכותב בשבת "שם" משמעון, "נח" מנחור,
 "דן" מדניאל: (ג) אם הכהן המשיח יחטא
 לאשמת העם. מדרשו: אינו חייב אלא בהעלם

לִפְנֵי יְהוָה אֶת־פְּנֵי פְרֹכֶת הַקֹּדֶשׁ כִּשׁׁי: ז וַיִּנְתֵּן
הִכְהִינּוּ מִן־הַדָּם עַל־קַרְנוֹת מִזְבֵּחַ קְטֹרֶת
הַסַּמִּים לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁר בְּאֹהֶל מוֹעֵד וְאֵת
כָּל־דָּם הַפֶּר יִשְׁפֹךְ אֶל־יְסוּד מִזְבֵּחַ הָעֹלָה
אֲשֶׁר־פָּתַח אֹהֶל מוֹעֵד כִּשׁׁי: ח וְאֶת־כָּל־חֶלֶב
פֶּר הַחֲטָאֹת יָרִים מִמֶּנּוּ אֶת־הַחֶלֶב הַמִּכֶּסֶה
עַל־הַקָּרֶב וְאֵת כָּל־הַחֶלֶב אֲשֶׁר עַל־
הַקָּרֶב כִּשׁׁי: ט וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלִיֹּת וְאֶת־הַחֶלֶב
אֲשֶׁר עָלֵיהֶן אֲשֶׁר עַל־הַכֶּסֶלִים וְאֶת־הַיִּתְרֹת
עַל־הַכֶּבֶד עַל־הַכְּלִיֹּת יִסִּירָנָה: י בְּאֲשֶׁר יוֹרֵם
מִשׁוֹר זָבַח הַשְּׁלָמִים וְהַקְטִירִם הִכְהִינּוּ עַל
מִזְבֵּחַ הָעֹלָה כִּשׁׁי: יא וְאֶת־עוֹר הַפֶּר וְאֶת־כָּל־
בְּשָׂרוֹ עַל־רֵאשׁוֹ וְעַל־כַּרְעָיו וְקַרְבּוֹ וּפְרָשׁוֹ:
יב וְהוֹצִיָא אֶת־כָּל־הַפֶּר אֶל־מַחוּץ לַמַּחֲנֶה אֶל־
מָקוֹם טָהוֹר אֶל־שַׁפְךְ הַדָּשָׁן וְשָׂרַף אֹתוֹ:

דְּמָא שְׁבַע זְמַנִּין קָדַם יי קָדַם
פְּרֹכֶתָא דְקוֹדֶשׁא: ז וַיִּתֵּן כִּהְנָא
מִן דְּמָא עַל קַרְנֵת מִדְּבָחָא
דְקִטְרוֹת בּוֹסְמִין לְקָדַם יי דִּי
בְּמִשְׁפֵּן זְמַנָּא וְיֵת כָּל דְּמָא דְתוֹרָא
יִשׁוּד לִיסוּדָא דְמִדְּבָחָא דְעֹלָתָא
דִּי בְּתַרַע מִשְׁפֵּן זְמַנָּא: ח וְיֵת כָּל
תֵּרֵב תוֹרָא דְחֲטָאֹתָא יִפְרֵשׁ מִנָּה
יֵת תֵּרֵבָא דְחֲפִי עַל גְּוָא וְיֵת כָּל
תֵּרֵבָא דִּי עַל גְּוָא: ט וְיֵת תֵּרֵבִין
כְּלִין וְיֵת תֵּרֵבָא דִּי עָלֵיהֶן דִּי עַל
גְּסָסִיָא וְיֵת חֲצָרָא דְעַל כְּבָדָא עַל
כְּלִיָּתָא יַעֲדָנָה: י כְּמָא דִּי
מִתְפָּרֵשׁ מִתּוֹר נִכְסֵת קוֹדֶשׁא
וְיִסְקָנוֹן כִּהְנָא עַל מִדְּבָחָא
דְעֹלָתָא: יא וְיֵת מִשְׁךְ תוֹרָא וְיֵת
כָּל בְּסָרָה עַל רִישָׁה וְעַל כַּרְעוּהִי
וְגוּהָ וְאָכְלָה: יב וְנִפְקֵת יֵת כָּל
תוֹרָא מִכְּרָא לְמִשְׁרִיתָא לְאַתֵּר
דְכִי לְאַתֵּר בֵּית מִישַׁד קְטָמָא
וְיִזְקִיד יֵתָה עַל אַעֲיָא בְּאַשְׁתָּא עַל
אַתֵּר בֵּית מִישַׁד קְטָמָא יִתְקַד:

רש"י

מצריכו ללמד הימנו: שאין למדין למד מן הלמד
בקדשים. בפרק 'איזהו מקומן': על-הכבוד על-
הכליות על-ראשו ועל-כרעיו. כלן לשון תוספת
הן, כמו 'מלבד': (יב) אל-מקום טהור. לפי
שיש מחוץ לעיר מקום מוכן לטמאה, להשליך
אבנים מנגעות ולבית הקברות, הצריך לומר:
"מחוץ למחנה", זה שהוא חוץ לעיר, שיהא
המקום טהור: מחוץ למחנה. חוץ לשלש מחנות;
ובבית עולמים, חוץ לעיר, כמו שפרשוהו רבותינו
במסכת יומא ובסנהדרין: אל-שפך הדשן. מקום
ששופכין בו הדשן המסלק מן המזבח, כמו
שנאמר: "והוציא את-הדשן אל-מחוץ למחנה":
על-שפך הדשן ושרף. שאין תלמוד לומר, אלא

פרכת הקדש. כנגד מקום קדשתה - מכון כנגד
בין הבדים, ולא היו נוגעים דמים בפרכת, ואם
נגעו, נגעו: (ז) ואת כל-דם. שירי הדם:
(ח) ואת-כל-חלב פר. 'חלב' הנה לו לומר. מה
תלמוד לומר "פר"? לרבות פר של יום-הכפורים
לכליות ולחלבים וליתרת: החטאת. להביא שעירי
עבודה זרה לכליות, ולחלבים וליתרת: ירים
ממנו. מן המחבר, שלא ינתחנו קדם הסרת חלבו
(ת"כ): (י) בְּאֲשֶׁר יוֹרֵם. מאותן אמורין המפרשין
בשור זבח השלמים. וכי מה פרש בזבח השלמים
שלא פרש כאן? אלא להקישו לשלמים: מה
שלמים לשמן, אף זה לשמו; ומה שלמים שלום
לעולם, אף זה שלום לעולם. ובשחיטת קדשים

עַל-עֵצִים בָּאֵשׁ עַל-שֹׁפַךְ הַדָּשָׁן יִשְׂרָף כס"י: פ
 וְאִם כָּל-עֵדֶת יִשְׂרָאֵל יִשְׁגּוּ וְנִעְלַם דָּבָר
 מֵעֵינַי הַקָּהֵל וְעָשׂוּ אֶחָת מִכָּל-מִצְוֹת יְהוָה
 אֲשֶׁר לֹא-תַעֲשִׂינָהּ וְאָשְׁמוּ כס"י: יד וְנֹדַעַה
 הַחֲטָאת אֲשֶׁר חָטְאוּ עָלֶיהָ וְהִקְרִיבוּ הַקָּהֵל
 פֶּר בֶּן-בְּקָר לְחֲטָאת וְהֵבִיאוּ אֹתוֹ לִפְנֵי אֱהֵל
 מוֹעֵד: טו וְסִמְכוּ זִקְנֵי הָעֵדָה אֶת-יְדֵיהֶם עַל-
 רֹאשׁ הַפֶּר לִפְנֵי יְהוָה וְשָׁחַט אֶת-הַפֶּר לִפְנֵי
 יְהוָה: טז וְהֵבִיא הַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ מִדָּם הַפֶּר
 אֶל-אֱהֵל מוֹעֵד: יז וְטָבַל הַכֹּהֵן אֶצְבְּעוֹ מִן-
 הַדָּם וְהִזָּה שֶׁבַע פְּעָמִים לִפְנֵי יְהוָה אֵת פְּנֵי
 הַפְּרֹכֶת כס"י: יח וּמִן-הַדָּם יִתֵּן | עַל-קֶרְנֵת
 הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁר בְּאֱהֵל מוֹעֵד
 וְאֵת כָּל-הַדָּם יִשְׁפֹךְ אֶל-יְסוּד מִזְבֵּחַ הָעֹלָה
 אֲשֶׁר-פָּתַח אֱהֵל מוֹעֵד כס"י: יט וְאֵת כָּל-חֶלְבוֹ
 יָרִים מִמֶּנּוּ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַהּ כס"י: כ וְעָשָׂה לַפֶּר

יג ואם כל פגשתי ישראל
 וישתלחן ויהי מכסא פתגמא
 מעיני קהלא ויעבדון חד מפל
 פקודיא דיי די לא כשרין
 לאתעבדא ויחובון: יד ותתידע
 חובתא די חבו עליה ויקרבון
 קהלא תור בר תורי לחטאתא
 וינתון יתה לקדם משפן זמנא:
 טו ויסמכון סבי כנשתא ית
 ידיהון על ריש תורא קדם יי
 ויכוס ית תורא קדם יי: טז ויעל
 פהנא רבא מן דמא דתורא
 למשפן זמנא: יז ויטבול כהנא
 אצבעה מן דמא וידי שבע זמנין
 קדם יי (ית) קדם פרכתא:
 יח ומן דמא יתן על קרנת
 מדבחא די קדם יי די במשפן
 זמנא וית כל דמא ישוד ליסודא
 דמדבחא דעלתא די בתרע משפן
 זמנא: יט וית כל תרבה יפרש
 מנה ויסק למדבחא: כ ויעבד
 לתורא כמא די עבד לתורא
 דחטאתא פן יעבד לה ויכפר

באשר עשה לפר החטאת בן יעשה לו וכפר עליהם הכהן ונסלח

רש"י

שהוא כנגד הפתח: (יט) ואת כל-חלבו ירים.
 ואף-על-פי שלא פרש כאן יותרת ושתי כליות,
 למדין הם מ"ועשה לפר באשר עשה וגו'". ומפני-
 מה לא נתפרשו בו? תנא דבי רבי ישמעאל: משל
 למלך שזעם על אוהבו ומעט בסרחונו מפני
 חבתו: (כ) ועשה לפר. זה: באשר עשה לפר
 החטאת. כמו שפרש בפר כהן משיח, להביא
 יותרת ושתי כליות, שפרש שם מה שלא פרש כאן,
 ולכלל במצות העבודות, ללמד שאם חסר אחת
 מפל המתנות - פסול, לפי שמצינו בנתנין על
 המזבח החיצון שנתנן במתנה אחת - כפר, הצריך

ללמד שאפלו אין שם דשן: (יג) עדת ישראל.
 אלו סנהדרין: ונעלם דבר. טעו להורות באחת
 מכל פרתות שבתורה, שהוא מתר: הקהל ועשו.
 שעשו צבור על פיהם: (יז) את פני הפרכת.
 ולמעלה הוא אומר: "את פני פרכת הקדש". משל
 למלך שסרח עליו מדינה. אם מעוטה סרחו,
 פמליא שלו מתקימת, ואם כלם סרחו, אין פמליא
 שלו מתקימת. אף כאן, בשחטא כהן משיח, עדין
 שם קדשת המקום על המקדש; משחטאו כלם, חס
 ושלום, נסתלקה הקדשה: (יח) יסוד מזבח
 העלה אשר-פתח אהל מועד. זה יסוד מערבי,

עליהון פהנא וישתבק להון: כא ויפק ית תורא למברא למשריתא ואוקיד יתה כמא די אוקיד ית תורא קדמאה חטאת קהלא הוא: כב אם רבא יחוב ויעבד חד מפל פקודיא דניי אלהה די לא כשרין לאתעבדא בשלו ויחוב: כג או אתידע לה חובתה די חב בה וייתי ית קרבנה צפיר בר עזין דכר שלים: כד ויסמוך ידה על רישא דצפירא ויכוס יתה באתר דייכס ית עלתא לגדם יי חטאתא הוא: כה ויסב פהנא מדמא דחטאתא באצבעה ויתן על קרנת מדבחא דעלתא וית דמה ישוד ליסודא מדבחא דעלתא: כו וית פל תרבה נסק למדבחא פתרב נכסת קודשיא ויכפר עלוהי כהנא מחובתה וישתבק לה: כז ואם אנש חד יחוב בשלו מעמא דארעא במעבדה חד מפקודיא דניי די לא כשרין לאתעבדא ויחוב: כח או אתידע לה חובתה די חב וייתי קרבנה צפירת עזין שלמתא נקובתא על חובתה די חב: כט ויסמוך ית ידה על ריש חטאתא ויכוס ית חטאתא באתר כט וסמך את ידו על

להם כס"י: כא והוציא את הפר למחנה ושרף אתו כאשר שרף את הפר הראשון חטאת הקהל הוא: פ כב אשר נשיא יחטא ועשה אחת מכל מצות יהוה אלהיו אשר לא תעשינה בשגגה ואשם: כג או הודע אליו חטאתו אשר חטא בה והביא את קרבנו שעיר עזים זכר תמים כס"י: כד וסמך ידו על ראש השעיר ושחט אתו במקום אשר ישחט את העלה לפני יהוה חטאת הוא כס"י: כה ולקח הכהן מדם החטאת באצבעו ונתן על קרנת מזבח העלה ואת דמו ישפך אל יסוד מזבח העלה ואת כל חלבו יקטיר המזבחה כחלב זבח השלמים וכפר עליו הכהן מחטאתו ונסלח לו כס"י: פ ששי כז ואם נפש אחת תחטא בשגגה מעם הארץ בעשתה אחת ממצות יהוה אשר לא תעשינה ואשם: כח או הודע אליו חטאתו אשר חטא בה והביא קרבנו שעירת עזים תמימה נקבה על חטאתו אשר חטא: כט ראש החטאת ושחט את החטאת במקום

רש"י

נגח הוא: הודע אליו. פשחטא הנה סבור שהוא הפר, ולאחר מכאן נודע לו שאסור הנה: (כד) במקום אשר ישחט את העלה. בצפון, שהוא מפרש בעולה: חטאת הוא. לשמו - כשר, שלא לשמו - פסול: (כה) ואת דמו. שגרי הדם: (כו) כחלב זבח השלמים. כאותן אמורין

לומר פאן, שמתנה אחת מהן מעכבת: (כב) אשר נשיא יחטא. לשון אשרי; אשרי הדור, שהנשיא שלו נותן לב להביא כפרה על שגגתו! קל וחמר שמתחרט על זדונותיו: (כג) או הודע. כמו אם הודע הדבר; הרבה "או" יש שמשמשים בלשון "אם" ו"אם" במקום "או"; וכן: "או נודע פי שור

העלה: ל ולקח הכהן מדמה באצבעו ונתן
 על-קרנת מזבח העלה ואת-כל-דמה ישפך
 אל-יסוד המזבח: לא ואת-כל-חלבה יסור
 כאשר הוסר חלב מעל זבח השלמים
 והקטיר הכהן המזבחה לריח ניחח ליהוה
 וכפר עליו הכהן ונסלח לו רש"י: פ לב ואם-
 כבש יביא קרבנו לחטאת נקבה תמימה
 יביאנה: לג וסמך את-ידו על ראש החטאת
 ושחט אתה לחטאת במקום אשר ישחט
 את-העלה רש"י: לד ולקח הכהן מדם החטאת
 באצבעו ונתן על-קרנת מזבח העלה ואת-
 כל-דמה ישפך אל-יסוד המזבח: לה ואת-כל-
 חלבה יסור כאשר הוסר חלב הכשב מזבח
 השלמים והקטיר הכהן אתם המזבחה על
 אשי יהוה וכפר עליו הכהן על-חטאתו
 אשר-חטא ונסלח לו רש"י: פ ה ונפש כי-
 תחטא ושמעה קול אלה והוא עד או ראה
 או ידע אם-לוא יגיד ונשא עונו רש"י: ב או
 נפש אשר תגע בכל-דבר טמא או בנבלת
 חיה טמאה או בנבלת בהמה טמאה או בנבלת שרץ טמא ונעלם

דעלתא: ל ויסב פהנא מדמה
 באצבעה ויתן על קרנת מדבחה
 דעלתא וית כל דמה ישוד
 ליסודא דמדבחה: לא וית כל
 תרבה יעדי כמא די מתעדא תרב
 מעל נכסת קודשיא ויסק פהנא
 למדבחה לאתקבלא ברעוא קדם
 יי ויכפר עלוהי פהנא וישתבק
 לה: לב ואם אמר ייתי קרבנה
 לחטאתא נקבא שלמתא ייתנה:
 לג ויסמוך ית ידה על רישא
 דחטאתא ויכוס יתה לחטאתא
 באתרא די יכוס ית עלתא:
 לד ויסב פהנא מדמא דחטאתא
 באצבעה ויתן על קרנת מדבחה
 דעלתא וית כל דמה ישוד
 ליסודא דמדבחה: לה וית כל
 תרבה יעדי כמא די מתעדא תרב
 אמרא מנכסת קודשיא ויסק
 פהנא יתהון למדבחה על קרבניא
 די ויכפר עלוהי פהנא על
 חובתה די חב וישתבק לה:
 א ונפש ארי יחוב וישמע קל
 מומי והוא סהיד או חזא או ידע
 אם לא יחוי ויקבל חובה: ב או
 אנש די יקרב בכל מדעם מסאב
 או בנבלת חיתא מסאבא או
 בנבלת בעירא מסאבא או בנבלת

רש"י

המפרשים בעז האמור אצל שלמים: (לא) פאשר
 הוסר חלב מעל זבח השלמים. פאמורי עז
 האמורים בשלמים: (לג) ושחט אתה לחטאת.
 שתהא שחטתה לשם חטאת: (לה) פאשר יוסר
 חלב הכשב. שנתרבו אמורים באליה, אף חטאת,
 כשהיא באה כשבה, טעונה אליה עם האמורין:

על אשי ה'. על מדורות האש העשויות לשם.
 פואייליש פלע"ז: (א) ושמעה קול אלה. בדבר
 שהוא עד בו, שהשביעוהו שבועה, שאם יודע לו
 עדות שיעיד לו: (ב) או נפש אשר תגע וגו'.
 ולאחר הטמאה הזו יאכל קדשים או יכנס למקדש,
 שהוא דבר שזדונו פרת. במסכת שבועות נדרש

מִמֶּנּוּ וְהוּא טָמֵא וְאִשָּׁם כִּסִּי: ג או כִּי יֵנַע
 בְּטִמְאַת אָדָם לְכָל טִמְאַתּוֹ אֲשֶׁר יִטְמֵא בָּהּ
 וְנִעְלָם מִמֶּנּוּ וְהוּא יָדַע וְאִשָּׁם כִּסִּי: ד או נִפְשׁ
 כִּי תִשָּׁבַע לְבִטָּא בְּשִׁפְתָיִם לְהִרְעוֹ או
 לְהִיטִיב לְכָל אֲשֶׁר יִבְטֵא הָאָדָם בְּשִׁבְעָה
 וְנִעְלָם מִמֶּנּוּ וְהוּא יָדַע וְאִשָּׁם לְאַחַת
 מֵאֵלֶּה כִּסִּי: ה וְהָיָה כִּי יֵאָשֵׁם לְאַחַת מֵאֵלֶּה
 וְהִתְוֹדָה אֲשֶׁר חָטָא עָלֶיהָ: ו וְהֵבִיֵא אֶת־
 אֲשָׁמוֹ לִיהוָה עַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא נִקְבָּה
 מִן־הַצֵּאֵן בְּשִׁבְעָה או־שְׁעֵירֵת עֲזִים לְחַטָּאת
 וּכְפָר עָלָיו הַכֹּהֵן מִחַטָּאתוֹ: ז וְאִם־לֹא תִגִּיעַ
 יָדוֹ דֵּי שֶׁהָ וְהֵבִיֵא אֶת־אֲשָׁמוֹ אֲשֶׁר חָטָא שְׁתֵּי
 תָרִים או־שְׁנֵי בְנֵי־יֹנָה לִיהוָה אֶחָד לְחַטָּאת
 וְאֶחָד לְעֵלָה: ח וְהֵבִיֵא אֹתָם אֶל־הַכֹּהֵן
 וְהִקְרִיב אֶת־אֲשֶׁר לְחַטָּאת רִאשׁוֹנָה וּמֶלֶק
 אֶת־רִאשׁוֹ מִמּוֹל עֶרְפוֹ וְלֹא יִבְדִּיל כִּסִּי: ט וְהָיָה
 מִדָּם הַחַטָּאת עַל־קִיר

רְחֵשׁ מִסָּב וְיִהי מְכַסָּא מִנָּה
 וְהוּא מְסָב וְחָב: ג או אַרְי
 יִקְרַב בְּסוֹאֲבַת אֲנָשׁ לְכָל סוֹבְתָה
 דֵּי יִסְתָּאב בָּהּ וְיִהי מְכַסָּא מִנָּה
 וְהוּא יָדַע וְחָב: ד או אֲנָשׁ אַרְי
 יִקְיָם לְפָרְשָׁא בְּסַפּוֹן לְאַבְאֲשָׁא או
 לְאוֹטְבָא לְכָל דֵּי יִפְרֵשׁ אֲנָשׁ
 בְּקִיּוּם וְיִהי מְכַסָּא מִנָּה וְהוּא יָדַע
 וְחָב לְחֻדָּא מֵאֲלִין: ה וְיִהי אַרְי
 יִחֻוב לְחֻדָּא מֵאֲלִין וְיִוְדֵי דֵּי חָב
 עֲלָה: ו וְיִיְתִי יַת אֲשָׁמָה קָדָם יֵי
 עַל חוֹבְתָה דֵּי חָב נְקוּבְתָא מִן
 עָנָא אֲמָרְתָא או צְפִירַת עֲזִין
 לְחַטָּאתָא וּכְפָר עֲלוּהִי כַּהֲנָא
 מִחוֹבְתָה: ז וְאִם לֹא תִמְטִי יָדָהּ
 כְּמִסְת שִׁיתָא וְיִיְתִי יַת חוֹבְתָה דֵּי
 חָב תָּרִין שְׁפָנִינִין או תָּרִין בְּנֵי
 יֹנָה קָדָם יֵי חַד לְחַטָּאתָא וְחַד
 לְעֵלְתָא: ח וְיִיְתִי יַתְהוֹן לְוַת
 כַּהֲנָא וְיִקְרַב יַת דֵּי לְחַטָּאתָא
 קְדָמִיתָא וְיִמְלוֹק יַת רִישָׁהּ
 מְלָקְבַל קְדָלָה וְלֹא יִפְרֵשׁ:
 ט וְיִדֵּי מְדָמָא דְחַטָּאתָא עַל כְּתֵל

רש"י

בְּקָרְבָן עוֹלָה וְיִוְרַד כְּמִפְרָשׁ כָּאֵן, אֲבָל שְׁבוּעָה שְׁשִׁישׁ
 בָּהּ פְּפִירַת מִמוֹן, אֵינָה בְּקָרְבָן זו אֵלָא בְּאִשָּׁם:
 (ח) וְהִקְרִיב אֶת־אֲשֶׁר לְחַטָּאת רִאשׁוֹנָה. חַטָּאת
 קוֹדֶמֶת לְעוֹלָה. (זכחים ז') לְמָה הַדְּבָר דּוֹמָה?
 לְפָרְקֵלִישׁ שְׁנַכְנַס לְרִצּוֹת, רִצָּה פְּרָקֵלִישׁ, נַכְנַס דּוֹרוֹן
 אַחֲרָיו: וְלֹא יִבְדִּיל. אֵינּוּ מוֹלֵק אֵלָא סִימָן אֶחָד:
 עֶרְף. הוּא גְבִיהַּ הָרֵאשׁ הַמְשַׁפֵּעַ לְצַד הַצֵּאֵר. מוֹל
 עֶרְף, מוֹל הָרוֹאֶה אֶת הָעֶרְף, וְהוּא אֶרְף כָּל אַחֲרָי
 הַצֵּאֵר: (ט) וְהָיָה מִדָּם הַחַטָּאת. בְּעוֹלָה, לֹא
 הִטְעִין אֵלָא מְצִי, וּבְחַטָּאת הִזָּאָה וּמְצִי: אוֹחַז

כֵּן: וְנִעְלָם מִמֶּנּוּ. הַטְּמֵאָה: וְאִשָּׁם. בְּאִכִּילַת קֹדֶשׁ
 או בְּבִיאַת מִקְדָּשׁ: (ג) בְּטִמְאַת אָדָם. זו טִמְאַת
 מַת: לְכָל טִמְאַתּוֹ. לְרַבּוֹת טִמְאַת מִגַּע זְבִין וְזָבוֹת:
 אֲשֶׁר יִטְמֵא. לְרַבּוֹת הַנוֹגַע בְּבוֹעֵל נְדָה: בָּהּ.
 לְרַבּוֹת בּוֹלַע נְכֵלַת עוֹף טְהוֹר: וְנִעְלָם... וְהוּא
 יָדַע. שְׁשִׁבַח הַטְּמֵאָה: וְאִשָּׁם. בְּאִכִּילַת קֹדֶשׁ או
 בְּבִיאַת מִקְדָּשׁ: (ד) בְּשִׁפְתָיִם. וְלֹא בִלְב: לְהִרְעוֹ.
 לְעֵצְמוֹ: או לְהִיטִיב. לְעֵצְמוֹ, כְּגוֹן: אֲכַל וְלֹא אֲכַל,
 אִישׁן וְלֹא אִישׁן: לְכָל אֲשֶׁר יִבְטֵא. לְרַבּוֹת
 לְשַׁעֲבֵר: וְנִעְלָם מִמֶּנּוּ. וְעֵבֵר עַל שְׁבוּעָתוֹ, כָּל אֵלֶּה

חַטָּאת הוּא כְּשִׁי: י וְאֶת־הַשְּׁנֵי יַעֲשֶׂה עֲלֶיהָ
כַּמִּשְׁפָּט וְכִפֹּר עָלָיו הִכְהֵן מִחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר־
חָטָא וְנִסְלַח לוֹ כְּשִׁי: ס שְׁבִיעִי יֵא וְאִם־לֹא תִשְׁיג
יָדוֹ לְשִׁתֵּי תָרִים אוֹ לְשִׁנֵּי בְנֵי־יוֹנָה וְהִבִּיא
אֶת־קָרְבָּנוֹ אֲשֶׁר חָטָא עֲשִׂירַת הָאֵפֶה סֶלֶת
לְחַטָּאת לֹא־יֵשִׁים עָלֶיהָ שֶׁמֶן וְלֹא־יִתֵּן עָלֶיהָ
לְבִנָּה כִּי חַטָּאת הוּא כְּשִׁי: יב וְהִבִּיאָהּ אֶל־
הַכֹּהֵן וְקִמֵּץ הִכְהֵן א מִמֶּנָּה מְלֹא קִמְצוֹ
אֶת־אִזְכָּרְתָּהּ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַה עַל אֲשֵׁי יְהוָה
חַטָּאת הוּא כְּשִׁי: יג וְכִפֹּר עָלָיו הִכְהֵן עַל־
חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר־חָטָא מֵאֶחַת מֵאלֶּה וְנִסְלַח לוֹ
וְהִיתָה לְכֹהֵן כַּמִּנְחָה כְּשִׁי: ס יד וַיְדַבֵּר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: טו נֶפֶשׁ כִּי־תִמְעַל מֵעַל

מדבחה ודאשתאר בדמא יתמצי
ליסודא דמדבחה חטאתא הוא:
י וית תנינא יעבד עלתא כדחזי
ויכפר עלוהי כהנא מחובתה די
חב וישתבק לה: יא ואם לא
תדבק ידה לתרין שפנינין או
לתריין בני יונה וייתי ית קרפנה
די חב חד מן עסרא בתלת סאין
סלתא לחטאתא לא ישוי עלה
משחא ולא יתן עלה לבנתא ארי
חטאתא היא: יב וייתנה לות
כהנא ויקמוץ כהנא מנה מלי
קמצה ית אדכרתה ויסק
למדבחה על קרפניא דיי חטאתא
היא: יג וכפר עלוהי כהנא על
חובתה די חב מחדא מאלין
וישתבק לה ותהי לכהנא
כמנחתא: יד ומליל יי עם משה
למימר: טו אנש ארי ישקר שקר

רש"י

משלש כפרות האמורות בענין: או בעשירות, או
בדלות, או בדלי דלות (ת"כ); ומה תלמוד לומר?
שיכול, החמורים שבהם יהיו בכשבה או שעירה,
והקלין יהיו בעוף, והקלין שבקלין יהיו בעשירית
האיפה? תלמוד לומר: "מאחת מאלה", להשוות
קלין לחמורין לכשבה ושעירה, אם השיגה ידו,
ואת החמורים לקלין לעשירית האיפה בדלי דלות:
והיתה לפהן פמנחה. ללמד על מנחת חוטא
שיהיו שיריה נאכלין; זהו לפי פשוטו. ורבותינו
דרשו (ת"כ): "והיתה לפהן", ואם חוטא זה פהן
הוא, תהא לו כשאר מנחת נדבת פהן, שהיא
ב"כליל תהיה לא תאכל" (לקמן ו טז): (טו) כִּי־
תִמְעַל מֵעַל. (ת"כ) אין "מעילה" בכל מקום אלא
שנוי, וכן הוא אומר (דברי הימים א ה כה): "וימעלו
באלהי אבותיהם ויזנו אחרי אלהי עמי הארץ"; וכן
הוא אומר בסוטה (במדבר ה): "ומעלה בו מעל":

בערף ומתיו, והדם נתן והולך למזבח: חטאת
הוא. לשמה - כשרה, שלא לשמה - פסולה:
(י) כַּמִּשְׁפָּט. כדת האמור בעולת העוף של נדבה
בראש הפרשה: (יא) כִּי חַטָּאת הוּא. ואין בדין
שיהא קרפנה מהדר: (יב) חַטָּאת הוּא. נקמצת
ונקטרת לשמה - כשרה, שלא לשמה - פסולה:
(יג) עַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר־חָטָא. כאן שנה הכתוב,
שהרי בעשירות ובדלות נאמר: "מחטאתו", וכאן
בדלי דלות, נאמר: "על-חטאתו", דקדקו רבותינו
(כריתות כז) מכאן, שאם חטא כשהוא עשיר,
והפריש מעות לכשבה, או שעירה, והעני, יביא
ממקצתן שתי תורים. הפריש מעות לשתי תורים
והעני, יביא ממקצתן עשירית האיפה [לכך נאמר:
"מחטאתו"]; הפריש מעות לעשירית האיפה
והעשיר, יוסיף עליהן ויביא קרבן עשיר, לכך
נאמר כאן: "על-חטאתו": מאחת מאלה. מאחת

וְחִטָּאָה בְּשִׁגְגָה מִקֹּדְשֵׁי יְהוָה וְהֵבִיֵא אֶת־
 אֲשָׁמוֹ לַיהוָה אֵיל תָּמִים מִן־הַצֹּאֵן בְּעֶרְכָּךְ
 בְּסֶף־שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל־הַקֹּדֶשׁ לְאִשָּׁם כִּסִּי: מו וְאֵת
 אֲשֶׁר חִטָּא מִן־הַקֹּדֶשׁ יִשְׁלַם וְאֶת־חֲמִישְׁתּוֹ
 יוֹסֵף עָלָיו וְנָתַן אֹתוֹ לַכֹּהֵן וְהִכְהֵן יִכְפֹּר עָלָיו
 בְּאֵיל הָאִשָּׁם וְנִסְלַח לוֹ כִּי: פ וְאִם־נִפְשׁ כִּי
 תִּחְטָא וְעָשְׂתָה אַחַת מִכָּל־מִצְוֹת יְהוָה אֲשֶׁר
 לֹא תַעֲשִׂינָהּ וְלֹא־יָדַע וְאִשָּׁם וְנִשְׂא עֹנּוֹ כִּי: כס"ז:
 יח וְהֵבִיֵא אֵיל תָּמִים מִן־הַצֹּאֵן בְּעֶרְכָּךְ לְאִשָּׁם

וְיָחֹב בְּשָׁלוֹ מִקֹּדְשֵׁי דִי וְיִיתִי
 ית אשמה קדם יי דבר שלים מן
 ענא בפרסגה כסף סלעין בסלעי
 קודשא לאשמא: טו ונת די חב
 מן קודשא ישלם ונת חמשה
 יוסף עלוהי ונתן יתה לכהנא
 וכהנא יכפר עלוהי בדכרא
 דאשמא וישתבק לה: יז ואם
 אנש ארי יחוב ויעבד חדא מכל
 פקודיא די די לא כשרין
 לאתעבדא ולא ידע ויחוב ויקבל
 חובה: יח וייתי דבר שלים מן
 ענא בפרסגה לאשמא לות כהנא

רש"י

נצטנה אלא על מצות "לא תעשה" ועבר עליה,
 ראה כמה מיתות נקנסו עליו ולדורותיו! וכי איזו
 מדה מרבה: של טובה, או של פרענות? הרי
 אומר: מדה טובה. אם מדת פרענות המעוטה,
 ראה כמה מיתות נקנסו לו ולדורותיו, מדה טובה
 המרבה, היושב לו מן הפגולין והנותרות והמתענה
 ביום־הכפורים, על אחת כמה וכמה שיזכה לו
 ולדורותיו ולדורות דורותיו עד סוף כל הדורות.
 רבי עקיבא אומר: הרי הוא אומר (דברים יז ו):
 "על־פי שנים עדים או שלשה עדים וגו'". אם
 מתקיימת העדות בשנים, למה פרט לך הפתוב
 בשלשה? אלא להביא שלישי להחמיר עליו,
 ולעשות דינו כיוצא באלו לענין ענש והזמה. אם
 כך ענש הפתוב לנטפל לעוברי עברה כעוברי
 עברה, על אחת כמה וכמה שישלם שכר טוב
 לנטפל לעושי מצוה פעושי מצוה. רבי אלעזר בן
 עזריה אומר: (דברים כד יט) "כי תקצר קצירך בשדה
 ושכחת עמר בשדה". הרי הוא אומר (שם כד):
 "למען יברכך וגו'" - קבע הפתוב ברכה למי
 שבאת על־ידו מצוה בלא ידע. אומר מעתה: היתה
 סלע צרורה בכנפיו ונפלה הימנו, ומצאה העני
 ונתפרנס בה, הרי הקדוש־ברוך־הוא קובע לו
 ברכה: (יח) בערפך לאשם. בערך האמור

וְחִטָּאָה בְּשִׁגְגָה מִקֹּדְשֵׁי ה'. שנהנה מן ההקדש.
 והיכן הזהר? נאמר כאן: "חטא" ונאמר להלן:
 "חטא" בתרומה (לקמן כב): "ולא־ישאו עליו
 חטא". מה להלן הזהיר, אף כאן הזהיר. אי, מה
 להלן לא הזהיר על האוכל, אף כאן לא הזהיר
 אלא על האוכל? תלמוד לומר: "תמעל מעל",
 רבה: מקדשי ה'. המיחדים לשם, יצאו קדשים
 קלים: איל. לשון קשה, כמו (יחזקאל יז יג):
 "ואת־אילי הארץ לקח", אף כאן קשה בן שתי
 שנים: בערפך כסף־שקלים. שיהא שוה שתי
 סלעים: (טז) ואת אשר חטא מן־הקדש ישלם.
 (כריתות, כו) קרן וחמש להקדש: (יז) ולא־ידע
 ואשם... והביא. הענין הזה מדבר במי שבא ספק
 ברת לידו ולא ידע אם עבר עליו אם לאו, כגון:
 חלב ושמן לפניו, וכסבור ששתייהן הותר, ואכל את
 האחת. אמרו לו: אחת של חלב היתה, ולא ידע
 אם זו של חלב אכל, הרי זה מביא אשם תלוי ומגן
 עליו כל זמן שלא נודע לו שודאי חטא, ואם יודע
 לו לאחר זמן, הביא חטאת: ולא־ידע ואשם ונשא
 עונו. (ת"כ) רבי יוסי הגלילי אומר: הרי הפתוב
 ענש את מי שלא ידע, על אחת כמה וכמה שיעניש
 את שידע. רבי יוסי אומר: אם נפשך לידע מתן
 שכרן של צדיקים, צא ולמד מאדם הראשון שלא

ויכפר עלוהי כהנא על שלוותה
 דאשתלי והוא לא ידע וישתבק
 לה: יט אשמא הוא על חובתה
 דהוא חב אשמא יקרב קדם יי:
 כ ומליל יי עם משה למימר:
 כא אנש ארי יחוב וישקר שקר
 קדם יי ויכרב פחברה בפקדונא
 או בשתפות ידא או בגזלא או
 אניס ית חברה: כב או אשפח
 אכדתא ויכרב בה ואשתבע על
 שקרא על חדא מכל די יעבד
 אנשא למיחב בהן: כג ויהי ארי
 יחטי ויחוב ויתב ית גזלא די גזל
 או ית עשקא די עשק או ית
 פקדונא די אתפקד לותה או ית
 אכדתא די אשפח: כד או מכל
 די ישתבע עלוהי לשקרא וישלם
 יתה ברישה וחמשה יוסף עלוהי
 לדי הוא דילה יתננה ביומא
 וישלם אתו בראשו וחמשתיו יסף עליו לאשר הוא לו יתננו ביום

אלהכהן וכפר עליו הכהן על שגגתו אשר
 שגג והוא לא ידע ונסלח לו כס"י: יט אשם הוא
 אשם אשם ליהוה כס"י: פ כ וידבר יהוה
 אל משה לאמר: כא נפש כי תחטא ומעלה
 מעל ביהוה וכחש בעמיתו בפקדון או
 בתשומת יד או בגזל או עשק את
 עמיתו כס"י: כב או מצא אבדה וכחש בה
 ונשבע על שקר על אחת מכל אשר יעשה
 האדם לחטא בהנה כס"י: כג והיה פייחטא
 ואשם והשיב את הגזלה אשר גזל או את
 העשק אשר עשק או את הפקדון אשר
 הפקד אתו או את האבדה אשר מצא כס"י:
 מפטיר כד או מכל אשר ישבע עליו לשקר
 ושלם אתו בראשו וחמשתיו יסף עליו לאשר הוא לו יתננו ביום

רש"י

ובשטר, אבל המפקיד אצל חברו, ואינו רוצה
 שתדע בו נשמה אלא שלישי שביניהם, לפיכך,
 בזמן שהוא מכחש, מכחש בשלישי שביניהם:
 בתשומת יד. ששם בידו ממון להתעסק, או
 במלוה: או בגזל. שגזל מידו כלום: או עשק.
 הוא שכר שכיר: (כב) וכחש בה. שפפר על אחת
 מכל אלה אשר יעשה האדם לחטא ולהשבע על
 שקר לכפירת ממון: (כג) פייחטא ואשם.
 (שכועות כד) כשיפיר בעצמו לשוב בתשובה ולדעת
 ולהתודות פי יחטא (גירסת ספרים אחרים:
 וכדעתו להתודות פי חטא) ואשם: (כד) בראשו.
 הוא הקרן, ראש הממון: וחמשתיו. (כ"ק קח א)
 רבתי תורה חמשיות הרבה לקרן אחת, שאם פפר
 בחמש ונשבע והודה, חוזר ומביא חמש על אותו
 חמש. וכן מוסיף והולך, עד שיתמעט הקרן

למעלה: אשר שגג והוא לא ידע, (ת"כ) הא אם
 ידע לאחר זמן, לא נתפפר לו באשם זה, עד שביאי
 חטאת. הא למה זה דומה? לעגלה צרופה
 שנתערפה ואחר כך נמצא ההורג, הרי זה יהרג:
 (יט) אשם הוא אשם אשם. הראשון כלו קמץ,
 שהוא שם דבר. והאחרון חציו קמץ וחציו פתח,
 שהוא לשון פעל. ואם תאמר: מקרא שלא לצרף
 הוא, כפר נדרש הוא בתורת כהנים: אשם אשם.
 להביא אשם שפחה חרופה, שיהא איל. (בן שתי
 שנים) יכול שאני מרבה אשם נזיר ואשם מצרע?
 תלמוד לומר: "הוא": (כא) נפש פי תחטא,
 (ת"כ פכ"ב) אמר רבי עקיבא: מה תלמוד לומר:
 "ומעלה מעל בה"? לפי שכל המלוה והלווה
 והנושא והנותן, אינו עושה אלא בעדים ובשטר.
 לפיכך, בזמן שהוא מכחש - מכחש בעדים

אֲשַׁמְתוּ כִּי: כֹּה וְאֶת־אֲשַׁמּוּ יָבִיא לִיהוָה אֵיל
תָּמִים מִן־הַצֵּאֵן בְּעֶרְכָּךְ לְאִשֶׁם אֶל־הַכֹּהֵן:
כֹּה וְכִפֹּר עָלָיו הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְהוָה וְנִסְלַח לוֹ
עַל־אֲחַת מִכָּל אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה לְאִשְׁמָה בָּהּ:

דחובתה: כה וית אשמה ייתי
לקדם יי דכר שלים מן ענא
בפרסנה לאשמה לות פהנא:
כו וכפר עלוהי כהנא קדם יי
וישתבק לה על תדא מכל די
יעבד למיחב בה: פ פ פ

פכפ קי"א פסוקים, עדיא"ל סימן. ציו"ה סימן

רש"י

שְׁשֻׁבַע עָלָיו פְּחוֹת מְשֻׁוּה פְּרוּטָה: לְאֶשֶׁר הוּא לוֹ. [לְאֶפּוֹקֵי בְּנוֹ וּשְׁלוּחוֹ. ת"כ] לְמִי שֶׁהִמְמוֹן שְׁלוֹ (ב"ק
קג): חסלת פרשת ויקרא

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עין־חיים היא למחזיקים בה, ותמכיה מאשר. דרכיה דרכי־נעם, וכל־נתיבותיה שלום. אךך ימים בימינה, בשמאלה עשר וכבוד. יהוה חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר:

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגולל הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנַבִּיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם
הַנְּאֻמְרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה הַבוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמְשֻׁה עַבְדּוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ
וּבְנַבִּיאֵי הָאֱמֻת וְצַדִּיק:

הפטרת ויקרא בישעיה פרק מג

א עס־זו יצרתני לי תהלתני יספרו: כב ולא־אתי קראת יעקב פי־יגעתי פי ישראל:
ג לא־הביאת לי שיה עלתיך וזכתיך לא כבודתני לא העבדתני במנחה ולא הוגעתניך
בלבונה: ד לא־קניתי לי בכסף קנה וחלב זכתיך לא הרויתני אך העבדתני בחטאתיך
ה הוגעתני בעונתיך: כה אנכי אנכי הוא מחה פשעיך למעני וחטאתיך לא אזכר: כו הזכירני
גשפטה יחד ספר אתה למען תצדק: כז אביך הראשון חטא ומליציך פשעו בי: כח ואחלל
שרי קדש ואתנה לחרם יעקב וישראל לגדופים:

מד א ועתה שמע יעקב עבדי וישראל בחרתי בו: ב כה אמר יהוה עשך ויצרך מבטן
 יעורך אל תירא עבדי יעקב וישרון בחרתי בו: ג כי אצקמים על צמא וגזלים על יבשה
 אצק רוחי על זרעך וברכתי על צאצאיך: ד וצמחו בבין חציר פערבים על יבלימים:
 ה זה יאמר ליהוה אני וזה יקרא בשם יעקב וזה יכתב ידו ליהוה ובשם ישראל יבנה:
 ו כה אמר יהוה מלך ישראל וגאלו יהוה צבאות אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין
 אלהים: ז ומי כמוני יקרא ויגידה ויערכה לי משומי עם עולם ואתיות ואשר תבאנה
 יגידו למו: ח אל תפחדו ואל תרהו הלא מאז השמעתיך והגדתי ואתם עדי היש אלוה
 מבלעדי ואין צור בלידעתי: ט יצרי פסל פלם תהו וחמודיהם בליועילו ועדיהם תמה
 בליראו ובלידעו למען יבשו: י מריצר אל ופסל נסך לבלתי הועיל: יא הן כל חבריו
 יבשו וחרשים תמה מאדם יתקבצו כלם יעמדו יפחדו יבשו יחד: יב חרש ברזל מעצד
 ופעל בפתם ובמקבות יצרהו ויפעלהו ברוע כחו גם דעב ואין פח לא שתה מים ויעף:
 יג חרש עצים נטה קו יתארהו בשרר יעשהו במקצעות ובמחוגה יתארהו ויעשהו
 כתבנית איש כתפארת אדם לשבת בית: יד לכרתלו ארזים ויקח תרזה ואלון ויאמין לו
 בעצי יער נטע ארז וגשם יגדל: טו והיה לאדם לבקר ויקח מהם ויחם אף ישיק ואפה
 לחם אף יפעל אל וישתחו עשהו פסל ויסגד למו: טז חציו שרף במו אש על חציו בשר
 יאכל יצלה צלי וישבע אף יחם ויאמר האח חמותי ראיתי אור: יז ושאריתו לאל עשה
 לפסלו יסגד לו וישתחו ויתפלל אליו ויאמר הצילני כי אלי אתה: יח לא ידעו ולא יבינו
 כי טח מראות עיניהם מה שקיל לפתם: יט ולא ישיב אל לבו ולא דעת ולא תבונה לאמר
 חציו שרפתי במו אש ואף אפיתי על גחליו לחם אצלה בשר ואכל ויתרו לתועבה
 אעשה לבול עץ אסגוד: כ רעה אפר לב הותל הטהו ולא יציל את נפשו ולא יאמר
 הלוא שקר בימיני: כא זכר אלה יעקב וישראל כי עבדי אתה יצרתך עבד לי אתה
 וישראל לא תנשני: כב מחיתי כעב פשעוך וכענן חטאתיך שובה אלי כי גאלתיך: כג רבו
 שמים ביעשה יהוה הריעו תחתיות ארץ פצחו הרים רנה יער וכל עץ בו כייגאל יהוה
 יעקב וכישראל יתפאר:

לאחר שמסיים ההפטרס יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יהוה, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל
 הדורות, האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקים, שכל דבריו
 אמת וצדק:

נַאֲמָן, אַתָּה הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזֹר
 לֹא יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה,
 הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה
 בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָהּ:

שְׁמַחֲנוּ, יְהוָה אֱלֹהֵינוּ, בְּאֵלֵיהֶוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ,
 בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לְבָנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחָלוּ עוֹד
 אֲחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קִדְשֶׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכָּבֵה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
 בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתְּתָ לָנוּ
 יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁה וְלְמִנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפְאֲרָת. עַל הַכֹּל, יְהוָה
 אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּכָל חַי תָּמִיד
 לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:
יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז הפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפף כל־אויב ואורב ולסטים וחיזות רעות בדרך ומפל־פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

בחסות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **שרח (אולגה)** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית, שמעי' הלוי, אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

FAX: (972) 3 9606108

ת.ד. 373 כפר חב"ד 72915 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 72915 Israel

E-mail: OrHachasidus@DvarMalchus.Org * USA@DvarMalchus.Org

Internet: www.otzar770.com * www.lahak.org

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il פקס 08-8502772

Dvar Malchus
Issue # 00053
18/03/2007